

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת שמות | גיליון מס' 124 | טבת תש"פ

שר התורה ורב החסד

זכרונות ועובדות אודות הגאון הגדול
חריף ובקי בכל מכמני התורה
סיני ועוקר הרים
בעל צדקה ורודף חסד
רבי **חיים קרייזוירט** זצוק"ל
רבה של אנטוורפן במשך כיוכל שנים

מאמר מיוחד

מחתנו הגאון המובהק
רבי **פנחס זליבנסקי** שליט"א
לרגל מלואת י"ח שנים להסתלקותו
ט"ז טבת תשס"ב

חדש מבית תמצית הש"ס
מבחנים שבועיים על הדף היומי
עם הגרלות על פרסים יקרי ערך
בטלפון 0737289669

עמוד 34

לעילוי נשמת
ר' ניסים בן דינה כהן ז"ל
נפטר בי"ח טבת תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת שמות

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:17	17:39	16:24	ירושלים
18:13	17:40	16:38	בני ברק
18:12	17:38	16:30	חיפה
18:03	17:39	16:33	מודיעין עילית
18:16	17:40	16:23	בית שמש

הוצאה לאור
צוף

ספר
יוצא
לאור
בצוף

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

**'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'**

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

**פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.**

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"

בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

מערכת 'אוסף גיליונות'

9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 15

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 21

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 25

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת השבת | 27

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי הדלקת נרות

עולם התורה | 30

מדברים כמו שמותר

תמצית הש"ס | 31

דף היומי - מ"ב ומוסר

פנינים מאירים | 35

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 41

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 51

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 53

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 59

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 61

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המכיימה | 63

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 65

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

שר התורה ורב החסד | 67

זכרונות ועובדות אודות הגאון הגדול

רבי חיים קרייזוירט זצוק"ל

רבה של אנטוורפן במשך כיוכל שנים

וכן מאמר מיוחד

מחתנו הגאון המובהק

רבי פנחס זליבנסקי שליט"א

לקראת שבת | 73

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א'
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומות" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל "ברסלב"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת שמות תש"פ | גיליון מס' 120

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

הגאולה היא בכח לידה מחדש – לשוב למעלת האבות

שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר. ובמקרי האבות כולם שהם כעין יצירה לזרעם. מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבוא להם. ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם, ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש [בברית בין הבתרים] ובגאולה ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל.

והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

מפורש כאן בדברי הרמב"ן, שעצם הגאולה, זו החזרה למעלת האבות, והרמב"ן מפרט מהי אותה מעלה, "אל מעלת אבותם ישובו שהיה סוד אלוה עלי אהליהם", היינו, במקום שבו הם היו, היה גילוי שכינה, ואז נחשבו גאולים משום שהם חזרו אל מקומם. המקום האמיתי זה לחזור לאותו מקום שהוא מקום האבות, ומקום האבות פירוש, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, כלומר, כך נראית הגאולה. וכך הרי נאמר לאברהם אבינו כאשר נכרתה עמו ברית בין הבתרים (בראשית ט"ז י"ג) "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדם ועינו אותם ארבע מאות שנה", ואז "ודור רביעי ישובו הנה", זאת הייתה הברית שנכרתה עם אברהם אבינו.

החיבור לאבות – מכח הלידה של יציאת מצרים

בספר יחזקאל בפרק ט"ז המדבר על יציאת מצרים, נאמר "ומולדותיך ביום הולדת אותך", והכתוב ממשיך ומפרט שזו הייתה מין לידה שלא נעשה בנולד שום דבר מכל הדברים שצריכים להיעשות בקטן שנולד, "לא כרת שרך ובמים לא רחצתך והמלח לא המלחת וחתל לא חותלת", ובהמשך כתוב "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואמר לך בדמך חיי ואמר לך בדמך חיי", כתוב כאן במפורש בפסוק שיציאת מצרים נקראת לידה.

כך אף כתוב בתורה עצמה, כפי שדרשו חז"ל במדרש תהלים (ק"ז) "אמר ר' אבהו ברבי אחא בשם רבינו, כך היו ישראל נתונים בתוך מצרים, כעובר שהוא נתון בתוך מעיה של בהמה. וכשם שהרועה נותן יד בתוך מעיה ושומטו, כך עשה הקב"ה, שנאמר (דברים ד, לד) לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי". גוי מקרב גוי, הכוונה היא, כרועה שמכניס ידו למעי בהמה ליילדה, שומט את העובר שבמעיה ועוזר לה ללדת אותו, כך אף כאן, זה נקרא שכביכול בורא העולם לקח והוציא גוי מקרב גוי, זאת לידה. כלומר, יציאת מצרים נחשבת הלידה של כלל ישראל.

בני הבנים נגאלים בזכות האבות – מכח הבנים

בנוסח שאנו אומרים בתפילה "וזוכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", נאמרים שני דברים, האחד, וזוכר חסדי אבות, שהגאולה היא בזכות אבות, והשני, ומביא גואל לבני בניהם, שהגאולה באה לבני בניהם של האבות.

והנה, בניהם של האבות הם שורש הגאולה, כפי שדרשו חז"ל בשמות רבה (פרשה א' ה') "ואלה שמות בני ישראל, על שם גאולת ישראל נזכרו כאן. ראובן, שנאמר ראה ראיתי את עני עמי. שמעון על שם וישמע אלקים את נאקתם. לוי על שם שנתחבר הקב"ה לצרתם מתוך הסנה, לקיים מה שנאמר עמו אנכי בצרה" וכן הלאה, כתוב כאן שמות בני ישראל הבאים מצרימה, הם השמות של בני ישראל שמהם השורש והיסוד לגאולה, היינו, אלו הם השמות של הבנים שמהם מגיעה הגאולה, "שמות בני ישראל הבאים מצרימה". חז"ל דורשים, שהעובדה שהשמות באו למצרים, היא משום שמכוחם של אותם שמות בני ישראל, המהויות הללו של שמות בני ישראל שבאו למצרים, מתוכם הגיעה הגאולה.

נמצא שזה סדר הדברים, צריך זכות אבות, צריך את שמות הבנים, ובני בניהם הם הנגאלים. והכוונה בזה, עניינה של זכות אבות הוא שבוורא העולם זוכר חסדי אבות, ועל ידי אותה זכירת חסדי אבות הוא מביא גאולה לבני בניהם בכח שמות בני ישראל הבאים מצרימה, היינו, מכח הבנים, שהם עצמם נקראו על שם הגאולה, מתפשטת הגאולה לבני בניהם. וכך, הגאולה לבני הבנים, היא בזכות אבות, על ידי הבנים שנקראו על שם הגאולה.

אלו הם דברי חז"ל שמביא רש"י (ו' ט"ז) "שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד שנאמר וימת יוסף וכל אחיו ואחר כך ויקם מלך חדש" כל זמן שאחד מהבנים היה קיים עדיין לא התחיל השעבוד, שהבנים היו גאולים.

יסוד הדבר, כי הנה הזכרנו בשבוע הקודם את דברי חז"ל בגמרא בפסחים (נ"ו ע"א) שכאשר אותם הבנים היו סביב מיטתו של יעקב אבינו הוא ביקש לגלות להם את הקץ ונתברר שמצידם שלהם אין שום עיכוב בגילוי הקץ, והקץ היה צריך להתגלות. עד כמה שזה נוגע לבנים בעצמם, מצידם, הקץ היה צריך להתגלות מיד. וכפי שאומרת שם הגמרא, אחר שנסתלקה ממנו שכינה עלה על דעתו שמה חלילה יש פסול בזרעו, עד שהם אמרו לו "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בליבנו אלא אחד", פירוש הדבר, שמבחינת הבנים אין חיסרון והגאולה כבר נשלמה. וכך, יש את זכות אבות, את מציאות הבנים, והגאולה היא לבני בניהם, זה סדר הדברים, והגאולה עצמה צריכה לחול מעבר, היינו, לבני בניהם של האבות.

עצם הגאולה – "שבו אל מעלת אבותם"

נביא עתה את לשון הרמב"ן הידועה בהקדמה לספר שמות [בחלק מהספרים היא נדפסת בסוף ספר בראשית] "השלים הכתוב ספר בראשית

מעתה, נראה שכך צריך להיות סדר הדברים. האבות, הם אבות, ומהאבות נולדו הבנים, אבל כלל ישראל, כדי לחזור למעלת אבותם, צריך לידה נוספת, צריך להיוולד עוד פעם כדי לחזור למעלת האבות. כי הנה, כלל ישראל הרי נולד, ונולד באופן טבעי, כמו שכל העמים נולדים, אולם אם כלל ישראל היה ממשיך באופן כזה, לא היה די בלידה הזו לתת כח להמשך. נקודת החיבור של כלל ישראל לאבות נמצאת אך ורק בכח הזה של יציאת מצרים, אשר היא עצמה נקראת לידה. כלומר, כדי שכלל ישראל יהיה בן לאבות, הוא צריך להיוולד עוד פעם. זה אופן הדברים, וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם, אבל כדי שתהיה גאולה לבני בניהם, צריך עוד לידה, כדי להתחבר ולהשתייך אל האבות.

והנה, עצם עניין זה אינו מובן, וצריך ביאור. כי הנה, האבות, הם אבות על ידי שמהם נולדו הבנים, ואילו כאן יש לידה נוספת, לידה חדשה, שרק על ידי חוזרים למעלת אבותם, אנו צריכים עוד לידה כדי להגיע למעלת האבות, והלידה הזאת היא הלידה שכלל ישראל נולד ביציאת מצרים. ואנו מחויבים לזכור אותה פעמיים ביום [בתוך מצות קריאת שמע, או כמצוה בפני עצמה], ולחיות זאת בכל פעם מחדש, "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות. ופעם אחת בשנה צריכים לקיים בפועל ולעבור לבד את יציאת מצרים. "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" כעת, דהיינו בליל היציאה. אנחנו חייבים להישאר, להיצמד, ולחיות יחד עם יציאת מצרים.

אנו צריכים לחזור ולהיוולד ביציאת מצרים

והנה, יציאת מצרים הייתה לידה שאותה אנחנו בעצמנו הבאנו, כי הנה, הגמרא בכריתות (ט' ע"א) אומרת שדין הגר כדין כלל ישראל שנכנסו לברית במילה בטבילה ובהרצאת דמים, וכך נפסק להלכה ברמב"ם (פי"ג מהל' איסורי ביאה) "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה והרצאת דמים", והרמב"ם מפרט, שמילה הייתה במצרים, וטבילה וכן הרצאת דמים במעמד הר סיני, היינו, התהליך של יציאת מצרים הוא שורש ענין גרות. כך נכנסנו אנחנו לברית, ולכן לדורות, כל גוי ערל שרוצה להיכנס לברית חייב לעבור שוב את יציאת מצרים, הוא חייב להיכנס לברית דוגמת יציאת מצרים, באותו אופן שאנחנו נכנסנו בברית, כך גם הוא חייב, כך הוא נכנס לברית.

זה באמת הדין, שכל מי שמתגייר עובר בפועל את הברית של יציאת מצרים, וכך מבואר בספרי בפרשת בהעלתך (פסקה י"ג) "וכי יגור אתך גר. שומע אני כיון שנתגייר יעשה פסח מיד ת"ל כאזרח מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר". היינו, דממה שכתוב וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' אלקיך", היה עולה על הדעת שכל גר כשמתגייר חייב להקריב פסח, היינו, משום שהוא כעת יוצא ממצרים, והוא, מקבל עכשיו את הברית של יציאת מצרים, ועבורו, הברית של יציאת מצרים חלה עכשיו, והוא צריך להקריב פסח כמו שכל מי שיוצא ממצרים מקריב פסח, ועל כך כתוב שהוא אמנם חייב לעשות את זה, אבל בזמן הקרבת קרבן פסח. היינו, עקרונית, הדין הזה ישנו, אותו גר שנתגייר חייב להקריב קרבן פסח, בזמנו, אבל אותו קרבן פסח שהוא מקריב בזמנו, יש לו דין של יציאת מצרים, הוא חל גם על היציאת מצרים הפרטית של אותו גר.

אכן כל זה צריך ביאור, כי לכאורה, הלא אנו צאצאים של אבותינו, למה אנו צריכים זאת, למה נחוצה לנו כל הברית של יציאת מצרים, שבעצם עומק עניינה הוא כקטן שנולד, [ומהאי טעמא יציאת מצרים עצמה נקראת לידה, וכל גר שמתגייר אליה עכשיו ולא השתייך אליה בעיקר לידתו, נהיה כקטן שנולד, ונולד כעת]. ואילו כאן למדנו, שאמנם אנו צאצאי האבות, אבל אנחנו חייבים להיות כקטן שנולד, אנו חייבים להיוולד עוד פעם, על ידי אותה יציאת מצרים, ועמה אנו חייבים לחיות, ולזכור אותה פעמיים ביום. חמישים פעמים כתובה בתורה יציאת מצרים, כך אומרים חז"ל, הדבר מנוי וספור. ורוב המצוות הן זכר ליציאת מצרים.

יציאת מצרים – שורש ויסוד לכל התורה כולה

יציאת מצרים היא שורש ויסוד לכל התורה כולה, כך כביכול מתגלה אלינו בורא העולם, כאשר הוא פונה אלינו בדיברה הראשונה, בגילוי הראשון, ואומר לנו "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", זה מה

שאומרת לנו הדיברה הראשונה שהיא שורש כל התורה כולה, שורש הכל, אשר בה כתובה מצות האמונה, כפי שכתוב בכל דברי רבותינו הראשונים, וכאן כתוב עיקר כל העיקרים, העיקר שהכל תלוי בו. הגמרא במסכת שבת דורשת את המילה הראשונה שבבורא העולם דיבר אלינו, כל כלל ישראל, "אנכי", שהיא נוטריקון "אנא נפשי כתיבת יהיבת", אני את נפשי, את עצמי, כתבתי ונתתי לכם, כך כביכול אומר לנו בורא העולם, ודבר זה מתגלה ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", כאן כביכול מתגלה האנכי, כלומר, ביציאת מצרים שהיא השורש והיסוד.

שורש הכל מונח ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", הכל נמצא פה. ב"הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" נמצא שורש כל הגילויים כולם, וכך, מצות שבת הכוללת את כל התורה כולה היא זכר ליציאת מצרים, כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים, מכאן ריבית, מכאן איסור מאכלות אסורות ושרצים, וכפי שאומרת הגמרא בב"מ (ס"א ע"ב) שיציאת מצרים נאמרה בריבית, בשרצים, ואף באיסור לרמות במשקלות, "לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה אבן ואבן", גם שם כתובה יציאת מצרים. יציאת מצרים היא שורש כל התורה כולה. שורש כל החוקים, שורש כל המשפטים, הכל יציאת מצרים. אכן, עלינו לנסות להבין מה העניין שאנו מוצאים בתהליך של יציאת מצרים, יש כאן עוד תהליך של לידה. חוץ מהשייכות וההמשך של האבות צריך להיות כאן עוד משהו, תהליך נוסף, לידה נוספת.

עלינו כמובן לא חל אותו דין של כקטן שנולד, כשם שגם על יוצאי מצרים לא היה דין של כקטן שנולד, כפי שמסביר המהר"ל (גור אריה בראשית מ"ו י') שמשום שהוכרחו לקבל את התורה שכפה עליהם הר כגיגית, ולא אמרינו כקטן שנולד אלא במי שנתגייר מעצמו.

ביאור דברי המהר"ל הוא, כקטן שנולד שייך לומר רק בזמן שהאדם נמצא במצב שממנו לא מתחייב ההמשך, אז, המצב שהוא מחדש על עצמו נחשב כלידה חדשה, אבל כאשר אדם נמצא במצב שמתחייב מזה המצב החדש, זה כמובן לא פועל כקטן שנולד. הכונה בכקטן שנולד, היא רק בזמן שהמצב החדש זה מצב שהתחדש אחר כך, ובמצב של עכשיו לא נמצא הכרח שהדבר ההוא יגיע, ממילא, הדבר המתחדש הוא כקטן שנולד, אבל לכלל ישראל, אחר שהדבר הזה כבר הובטח בברית בין הבתרים, וכל הדבר הזה כולו כבר היה טמון במצב שלנו עוד בברית שנכרתה עם האבות, והוכרחו לקבל את התורה, לא שייך כקטן שנולד, בפועל, על יוצאי מצרים. אבל, המציאות הזאת היא מציאות של לידה חדשה. כפי שהרי מפורש להדיא, וזאת מציאות של לידה חדשה שגם אנחנו חייבים לעבור, כולנו, כלל ישראל, כמו כל הגרים, כולם חייבים לעבור את הלידה החדשה הזו.

כאן כתוב, וזה יסוד כל היסודות, עיקר חובתנו, כל מה שמחייב אותנו, זה "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", את זה העמיד בורא העולם כדבר המחייב אותנו, וזהו הדבר, מכאן שורש כל מה שאנחנו מחויבים, מכאן זה יוצא, מכאן זה נובע. שורש כל מה שאנחנו חייבים, זה מיציאת מצרים. זה מה שנאמר בדיברה הראשונה, "אנכי ה' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים", "עבדי הם, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים".

השיבה למעלת האבות – להיות אבות בעצמנו

הדבר שמתבאר לנו כאן הוא, שכדי לשוב אל מעלת האבות אנו חייבים להיות האבות של עצמנו, אי אפשר להיוולד לתוך מצב ולהיות ממילא בתוך מצב קיים ונתון, לא זה המבוקש, לא זה מה שה' אלקיך שואל מעמך, מה שהוא מבקש מאיתנו זה שאנחנו עצמנו נהיה האבות של עצמנו.

כתוב ברמב"ן שהגאולה היא השיבה אל מעלת האבות, אכן מהי מעלת האבות, האבות לא היו המשך של שום דבר, הם היו נקודת התחלה, זה עצם עניינם של האבות. מהם הכל התחיל. לא היה להם מה להמשיך, הם כמובן לא המשיכו, חלילה, את מה שהיה מקודם לאברהם, אכן, אף יצחק היה אב, עם זאת שהיה בנו של אברהם, ויעקב, למרות שהיה בנו של יצחק, אף הוא היה אב. וכך, אלו הם אבות העולם, כל העולם כולו. אלו הם האבות שחידשו, והם הביאו את החידוש לכל העולם כולו.

מעתה, כשאנו צריכים לחזור למעלת אבותינו, מה שנדרש מאיתנו הוא לעבוד מכם יציאת מצרים, מכח יציאת מצרים אנו צריכים להיות עבדים,

היינו, נקודת ההתחלה שלנו, הלידה שלנו, אינה דבר שבא ממילא, יש כאן לידה נוספת שהיא עיקר החיות שלנו. אנו חייבים להיוולד מחדש, להוליד את עצמנו מחדש.

נתבונן מעט, הפרשה, שהיא הפרשה שנאמרה בתורה על יציאת מצרים, ובה נתגלה עניין יציאת מצרים, כך היא פותחת "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". היינו, כשנתגלתה פרשת יציאת מצרים, היא נתגלתה בגילוי שישנה מציאות של חידוש בתוך סדר זמן, אף שעצם ענינו של הזמן זה מהלך שהוא כולו המשך, זו היא כל המציאות של מה שנקרא "זמן". מעתה, זהו האופן העמוק, החזק, והמובהק ביותר, לגלות לנו שיציאת מצרים עניינה לידה מחדש. עניינה של לידה מחדש הוא להתחיל זמן חדש, זמן אחר, להתחיל זמן של חודש, שאינו המשך, זהו עצם החידוש. כך נאמרה עצם הפרשה המגלה את יציאת מצרים, כך היא התחילה, החודש הזה לכם, ונאמר בו ראש, וראשון, כל מה שכתוב. היינו, עצם יציאת מצרים היא לידה מחדש, יצירת מציאות חדשה, כלומר, מציאות שהיא חידוש ולא המשך.

אין לנו אופן אחר להבין או להיות שייך באיזה אופן שהוא למה שנקרא "ואל מעלת אבותם ישובו", אלא בזה שבצד מסוים עלינו להיות אבות. אנחנו לא אבות העולם, אנחנו אבות של עצמנו, אנחנו חייבים ליצור את עצמנו מחדש, וכפי שמבואר פה, זאת מציאות הגאולה, הגאולה בעצם, כך נאמרה פרשת הגאולה ממצרים, "החודש הזה לכם", והיא צירוף ללידה של יציאת מצרים.

"גואל לבני בניהם" – כנגד "ובני בנים ונושנתם"

כאשר אנו מתפללים כפי שקבעו לנו אנשי כנסת הגדולה בנוסח התפילה "וזכור חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם", כתוב כאן דבר נוסף. כי הנה ישנה פרשה של גלות שהיא הפרשה העומדת כנגד פרשת הגאולה. בפסח, בניסן, אנו קוראים את פרשת החודש, ואילו בזמן שכנגד ניסן, שהיא תשעה באב, שם אנו קוראים פרשה, שהיא פרשת הגלות בעצם. ובה כתוב "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ".

והנה, מובן שהמכוון ב"נושנתם", כי אחר שפרשת הגאולה היא החודש הזה, הרי ש"נושנתם" זה ההיפך מהחודש. כאן, נמצא הקוטב שכנגד לחידוש. זה דבר ישן, כביכול נתישנו הדברים. ואיתא בסוף גיטין (פ"ח ע"א) שאם היו ישראל שוהים בארץ כמנין "נושנתם" לא הייתה חלילה תקומה לשונאיהם של ישראל, לא היינו נחלצים מזה, והיה מתקיים בנו חלילה כל מה שכתוב, אלא, צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים את הגלות שתי שנים לפני שהגיע ונושנתם, היינו, כשהדבר עדיין לא נתיישן לגמרי ועוד נשארה אפשרות, עדיין לא התקיים ונושנתם, נשאר זכר כלשהו, חוט דק מן הדק, מנקודת החידוש. עוד שנתיים היה גם החוט הזה ניתק, ואז נקודת החידוש של יציאת מצרים הייתה חלילה נגמרת. נמצא, שכביכול בורא העולם שלח אותנו לגלות כדי לשמר שלא יהיה ונושנתם.

יציאת מצרים היא "ומביא גואל לבני בניהם", בורא העולם מביא גואל לבני בניהם, היינו, לאותם בני בניהם הכתובים בפרשת "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם". הלא כך הדברים מתיישנים, כאשר "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ", והדברים נעשים ישנים וזקנים בלי שום נקודת חידוש, ואז, כל עצמה של הגאולה היא להגיע לנקודת החידוש, ואם חלילה הנקודה הזאת הולכת ונעלמת, כביכול בורא העולם מכה אותנו ושולח אותנו לגלות, ואם הנקודה הזאת הולכת שוב ונעלמת, אנחנו נקבל עוד, כדי שהדברים לא יתיישנו, אסור ולא יתכן שדבר כזה יקרה.

"ונושנתם", זו הסיבה לכל מה שכתוב שם בהמשך הפרשה, ל"ועשיתם לכם פסל תמונת כל", יותר מזה לא כתוב, זו הסיבה לכל הדברים כולם, כשהדברים מתיישנים זאת הסיבה לכל הידרדרות ונפילה, לכל ירידה ושפלות, הכל. כתוב שזאת הסיבה, לכן, בגימטריה הזאת של "ונושנתם" הכל תלוי. אם מגיעים עד "ונושנתם" הכל יכול לקרות, כאן הכל תלוי, כאן שורש כל הדברים כולם. "ונושנתם" זאת הפרשה של הגלות. ו"החודש הזה לכם" זאת פרשת הגאולה. אלו הן שתי הפרשות, זה לעומת זה, ונושנתם לעומת החודש.

כך הוא גם העניין המיוחד לזכור את הניסים והנפלאות, כל מה שקרה במצרים, את כל זה חייבים לזכור, אין עניינם לזכור נסים אלא לזכור נסי מצרים, אנו מזכירים זאת בכל יום ערב ובוקר, מזכירים את המכות "אותות ומופתים באדמת בני חם", "העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה", מזכירים את נפלאות יציאת מצרים, מזכירים את הנפלאות של קריעת ים סוף, יסוד הדין אינו בזכירת הניסים, אלא שבזכירתם אנו זוכרים את עניין החידוש שבהם, זה עצם עניינו של הנס, זה גילוי של מהלך חדש. זה דבר שאינו המשך של מה שהיה קודם. הנס מתגלה כחידוש.

יציאת מצרים – שורש כל עיקרי האמונה

עניין המצוה הזאת של זכר ליציאת מצרים, כפי שמשמע מהתורה עצמה, מהפסוקים עצמם, זה עיקר כל העיקרים. עיקר כל העיקרים מונח ביציאת מצרים.

באמת, בפרט עתה כשאנו מתחילים את הפרשות של יציאת מצרים, ראוי לעסוק בשאלה שדנו בה רבותינו, הר"י אלבו חיבר ספר העיקרים שהוא חיבור שלם על כך, מנין לנו שיש דבר כזה הנקרא עיקרים. הרמב"ם קבע שלש עשרה עיקרים, אך מנין לנו שיש בכלל דבר כזה שנקרא עיקרים, איפה כתוב המקור לזה בתורה, שיש עיקרים ויש ענפים שיוצאים מתוך העיקר. זו שאלה גדולה ועצומה, מנין לנו זאת, והדבר הזה, עצם המושג עיקרים, התקבל בכל ישראל. יש מי שמצמצם את העיקרים, היינו, הוא כולל בתוך כמה עיקרים את כל העיקרים כולם, וכפי שהר"י אלבו עצמו אינו מגיע עד שלש עשרה, ודי לו בשלושה שבתוכם כלול הכל, אבל מנין לנו עצם הדבר.

מצאנו אכן לשונות שמזכירים את המילה "עיקר" בחז"ל, והן בדרך כלל בהקשר של יציאת מצרים, כגון בהגדה של פסח "ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר", אולם אין די בזה להכריח מתוך כך מערכת שלמה של עיקרים, ולקבוע שיש ענין כזה בתורה, בשעה שדבר זה אפילו לא מרומז בדברי חז"ל בשום מקום, ובשום מקום לא כתוב בגמרא שיש ענין כזה הנקרא עיקרים.

אכן, הדברים ברורים מאד. התורה עצמה קבעה שהיא בנויה על יציאת מצרים, היינו שיש עיקר, ויש דברים שהם זכר ליציאת מצרים, היינו, שהדברים האלו הם ענף, מתוך דבר שמשם זה צומח ונובע. כמו שנאמר "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת". כתוב כאן שיש עיקרים. יש עיקר, ויש דבר שנובע מהעיקר הזה. זה נוף שיוצא מהעיקר הזה. זה פירוש המילים בזה שנצטוונו זכר ליציאת מצרים.

מי שיבדוק את כל העיקרים כולם, יראה, שכל מה שבורא העולם גילה בנסי מצרים, ביציאת מצרים, אלו הם העיקרים, "בעבור תדע כי אין כמוני בקרב הארץ", למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, "למען תדע כי לה' הארץ", "למען תדע כי אין כה' אלקינו" ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס וידעתם כי אני ה', הכל. כל האמונות כולן שאנו חייבים בהן מכה העיקרים, כל האמונות כולן שהן נמנים בעיקרים, כולן נתגלו ביציאת מצרים, את כולן כביכול בורא העולם לימד אותנו ביציאת מצרים.

מעתה, כיון שצריכים לזכור את יציאת מצרים, וביציאת מצרים עצמה התורה אומרת במפורש שהיא הייתה למען זה, למען גילוי המציאות הזו והעניין הזה, וכל מה שכתוב, הכל, אלו אותן אמונות שהן העיקרים, ועד לעיקרים האחרונים של האמונה בגאולה ובתחיית המתים, בעצם יציאת מצרים בורא העולם גואל אותנו, ובקריעת ים סוף, הסוף של יציאת מצרים, משם המקור לתחיית המתים, וכך - חוץ מעצם העובדה שכל יציאת מצרים כולה הייתה תחיית המתים, שעניינה לידה מחדש של יצורי אנוש שצריכים להיוולד מחדש כדי להיות בני אדם, להיות חיים, ולידה מחדש זאת תחיית המתים - היה גילוי של תחיית המתים בקריעת ים סוף, כדאיתא בפרק חלק, (סנהדרין צ"א ע"ב) "תניא, אמר רבי מאיר, מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה", שם זה נתגלה, זה סוף יציאת מצרים וזה סוף העיקרים.

למדנו, שפרשת יציאת מצרים, ענין יציאת מצרים, חייב להיות עיקר, היינו, שורש שמשם הכל צומח. כאן נמצא השורש, כאן נמצאת נקודת העיקר, ועניינו של עיקר, הוא, שכל מה שצומח, צומח מתוך העיקר, וכלשון הגמרא "שדי נופו בתר עיקרו", כל מה שיוצא ומתגלה, מתגלה מתוך העיקר.

העיקר הוא תמיד שורש לעצמו, ויוצאים ממנו ענפים, אף האדם חייב להעמיד זאת כך. זה הלימוד שאנו צריכים ללמוד מפרשות יציאת מצרים. האדם צריך להעמיד את עצמו על העיקר, שכל מעשיו יהיו תולדה של העיקר, שהעיקר הזה יהא המקור לכל המעשים כולם, אם המעשים האלו נעשים מסיבות אחרות, פירוש הדבר שלא מן העיקר זה צומח.

אין דבר שאנו מחויבים בו יותר מאשר בחיבור ליציאת מצרים, לכאן אנו צריכים להתחבר, מכאן יצאנו, שם נמצא העיקר שלנו, וכל מה שקורה, כל עצמנו, משם אנו יוצאים.

השייכות לאבותינו – מכח חידוש הלידה שלנו

והנה, ודאי אין פירוש הדבר, שהיינו צריכים להיוולד מחדש כגרים, היינו, להיות קטן שנולד, משום שאנו מנותקים מן האבות, חלילה, ומשום שאברהם אבינו הוא אב לכל מי שבא ונכנס תחת כנפי השכינה, לכן אברהם הוא גם אבינו. כמובן, לא זאת הכוונה. אלא, אנו חייבים להיוולד מחדש כדי להיראות כמו אברהם, אנו צריכים לשוב אל מעלת אבותינו ולהיראות כמוהם, אנו צריכים להיות גם אנחנו אבות.

העובדה שאנו מקדימים אלקינו לאלקי אבותינו בברכת אבות, היא משום שהשייכות שלנו לאלקי אבותינו היא משום שהוא אלקינו, ההתחלה היא תמיד מאיתנו.

בהבטחות של יציאת מצרים בתחילת פרשת וארא, נאמר בלשונות הגאולה "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'". ואיתא בירושלמי בפרק יש נוחלין (סוף הלכה ב') "רבי יוחנן מתיב, והבאתי אתכם אל ארץ אבותיכם וגו', אם מתנה למה ירושה ואם ירושה למה מתנה", רבי יוחנן מקשה על לשון הפסוק "ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'", אם ירושה למה מתנה ואם מתנה למה ירושה, היינו, כי ירושה יורשים ממילא, ואין צורך בשום נתינה נוספת, ואילו כאן כתוב ונתתי אותה לכם, מורשה, אני ה'.

אומרת הגמרא "אלא מאחר שנתנה להן לשום מתנה חזר ונתנה להן לשום ירושה", קודם הוא נתן להם לשום מתנה, ואחר שנתן להם לשום מתנה, חזר ונתן להם את זה לשום ירושה, היינו, חייבים לזכות בזה קודם, ורק אז יורשים את זאת מהאבות.

וממשיך הירושלמי ואומר את אותו הדבר אף על התורה, שנאמר בה "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", בדומה ללשון הכתובה כאן "ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'", מדובר כאן על שני הדברים האלו שהם ירושה מאבותינו, הארץ, ירושת הארץ, ומורשה קהילת יעקב, אומר הירושלמי על התורה "מן דו לעי היא משכח כולה", פירוש הדברים, אחרי שהוא מתייגע הוא מוצא את הכל. היינו, רק אחרי שהוא מתייגע, הוא זוכה גם לרשת.

נתבונן בדברים, כתוב כאן, שהחיבור שלנו למעלת אבותינו הוא אחרי שאנו פועלים אותו דבר בעצמנו. אחרי שאנו עושים את הדבר הזה בעצמנו אז חלה עלינו הירושה מאבותינו. אז, כשאנו חוזרים למעלת אבותינו, מעלת אבותינו מצטרפת אלינו, אז אנו מצטרפים לאותה מעלה ומתחברים לאבותינו.

זה סדר הדברים. זה סדר הדברים אצל כל יחיד ויחיד, זה סדר הדברים אצל כלל ישראל, וזה סדר הדברים שיהיה תמיד, לעולם, בכל מקרה ובכל מצב. כל מה שהובטח לאבות יתקיים, הכל יתקיים בלי שום ספק, אבל אם חלילה יהיה ונושנתם, אם חלילה הדברים יתיישנו, והם יתפסו אצלנו כדברים ממילא, דברים ישנים, כסדר דברים ישן בלי שום נקודת חידוש, בלי אותה לידה מחדש שאנו צריכים ללדת את עצמנו מחדש ולעשות את עצמנו קטן שנולד, שזו כל עצמה של יציאת מצרים, הרי שזו היא המערכת של ונושנתם העומדת בצד הקוטבי שכנגד לפרשת הגאולה שכולה החודש הזה לכם, זה לעומת זה, החודש כנגד ונושנתם.

בכל יום אנחנו חייבים להתחדש בתורה ובמצוות

אנו מחויבים בחיוב גמור לכוך בכל בוקר שלא עשני גוי, בכל יום מחדש, אף על פי שלא יתכן שמאמול עד היום אהיה גוי, ואם כן כבר שיבחת את הדבר הזה, כי במה שאמרתי אתמול כלול בזה שגם היום אינני גוי, אכן, כפי שכותבים חז"ל בפירוש, וכך מביאים הפוסקים, בעצם, אנחנו נולדים בכל יום מחדש, "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", "בכל יום ויום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו". יש בזה דין מיוחד גם בתורה וגם במצוות, וכפי שנאמר "אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום", גם על זה כתוב "יהיו בעיניכם כאילו היום ניתנו", וגם על "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך ושונתם לבניך", התורה צריכה להיות מהיום, והמצוות צריכות להיות מהיום. הכל מתחדש כעת, עכשיו. הדברים מתחייבים כעת.

אנו חייבים בזה, והדבר הזה הוא חיוב גמור. הזמן להתבונן בזה הוא כשאנו מקיימים זכר ליציאת מצרים, כשאנו מקיימים את המצוה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" אנו חייבים להתבונן בדבר הזה. יציאת מצרים נמצאת איתנו כל פעם מחדש. יציאת מצרים זה ה"מולדותיך ביום הולדת אותך", זה "לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", זאת הלידה שלנו, ואת הלידה הזאת אנו צריכים לזכור פעמיים ביום.

עיקר כל העיקרים, מה שבאמת חייבים לזכור, כי הגאולה, כל עצמה, היא פרשה של החודש הזה לכם, וכל ונושנתם, זה בדיוק הדבר שמביא גלות, זה מביא מכות, זה דבר שהוא בעצם ההיפך הגמור מגאולה.

רבותינו מעוררים אותנו, והדברים מפורסמים, שבאותם השבועות שקוראים את פרשות יציאת מצרים אנו חייבים חיוב מיוחד של תשובה. יש חיובים מיוחדים של תשובה בעומק מיוחד, שנתחייבנו מכח קריאת הפרשות של יציאת מצרים. תשובה מאד יסודית, מאד חזקה ופנימית. והזמן שאנו מתחייבים בדבר הזה הוא בזמן הזה שאנו לומדים וקוראים את פרשות יציאת מצרים. הפרשות האלו מחייבות אותנו, ומה שהן מחייבות אותנו זה להעמיד את עצמנו מחדש על בסיס אחר, להיוולד מחדש, להיות מן השורש משהו אחר.

מתוך הדברים שנתבאר, נוכל לנסות להבין, מדוע זה שייך לפרשות של יציאת מצרים, וזה מה שמתחייב מתוכן. ודאי, כל התורה כולה מחייבת תשובה, אכן, פרשות יציאת מצרים מחייבות תשובה באופן מיוחד, תשובה בעומק ובפנים מיוחד, יש כאן מחייב לעומק כזה של תשובה שלא מצאנו כמותו, תשובה שהיא עד כדי, כמעט, קטן שנולד, היינו, בכל מה שנוגע למעשה, צריך להיות קטן שנולד, צריך להיות לגמרי אדם חדש.

הדבר פשוט, שכל מי שיצרף את עצמו, למה שמתחייב מפרשות יציאת מצרים, מקרב את הזמן של "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז' ט"ו), במהרה בימינו אמן.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת שמות תש"פ

וייטב אלקים למילדות וגו'. (א', כ').

במדרש (שמו"ר פ"א ט"ז) איתא, דבר אחר, וייטב אלקים, אמר רבי ברכיה בשם רבי חייא בר אבא, הוה הוה דכתיב, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, מהו שכר היראה, תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקב"ה, העמיד ממנה משה וכו' ונתנה תורה על ידו וכו', ומרים יצא ממנה בצלאל, שהיה מלא חכמה ובינה דכתיב ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת וגו', ועשה ארון לתורה שנקראת טוב.

ויש לבאר הא דהשכר על היראה, הוא תורה, עפי"ד הגמ' בשבת דף ל' ע"א, שיראת שמים היא אוצר לתורה, ועל כן, מי שירא את ה', ממילא הכין אוצר לתורה, ועל כן זוכה הוא לתורה, ולכן זכתה יוכבד למשה שנתנה תורה על ידו, וזכתה מרים שבשכר יראתה, עשה בצלאל את הארון לתורה.

והנה בפר' ויקהל (ל"ו, א') על הפסוק 'ויעש בצלאל את הארון', כתב רש"י, לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו. ויש להעיר, דלמה נאמר כן דווקא על הארון, יותר משאר הכלים ומלאכת המשכן.

ולפי דברי המדרש הוא מבואר היטב, דמה שעשה בצלאל את הארון, הוא דבר מיוחד שזכה לו בצלאל, בשביל תשלום שכר למרים, שהיטיב לה הקב"ה בשכר היראה.

ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה (ב', ו').

הנה בגמ' בסוטה דף י"ב ע"ב פריך, קרי ליה ילד, וקרי ליה נער, תנא, הוא ילד וקולו כנער, דברי רבי יהודה, א"ל רבי נחמיה א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום. וכתב רש"י, דהפסול דבעל מום דקאמר רבי נחמיה היינו דנפסל בקול לעבודת השיר.

ובטעמא דר' יהודה דלא חש למענה זו דעשיתו לבעל מום, אפשר לומר דסבירא ליה דלא נעשה בעל מום בכך, דיש לומר דבעל מום לשירת הלויים הוא רק מי שנתקלקל קולו, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' כלי המקדש ה"ח דכשיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודתו במקדש, או נעשה צרוד, אבל מה שאין קולו כפי גילו, יש לומר דזה לא חשיב מום.

והנה בתוס' השלם עה"ת הקשה בזה, דהא בגמ' בזבחים מבואר דמשה רבינו היה כהן ולא לוי, ורבי יהודה ורבי נחמיה גופייהו סבירא להו הכי כמבואר שם בסוגיא, וא"כ מה שייך ביה מום דקול, והלא הכהנים אינם משוררים.

והנראה ליישב בזה עפ"י המבואר בחידושי רבינו חיים הלוי (פט"ו מאיסור"ב) שכתב דמה שכל כהן אינו גם לוי, אע"פ דכהנים איקרו לויים, הוא זה משום דדין הכהונה מבטל ומפקיע מהם דין לוייה, דכהנים לויים וישראלים שלושה שמות ותלתא קהלי מיוחדים כל אחד בפני עצמו, ועל כן משפחת כהונה אינה בדין משפחת לוייה. אשר לפי זה יש לומר דאע"ג דמשה רבנו היה כהן, אבל הרי לא היה ממשפחת כהונה, אלא שהיה לו קדושת כהונה, וזה מהני לאכילת קדשים, אבל מ"מ לא היה בדין משפחת כהונה, וכיון שכן שפיר יש לומר דלא פקע ממנו משפחת לוייה, דאין לו דין משפחת כהונה שיפקיע מיניה דין משפחת לוייה. מעתה שפיר היה כשר לשורר, אע"פ שהיה בקדושת כהונה. ומיושב היטב הא דמבואר בגמ' דהיה כשר לשורר.

ויחי בימים הרבים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וגו' (ב', י"א).

הנה התורה כתבה פרשה שלמה בפנ"ע, ללמדנו שמשה רבנו היה בבית פרעה וגדל שם, ומשם יצא אל אחיו לראות בסבלותם, וצריך ביאור אריכות זו, מה בא זה ללמדנו.

ונראה לפרש על פי המבואר בדברי המדרש (שמו"ר א', כ"ו) שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ, והייתה בת פרעה מנשקת ומחבקת ומחבבת אותו וכו', ולא הייתה מוציאתו מפלטרין של מלך, ולפי שהיה יפה הכל מתאווים לראותו וכו', והיה פרעה מנשקו ומחבקו וכו', וכן הקב"ה אמר לחירם ואוציא אש מתוכך, וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד ליפרע מאביה. ואף מלך המשיח שעתידי ליפרע מאדום יושב עמחם במדינה. ומבואר דזהו מכה גדולה יותר שמתוכם באה להם פורענותם, ונוטלים מהם את המלכות. וא"כ יש לפרש דלזה יחדה התורה אריכות הענין שהיה וגדל בבית פרעה, ללמדנו עוצם העונש למצרים, דמי שהם גידלו הוא זה שיצא לראות בסבלותם ולהושיעם, וזהו ביאור הפסוקים, ויגדל משה, ר"ל שאחר שהם גדלוהו, הרי מתוכם יצא אל אחיו לראות בסבלותם ולהושיעם.

וירא כי אין איש ויך את המצרי וגו'. (ב', י"ב).

במדרש (שמו"ר א', כ"ט) איתא, וירא כי אין איש, אמר רבי נחמיה, ראה שאין תוחלת של צדיקים עומדות הימנו ולא מורעו עד סוף כל הדורות, כיון שראה משה כך, נמלך במלאכים ואמר להם, חייב זה הריגה, אמרו לו הן, הה"ד וירא כי אין איש שילמד עליו זכות. וצריך ביאור דהיכן מצינו בחייבי מיתות שנמלכים במלאכים אם להרוג.

ובחידושי הרד"ל שם הביא דברי האבות דרבי נתן שהושיב סנהדרין של מלאכי השרת. וגם זה צריך ביאור כנ"ל, דהלא דיני נפשות הם בעשרים ושלושה, ולא לימלך במלאכים. עוד יש להעיר, דכיון דכל הסנהדרין אמרו שהיב ולא היה אחד שמלמד זכות, הרי אמרינן בגמ' בסנהדרין דף י"ז, סנהדרין שראו כולן לחוב פוטרינן אותו, ונחלקו הראשונים בזה אם פוטרינן אותו היינו שהורגין אותו מיד, או שאין הורגים אותו כלל, ולשיטת הנך ראשונים דס"ל דפוטרינן אותו ממיתה צ"ע, דאם כן הכא נמי דינו הוא ליפטר ומדוע הרגו משה רבנו.

ויש לומר עפ"ד אא"ז מרן הגר"ז זצ"ל שהביא מדברי הרמב"ם שהיוב מיתה זה היה חיוב מיתה בידי שמים, ולכן הרגו בשם המפורש, שיהא זה מיתה בידי שמים, ובזה ביאר דברי רש"י שכתב, וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר, והקשה דהיכן מצינו שיהא חיובו תלוי אם עתיד לצאת ממנו אחד שיתגייר, ואם נתחייב מיתה, מאי איכפ"ל אם עתיד לצאת ממנו שיתגייר, אכן כיון דבדין מיתה בידי שמים איירי, בזה שייך עוד חשבונות אם עתיד לצאת ממנו שיתגייר, דאז אין להמיתו עכ"ד.

ובאמת דכדברי אא"ז זצ"ל נראה דמבואר בדברי הכסף משנה, דהנה הקשה הכסף משנה על מש"כ הרמב"ם דהוא חיוב מיתה בידי שמים, דבגמ' בסנהדרין דף נ"ח ע"ב אמרינן, אמר רבי חנינא גוי שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה, הרי דמייית קרא למילף מינה החיוב מיתה, וכתב דצריך לומר דקרא אסמכתא

בעלמא הוא. ולכאורה צריך ביאור דהרי במקרא הא מפורש שהרגו.

אכן לפי דברי אא"ז מרן הגר"ז זצ"ל דמה שהרגו היה מיתה בידי שמים, ולא מיתה בית דין אתי שפיר.

ולפי זה שכאן דינו הוא במיתה בידי שמים, אתי שפיר דאין זה תלוי בסנהדרין של עשרים ושלושה, ובדיני שמים ראוי להיות נמלך במלאכים.

ובזה מיושב דאע"פ דכולן מחייבין, מ"מ הרגו משה רבנו, דיש לומר דדינא דכולן מחייבין הוא רק בדיני בית דין, אבל בדיני שמים יש לומר שאין דין זה נוהג. והרי חזינן דבדיני שמים גם לא אזלינן בתר רובא כמו בדיני בית דין, וכמ"ש אם יש עליו מלאך אחד מליץ מני אלף פדעהו מרדת שחת, הרי דסגי באחד להצילו, ולא אזלינן בתר רובא, ואם כן יש לומר דהכא נמי דאין נפטר כשכולם מלמדין חובה.

ויקם משה ויושיען וישק את צאנם (ב', י"ז).

משמע דמשה עשה שני דברים, חדא שהושיען, ועוד עשה שהשקה את צאנם.

ונראה לבאר על פי מה דאיתא במדרש, דהרועים השליכו אותו למים, ומשה הוציאן. הרי דמלבד מה שהשקה את צאנם, גם הצילם והוציאם מתוך המים, וזהו ויושיען, שזה היה דבר נפרד ממה שהשקה את צאנם.

מעמד הסיום - כבוד התורה וקידוש השם

מתוך דברים שנאמרו במעמד סיום הש"ס העולמי שע"י ארגון 'דרשו' - יד אליהו ת"א

בהורמנא דגאוני ישראל הנמצאים אתנו שליט"א, בהורמנא דכל הרבנים הגאונים וכל תלמידי חכמים ולומדי הדף היומי שמסיימים את הש"ס.

בנפש החיים כתוב שכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה שממנו הוא יונק, יש שישים רבוא אותיות לתורה, כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל, נמצא שהתורה כתובה מכל נשמות ישראל ביחד, כל אחד יש לו אות אחת בתורה, וכולנו שותפים בספר תורה, שזה תורה שבכתב וזה כולל את כל התורה שבעל פה, כולנו שותפים בזה, כולנו חיים מזה, זה היניקה שלנו, זה המעמד והבסיס של כלל ישראל, ושל כל אחד ואחד מישראל.

בדרך עץ החיים אומר המסילת ישרים, שכל אחד מישראל יש לו כל התורה כולה לפי מה שהוא, לפי הענין שלו, לפי שורש הנשמה שלו, כל אחד ואחד מישראל יש לו כל התורה כולה.

כל התורה כולה ניתנה בשישים ריבוא אופנים, תורה שבכתב, תורה שבעל פה, כל התורה כולה יש לכל אחד ואחד מישראל. בגמ' כתוב אמר אביי תיתי לי כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לכולהו רבנן, כולנו שותפים בשמחה הגדולה הזו של סיום תורה שבעל פה, שזה עצם הכלל ישראל, התורה שבעל פה אלו החיים של כלל ישראל, אנו אוחדים בזה, וזה מה שמחזיק אותנו, ומחיה אותנו.

ועכשיו זהו יום טוב גדול ועצום, שכל כך רבים רבים שיחיו ויתרבו סיימו את התורה שבעל פה, את הש"ס שרבינא ורב אשי סתמו את כל התורה שבעל פה, ומתחילים מחדש את התורה שבעל פה, זהו יום חג, וכל האסיפה הקדושה הזו, זהו קידוש השם גדול ועצום, שלכבוד התורה התכנסו כל אחינו בני ישראל לתת כבוד לתורה.

מה יש לנו יותר מהתורה, מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, תחת השמש אין יתרון, אבל למעלה מן השמש יש יתרון, כל העולמות, העולם הזה וכל העולמות, וכל הבריאה כולה, נבראו רק בשביל עמל התורה של כלל ישראל ובכן, בהורמנא דכל אלופי ישראל וכל הקהל הקדוש כאן, נתכבד לסיים את הש"ס הקדוש.

הדברים מתוך שיעור בישיבת "עטרת שלמה" קרית הישיבה - את השיעור במלואו ניתן לשמוע בטל' 03-6171001-1-1-1-7-5

ניתן לקבל את השיעור במייל: 5703353@gmail.com

מצוה סא

להיות כל קרבן בהמה תמים
שנאמר תמים יהיה לרצון וכו'

מום לא יהיה בו, דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא" ולכן אין איסור להטיל מום בקרבן שאינו תמים. ממילא במחוסר אבר מבפנים שאין בו חיסרון של 'תמים' אין איסור להטיל בו מום. הרי שדין בעל מום ודין תמימים הם ב' דינים שונים, וצ"ב מפני מה כרך אותם הרמב"ם וכתבם כאיסור אחד, והאריך בזה באבן האזל (שם).

ונביא כמה נפק"מ לדינא אם שייך העשה ללאו דבעל מום.

אם מקריב עוף שהוא מחוסר אבר עובר בעשה ד'תמים יהיה'

המנחת חינוך (מצוה רפו) מסתפק בעוף, האם יש בו עשה ד'תמים יהיה לרצון' או לא, וביאור הספק דכל המומין אינם פוסלים בעופות כמו שמביאה הגמ' בכמה מקומות (חולין כג. ועוד) "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות", ומ"מ מחוסר אבר פסול, ופירש רש"י שמחוסר אבר פסול משום 'הקריבהו נא לפחתך', אבל התוס' חולקים וסוברים דמחוסר אבר התמעט בפסוק דילפי' מקרא "מן העוף" - ולא כל העוף (כדרשין בקידושין כד:). ממילא לדעת רש"י יש להסתפק במי שהקריב מחוסר אבר דאע"פ שהוא פסול כמו מקריב את המזוהם וכיו"ב אך מ"מ אינו עובר על עשה ד'תמים'.

וכמו כן כהן בעל מום פסול לעבודה, ומ"מ נפסק ברמב"ם (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"ז) שאין פוסל בו אלא מומין שבגלוי אבל מומין שבפנים אינם פוסלין. מאחר ואין דין 'תמים' ככהן אלא איסור עבודה בבעל מום, וכיון דלא חשיב בעל מום אין עבודתו פסולה. וה"נ בעוף שאין דין תמות וזכרות, יתכן שאף אין עשה ד'תמים'.

אמנם לדעת התוס' דילפי' דכתיב "מן העוף", א"כ שאני עוף מבהמה שאין בו דין תמות בדרך כלל, אלא דמחוסר אבר נתמעט שאינו ככל דיני העוף, והרי הוא כדיון בעל מום דבהמה והמקריבו עובר בלאו ואפשר דעובר אף בעשה דתמים.

אם יש חיסרון של 'תמים' בבעל מום עובר

בהמה שיש בה מום עובר אין להקריבה וא"א לפדותה, ויש לדון אם המקריב בעל מום עובר - עובר בעשה ד'תמים' או לא. נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בדין מום עובר - הרמב"ם (סה"מ ל"ת צה) מונה שני לאוין בהקרבת בעל מום - לאו למקריב בעל מום קבוע ולא נוסף למקריב בעל מום עובר. ופליג הרמב"ן וכתב שיש למנות לאו אחד למניעת הקרבת מום קבוע ומום עובר, והיה מקום לומר דתלי פלותתם בהא - דלהרמב"ן שלא חילק בין מום קבוע למום עובר מסתבר דאף לענין עשה ד'תמים' אין חילוק, והמקריב בעל מום עובר בעשה בין מום קבוע ובין מום עובר. אבל להרמב"ם דס"ל דתרתני ניהו יש להסתפק במום עובר אם איתא לעשה ד'תמים' או לא כמו במום קבוע או שמא הוא איסור בפני עצמו ואין הכרח שעשה ד'תמים' כרוך בו.

היה מקום להוכיח מהא דנחלקו התוס' והרא"ש בבכורות (לד: ע"ה) הרמב"ם במטיל מום בבהמה בעלת מום לרבנן, להתוס' והרא"ש מותר להטיל מום קבוע בבעל מום עובר ואילו במהרי"ט אלאגזי הוכיח מהרמב"ם שחולק וסובר שאסור להטיל מום קבוע בבעל מום עובר.

הוזהרנו בחמשה לאוין על הקרבת בעלי מומין (על ההקדשה, השחיטה, הזריקה ועל ההקטרה שני לאוין כמפורט בסה"מ מצוות ל"ת צד) ומלבדם נצטוונו במצות עשה שכל קרבנות שמקריבים על המזבח תמימים יהיו.

אף במנחות ונסכים בעינין 'תמימים'

המשנה במנחות (פז.) לומדת דאף לגבי מנחות ונסכים איתא להאי עשה דתמים, כמו דכתיב "תמימים יהיו לכם. ומנחתם" (במדבר כח י"ט-כ), וכן "תמימים יהיו לכם ונסכיהם" (שם לא), משמעות המצוה שלא להביא מנחה שטעמה וריחה רע או שהתליעה ונסכים שיש בהם קמחים, והמביא מנחה ונסכים אלו מבטל עשה דתמים. ומסתפקת הגמ' (פה:) אם המקדיש מנחה שאינה תמימה אף עובר בלאו ולוקה כשם שהמקדיש בהמה בעלת מום לוקה או דלמא דאין בעל מום אלא בבהמה. יש לשאול למה הסתפקה הגמ' דווקא לגבי הקדשת המנחה ולא על עצם ההקדשה, ובמשנה למלך וברדב"ז (ריש הל' איסורי מזבח) הביאו את התוס' ביומא (סג.) שכתבו בפשיטות דספק הגמ' במנחות הוא רק לגבי הקדשה ולא לגבי הקמיצה (שהיא ההקדשה) דעל הקמיצה ודאי שאין לוקין וסתמו ולא פירשו אמאי יש לחלק בין הקדשה להקדשה.

תמים ומוכר

ויש לברר נושא עקרוני בעשה זה.

כתב הרמב"ם (ריש הל' איסורי מזבח וכן שם פ"ו הל' א) "מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים ומוכרין שנאמר תמים יהיה לרצון", ותמוה מה שחבר הרמב"ם בין חובת הקרבת תמימים לחובה שיהו הקרבנות מוכרין, דהם ב' דינים שונים הנלמדים מפסוקים שונים. דהחיוב להביא קרבן מן המוכר נלמד בגמ' ביומא (נד:) לרבנן מדכתיב "לכבש האחד" ודרשין שהוא המיוחד שבעדרו ולרבי מדכתיב "מבחר נדריך", ולדינא המביא קרבן מן שלא מן המוכר לא נפסל, כדאיתא במנחות (סד.) שהמקריב בהמה כחושה לא נפסלה וכן פסק הרמב"ם (שם פ"ב הל' ח) שאם הקריב בהמה שאינה מוכרת לא נפסלה. וכן אמרו כמה ראשונים בפ"ק דפרה (משנה ד) שכל בהמה כשרה לאחר שמונת ימים ללידתה ומ"מ לכתחילה בעינין שתהא בת שלוש ימים שרק אז חשובה "מבחר נדריך". מאידך המצוה להקריב תמים בוודאי מחייבת וקרבן שאינו תמים פסול ואף מנחה ונסכים שאינם תמימים פסולים כדלעיל. ועוד מצינו בגמ' (בכורות לט.) שאומרת שחיסרון של מחוסר אבר נחשב בעל מום רק באבר שבגלוי אבל באבר שבפנים לא חשיב בעל מום דומיא דחרום ושרוע דכתיב בפרשה, ודנה הגמ' אם מום שבסתר חשוב חיסרון אף לענין 'תמים'. ופסק הרמב"ם (שם הל' יא) להלכה שחיסרון אבר מבפנים פוסל "לא מפני שהיא בעלת מום שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהיו לכם". הרי להדיא שתמים פוסל ואף במקום שאין הבהמה חשובה בעלת מום.

ועוד, דנחלקו רבנן ור"מ (שם לג:) אם האיסור להטיל מום בבהמה שייך אף בבהמה בעלת מום, או שאין איסור להטיל מום בבעל מום. דלר"מ כתיב "כל מום לא יהיה בו" - ואף בבעל מום, ולרבנן קרינן "תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" ופירש"י "דרשין כוליה קרא 'תמים' יהיה לרצון כל

אלגאזי. ואפשר שהיה לפני הכס"מ דפוס אחר ונמצא בו ילפותא זו.

ביאור השייכות בין תמים למובחר

ויש לבאר מה שהוק' לעיל מה השייכות בין מצות עשה דהקרבנות תמימין למצוה להביא מובחרים שחיברם הרמב"ם, די"ל שבשורש הדין שניהם אחד. דהמצוה להביא קרבן תמים הוא דין המוטל על הגברא, שבכדי שיעלה קרבנו לרצון צריך להביא בהמה תמימה, ואינו דין על הבהמה. לכן מחוסר אבר מבפנים שאינו בעל מום, פסול מפני שלא הביא קרבן שעולה לרצון ואף לא קיים את נדרו בהבאה זו. הדין הנוסף להביא מן המובחר מקורו מאותה הלכה ואף הוא דין שמוטל על הגברא, דמובחר אינו דין בבהמה מסוימת אלא המביא את הקרבן צריך להביא את המובחר שבעדרו ואף אם יש בהמות משובחות יותר אצל אחרים אין לו שום מצוה אלא להביא מעידית ידיה. וכמו שלומדת הגמ' במגילה (כח.) שצריך להביא תמיד מהמיוחד שבעדרו שנאמר "את הכבש אחד" מהמיוחד שבעדרו, ופשיטא שאחר שהביא את המיוחד ביותר בבוקר שוב אין צריך לקנות מיוחד כהראשון לתמיד של בין הערביים, אלא המובחר שבעדר הנוכחי הוא המיוחד שבעדרו.

וא"כ יש שני שלבים בדין זה - להביא את המיוחד ביותר ועוד שצריך להביא תמים, ואע"פ שהדין של מובחר אינו מעכב והדין של תמים מעכב, אין בכך חיסרון, ומ"מ שניהם מצוה אחת. ולכן כל מה שמפורש בפסוק שפסול הוא חיסרון בתמים ואילו מחוסר אבר מבפנים הוא דין על הגברא שצריך להביא מובחר.

ולאור הדברים יתכן לומר שהכס"מ למד שהמקור של המצוה להביא תמים הוא מדרשת התורת כהנים שיש לשומרה בתמימותה, שהמצוה להקריב תמים הוא דין על הגברא שנובע מאותו דין שצריך לשמור על הקרבן בתמימות.

ובדין עוף שנסתפק המנחת חינוך, י"ל שבדאי נאמר בגמ' שיש תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף, דין 'תמים יהיה' לא נאמר כלל בעוף שהוא דין אחר המוטל על הגברא ואינו שייך כלל לחיסרון של בעל מום. ואפשר שספיקו של המנחת חינוך תלוי בספק הגמ' במנחות - אם היקש בין דין תמים לבעל מום, וא"כ ה"נ יש להסתפק אם יש היקש בין דין תמים לעופות.

וכמו כן יש להסביר בדברי הגמ' שלא רצתה ללמוד ממחוסר אבר מבפנים לפסול טריפה, שאם הנושא אינו המום אלא ההלכה של תמימות, בוודאי שמחוסר אבר הוא פחות תמים מטריפה ואין ללמוד ממנו לפסול טריפה.

וכן בבעל מום שפסול להקריבה בין מום קבוע ובין מום עובר, יש להסתפק אם יש בו עשה דתמים או לא כמו שנתבאר לעיל, ויש לומר שצדדי הספק הם לא מצד המום שבו אלא מצד הגברא אם יש במום עובר חיסרון שאינו מרצה כל עוד אינו תמים לגמרי או שאין בו חיסרון וכנ"ל.

ובמנחות ובנסכים הסתפקה הגמ' רק לענין הקדשה, דעל זה הפסוק שאינו עולה לרצון אלא כשהקדיש תמים, אך אם לאחר שהקדיש נעשה בעל מום אין בו חיסרון של תמימים.

נמצא - עשה ד'תמים יהיה לרצון' היא מצוה על הגברא לדאוג להביא קרבן תמים וראוי, ואינו שייך ללאו דהקרבנות בעל מום. ויש בו ב' חלקים - א) להביא מן המובחר והוא רק דין לכתחילה שאינו מעכב, ב) להביא קרבן תמים והוא מעכב.

והיה מקום לומר דבהא פליגי - דהובא לעיל דהטעם של רבנן דס"ל דאין איסור להטיל מום בבהמה בעלת מום, מפני שהאיסור הוא רק לבהמה תמימה, ובבעל מום שאין בו חיסרון שאינו תמים אין לאיסור להטיל בו מום מצד לאו ד'כל מום לא יהיה בו'. ולפי"ז בבעל מום עובר - הדבר תלוי אם בעל מום עובר חשוב 'תמים' או לא. דאם אינו תמים והמקריבו עובר בעשה דתמים, יהיה מותר להטיל בו מום כדעת התוס' והרא"ש, אך אי נימא בעל מום עובר עדיין נחשב תמים, אין להטיל בו מום כדעת הרמב"ם. אך יש לדחות ראיה זו, דמבואר ברמב"ם (פי"ח מהל' פסולי המוקדשין ה"ב) דאיסור הטלת מום בקדשים הוא מפני שמפסיד את הקדשים, ולכן אין איסור להטיל מום בקרבן בעל מום דבלאו הכי פסול ואין הפסד לקדשים. ואם כן הוא, לבעל מום עובר שאינו נפסד אלא ראוי לאחר זמן ליתא להאי טעמא, ומי שמטיל בו מום מפסיד את הקדשים. ואם כן הוא, אין להוכיח בדעת הרמב"ם שבעל מום עובר נחשב תמים, דאסור להטיל מום בבעל מום עובר מפני שמפסיד את הקדשים ולא מחמת עשה ד'תמים'. אכן בתוס' וברא"ש מפורש שאין איסור להטיל מום בבעל מום עובר מפני שאינו תמים.

תמים יהיה - לשומרה בתמימות

הגמ' במנחות (ו.) מחפשת מקור להא דטריפה אסור בהקריבה, ושואלת שנלמד טריפה מבעל מום, ודוחה דשאני בעל מום שמומו מבחוץ והוא ניכר ולכן פסול. והק' הגרעק"א למה לא ילפי' לאיסור טריפה ממחוסר אבר מבפנים שפסול אף שאין מומו ניכר ואע"פ שאין בו לאו אלא איסור עשה ד'תמים יהיה' ואף אי נילף ממחוסר אבר מבפנים ליכא חיוב מלקות, אין בזה גריעותא דהגמ' מנסה ללמוד בק"ו מטריפה ולא יהיה חיוב מלקות כיון דאין עונשין מן הדין. ובפשטות צ"ל שמחוסר אבר גרע מבעל מום שנחשב בעל מום אף בדוקין שבעין, ולכך אין מקור ממחוסר אבר לפסול אף בעל מום. עכ"פ, נמצינו למדים בדברי רעק"א דנקט שאין מלקות במחוסר אבר מבפנים והוא רק איסור עשה. אמנם מטין משמיה דהגרי"ז צ"ל שאמר שאף לוקין על הקרבנות, דכמו שהגמ' מסתפקת לענין מנחות ונסכים דבעינן שיהיו תמימין - אם המקדיש מנחה בעלת מום לוקה א"ד אין בעל מום אלא בבהמה, וא"כ נראה דאי ילפי' מתמימין לוקין.

אך לא יתכן שיצאו הדברים מפיו, דהגמ' הביאה שמנחות ונסכים הוקשו לבהמה לענין עשה דתמים יהיה, והסתפקה לענין מקדיש בעל מום אם מנחות ונסכים הוקשו לבהמה לגמרי ואף לענין בעל מום או שההיקש הוא רק לענין תמים שכתוב בפרשה. אך אין שייכות בין עשה דתמים לאיסור לאו של בעל מום, וכמו שנקט הגרעק"א בפשטות.

ונראה לומר באופן אחר.

בתורת כהנים (פרשה ז פ"ו) כתוב שנאמר דין נוסף בפסוק 'תמים יהיה' - מצות עשה שלא להטיל מום בקדשים (מלבד הלאו "כל מום לא יהיה בו"), וכוונת המצוה לשמור את הקרבן בתמימות ולכן אף המטיל מום בגרמא עובר בעשה זה, שלא שמרה בתמימות. ומבואר שם במפרש שיש הו"א שאפי' המניחה על הגג וקפצה ונשתברה עובר על עשה זה מהאי סברא שלא שמרה בתמימותה. ולכא"ו הרמב"ם למד מ'תמים יהיה' שאין להקריב אלא תמימין, ואיך ילפי' גם עשה לשומרה בתמימותה, ואין לומר שהם ב' דרשות נפרדות מפסוק אחד, דבכס"מ (ריש הל' איסורי מזבח) הביא שמקור הרמב"ם שמחייב להקריב תמימין הוא מהתורת כהנים, ובתורת כהנים לא מצינו אלא מצוה לשומרה בתמימות וכיצד למד הרמב"ם משם את החיוב להקריב תמימין, וכן הק' במהרי"ט

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חזק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת שמות

'איש וביתו באו'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום ללמוד דברי רבותינו, בענייני הפרשה, פרשת שמות: 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצריימה, את יעקב איש וביתו באו. ראובן שמעון לוי ויהודה' (שמות א, א-ב), אומר רש"י בשם רבותינו: 'אף על פי שמנאם בחייהם בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא' (ישעיהו מ כ). יעקב ובניו יורדים למצרים, 'את יעקב איש וביתו באו', 'את' - ביחד עם יעקב (אונקלוס שמות שם).

התעוררות לתשובה באה על ידי התבוננות דוקא

ורבותינו במדרש תנחומא, מלמדים אותנו פרשה יסודית בענין השגחה על הבנים וחנינו הבנים, וזה דבר נחוץ ביותר, וכן הראוי להקדיש לזה התבוננות. לא רק 'דיבורים' על כך, אלא עיקר העיקרים זה המעשים. 'אין התשובה באה מכלל הדיבורים אלא מכלל המעשים', כך לשון 'חובת הלבבות' (שער התשובה פרק י, מובא בהקדמה לספר 'דאשית חכמה'). 'הדיבור' כשלעצמו, כתוכחה ומוסר, זה דבר גדול. אבל העיקר שייצא מזה פרי טוב. שיהיה למעשה.

משלו הנפלא של 'החפץ חיים' זצ"ל

'החפץ חיים' ע"ה הביא על זה משל נפלא, כולם יודעים שיש תר"ג מצוות, וצריכים לקיים אותם, אבל זה לא מספיק רק לדעת שיש תר"ג מצוות, אלא צריך לקיים את התר"ג מצוות. ודייק 'החפץ חיים' מהפסק שאנחנו אומרים ב'פרשת ציצית': 'למען תזכרו - ועשיתם' (במדבר טו טו). זה לא רק לזכור זכירה בעלמא, אלא צריך שתביא ל'ועשיתם'. לידי עשיית מעשה בפועל. אם לא, הרי זה דומה לאותו מעשה שהיה באיזה יהודי עשיר שהיה גר מחוץ לעיר, היה לו איזה חווה גדולה ב'כפר', וגידל שם 'עולם ומלואו', היה שם 'לול' לתרנגולים, ו'רפת' לפרות, ו'אורווה' לסוסים, ושדה גדולה לתבואה. ופעם אחת הוא הוזקק לרוב ריבוי עסקיו וענייניו לנסוע ולהיות בעיר במשך שבועיים. וכמוכן לא יעלה על הדעת שישאיר את החווה שלו לבד, לכן הוא שכר איזה אדם, אמר לו: 'אני מבקש ממך שאתה תבוא לנהל

ללמוד את תר"ג מצוות

וביאר 'החפץ חיים' זצ"ל (שמירת הלשון ח"ב חתימת הספר פ"ג), שאי אפשר להגיע לידי המעלה של זכירה על ידי מצוות הציצית, אם אין לומדים את תר"ג מצוות. אדם יודע שיש תר"ג מצוות, אבל הוא לא יודע מה הם התר"ג מצוות. אדם ישאל את עצמו, יעשה לעצמו בחינה: 'מתוך תר"ג מצוות שנצטוונו לקיים, כמה מהם אני יודע?'. יעשה חשבון, ייקח 'נייר ועל' ויתחיל לרשום. אם הוא יודע ארבעים מצוות מתוך התר"ג - תאמנו לי שזה דבר גדול. הוא באמת אדם חשוב. כי לראבוננו הרב, הרבה פחות מזה יודעים, חמש עשרה מצוות, (לא יותר): יש מצוה של 'לימוד תורה', ויש מצוה של 'תפילין', ויש מצוה של 'שמירת שבת', ויש מצוה של 'ציצית', וכמוכן: מצוה של 'עונג שבת'. (ובזה הוא נה, אין עוד מצוות...). צריכים ללמוד ולדעת. [א"ה] זו לשון מרן החיד"א זצ"ל בספר מורה באצבע (סי' ג אות קכא): 'סדר המצוות קצר שסידר הגאון הרב ש"ך ספר קצר נאה ויאה, לא יעבור ללקרות ולשנות בו, ואשריו הקורא אותו בכל שבוע'. ע"כ. וע"ש עוד (סי' ה אות רכו), וב' ספרו שם הגדולים ח"ב (סעי' פ אות ה), ובדברי הש"ך בהקדמתו לספרו פועל צדק, ובש"ל שבועות (פרק ג מצוה אות קג). ע"ש].

ולטפל ב'חווה' שלי באותו זמן שאני אהיה בעיר. ואני ארשום לפניך על הנייר מה בדיוק לעשות, את כל הרשימה שאתה צריך לטפל בה: ב'סוסים', מתי להאכיל אותם. ו'תרנגולים' כן, ו'פרות' מתי להוציא למרעה, הכל אני אכתוב לך. ורשם במפורט על דף נייר באריכות, הביא לו ואמר לו: 'כל מה שכתוב כאן תעשה'. ויצא לדרכו, נסע לעיר, לגמור את העסקים שלו, וחזר אחרי שבועיים, הוא נכנס לחווה שלו וחשכו עיניו. זה היה נראה כאילו אחרי 'הפגזה אווירית'.. הלולים' - פרוצים, ו'תרנגולים' - מתים, ו'הפרות' - גוססות. הפקר גמור. הוא רץ מיד לאותו אחד ששכר אותו שיעבוד, אומר לו: 'הרי הזהרתי אותך, רשמתי לפניך מה לעשות, שילמתי לך על זה! מה עשית?'. אמר לו: 'אדוני, מה אתה רוצה? כל יום הייתי קורא שלש פעמים ביום את הרשימה שלך: 'צריכים לעשות כך וכך'. כך עשיתי כל יום במשך השבועיים!.. אמר לו בעל החווה: 'בשביל לקרוא שכרתי אותך?! לקיים את מה שכתוב בו שכרתי אותך!'

אמר 'החפץ חיים' זצ"ל: אדם קורא בתורה, 'צריכים לעשות כך וכך', אבל זה לא מספיק, צריכים לקיים את מה שלומדים. את הדברים האלה צריכים להוציא 'הלכה למעשה'. לא רק 'דיעה' בעלמא. אדם 'קורא', אדם 'רואה', אדם 'שומע', אבל אם זה לא מגיע לידי 'ביטוי' למעשה - במשך הזמן היצר הרע מחליש לו ומקליש לו ומטשטש לו חומר הדברים, וכל ההתעוררות שהתעורר הולכת לאיבוד.

'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין'

הגאון מבי"ט ע"ה (היה מגדולי רבותינו, חבר בבית דינו של מרן הבית יוסף בצפת, מגדולי הגדולים, אביו של המהר"ט המפורסם), בספרו בית אלהים (כ"ה בס' שיה שלום פר' נשא בשם המבי"ט). ונ"ע בדברי הרב הקדוש ר' מנחם מענדל מייטעבסק זצ"ל בספר פרי הארץ פרשת נשא סוף עמוד ג) מביא את מה שנלמד בפרשה הבאה, פרשת נשא הענין של 'פרשת סוטה' (במדבר ה יא והלאה), ונסמכה פרשה זו לפרשה של 'נזירות' (במדבר ו א והלאה), ולימדו אותנו רבותינו (ברכות סג): 'למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין'. אם אדם היה רואה את כל מה שעושים לסוטה בעיניו, איך שהביאו אותה למקדש, בפני כולם, קבל עם ועדה, יושבים ומשקים אותה את המים המאירים האלה, ובדקים אם היא באמת קלקלה אם לא, צריך להזיר מן היין.

2. יש משל ידוע על זה, על חולה שהלך לרופא (הוא לא הרגיש טוב, היה לו כל מיני 'מחשבים' וכאבים), הרופא בדק אותו, וראה ממה הוא סובל, מדד לו את הלחץ דם, ביקש ממנו להוציא את הלשון, (והנה לשון הרע הוא ראה שם...), בדק וראה מה שראה, אמר לו: 'מצאתי מה החולי שלך, והרפואה לזה הוא שתתקן 'כדורים' כאלה, ויסורף כזה, ותבוא בעוד עשרה ימים לביקורת. נתן לו 'רצפט' ושלה אותו לבתו. אחרי עשרה ימים הוא בא חזרה אל הרופא, 'חולה' בדיוק כמו שהיה (אולי יותר גרוע), שאל אותו הרופא: 'עשית מה שאמרתי לך, את מה שרשמתי לך ברצפט? בלעת את הכדורים שרשמתי לך? אמר לו: 'כן, בלעתי את הרצפט'..

לא לצאת ידי חובה בקריאה, ב'שמיעה', זה יפה ונאה, אבל צריך 'הלכה למעשה'. העיקר זה המעשה. את כל מה שכתוב - תקיים.

הרואה סוטה - רואה דין שמים ומעוררו לתשובה

זה דבר נורא, מי שייתאר לעצמו אם היה נמצא במעמד הזה, הוא רואה משפט של שמים בעיניו, הוא רואה איך שה' יתברך מעניש לעושי רשעה, ועוד איזה מיתה משונה ומבהילה, שגידה מוריקים וירכה נופלת וכולה מתנפחת, זה מיתה משונה מאד. זה עצמו מחזה מעורר ליראה מה' יתברך. ועם כל זה, לא מספיק - הוא צריך להזיר עצמו מן היין. מדוע? כך שואל הגאון מבר"ט ע"ה.

צריך שיהיה להתעוררות קיום למעשה בפועל

ומפרש הגאון מבר"ט ע"ה, שאפילו אם אדם 'רואה' דבר כזה, מחזה כזה מבהיל ומזועזע, מחריד, אבל במשך הזמן זה יכול להתבטל ולהיטשטש, וכל ההתפעלות שהייתה בשעת מעשה ולאחריה, נקלשת ונאבדת. ביום הראשון הוא מזועזע, הוא ראה משפט נורא ואיום של הש"ת, איך הקב"ה משלם למי שעושה 'עוול', כך גם ביום השני והשלישי, אבל במשך הימים החושים כחים, והכל הולך לבטלה. ובכדי שזה לא יילך לאיבוד הוא צריך לתרגם את זה 'למעשה'. מה 'למעשה'? 'זיר עצמו מן היין'. תפריש את עצמך מן היין לאיזה זמן. 'סתם נזירות שלוש יום' (נזיר ס"א). כשזה בא 'הלכה למעשה', עם 'פעולה', זה נשמר, האדם לא מתקרב. 'העובד' הו' שראה, היא לא נאבדת, היא לא מטשטשת ונקלשת. צריכים לדעת את זה: לא רק 'ידעה' שכלית גרידא, שאדם 'שומע' או שאדם 'רואה', אלא צריך 'הלכה למעשה'. עם קיום 'למעשה'. זה הדבר שמעמיד. זה הדבר שייתן לזה המשך.

'חוסך שבטו שונא בנו'

לכן נראה השיעור הזה להביא מדברי רבותינו בעניינים הללו של חינוך לקחת את הדברים הללו לצומת לב ולהשתדל לא רק בשמיעה בעלמא לצאת ידי חובה, אלא 'לתרגם' את זה למעשה טוב בפועל, כאן בפרשה במדרש תנחומא (ס"א) 4, 'ואלה שמות', זה הוא שאמר הכתוב 'חוסך שבטו שונא בנו',

3. אדם ייראה בעצמו, לא לפני הרבה זמן, לפני שלשה חודשים, היה ראש השנה ויום הכיפורים, אדם יסתכל ויראה בשעת הנעילה, ייתאר לעצמו את שעת הנעילה שלו ביום הכיפורים, מה הוא 'הבטיח' לקב"ה, קיבלנו כל מיני 'קבלות' על עצמנו, וכל אחד יראה כמה זמן זה החזיק מעמד: אולי עד 'סוכות', אולי עוד לפני זה... כל הקבלות וכל 'הבטחות' כבר אבדו. למה? הסתלק המעמד של חפלת 'נעילה', וחזר העולם למתכונתו ה'רגילה', ומה שהיה היה. כיון שזה בא רק בכלל של 'דיבור', אבל בכלל של 'מעשה'. צריך להוציא את הדברים הלכה למעשה, ורק כך יהיה לזה המשכיות וקיום.

'מדרש תנחומא'

4.

מדרש נפלא, בלשון קלה ברורה וצחה, כל אחד יכול לשבת בליל שבת וללמוד את זה. מי שרוצה 'עונג שבת' ישוב 'בשלתן שבת' עם בני בתו, וייקח את המדרש הזה ויקריא להם. הוא יראה אורות גנויים, יראה דברים נפלאים.

מעלת לימוד האגדה

די לנו במה שאמרנו רבותינו בספרי פרשת עקב (סוף פסקא טז): 'דצונך להכיר את מי אמר והיה העולם? למד אגדה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומי דבק בדרכיו'. אם אתה רוצה קצת להכיר את מי שאמר והיה העולם, קצת לנטוע אמונה בעצמך, קצת להוציא מעצמך דעות זרות - תתעסק בדברי רבותינו במקצוע האגדה שבדבריהם. בזה יש מוסר, והלימוד בהתבוננות פותח את הלב, פותח את העיניים, ומקרב את האדם לאביו שבשמים. [בספר אוצר המדרשים (ח"א דקלא ע"ב) ראיתי מעשה נפלא, על חכם אחד מחכמי התלמוד 'בר קפרא', שהיה מהלך בדרך עם גוי אחד, וכל הדרך היה אותו גוי משבח את 'אלהיו', אותו גוי עובד זרה היה משבח את אלהיו: 'אין כמו אלהים שלי'. ו'בר קפרא' שותק, לא מדבר מאומה. כשנפרדו אמר לו 'בר קפרא' לאותו גוי: 'אני מברך אותך, שאלוהיך יעמוד לך לעזרתך!'. כך הוא בירך אותו. אמר לו אותו גוי: 'למה אתה מקלל אותי?', אמר לו 'בר קפרא': 'אני לא מקלל אותך, אני חוזר על הדברים שלך, אתה כל הזמן שייבחת את 'אלהיך' שאין כמותו, לכן אני מברך אותך שאלוהיך זה יהיה לך לעזרה!'. (והא דבריו רבנו שליט"א בספר חתם סופר (ס"א) מה שביאר על פי זה.) זה 'קינטור' הכי גדול שיכול להיות. וכי 'אלהיו' שתלוי בקי' יכול לעזור לו? הגוי הזה תפס את החוכא, את הצחוק' שיש כאן. זה עצמו לימוד מוסר השכל. אדם יראה עם מי יש לך חלק ונחלה, 'עקב חבל נחלתו' (דברים לב ט). אנחנו אומרים בברכת המילה: 'אשר קידש ידיד מבטן, וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש', על כן בשכר זו אל חי חלקנו צורנו, אדם יתבונן עם מי יש לו קשר ושייכות? עם 'אל חי'. זה מרומם אותו בכל מצב שיהיה. גם אם ח"ו הגיע עד דיוטא תחתונה, עד מ"ט שערי טומאה (אם ייתכן כדבר הזה), כמו בפרשה של יציאת מצרים, שירדו עד דיוטא תחתונה,

ואוהבו שיחור מוסר' (משלי יג כד), בנוהג שבעולם', כך מנהג של העולם, "אדם שאמר לחבירו פלוני הכה את בנך, יורד עמו עד לחייו", אם יבואו לאדם ויאמרו לו: 'אתה יודע, ראינו את הבן שלך הולך בדרך, ופתאום מתגלגל עליו פלוני והכה אותו מכות נמרצות', אדם שומע שכך הכו את בנו, מיד לבו מתחמץ בקרבו, כל הדם שלו רותח: 'פלוני זה הכה את בני, על מה ולמה?', הוא מוכן ללכת אחר למלחמה עד חרמה. יורד עמו לחייו. אם כן מה הוא שאומר הפסוק במשלי (שם) שמי שחוסך את שבטו שונא את בנו? הרי זה להיפך, אדם שרואה שמכים את בנו הוא מיד מתמרמר על הדבר, ואם הוא עצמו גם כן אותו דבר. "ומה תלמוד לומר 'חוסך שבטו שונא בנו', ללמדך שכל המונע בנו מן המרדות, סוף יוצא לתרבות רעה ושונאה". בר מינן.

וכאן המדרש מאריך בהרבה דוגמאות, מאבותינו הקדושים להראות את הדבר הזה, שצריך פיקוח התבוננות והשגחה על הבנים, וכשצריך להכות - צריכים להכות בדעת ובהתבוננות בחדס וברחמים. "שכן מצונו בישמעאל שהיה לו געגועים על אברהם אביו", אברהם אביו ע"ה, "ולא רידה" כמו שהיה צריך לרדות אותו, "ויצא לתרבות רעה, ושנאו אברהם, והוציאו מביתו ריקם".

ועם כל זה 'בכל צרתם לו צר' (וישעיהו סג ט). הקב"ה רוצה את טובת עמו ישראל ולא מפקיר את אף אחד, לכולם הוא 'מושיט יד'. רק תבוא ותתקרב לבורא עולם, וכבר הכל יהיה בסדר. הפסוק בספר יונה אומר: 'מבטן שאל שוועתי - שמעת וקולי' (יונה ב ג). גם אדם שהתדרדר כל כך, עד 'בטן שאל', להתחילתו, המקום הנמוך ביותר, עם כל זה כאשר 'שוועתי', הוא צועק: 'דיבון העולמים, תציל אותי! אני רואה בעצמי עד היכן ירדתי', יתקיים בו: 'שמעת קולי', הקב"ה ישמע אותו ויחליץ אותו. ובתנאי שהוא באמת רוצה לפתוח 'דף חדש'. בכל מצב שיהיה, יש עזרה מן השמים. אם אדם יושב ומעיין בדברי רבותינו הקדושים זה פותח את הלב. יעשה לעצמו איזה קביעות קצת תאמינו לי ורווחו מזה הרבה, רווח גדול וברכה גדולה יש בזה.

'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים'

וכדאי להזכיר דברי הפסוק: 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים' (איוב יא ט), וזה נאמר על התורה הקדושה (עירובין כא). ובאמת אם יחיה האדם 'חיי מתושלח' כפול כמה פעמים, קשה יהיה לגמור את כל התורה כולה, 'ב'כמות' ואין צריך לומר 'באיכות'. אדם יכול להעמיק בענין אחד, בסוגיא אחת ימים ולילות, חודשים על גבי חודשים, רק על סוגיא אחת. וכמו שהגאון מוילנא (כ"ה בס' תולדות נח ח"ב בדרוש למעלת התורה דף פ"ב, ששעט מהג"ר, ו"ה בס' חומת אהל לסוף התורה) איוב (שם) פירש את הפסוק הזה 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים' (איוב שם), שנאמר על התורה (עירובין כא), שלא רק התורה עצמה, אלא 'המידה' שלה, פירוש הדברים: דרך משל, לכל דבר ודבר אדם משתמש עם הקנה מידה שלו, לדוגמא: אדם שיש לו 'מחברת' והוא רוצה למדוד שם ולשרטט משהו, הוא לוקח סרגל קטן של 30 ס"מ, והוא מודד מה שצריך ומסמן לעצמו מה שצריך. אבל לו יצויר שהוא 'מוכר' דדים, הוא לא ייקח סרגל של 30 ס"מ לבדוק את הבד שלו. יש לו את הסרגלים הגדולים, מה שיש לחיטיים ולמוכרי הבד', ובוה הוא מודד. ואם הוא צריך למדוד 'רחובות' ולכבישים, הוא לא לוקח 'מטר' ומודד, אלא יש לו את הכלים שלו ואת 'המשרי' שלו המיוחדים לזה, בזה הוא מודד ובוה הוא בודק. כי לכל דבר ודבר צריכים להשתמש עם הכלי מידה שלו. אומר הפסוק: 'ארוכה מארץ מידה', 'המידה' של התורה, אם אתה בא למדוד אותה, באיזה 'כלי מידה' אתה צריך להשתמש? הכלי מדידה עצמו הוא ארוך מארץ, 'ארוכה מארץ מדה'. ומה אתה יכול להבין ולהשיג בדעתך כמה התורה עצמה גדולה. אם בשביל למדוד 'תורה' אתה צריך להשתמש ב'כלי מידה' שהוא 'ארוך מארץ', מי יכול לתאר ולשער עד כמה התורה עצמה גדולה ועצומה.

על עמלו ושקידתו בתורה של המהר"ל דיסקין זצ"ל

הגאון רבי יהושע לייב דיסקין ע"ה (היה רבה של 'בריסק', ובסוף ימיו היה כאן ב'ירושלים'), מעיד תלמידו הגאון רבי יעקב אורנשטיין זצ"ל בהספד שכתב עליו אחרי שהוא נפטר, 'אלון בכור' זה נקרא (נדפס בסוף ספר חידושי הגאון רבי יעקב אורנשטיין זצ"ל, דף קפד ע"א), [שם הוא קצת מספר על עזוז נפלאותיו של רבו, בתורה, בקדושה, באמת הנהגות פלאיות. יהודי שנפטר לפני פחות ממאה שנה! (א"ה) וראה עוד בדברי רבנו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ג (פר' תולדות השעיר עמוד לב בהערה). ע"ש]]. שהיה לו למהר"ל דיסקין שיעור קבוע יום ביומו במשך כמה שעות, כמדומני במשך ארבע שעות רצופות. היה מלמד את התלמידים ולא ביטלו את זה בשום יום, אפילו בערב יום כיפור, שצריכים להיות עסוקים במצות היום ובהכנה ליום הכיפורים, הוא דחה את השיעור' מערב כיפור' לליל כיפור, אחרי התפלה (אחרי 'כל נדרי והסליחות' של 'ליל כיפור'), הוא השלים את השיעור. במשך שישה חודשים רצופים, כל יום שיעור של ארבע שעות רצופות, הם למדו את הסוגיא ראשונה של מסכת 'בבא בתרא', סוגיית 'היוק ראייה', שעות על גבי שעות. זה לא 'מסכת', זה 'סוגיא' אחת בלבד. ואחרי שגמרו, אדם חושב: 'אחרי שעות על גבי שעות במשך חודשים שלמים שעסקנו בזה, בודאי אני יודע את הסוגיא הזו על בוריה!', אמר להם רבי: 'תדעו שעדיין לא התחלתו לעיין! אחרי כל מה שלמדנו ועיינו והעמקנו ופלטנו וידדנו לעומקה של הלכה, עם כל זה עדיין 'ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים' התורה. כך הוא אמר להם. באמת זה כך, אדם יכול לקחת ענין אחד, ויכול לעסוק בו כל ימיו ממש (כל נושא), ולא ימצא אותו עד סופו. זה 'תורה', זה 'שכל אלוך', זה לא נגבל בגבולים ותחומים, זה לאין שיעור ולאין השגה. אדם באמת יכול להעמיק (כמו שדיברנו) ולא יימצא פרשה אחת עד תומה.

להשיג על הבנים לראות עם מי הם מתחברים

שואל המדרש: "מה עשה ישמעאל?", מה באמת גרם לו לישמעאל את הסילוק הזה לצאת מביתו של אברהם אבינו ע"ה, "כשהיה בן חמש עשרה שנה, התחיל להביא צלם מן השוק, והיה מצחק בו ועובדו, התחיל במהלך של עבודה זרה, כמו שראה לאחרים". המדרש מגלה: איך ישמעאל הגיע לקלקול הזה? הרי הוא היה בביתו של אברהם אבינו ע"ה! התירוץ הוא: מאחרים זה בא! וזה לימוד מוסדר גדול ויסוד גדול להתבוננות ולשמירה: צריכים 'לפקח' על הבנים. לדעת מי החברים' שלהם. שאדם לא יתפלא אם הוא נותן להם להסתובב ברחובות עם כל מיני 'ארחי פרח', ואחר כך הוא בא ואומר: 'פלא, מי גידל לי גידולים אלה?'. יאמרו לו: 'מי גידל? אתה בעצמך! בחוסר ההשגחה שלך!'. היית טרוד רק בענייניך שלך, ונתת לו שייך לאן שייך, וילמד היכן שילמד, לכן אל תתפלא על החפץ כאשר אחר כך אתה רואה פתאום שיש לו כאלה 'דעות' וכאלה 'השקפות' וכאלה 'מעשים'. ואם אתה רוצה אחר כך לבוא ולתקן אותו, זה כבר קשה מאד. מאוחר לפעמים. וכל זה איך התחיל? על ידי אחרים. צריך תמיד לתת את הלב, לדעת עם מי הבן מתחבר. כששולחים אותו ללמוד באיזה מקום, צריכים לדעת מי המ'חנך', ומי החברים' שיהיו שם, עם מי הוא יושב שם, (הרבה פעמים יותר ממה שמקבל התלמיד מרבו, הוא מקבל מהחברים שנמצא איתם). לא לומר: 'היה מה שיהיה, הרי הוא ילד קטן מה כבר יכול להיות?'. אחר כך מגיע זמן שחלילה יש כבר 'כאב לב', ואדם לא יודע מה לעשות.

דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו

לא לחינם הזהירו אותנו רבותינו, (הרבה פעמים אדם נתקל בזה, וזה נסיון קשה, אבל צריכים לעמוד בו): 'לעולם איני דר אלא במקום תורה' (אבות פרק ו' ט"ז). זה יסוד היסודות. לשון הרמב"ם (בהלכות דעות, פרק ו' ה"א): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי

להקדיש זמן ללמוד התורה כולה!

אבל עם כל זה אדם לא פטור. 'אי אתה בן חורין ליבטל ממנה' (אבות פ"ב משנה טו), וראוי לו לאדם להקדיש כמה רגעים, עשר דקות-רבע שעה בכל יום ללימוד כל חלקי התורה. כך כותב החפץ חיים ע"ה (על ביאור הלכה סי' קנה, שמירת הלשון ח"א שער התורה פ"ו, חומת הדת פרק י', תורה אור פרק ז', ליקוטי אמרים פ"ה, ובהקדמות לתורת כהנים). כך הוא יכול במשך השנים לצבור לעצמו 'דיעות' אין מספר בכל חלקי תורתנו הקדושה. ובתנאי שיהיה בקביעות.

קביעות אפילו בשיעור מועט רק שיהיה בקביעות

סיפורי כבר את מה שאמר לי חכם אחד על אחד מבני משפחתו (דבר פלא), שיש לו קביעות ללמוד ארבעה פסוקים בתנ"ך (תורה נביאים וכתובים) בכל יום. לכאורה ארבעה פסוקים אין בזה ממש, אין בזה הספק כמעט, אבל הוא סיפר לי, שאותו אחד כבר עשה 'סיום תנ"ך' כמה פעמים: מחמת שבכל יום הוא למד ארבעה פסוקים, במשך השנים הוא גמר כבר כמה פעמים תנ"ך. אם יאמרו לאדם: 'תלמד ארבעה פסוקים בכל יום, הוא יאמר לך: 'מה זה יספיק לי? אם תאמר לי כמה 'פרקים' אני מבין, אבל ארבעה פסוקים בלבד?'. אבל ההבדל הוא, כי אם ילמד כמה 'פרקים' בכל יום, הרי שאחרי מספר ימים הוא ימשוך את ידו, זה הרבה בשבילי, הוא לא יכול. אבל אם זה 'שיעור מצומצם', הוא יכול לשמור על הקביעות. צריך קביעות יום יום. לא רק כאשר פעם אחת יש לו חשק גדול ללמוד כמה וכמה 'פרקים'. אם אדם יש לו קביעות מסודרת ברצינות ובהתמדה, הוא יזכה להרבה הרבה.

וכבר לימד אותנו החפץ חיים זצ"ל (וכיל): אדם צריך להשתדל לגמור אפילו ב'צירס' את כל התורה, את כל התנ"ך, את כל דברי רבותינו. יש הרבה 'מדרשים' שאדם ישתדל ללמוד אותם, אפילו ב'צירס'.

'הייתי שם'

וכבר אמר אותו גדול: יש הרבה שמתפארים בנסיעות שלהם לחוץ לארץ, מספר לך: 'אני קניתי כרטיס ונסעתי לח"ל לשבועיים ימים, ואתה יודע בכמה מדינות הייתי? ב-17 מדינות הייתי...'. מספר לך נפלאות ופלאות. תשאל אותו: 'כמה זמן היית בכל מדינה, שאתה כל כך יודע לספר ולתאר?', הוא יאמר לך: 'נסעתי ברכבת מצרפת למדינה אחרת, ובדרך עצרנו שעתים במדינה פלונית'. שעתים היה שם, וכבר הוא קורה לזה שהוא היה "מדינה פלונית". מתפאר ומתנאה שביקר בכל כך הרבה מקומות. אם תבוא למשמש ול' בדוק כמה זמן הוא יושב שם, תגלה שזה לא שהוא יושב שם תקופה ממושכת של 'חודש' או 'חודשיים', אלא רק איזה שעות, איזה חצי יום בלבד, ולזה הוא קורא 'הייתי שם'. אמר אותו גדול: למה אדם לא ייתפאר גם בתורה אותו דבר? 'הייתי במדרש רבה', 'הייתי במדרש נחומא', 'הייתי באבות דרבי נתן', 'הייתי בש"ס בבלי', 'הייתי בש"ס ירושלמי'.. וכי זה נופל מזה? חלילה וחס. אדם צריך לקבל על עצמו ללמוד את הדברים הללו. כך יכול גם הוא להתפאר בעצמו 'הייתי שם'.

מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים והחולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם". גם אם אדם יהיה צדיק שבצדיקים - אם הוא נמצא ב'רחוב', ב'שכונה', ב'מקום', שהאנשים שם אינם מהוגנים, אנשים מקולקלים, הרי שלאט לאט הוא ירד ממדרגתו, עד שישווה וידמה להם. יהיה כמותם. וזה בדוק ומנוסה.

ולחיפך לחיפך, אדם שלא היה כל כך 'חזק' בעבודת הבורא יתברך, אבל הזדמן לו וגר במקום טוב, הוא בעצמו הולך משתפר ועולה יותר ויותר. הוא רואה את כולם שוכך הם נוהגים. בתחילה נוהג כן מחמת הבושה, ולפעמים מחמת ה'יראה' או מחמת ה'כבוד'. אבל בסוף, הוא 'מתיישב' באמת. אלה הם דברים שהעין רואה במציאות.

הילדים של האדם זה פקדון מאת הבורא יתברך לחנכם כראוי

לדעת: אם אדם שולח את הבן לאיזה מקום, צריך לחקור ולדרוש תחילה. לא יישלח אותו סתם כך ללא בדיקה וחקירה. ה'בן' שלך זה 'פקדון' מהבורא יתברך. קיבלת נשמה שצריך לחנך אותה ולגדל אותה לתורה מצוות ומעשים טובים. ולא שיהיה פרא, כבהמות השדה. יתבונן לאן שולח אותו, לאיזה מקום, איזה חברים יש שם, איזה מורים יש שם. לא כל מקום

'איני דר אלא במקום תורה'

במשנה מסכת אבות (פרק ו' ט"ז): אמר רבי יוסי בן קיסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום, אמר לי: רבי מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי: רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות? אמרתי לו: בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, וכן כתוב בספר תהילים על ידי דוד מלך ישראל: טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף (תהילים קיט עב), ואומר: לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות (חגי ב, ח).

מנין לו לרבי יוסי בן קיסמא שלא רצו להזמין למקום 'תורה'

ומפורסמת השאלה, מי לימד וגילה לתנא הקדוש רבי יוסי בן קיסמא שאותו אדם לא גר בעיר של חכמים ושל סופרים. ברגע הראשון שהוא פונה אליו ואומר לו, ומציע לו, שיבוא לדור אצלינו, במקומנו, ויתן לך כך וכך, אומר לו: 'כבוד רבינו, אולי אתה מעוניין, שמא רצונך לבוא לגור בעיר שלי, במקומנו, ותדע לך שמתן שכרה בצידה, במזמין לאלתר אלף אלפים דינרי זהב'. סכום נורא. הון עתק בלי סוף. ובו בפרק, תוך כדי דיבור, עונה לו רבי יוסי בן קיסמא: 'בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם', לו יצויר שיהיה בידך ותוכל לאסוף ולהביא לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אפילו הכי 'איני דר אלא במקום תורה'. בעיר הגדולה, בעיר של החכמים והסופרים. רבי יוסי בן קיסמא שולל את ההצעה מיד. 'איני דר אלא במקום תורה!'. תדור רק במקום תורה, אבל אפשר שגם אותו מקום שהאדם הזה מבקש ומציע הוא גם מקום של 'תורה', עיר של חכמים ושל סופרים? תחקור, תשאל אותו, היכן הוא גר? ומי הם בני העיר? שמא העיר הזאת היא גם עיר של תורה? ורק אחר כך תשיבו את התשובה ש'איני דר אלא במקום תורה'. מנין ידע רבי יוסי בן קיסמא שמקומו של אותו אדם אינו מקום תורה?

'חכם מה הוא? אומר!'

והגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל, אמר בזה ביאור יקר: הכלל בדינו הוא: 'חכם מה הוא? אומר!'. אם אתה רוצה לדעת מה התוך הפנימי של האדם, מה טיבו מה מותרו מה ענינו, אתה תשמע את זה ב'דיבורים' שלו, ב'אמירות' שלו. 'חכם מה הוא?' - אתה תשמע ואתה תדע. אם אותו אדם היה בא לתנא רבי יוסי בן קיסמא, והיה אומר לו: 'כבוד רבינו, יש לי שאלה, מה הביאור ב'גמרא', מה כותב 'השלחן ערוך', מה ההסבר כאן או שם? היה פותח ב'דברי תורה', מדבר בדברי תורה ובידיעת שמים, שואל כענין ומשיב כהלה, מתעניין, רוצה לדעת, ממילא מובן שהוא בא מעיר של חכמים ושל סופרים, מעיר גדולה של תורה. ואם אחר כך מוזמין לבוא לעיר שלו, נוח. אבל אותו אדם מה היה הדיבור הראשון שלו? 'ר'בה אתה רוצה כסף? אתה רוצה 'אבנים טובות' ומרגליות? אתה רוצה 'זהב'? תבוא לעיר שלי. על זה נאמר 'פיו מחכים עלוהו' (שיר השירים רבה פ"א ט"ז, ובס' שערי זוהר שם), 'הפה' של האדם מגלה ומודיע מי הוא ומה הוא. אם הוא פותח מיד ב'כסף' ו'זהב', שמע מינה שזו לא עיר של תורה, זו לא עיר של חכמים ולא עיר של סופרים, ולכן השיבו רבי יוסי בן קיסמא מיד: 'איני דר אלא במקום תורה'.

אם אתה פותח ב'כסף וזהב', הרי זה מעיד שאתה לא מעיר של 'תורה'. פיר מעיד כך שאתה לא מעיר של תורה. בעיר של תורה יודעים כולם שהערך הגדול ביותר זה 'תורה' ובוזה פותחים ועל זה מדברים. רק אחר כך מדברים על דברים אחרים. כי בעיר של תורה יש ערכים אחרים, חשיבויות אחרות. תורה זה הערך העליון. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים (עמוד עא והלאה). ע"ש].

ראוי ומתאים, צריך שיהיה מקום של 'תורה', שיש שם בני תורה יראים ושלמים.

לא יחוס על כספו לצורך חינוך הילדים

גם אם יש הוצאה, לא יחוס על הדברים הללו. בנשמות לא מתחשבים בענייני ממונות. אדרבא יש לנו הבטחה מהקב"ה, 'לזו עלי ואני פורע', כל הוצאותיו של אדם קצובים לו חוץ מהוצאות 'תלמוד תורה', שבתות ראשי חודשים, וימים טובים, כך לימדו אותנו רבותינו (ביצה טז ר"א). הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר כי לכל ההוצאות הללו יש 'חשבון אחר', יש להם 'כיס אחר'. אל תחוס ואל תחוש על עצמך. מה שתוציא על זה הקב"ה יחזיר לך, ובכפל כפליים. בעולם הזה ובעולם הבא. אדם ישתדל בזה, לא יצמצם בהוצאה. הרבה פעמים אדם נכנס לנסיון: 'אם אני אשלה אותה למקום פלוני, איך אני אגמור את החודש?'. דע לך: הקב"ה יעזור לך, ישלים לך. עדיף לך שהדברים הללו יוצאו לכאן ולא לדברים אחרים יותר גרועים. תחנך את הבנים בדרך טובה, במקום של 'תלמוד תורה' הגון, ולא יחוס על הוצאה בשביל כמה אלפי 'לירות' בשנה, כדי שאחר כך הוא לא יסתכל על הבן שלו ויאמר: 'מי גידל לי גידולים אלה'. אל תאמר: 'מה אעשה?!', תשתדל, תתאמץ! תמכור את עצמך לעבד עברי - ותחנך את הבנים בדרך תורה ומצוות ומעשים טובים. זה כדאי לו לאדם. זה יגן עליו לעולם הבא.

'ברא כרעא דאבוה'

ידוע המעשה המפורסם (כולם יודעים ומכירים אותו, אבל מצוה לחזור על זה), מובא במסכת שמחות (פ"ב) ובכמה מקומות (על זוהר חדש פר' אחרי דמ"ט ע"א וע"ב, ורות דפ"ד ע"ב וע"ג). מעשה ברבי עקיבא שהיה מהלך בדרך, וראה יהודי אחד שהיו פניו שחורות כפחם, והיה על גבו מטען של עצים, והוא רץ, כולו מתנשף

6. לא רק אהבה לגדל אותו שיהיה בן 'מוצ'לח' בחיים הגשמיים, שיהיה 'מכובד', שיהיה 'עשיר', שיהיה לו 'פרנסה' ומקצוע, כמו שיש חושבים שהעיקר הוא שיש לו 'פרנסה' ומקצוע. ראינו הרבה 'בעלי מקצועות', הרבה 'אומנויות' למדו, וכל ימיהם דל ורש. ויש להיפך, שאין לו שום 'אומנות', אבל אפילו אם הוא תופס 'חול' בידו - זה נעשה לזהב. ללמדך שאין זה עיקר המקצוע. יש אחד אומר שילמד את המקצוע הזה וגם את המקצוע הזה וגם את זה, 'אולי במשך החיים אצטרך את זה'. אבל הוא לא חושב: 'אולי לא יצטרך לזה?'. גם זה יכול להיות. אם כן מה הועיל לו כל החכמות הללו שלמד.

אדם יראה על עצמו, כל מי שלמד בבית הספר יודע שהרבה 'חכמה' הוא למד שם, תשאל אותו: 'בכמה חכמה מכל מה שלמדת השתמשת במשך החיים שלך?'. עם כל ה'ידיעות' וה'לימודים' שלמד, הרבה פעמים הוא רק יצא וקיבל את התועלת שלו ושכח את הכל, נשאר בור ועם הארץ, הכל נשכח והכל איננו. הדברים ידועים.

7. שלא תגרע הנשמה מהגוף

אדם יראה על עצמו: אם אדם חולה, והחולי הכביד עליו למד (ח"ו), האם הוא הולך לרופא פשוט? הוא יחפש את הרופא המעולה ביותר שיכול להיות. אפילו אם יעלה לו הון עצום ורב, הוא לא יחוס בממונו. הוא יודע ש'נפשו' תלויה בדבר הזה. אם ינהג בצ"צ, מצום, את הכסף הזה שצמצם ייקחו בשביל המצבה שלו. (זה יהיה הרווח שלו. ידוע לו מצבה נאה ויפה...). הוא יודע: נפשו תלויה בדבר הזה, לכן הוא יילך ל'רופסוס' ולרופא היותר טוב, (בכל מקום שהוא יהיה, אפילו בחוץ לארץ). בשביל חיי גופו אתה דואג, ולחיי הנשמה שלך לא תדאג אותו דבר?

8. דלת שאינה פתוחה לצדקה היא פתוחה לרופא (ורח"ל)

כבר אמרו רבותינו במדרש (במדבר רבה פר' ט"ז): דלת שאינה פתוחה לצדקה - פתוחה לרופא (ורח"ל). אם אדם לא מוציא את ההוצאות שלו על 'צדקה', הוא צריך להוציא את זה על 'רופא' ועל 'רופסוס'. ההוצאות שלו לא מכיסו הם יוצאים, הבורא יתברך הוא ייתן והוא יישלם והוא ישלים לו.

9. יצא לי פעם בהודמנות (לפני כמה שנים) להיות ב'גנב', נפגשתי עם יהודי אחד מאופקים, דיברנו קצת, ותחילת הדיבור היה על ענייני החינוך. שאלתי אותו: 'במקום הזה שאינה נמצא, היכן אתה מחנך את הבנים שלך? להיכן אתה שולח אותם ללמוד? יש כאן 'תלמוד וורה'? אמר לי: 'מה אגיד לך כבוד הרב, מה אגיד ומה אומר, אתה נוגע בנקודה חשובה - בה - ומכאן, במקום שאני נמצא בשכונה שלי אין 'תלמוד תורה', ואני צריך לשלוח אותם לאיזה מקום שיש'. והוא מספר לי, תסמנה שערות ראש, 'איזה תלמידים, ואיך הם מתנהגים, ואיך המורה מפתח מהתלמידים... כך הוא סיפר לי. אסור למורה להגיד לתלמידיו כלום. את ה'ציון' התלמיד קובע, לא המורה קובע... מה שהתלמיד יאמר - כך יהיה. ואם המורה לא יעשה מה שהתלמיד רוצה, הוא ירמו לו באצבעו על צווארו... והוא לא צריך לקיים את זה 'הלכה למעשה'. כי המורה מ'תפתח' מהתלמידים, כבר יכול לקבל 'התקפת לב'.

מי שיוודע ומי שנמצא קצת בעניינים יודע שזה לא נזמא ולא הגומה, אלא דברים שלדאבוננו הרב כבר קיימים, כבר היה כן לעולמים.

בבהלה ובבעתה, שואל אותו רבי עקיבא: 'מה החפזון? מה ה'בהלה' הזו, מה המרוצה הזו?'. אמר לו: 'כבוד הרב, אני לא מן החיים. אני מת!'. אמר לו רבי עקיבא: 'בשביל מה אתה אוסף את העצים הללו?'. אמר לו: 'אני בכל יום צריך לאסוף את כל העצים הללו - ובהם ישרפו אותי! זה העונש שלי, כי בחיים שלי רשע הייתי!'. שאל אותו רבי עקיבא: 'השארית בן אחריתך?', אמר לו: 'השארית את אשתי מעוברת בגליל (באיזה כפר שם), לא יודע מה נולד לה. הלך רבי עקיבא חקר ודרש עד שהגיע לאותו כפר ומקום, שאל מה עם אשתי של פלוני זה, רק הזכיר את שמו של אותו אחד, אמרו לו: 'פלוני זה ימ"ש, היה בן בליעל, הרבה צרות עשה, וטוב שמת...'. שאל אותם: 'זמה עם בנו?', אמר לו: 'בנו 'תולדותיהם' כיוצא בהם...'. מה זה רשע - אף זה רשע...'. כמוהו בדיוק: רשע גמור, בור, הדיוט ועם הארץ, לא יודע בן ימינו לשמאלו, נוהג כמעשה אביו. הלך רבי עקיבא וקירב אותו, תחילה לימד אותו אותיות א' ב', (אפילו 'צורת אות' לא ידע), ואחר כך התחיל ללמד אותו 'סידור', וכך התחיל להתעלות בדרך התורה והמצוות, עד שבסוף כבר היה בעצמו יושב ודורש מקהיל קהילות ברבים, יושב ומלמד תורה. בא אליו אביו של אותו נער לרבי עקיבא, אמר לו: 'רבי עקיבא, תנוח דעתך שהנחת את דעתי. אני מחזיק לך טובה מרובה. באותו זמן שהתחיל ללמוד כבר הקלו מעלי את העונש, ואחר כך כשהתחיל ללמוד תורה ולהגיד קדיש ולהכנס למהלך של תורה, העלו אותי בעולמות העליונים ממחיצה למחיצה וממקום למקום, עד שזכיתי להכנס למקומות החשובים ביותר!'. וכל זה מכח הבן שלו שלמד תורה. 'ברא כרעא דאבוה' (ע' עירובין ע"ג), זה המחיה וה'מעמד' של האבא.

אברהם אבינו ע"ה מרחיק את ישמעאל שלא ישפיע לרעה על יצחק

אברהם אבינו ע"ה שהיה רחמן שאין כדוגמתו, אבל ראה ברגע הזה שבנו ישמעאל מתנהג שלא כדת, ויצא לתרבות רעה, הוציאו מביתו, וזה כמו שהמדרש אומר: איך זה קרה? ראה אחרים! הושפע על ידי אחרים. "מיד: ותרם שרה את בן הגר המצרי אשר ילדה לאברהם מצחק" (בראשית כא ט), מה זה 'מצחק?', "ואין 'צחוק' האומר כאן אלא עבודה זרה, שנאמר וישב העם לאכול ושתו ויקימו לצחק (ושמות לו ב). מיד: ותאמר לאברהם גרש האמה" (בראשית כא י), למה, מה הסיבה? "שלא ילמד בני אורחותיה". גם אם יהיה צדיק כמו יצחק אבינו ע"ה, אבל אם נמצא בידו עם אחד כזה, הוא יכול להשפיע ולקלקל. "מיד: וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך" (בראשית כא יא-יב), תעשה מה שאמרה לך שרה "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" (שם יב). "מכאן אתה למד שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות. מיד: וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים וגו', ללמדך שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה ושלחו הוא ואת הגר אשתו ריקם, וטורדן מביתו על כך". שואל המדרש: "וכי תעלה על דעתך שאברהם שכתוב בו ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב (בראשית יב ג), היה משלח אשתו ובנו מביתו ריקם בלא כסות בלא מזון בלא כסף בלא בהמה? אלא ללמדך: כיון שיצא לתרבות רעה לא נפנה אליו. אם כן מהו וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו? (בראשית כא יא), שיצא לתרבות רעה". ואברהם אבינו ע"ה לא טעה, "אתה מוצא כשגדל ישמעאל ישב בפרשת דרכים והיה מלסטם את הבריות, שנאמר והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", (בראשית טז יב). ואחר כך המדרש מאריך ומביא עוד דוגמאות לזה, מיצחק עם עשו, ומדוד עם אבשלום ועם אדוניה, שלא ייסר אותם ולא גער בהם, ולכן יצאו לתרבות רעה.

אברהם אבינו ע"ה ייסר את יצחק

אלא מסיים המדרש: "הוי אומר, חוסך שבטו שונא בנו, ואוהבו שחרו מוסר, זה אברהם שייסר את יצחק, ולמדו את התורה, והדריכו בדרכיו, דכתיב באברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו וגו' (בראשית כ ה), וכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כה טו). ללמדך שהיה דומה לאביו בכל דבר, ב'גוי' ב'חכמה' ובכח ובעושר ובמעשים טובים". והמדרש מביא ראיה: "תדע לך שבשעת עקידתו בן ל"ז

שנה היה, ואברהם זקן ועקדו וכפתו כ'שה, ולא נמנע, יצחק לא נמנע, יצחק היה יכול לומר: 'אבא מה אתה רוצה ממני? אם אתה שמעת מבורא עולם - אתה שמעת, אני לא שמעתי, למה אני מחוייב למות על זה?'. אבל יצחק לא נמנע, לא התנגד, "ולפיכך ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודו חי (בראשית כה ה-ו), הרחקים מיצחק, היו ואוהבו שחרו מוסר". והמדרש עוד מאריך בזה (כדאי לראות בפנים).

זהירות שלא תהיה האהבה מקלקלת את השורה

כדי ללמוד איך צריכים לנהוג ולחנך בפועל, למעשה, לא 'דיבורים בעלמא', אני רוצה להקריא מדבריו של הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל בעל הפלא יועץ (ערך אהבת הבנים והבנות), שהוא עומד איך לחנך, על מה לשים את הדגש, כך הוא פותח: "אהבת הבנים והבנות", מה שאדם רגיל לאהוב את הבנים ואת הבנות שלו, "גם כן הטבע מחייבו מאחד שהם עצם מעצמיו ובשר מבשרו", כמו שאמרנו 'ברא כרעא דאבוה', הבן הוא כרגלי האב, הוא עצם מעצמו, הוא בשר מבשרו, "ואפילו עורבא בעי בני" (כתובות מט:), אפילו העורב רוצה בנים. "אבל צריך לזהר שלא תהא אהבה מקלקלת השורה", לפעמים מחמת אהבה מרובה והפרזה מגיע לידי 'פינוק' מרובה והאב נעשה כפוף לבן, הוא שולט בו, והוא 'רודה' בו, מה שהבן אומר וגוזר - האב צריך להסכים לזה ולעשות כרצונו, צריך להיזהר מזה, "שלא ליסר בנו ולהרבות לו גענועין וחיבה יתרה" בהפרזה, "וכבר אמר שלמה בחכמתו: חושך שבטו שונא בנו, ואוהבו שחרו מוסר (משלי יג כד).

עיקר האהבה היא אהבת הנפש

מוסיף הרב, "ועיקר האהבה היא אהבת הנפש, ונכלל בזה אהבת עצמו, כי 'ברא מזכה אבא', וכתוב: יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך (משלי כט יז). לכן ייזהר האדם להתנהג עם בניו בתוכחת מגולה מאהבה מוסתרת, הכל לפי מה שהוא הבן, בקטנותו - אולת קשורה בלב נער, שבט מוסר ירחיקנה ממנו" (משלי כב טו).

זהירות שלא יבוא לידי הפרזה או כעס בשעה שמחנך את בנו

אבל יכול לבוא להפרזה מצד שני, לרוב שהוא רוצה וחפץ לחנך את בנו, והבן אינו עושה מה שהוא אומר לו, והוא 'מתפרץ' ו'כועס' עליו ביותר, לכן מזוהר הפלא יועץ, "אבל ייזהר האב שלא להתאכזר על בנו ולהכות אותו בכעס מכה טרפה מכת אכזרי, רק בנחת ניהלנו וברחמים יכנו על הרגלים, לא במקום שיכול לעשות בו מום כגון בין העינים". הכל בשיעור, הכל בגבול. צריך לדעת ולהתבונן הרבה איך לתת וכמה לתת. אבל אם הוא 'בעידן' ריתחא' הוא ישתמט, אבל אחר כך כאשר שניהם יהיו רגועים, ילמד את בנו וידריך אותו בנועם ובנחת.

בנער גדול עדיפה גערת חכם

עוד מוסיף הרב, "וכשהוא יותר גדול 'תחת גערה במבין' (משלי יז י). אם הנער גדל, עדיף בגערה ובתוכחת מוסר, 'בדיבור', "וידוע שהמכה בנו גדול עובר משום לפני עור לא תיתן מכשול" (ויקרא יט יד), כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן (יז:), ש'אמתא דרבי', המשרתת שהייתה בביתו של רבי, ראתה אדם אחד שהיה מכה את בנו הגדול, אמרה להם, 'הרי הוא עובר על לפני עיור לא תיתן מכשול, הוא חייב גידול'. כי הבן יכול לבעוט ולהחזיר לאביו (ע' רש"י שם) וחו' הוא עלול לצאת לתרבות רעה לגמרי. ומה נקרא בנו הגדול? כאן אומר הרב חידוש להלכה, וכך פוסק גם החזי אדם' (כלל סז סעיף כא) להלכה: "ולא גדול גדול ממש, אלא לפי מה שהוא הבן ולפי מדותיו". אתה צריך להכיר עם מי יש לך עסק, "וכשהוא יותר גדול, שאינו מקבל גערה לשון רכה תשבר גרם" (משלי כה טו). הרבה פעמים אפשר ב'לשון רכה', 'בעדינות', ב'נועם', ב'חיוך על השפתיים', אפשר לפעול הרבה אצל הבן יותר מכל דבר אחר.

ייזהר שלא יקל בכבודו של הילד בפני אחרים

ומוסיף עוד הרב, "ולא יקל בכבודו בפני אחרים למען לא יבאיש את ריחו". הרבה פעמים אדם בא לטעות הזו, שאם הבן מתנהג שלא כדת בציבור, הוא יכול לצעוק עליו ולגעור בו ולבייש אותו לפני כולם, ועל ידי זה הבן מאד מתמרמר מזה, ומבאיש ריחו, הוא יכול לבעוט ולצאת. מה יעשה? תעשה בחכמה. לא מיד. תיקח אותו בצד, שאין ציבור שרואה אותו, ושם תוכל ללמד ולהדריך אותו ולחנך אותו בחום ואהבה.

זהירות מאפליה

עוד מוסיף הפלא יועץ, "ויותר צריך לזהר במה שהזהירונו רבותינו ז"ל (שבת י:), שלא ישנה לבן בין הבנים, כי קשה כשאל קנאה" (שיר השירים ה ו). כשהוא עושה (מה שנקרא) 'אפליה', נותן לזה יותר, ולזה מנער יותר, הרבה פעמים זה מביא הרבה קלקולים. הבן נדמה לו שהוא לא אהוב, ושונאים אותו. הוא לא יורד לסוף דעת אביו. ויש קרע, ויש ניתוק, ויכול להגיע (חז"ל) עד כדי כך שהוא ממש עוזב את הכל. "הכלל הוא: לפי דעתו ומידותיו של בן, האב צריך להתנהג עמו באופן שלא יחטא, ואם יחטא לו ימהר למחול לו לבל ייענש בנו בסיבתו. ולא ידקדק כל כך עמהם. ולפעמים יעשה עצמו כחרש לא ישמע, וכאלו אינו רואה, ולפעמים יבטל רצונו מפני רצונם. וזה כלל גדול הרוצה לזכות את נפשו ונפש בניו אחריה". הכל עם חכמה והתבוננות והרב תפלות להשי"ת.

החינוך הוא מקטנות ממש

צריכים לדעת: החינוך מתחיל מקטנות ממש. לא לחכות עד שהילד יגדל. אומר לך: 'מה אתה רוצה? הוא 'חתינק', הוא 'ילד', הוא יגדל ויבין. לא אומרים את זה בכל דבר. צריך לחנך. צריך מהרגע הראשון לחנך ולפקח. יש פיוט הוכחה של רבינו האבן עזרא שנדפס ב'מחזור' של 'יום כיפור', והוא מדבר על הטעות הזו, בתחילה אומרים: 'הוא ילד קטן, מה הוא מבין, נחכה שיגדל. [וזו לשונו שם: "מה תאיצון מוסר לבן עשר, עוד מעט יגדל ויוסר, דברו לו חן יתבשר" וכו']. אבל גם כאשר גודל הוא, מתייחסים אליו ב'סלחנות', כאל ילד קטן, עד שהוא נעשה מושרש בטעות ובשיבושו וקשה לעקור את זה.

החינוך הוא מעודו עובר בבטן אמו

במשנה במסכת אבות (פ"ב מ"ח) אמרו על רבי יהושע "אשרי יולדתו". מפרש רבינו עובדיה מברטנורא בשם רבותינו (ע' ירושלמי יבמות פ"א ה"ו), שהייתה אמו של רבי יהושע מעוברת ממנו, הייתה הולכת לבתי כנסיות ובתי מדרשות

10. במדרש מובא מעשה על אשה אחת שהיה לה בן והיה מצער אותה, מה שהייתה אומרת לו 'מוסר' ומה שהייתה 'מדריכה' אותו, לא היה שומע, הוא 'שובב' והוא עושה מה שהוא רוצה. כל מה שמדברים איתו לא עוזר. יום אחד אומרת לבן שלה: 'נמאס לי, אני כבר לא יכולה, קצה רוחי וכבר אין לי כח לעמוד במעשים שלך, ובצעד שלך, אני אלך לשופט' ואמסור אותך, נראה מה יטפל בך השופט של העיר, וכך היה, הלכה ובאה לבית המשפט, 'לשופט', כשהיא ממתינה שם (יש 'תור' לשופט...), היא רואה איך 'השופט' יושב ושומע כל מעשה ומעשה ומיד גוזר ופוסק את מה שנראה לו. אחד לפניה, שואלו השופט: 'מה קרה?', מספרים לו: 'הוא גב', מיד מכריע 'השופט': 'נגב! תשכיבו אותו על השלחן, תתנו לו חמש מאות מכות'. עונש נורא. נכנס אחר אחריו, שואל השופט: 'במה הוא מואשם?', אומרים לו: 'הוא שבר את החלון של חבירו', והשופט' מיד פוסק: 'שישלם פי שבע, ויקבל שלוש מאות מכות'. ראתה כאלה 'משפטים' כבר פחדה, התחילה לחשוב 'מה הבן שלה ייקבל? מי יודע מה ייקבל?', הלב שלה התחיל לרעד. הגיע התור שלה. שואל אותה השופט: 'מה את רוצה? בשביל מה באת?', היא כבר התחילה להסס אם לספר על מעללי הבן שלה, או לא, היא פחדה עליו, אבל 'השופט' דוחק בה: 'מה את רוצה? למה באת?', ראתה שאין לה ברירה, מוכרחת לומר לו, אמרה לו: 'הבן שלי מצער אותי', 'השופט' מיד התחיל להוציא מפיו את 'גור הדין', אבל היא מיד נועקה, אמרה לו: 'דק רגע, אני רוצה להסביר, כוונתי שהוא ציער אותי כשהוא היה 'עובר' בבטן אמו, הרבה סבלתי בהריון ממנו, ועל זה באתי להתלונן. אמר לה 'השופט': 'על זה אנחנו לא שופטים, זה משפט של שמים'. צריך להכות את הילדים כדי לחנכם, אבל לא בהפלגה ובהגזמה. לדעת כמה ואיך, בחכמה רבה ובתבונה וברחמים.

אלימלך. וכ"ה בספר מעלות התורה (הוצאת פנינים סוף עמוד קי), בשם אחיו הגר"א. וכ"ה מכת"י הגר"א בספר קבלת הגר"א (עמוד קלב). ע"ש. וע"ע בספר שם עולם ח"א (פרק יג). ע"ש].

למסור נפש על חינוך בניו בתפלה ובתעניות

ממשיך הפלא יועץ, "והעיקר לעשות נחת רוח לפני אבינו שבשמים, ישתדל בכל עוז ותעצומות ללמד את בניו תורה. ומה טוב חלקן ומה נעים גורלו אם יהיו בניו תלמידי חכמים! ישמח האיש ביוצאי חלציו בעולם הזה ובעולם הבא. ולפחות ימסור נפשו להשתדל בכל נפשו ובכל מאודו לבל יהיו בניו עמי הארץ, כי רבה רעת עם הארץ באין מבין, לא מחמת 'רשעות', אלא מחמת 'חוסר ידיעה', אם אדם לא יודע הוא יכול להיכשל בכל הקלקולים שיש, "כי יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות. ואין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב מ"ה). ואם לא יוכל לזכות לכל בניו לכתרה של תורה, לפחות יהיה לו בן אחד בין הבנים תלמיד חכם שתורתו אמונתו. וישפוך נפשו, בתפלה ובתחנונים, "לפני ה' שיהיו בניו בעלי תורה, שלמים במידות ובדעות. וגם יתענה לפעמים על זה, כדי שלא יהיו חטאותיו מונעים הטוב מבניו, אבל זה תלוי בכל אדם, צריך להכיר לפי כוחו, התנאי לזה צריך שיהיה כמו שכותב הרב חיד"א (מורה באובע אות דמו), "זה עיקר העבודה, לשמור העיקרים ולהוסיף, לא לזלזל בעיקר ולקיים התוספת". שידע מה העיקר - ומה הטפל, ולא יעשה את הטפל עיקר ואת העיקר טפל. הרבה פעמים אדם מקבל על עצמו להתענות, ולכן הוא מתענה, אבל כשהוא מתענה - אי אפשר לדבר אחר. הוא כולו 'חם' ו'עצבני', וב'מוצאי הצום' במקום לאכול 'ארוחה' הוא 'אוכל' את כל בני המשפחה. (כבר היה לעולמים, ראינו כאלה אנשים). אחד כזה לא יעשה 'תעניות'. הוא פטור (ע' ספר חסידים ס' תריז). אדם צריך להכיר כוחותיו. ואם הוא לא ראויה להתענות, מספיק לו במה שהוא ישתדל להרבות בתפלה, ישוב ויבכה יאמר 'תהילים' וירבה בצדקה וחסד שהבנים שלו יצליחו בתורה.

חינוך הבנות

עד כה דיברנו על חינוך הבנים, כאן מדבר הפלא יועץ על חינוך הבנות, גם על זה צריך לפקוח את העין. היום ברוך ה' יש מוסדות לתפארת בשביל בנות, לפני כמה דורות, אפילו אם היה 'תלמוד תורה' לבנים, אבל לבנות לא היה. (והרבה קלקולים יצאו על ידי זה. מי שידע ידע, לא נאריך בזה). לכן אומר הרב איך לחנך, "וביותר צריך האדם לפקח עיניו על בנותיו, כי לא ידע האדם מה יהיה מנת חלקן, לכן יזהר להרחיקן מכל מידות רעות", ובכללם עוון 'לשון הרע' החמור, הרי 'עשרה קבין של שיחה ירדו לעולם, ותשעה נטלו נשים' (קידושין מט:). לחנך את הבנות שידעו גם 'לא לפטפט'. 'הפטפט' יכול להביא להרבה קלקולים ולהרבה איסורים. [א"ה: וראה עוד בהרחבה בענין עוון לשון הרע בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ח (פרשת ויגש תשע"ט, עמוד כז והלאה). ע"ש]. "וללמדן כל מיני מלאכת נשים, ולהרגילן במיעוט שנה ובכל מידות טובות, ולייעצן בעצות טובות איך תתנהג עם בעלה בדרך הישר והטוב, באפן שתמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ובעיני בעלה".

כל מה שאמרנו היום זה 'ראשי פרקים' בקיצור, 'על קצה המזלג', זה מקצוע גדול, צריך האדם לתת את לבו על הדברים הללו, להשתדל בהם. והעיקר זה תפלה (וכמו שהזכרנו מדבר הפלא יועץ), לא יאמר האדם: 'אני 'מחנך', אני 'פדגוג' ויש לי הדרכה ועצה' ויסמוך על עצמו. צריכים 'תפלה' 'שיח' ו'תחנונים' יום יום לבקש על בניו ובנותיו שכולם יהיו זרע ברוך ה'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

שהבן שלה שנמצא יחד אתה, עובר במעי עמו, כדי שישמע 'תורה'ו. כי דבר רוחני עושה רושם. זה כלל גדול בתורה. כל דבר רוחני זה עושה רושם. אפילו אם האדם לא מבין 'הנשמה' מבינה, הייתה הולכת איתו לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אל חכמי ישראל, תתפללו בעד בני שייצא תלמיד חכם, ואהני לה, הועיל הדבר. ורבי יהושע הוא מגדולי התנאים לחכימא דיהודא (בכורות ח:). חינוך לא מתחיל אחרי שעבר זמן רב משנולד, בגיל שבע-שמונה. אלא עודו עובר בבטן אמו, צריכים להקדים לו ריבוי תפלה, ריבוי תורה. זה משפיע, זה מחנך. דבר רוחני פועל, לכן תינוק צריך שישמע דברים שבקדושה. האב צריך ללמוד בתוך ביתו, וילמד בקול גדול, שישמעו אותו הבנים. כל דבר רוחני פועל את הפעולה שלו¹¹.

טעם הדבר שמלמדים את התינוק תורה בבטן אמו

הגמרא אומרת במסכת נדה (ל:): שמלמדים את התינוק בבטן אמו כל התורה כולה. יושב בתוך בטן אמו, ויש מלאך שמלמד אותו הכל, עד שיוצא לאוויר העולם - בא מלאך וסוטר ושוכת כל תורתו. הוא יוצא ולא יודע כלום. ולכן אומרים העולם לכן הוא 'בוכה' בשעה שיוצא לאוויר העולם, כי שכח כל תורתו. שואל 'החפץ חיים' זצ"ל: אם הוא שוכח את הכל, בשביל מה לימדו אותו את כל התורה כולה, על כל חלקיה ועל כל מקצועותיה, הרי אחר כך נשכח ממנו הכל, זה 'ברכה לבטלה', אל תלמד - ואל תשכח. מה הרווחנו בזה? ביאר 'החפץ חיים', יש בזה לימוד מוסר גדול: דבר רוחני משאיר רושם אפילו אם אחר כך הוא שכח. זה עדיין פועל אצלו את הפעולה לטובה. כאשר הוא יחזור על תלמודו 'מין במינו חוזר ונעור', הוא 'נזכר' ויותר קל לו לקנות את ה'ידיעות' האלה, שכבר למד אותם בבטן אמו ושכח אותם¹². [א"ה: כן הוא בביאור הגר"א לספר משלי (טו כו) ובליקוטי שושנה בסוף ספר"ק נועם

11. ראיתי מספרים (כמדומני) על הרב כהנמן ראש ישיבת פנוב'ז, כשהוא היה בח"ל היה שם תלמוד תורה שהוא פתח לבנים שילמדו שם, והוא לא רצה להכניס שום חכמות חיצוניות, וזה לא ערב לשלטונות של 'רוסיה'. השר של העיר קרא לו ואמר לו: 'למה אתה רוצה 'תלמוד תורה', 'בית הספר' מיוחד בשבילכם? מה רע בבית הספר הכללי שכולם לומדים ביחד? שיבואו הילדים שלכם וילמדו עם הילדים שלנו! איזה חסרון אתה מוצא בבית הספר שלנו?'

השיב לו הרב כהנמן: 'החינוך שלנו זה לא כמו החינוך שלכם'. אותו שר נפגע, 'מה פפירוש? וכי החינוך שלכם שונה משלנו?' אמר לו: 'בוודאי', אמר לו: 'במה זה מתב' טא?', אמר לו: 'אמור לי, אצלכם מאיזה גיל מתחילים לחנך? מאיזה גיל שולחים אותו ללמוד? ענה לו השר הגוי: 'בגיל חמש-שש, זה הגיל שמתחילים לחנך אותו'. אמר לו הרב: 'אצלינו מתחילים את הילד עוד לפני שנולד.. כבר כאשר האמא מעוברת מתחילים לחנך אותו, עם תפלות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.'

12. 'המקום' מושפע על ידי התורה - דירתו של הגאון בעל 'מגן אברהם'

מספרים על הגאון רבי חיים מצאנז ע"ה, שבאחד המסעות שלו הגיע לאיזה מקום בעיר 'קאליש', והוא נעמד ליד איזה בית ואמר להם: 'דבותי, כאן אני מריח ריח נפלא, מעין גן עדן! בבית הזה ובמקום הזה שאני נמצא בו, ריח לא מעלמא הדין, תבררו מה היה כאן!'. הם מנסים להריח, לא מריחים.. אבל הרב אמר, התחילו חקירות ודרישות, קראו לזקנים (ואולי זקן שמע ספי זקן), ובסוף התברר שבבית הזה היה גר הגאון 'מגן אברהם', בעל החיבור 'מגן אברהם' על 'השלחן ערוך'. עברו מאתיים שנה מאז, אבל דבר רוחני עושה רושם לעד ולעולמים עד. זה נשאר אפילו 'במקום' סתמא. מי שיש לו את הכלים הנכונים, מי שבאמת החושים שלו לא כהו ולא נפגמו, הוא מריח ויודע. דבר רוחני פועל פעולה לטובה. לכן אדם ילמד תורה בתוך ביתו. ירבה בתפלה בשביל הדברים הללו.

13. מעשה מבהיל על 'גר צדק' מוכשר שלא הצליח בלימודי הגמרא'

סיפר לי אחד מראשי הישיבות באמריקה, שלפני כמה שנים (ואולי עשר שנים או יותר), היה שם בחוץ לארץ איזה גר שהתגייס, והוא היה 'עילוי', עם כשרונות יוצאים מן הכלל, בכל מכל כל, בכל דבר. מצד חכמת 'החשבון' וה'תשבורת' היה ממש 'חד בדא', וכן ב'מתמטיקה' ו'אלגברה' הוא יודע את הכל על בוריה של החכמה לנביה ולפרטיה. ול'שפות' היה לו כישרון מיוחד במינו, יכול היה לשמוע כל שפה ושפה שיש בעולם, ותוך זמן קצר לומד וקונה אותה. ואחרי כל זה הוא התגייס. נכנס לאיזה ישיבה בח"ל. ואותו ראש ישיבה מספר לי: 'ראינו להתפתענו דבר פלא, למרות הכשרונות ולמרות הידיעה בכל החכמות, דבר אחד הוא התקשה עד למאד ללמוד - גמרא! והתפלאנו. היינו בטוחים, אדם עם כזה 'ראש', עם כאלה 'כשרונות', שהוא מבין כל דבר לעומק, אבל כאן 'במקצוע' הזה של 'גמרא' הוא לא מצליח, זה לא הולך לו, קשה לו, וצריך ללמוד עוד הפעם ולשנן עוד הפעם ולחזור ולשנן. וזה היה פלא. עד שהבנו: מסכן, הוא לא היה לו 'מלאך' בבטן אמו שילמד אותו את התורה. לכן קשה לו כל כך ללמוד תורה. זה מעשה שהיה. אדם ששמע תורה וקנה תורה - דבר רוחני משאיר רושם. גם אחרי שנים זה לא הולך לאיבוד.

נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

הכהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה - הוא לא היה מאריך, כדי שלא להבעית את ישראל, כל רגע ורגע שיש לו צריך לנצל למקסימום האפשרי, ומה הוא מבקש בתוך דבריו? שלא תיכנס לפניך תפילת עוברי דרכים!

מה היא תפילת עוברי דרכים? כלל ישראל מתפללים על גשמים, סוף סוף יורד גשמי ברכה, ויהודי הולך בדרך - פעם לא היו מטריות, הכבישים לא היו סלולים כמו היום - הוא מתבוסס בבוץ, מים מצליפים לו על הפנים, והוא אומר: רבנו של עולם אני מבקש שהגשם יפסק, שיהיה לי נוח ללכת! במושכל ראשון תפילתו אמורה להתמלא? הרי כנגדו עומד על כך המאזנים תפילות של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם - פעם כשלא היה גשמים לא היה מים! לא היה אוכל! לא היתה אפשרות לייבא אוכל מקנדה ומטורקיה, אנשים גוועו ברעב ובצמא - רבבות אלפי ישראל מתחננים על החיים שלהם! ובתוכם גם היהודי הזה - שעכשיו מתפלל שיפסק הגשם - התפלל אתמול, שלשום, לפני שבוע על הגשמים, רק שעכשיו הגשמים האלה מפריעים להוד מעלתו של היהודי הזה, יש לו בוץ! קר לו! רטוב לו! והוא מתחנן שהגשמים יפסקו, וכי יש הו"א שתפילתו תתקבל?

והכהן גדול בזמן המסוגל ביותר ביום הכיפורים, מתפלל שלא תיכנס לפניך תפילת עוברי דרכים! מבואר שבלי תפילתו של הכהן גדול ביום הכיפורים, מה היה מכריע את הכף? מה היה מתקבל יותר? תפילתו של אותו יהודי! איך התפילה של היהודי הזה שמתפלל על הנוחיות שלו, יכולה להכריע תפילות של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם?

גודל המעלה של תפילה על ההוה שייכת לכל אדם פשוט

ויתירה מזאת: הרי היהודי הזה לא היה החפץ חיים ולא ר' ישראל סלנטר, הם לא היו מתפללים שיפסיק הגשם בשביל הנוחות שלהם! הוא יהודי כל כך נמוך במדרגתו שרואה רק את עצמו, הוא לא רואה אף אחד כנגדו, הוא דואג אך ורק לנוחיות שלו! והתפילה של היהודי הקטן הזה יכולה להכריע ולנצח תפילה של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם, עד כדי כך שכדי לדחות את התפילה של האדם האנוכי הזה, צריך לא פחות ולא יותר כזו פצצת אטום - כהן גדול ביום הכיפורים, מה עומק העניין?

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה (ב, כג).

כוחה של תפילה של כל יהודי פשוט בעת צרתו

גזירה נוראה נגזרה על ישראל: "וימת מלך מצרים" אומרים חז"ל: שנצטרע, שמצורע חשוב כמת, ואמרו לו חרטומי מצרים אין לך רפואה אם לא נשחוט מקטני ישראל ק"נ בערב וק"נ בבקר ורחץ בדמיהם שתי פעמים ביום.

חרטומי מצרים יעצו לו עצה אכזרית - לשחוט כל יום שלוש מאות! תינוקות מישראל, מאה וחמישים בבוקר ומאה וחמישים בערב, ולעשות אמבטיה מהדם שלהם.

הגזירה הזאת היתה תקופה ארוכה - ואז כלל ישראל צעקו, התחילו מתאנחים וקוננים, ומכיון שנאנחו וזעקו: "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה".

יש כאן בפסוק דגש מיוחד, איזה תפילה ושועה שלהם התקבלה ועלתה אל האלוקים, "מן העבודה" תפילה שבאה מן העבודה. מהו הדגש המיוחד בתפילה כזו שבאה מן העבודה?

מצאנו בחז"ל (יומא נג, ב) שכהן גדול ביום הכיפורים בצאתו מבית קדשי הקדשים אחרי שסיים את עבודת היום הקדוש במקום המקודש ביותר, היה מתפלל תפילה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפילתו שלא להבעית את ישראל. בכל ימות השנה אין עת רצון גדול יותר מהזמן הזה: האדם הקדוש ביותר - הכהן גדול, ביום הקדוש ביותר בשנה - יום הכיפורים, אחרי עבודת היום במקום הקדוש ביותר בעולם - קודש הקדשים, ומה היתה תפילתו בזמן מסוגל זה?

אילו לנו היה מזדמן עת רצון מסוגל כל כך על מה היינו מבקשים? היינו מבקשים על הבעיות הביטחוניות! על רפואה מהמחלות הקשות! על חינוך הבנים!

אבל הכהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה: יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתהא שנה זו אם שחונה - תהא גשומה, ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.

אלא ביאור הענין: כלל ישראל מתפללים על גשמים, למתי הם צריכים את הגשמים? יש להם אוכל למחר, למחרתיים, לעוד חדש, לעוד חודשיים, הבעיה תהיה בסוף הקיץ, אז יהיה רעב וצמא, התפילה שלהם אינה מתוך צרה, הם רואים את הצרה באופן אבל הם לא בתוכה. אבל אותו עובר דרכים, הגשם מצליף עליו - עכשיו! קר לו - עכשיו! הבוץ מפריע לו - עכשיו! הוא מתפלל מתוך המצוקה, מתוך הצרה, אין להשוות וההבדל הוא עצום בין התפילה הזאת לתפילה הזאת - תפילה מתוך הצרה עצמה יש לה כוח עצום! זו תפילה מתוך הלב, עד כדי כך שהתפילה של האיש האנוכי הקטן הזה על הנוחיות שלו, בכוחה לדחות תפילתם של רבבות אלפי ישראל על החיים שלהם, וצריך כנגדה תפילת כהן גדול בזמן המסוגל ביותר לדחותה.

זה הסוד של תפילה מתוך צרה! וזה עומק הענין של "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה" תפילה שבאה מתוך העבודה, מתוך המצוקה, מתוך הגזירה הנוראה שפרעה עושה אמבטיה בדמם של תינוקות - תינוקות יהודים, צעקה שבאה מתוך הלב!

זה ההדגשה שמדגישה התורה "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה", מן העבודה דוקא! ואז התחילה הגאולה: וישמע אלוקים את צעקתם ויזכור אלוקים את בריתו, צעקה זו מתוך הצרה הביאה את הגאולה!

דוגמא נוספת מצאנו לזה אצל יונה הנביא

אחרי שנשאוהו והטילו אותו אל הים, בתחילה נאמר (יונה ב, א): "וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה, ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות", ומיד אחרי זה נאמר (פסוק ב): "ויתפלל יונה אל ה' ממעי הדגה", אומרים חז"ל [רש"י מביא את זה במקום]: דג גדול - זכר היה, והיה עומד בריוח ולא נתן לב להתפלל, רמז הקדוש ברוך הוא לדג והקיא לתוך פיה של נקבה שהיתה מלאה עוברים, והיה שם בדוחק ויתפלל שם, שנאמר: ממעי הדגה.

יונה היה במעי הדג - דג גדול, לויתן - היה לו שם מקום לשבת, לעמוד, אולי אפילו לטייל, ולא בער לו להתפלל - לא נתן לב להתפלל, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ורצה לעשות לו ישועה, רמז הקב"ה לדג שיקיאו לתוך פיה של דגה, הדגה מלאה עוברים בפנים, במעי הדגה בקושי היה לו מקום לזוז, הוא ישב ככה מקופל מחוסר מקום, ואז הוא התחיל לבכות, להתפלל, וכשהוא בכה והתפלל נתקבלה תפילתו ובאה לו הישועה.

לכאורה סיפור הדברים קשה מאד, נתאר לעצמנו שהיינו בתוך מעיו של לויתן ענק באמצע האוקיינוס, יש שם מקום כמו הבית מדרש של בעלז פה בירושלים, לא היינו מתפללים? היינו אומרים טוב לי פה, יש פה מקום ללכת, לטייל, זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתה? כשנמצאים קילומטרים בתוך המים? לכל אחד יש אשה,

ילדים, משפחה, חברה, והוא רוצה להיות עמם ולחיות את חייו! ומפני מה יונה שהיה במעי הדג לא התפלל? היה טוב לו שם?

אלא ביאור הענין: ודאי שיונה רצה לצאת משם, הוא לא העלה על דעתו להישאר שם לנצח, אבל הוא לא היה לחוץ, זה יקח עוד שעה, עוד שעתים, עוד יום, עוד יומיים, לא נורא! המצב שלו במעי הדג לא היה כל כך קטסטרופלי! הוא התפלל שיצא משם, אבל זה לא אותו תפילה כמו במעי הדגה, שם כשהוא לחוץ, אין לו מקום להזיז יד ורגל, זה תפילה מעומקא דליבא! לתפילה כזו הקב"ה מתאוה, ותפילה כזו נשמעת ונענית.

"ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה" זה תפילה אחרת לגמרי.

להתפלל בכל מקום על צרכיו

זה יסוד גדול בתפילה, אנשים רבים יש להם על מה להתפלל, בריאות, פרנסה, נחת מהילדים, זיווגים, אבל לפעמים בן אדם מרגיש שפתאום המצוקה עולה לו, הוא הולך ברחוב והוא מאד לחוץ, והוא אומר לעצמו: עוד מעט אני יגיע לבית הכנסת אני אתפלל שמונה עשרה בכוונה, אתחנן בשמע קולנו מכל הלב. אבל מפה נלמד, שלא זו הדרך, אדרבא עכשיו תתפלל, כשאתה נמצא בתוך הצרה! אל תחכה לשמונה עשרה, לשמע קולנו, לרפאנו, אל תחכה ללכת לכותל, לקבר רחל, עכשיו - מן העבודה, כשהצרה לוחצת עליך! עכשיו הלב נפתח והתפילה הכי חזקה, תפילה קצרה אבל בבחינת ואשפוך את נפשי לפני ה'! אין תפילה כמו התפילה הזאת, כשאדם נמצא בתוך המצוקה.

זה אנחנו לומדים מהפרשה שלנו "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה".

וישמע אלוקים את נאקתם ויזכור אלוקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים (ב, כד-כה).

חיבור של כלל ישראל עם הקב"ה - בכל צרתם לו צר

ידוע שלשון ידיעה משמעה חיבור כמו שנאמר (בראשית ד, א): והאדם ידע את חוה אשתו ויתהר ותלד את קין, ואף כאן "וידע אלוקים" משמעו חיבור, וכן בהמשך הפרשה הקב"ה אומר: ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו (ג, ז), "ידעתי את מכאוביו" משמעותו חיבור.

מה הוא החיבור הזה, שהקב"ה אומר על נאקתם ומכאוביהם של ישראל "ידעתי"?

חז"ל הקדושים מגלים לנו (סנהדרין מו, א): כשיהודי בצער השכינה בצער, אמר רבי מאיר: בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי. ויתר על כן שלמה המלך אומר בשיר השירים (ה, ב): קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה, ואמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי (שיר השירים רבה שם): תמתי - תאומתי, מה התאומים הללו אם חושש אחד מהן בראשו חבירו מרגיש - המדרש מגלה לנו תופעה מופלאה שעד היום היא ידועה, תופעה פלאית, תאומים הללו כשאחד חש בראשו כאן, התאום שלו במדינה אחרת גם חש בראשו, היום יודעים שכשיש תאומים זהים, אחד גר בירושלים ואחד בניו יורק, אם התאום שבניו יורק נפצע בתאונה ברגל, באותו רגע ממש התאום שלו בירושלים מרגיש כאב חד ברגלו באותו מקום, לתאומים זהים יש את זה.

כך כביכול אמר הקב"ה (תהלים צא, טו): עמו אנכי בצרה - כשישראל נמצאים בצער, כואב להם, גם השכינה בצער! בדיוק כמו תאומים זהים. וכן להיפך, יהודי שהוא בעל נפש כשהשכינה בצער גם הוא בצער! זה עומק הפשט.

כל ההושענות שאומרים בימי חג הסוכות בנויים על זה - כל ההושענות: הושע נא למענך אלוקינו, למענך בוראנו, מה הכוונה למענך אלוקינו? למען צער השכינה שיש כשישראל בצרה! אני והו הושיעה נא, "אני והו" הם שמות שמשמעותם עמו אנכי בצרה, אני - ואני בתוך הגולה (יחזקאל א, א), והו - והוא אסור בזיקים (ירמיה מ, א), כביכול הוא והא אסור בזיקים, כביכול ואני ואני בתוך הגולה (איכה רבה פתיחתא לד). "אני והו" זה שם של ע"ב, שמשמעותו שכשישראל בצרה אף השכינה בגלות.

זה הכוונה "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים" הקב"ה התחבר לכאב שלהם, בצרתם לו צר, "ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו" אומר הקב"ה למשה: אני מחובר לכאבים שלהם, ושמעתי את צעקתם.

תוספת מעלה בתפילה שמתפלל על צער השכינה

ולחיבת הקודש נחזור על היסוד הגדול שאומר הנפש החיים: מהי הדרגה הגבוהה ביותר בתפילה? שכשיהודי בצער השכינה בצער, וישים עיקר מגמתו בתפילה על צער השכינה יותר מעל צערו שלו!

ומוסיף הנפש החיים: שזה עומק הפשט בדברי חז"ל הקדושים מסכתא ברכות דף לא - תפילת חנה היתה אם לכל התפילות, ואמרו בגמרא: כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, כל הלכות תפילה לומדים מתפילת חנה, שע"י תפילתה הצליחה לשנות סדרי עולם, "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה", חנה היתה עקרה, וזכתה להביא לעולם את שמואל הנביא ששקול כמשה ואהרן בכח התפילה שלה - ואמר רבי אלעזר: חנה הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר: ותתפלל חנה על ה', מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה.

על חנה נאמר (שמואל א א, י): והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה. היה צריך להיות כתוב ותתפלל אל ה', מה זה ותתפלל על ה'? מלמד: שהטיחה דברים כלפי מעלה. מה זה הטיחה דברים כלפי מעלה?

מגלה לנו הנפש החיים: כמה שחנה היתה בצער "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה ותבכה ולא תאכל" היא היתה בצער נורא! אבל כשהיא עמדה בתפילה "ואשפוך את נפשי לפני ה'" כשהיא עמדה לפני השכינה, התעורר אצלה כזה קירבת אלוקים, והיא אמרה: רבונו של עולם נכון, אני בצער! אבל השכינה יותר בצער! צער על מה? צער על הצרה שלי! "והיא מרת נפש ותתפלל על ד" עיקר התפילה שלה היה על הצער של השכינה! וזהו הטיחה דברים כלפי מעלה, את כל התפילה שלה היא זרקה - שפכה כלפי הצער של השכינה.

אומר הנפש החיים: מי שזוכה שיודע שכשהוא בצרה השכינה בצרה, ועיקר תפילתו על צער השכינה, מובטח לו שתפילתו תענה! כך אומר הנפש החיים.

להתנהג לפי הדרגה שמצאים בה

ומענין לענין באותו ענין, לפני כמה שנים הייתי אצל רבינו ראש הישיבה מרן הגרא"ל שטיינמן זכר צדיק וקדוש לברכה, היה שם תור ארוך של רבנים, ראשי ישיבות, מרביצי תורה, שביקשו להיכנס אל הקודש פנימה, כל אחד ומשאלתו בידו, ולפתע הגיע יהודי אחד עם רעמת שיער גדולה, כיפה קטנה שבקושי רואים אותה - כנראה שהוא לבש את הכפה לצורך הענין, לא בטוח שהוא היה שומר תורה ומצוות - הכניסו אותו בלי תור, מיד כשהוא הגיע הוא נכנס למשך עשרים דקות, בלי להמתין בתור. שאלו כל הממתנים: מה פתאום? מדוע הוא לא ממתין בתור כמו כולם? עד שלבסוף התברר, שיהודי זה היה רופא, הוא היה הרופא של הגרא"ל.

אחר כך כשנכנסתי לר' אהרן לייב אמרתי לו: עכשיו אני מבין את הנפש החיים. הוא שאל אותי: איזה נפש החיים? אמרתי לו את דברי הנפש החיים הללו, והסברתי את דברי: כולם התפלאו, יושבים פה ת"ח, מרביצי תורה, אנשים מחכים ומחכים והיהודי הזה שאני לא יודע אם הוא שומר מצוות נכנס בלי תור? אלא מה התשובה? כולם באו בשביל עצמם, אבל הוא בא בשביל הראש ישיבה! אמרתי לר' אהרן לייב זה הפשט בנפש החיים: כשיהודי מתפלל בשביל עצמו, על הצרה שלו, אומרים לו בשמים: תחכה בתור, תמתין יש סדר בדברים, אבל כשיהודי מתפלל על הצער של השכינה, מקבלים אותו מיד בלי תור! תפילה כזאת מובטח שתענה!

ר' אהרן לייב חי"ך, והוא אמר לי ביידיש: אבער דער עיקר - העיקר הוא, שאדם לא ירמה את עצמו, שכביכול הוא מתפלל על צער השכינה כשאני עומד בדרגה זו, זה העיקר.

לישועותך קוינו כל היום לחשוב גם על השכינה
ועל פי דברי הנפש החיים אפשר לומר, שזה הביאור
בברכת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח..." כי לישועתך
קוינו כל היום" שאמרו המקובלים: שכל מי שיש לו צרה,
יכוון במילים אלו "כי לישועתך קוינו כל היום" מעומקא
דליבא, ומובטח לו שתפילתו תענה. מה עומק הסגולה של
מילים אלו?

ונראה להציע הצעה בעזר ד': "כי לישועתך קוינו כל

היום" יש לו משמעות כפולה, או ישועתך - שהקב"ה יעשה
לנו, או ישועתך - ישועה של השכינה, ישועתך של השכינה
כדברי הנפש החיים, כשאדם נמצא בצער אף השכינה
בצער. וכאדם מבקש ואומר: אני רוצה ישועה בגלל הצער
של השכינה, הוא משתף את עצמו בצער השכינה, תפילה
כזו הרי היא כתפילת חנה, ומובטח לו שתפילתו תענה
ולא תשוב ריקם, וזה עומק דברי המקובלים שמי שמכוון
במילים "כי לישועתך קוינו כל היום" מובטח לו שתפילתו
תענה.

יסודות כלל ישראל - מרומזים ביסודות התורה

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א,א).

הבעל הטורים מביא פה רמז נפלא: פסוק זה תחילתו וא"ו 'ואלה' וסופו וא"ו 'באו', שהם עולים למנים י"ב כנגד שנים עשר
שבטים, משל לבונה פלטרין בעמוד אחד ונפל, וחזר ובנה בשני עמודים ונפל, בשלשה עמודים ונפל, מה עשה? בנאו ב"ב
עמודים ועמד, כך אברהם יצחק יצא מהם פסולת, עד שנים עשר שבטים שלא היה בהם פסולת (ילקוט שמעוני רמז קסב), וזהו
"ווי העמודים" (להלן כז י), שהם עמודי העולם.

וביאור הענין, שהפרשה הזאת היא הבנין של כלל ישראל, בה נאמר הבנין של כל השישים ריבוא "פרו וישרצו וירבו
ויעצמו במאד מאד", ולפיכך נרמז ענין זה שהשבטים לא היה בהם פסולת, שהם עמודי העולם, ווי העמודים פתח בוא"ו
וסיים בוא"ו.

ויש להוסיף רמז נפלא בענין ווי העמודים: המילים 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה' שבתחילת החומש הם ראשי
תיבות ב-י-ה-ש-מ-ו, ב"ה שמ"ו.

בהלכות כתיבת ס"ת כתבו הפוסקים (יו"ד סי' רעג ס"ו): יש סופרים מדקדקים לכתוב אותיות ב"ה שמ"ו בראש העמודים, וכן
קצת המדקדקים לכתוב בראש כל עמוד וא"ו וקורין אותו ווי העמודים, (יעו"ר רמ"א וש"ך וברכ"י שם). מבואר שמקפידים שראש
כל עמוד יהיה באות וא"ו, לא משנה מאיזה מילה העיקר שיהיה וא"ו, מלבד שש מקומות שבהם פותחים את העמוד באותיות
ב"ה שמ"ו. ב"ת - "בראשית ברא", יו"ד - בפרשת ויחי "יהודה אתה יודוך אחיך", ה"א - לפני השירה "הבאים מצרימה", ש"ן
- יש שתי שיטות או "שמור לך" בפרשת כי תשא, או "שמור ושמעת" בפרשת ראה, אנחנו מקפידים על שניהם, מ"ם - "מה
טובו אהליך יעקב" בפרשת בלק, וא"ו - לפני שירת האזינו "ואעידה בם את השמים ואת הארץ".

ודבר זה מרומז בתחילת הפרשה כאן: תחילת הפסוק סופו הם ווי העמודים כמו שכתב הבעל הטורים, 'ואלה שמות בני
ישראל הבאים מצרימה' ראשי תיבות ב"ה שמ"ו, ובזה נרמז ראש כל העמודים שבספר תורה.

ויש ליתן טעם מפני מה נרמז דבר זה בפרשה כאן: "ישראל" זה ראשי תיבות 'יש שישים ריבוא אותיות לתורה', ומפני
שישישים ריבוא אותיות שבתורה הם כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל. והיות וכאן נאמר תחילת הויתם של כלל ישראל
"פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד" שבזה הגיעו למנין שישים ריבוא, ושישים ריבוא נשמות ישראל הם כנגד שישים
ריבוא אותיות שבתורה, לפיכך נרמז כאן ענין זה שבספר תורה צריך שיהיה ווי העמודים - שראש כל עמוד יהיה וא"ו,
חוץ משש מקומות מסוימים שבם צריך להיות ב"ה שמ"ו.

השיעורים הקבועים מפי הרב שליט"א

יום שישי:

בשעה 13:00 בבית הכנסת המרכזי "זכרון משה" ירושלים.

יום חמישי:

בשעה 18:45 בבית הכנסת המרכזי "זכרון משה" ירושלים.

בשעה 22:30 בית הכנסת "דברי שיר".

לברורים על שיעורים נוספים ניתן להתקשר: 052-7683029

לע"נ הרבנית
בת שבע בת הרב
יהושע דב הלוי
נלב"ע ד' אייר תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:
2132817@gmail.com

להערות ותגובות בדוא"ל:
n0527683029@gmail.com

לזכות ולע"נ
ר' יוסף ב"ר יהושע זליג
נלב"ע ו' שבט תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

יראת שמים הינה תנאי הכרחי למידות טובות

"מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה, ואין כל תחת השמש" (קהלת א). פסוק זה מכיל תוכן רב ונושא עמו בשורה לדורות, והיא הידיעה שלתופעות רבות ולענינים שונים ומגוונים המתרחשים לעינינו ישנו תקדים מן העבר. ובכלל זה פרט מסויים המקשר את מציאות חיינו למה שמתואר כבר בפרשת "שמות". המדובר הוא בפער העצום שבין ההתנהגות על פי התורה, לבין נימוסים והליכות של אלה אשר לא גדלו וחונכו על ברכי התורה. הנושא אמנם ידוע ומובן מאליו, אולם חובה עלינו להזכיר אותו לעצמנו לבל תאבד מאתנו ההבחנה בו, בסחף שיגרת החיים.

ובמדרש רבה (שמות א) מובא: "ויקם מלך חדש על מצרים, רבנן אמרי למה קראו מלך חדש, והלא פרעה עצמו היה? אלא שאמרו המצרים לפרעה: בא ונזדווג לאומה זו. אמר להם: שוטים אתם. עד עכשיו משלהם אנו אוכלים, ואיך נזדווג להם? אילולי יוסף לא היינו חיים. כיון שלא שמע להם, הורידוהו מכסאו לשלושה חודשים, עד שאמר להם: כל מה שאתם רוצים, הריני עמכם, והושיבו אותו. לפיכך כתיב 'ויקם מלך חדש'."

מדברי המדרש נראה לכאורה, שמתחילה סירב פרעה לגזור גזירות על ישראל מהנימוק של הכרת הטוב. רק אחרי שהופעלו עליו לחצים, הוא נעתר לדרשת העם והשתעבד בעל-כורחו בבני ישראל. אולם דברים אלה אינם הולמים את הנאמר במדרש על המשך דברי הפסוק: "ויאמר אל עמו - הוא התחיל בזה תחילה, לפיכך לקה תחילה דכתיב (שמות ז) 'ובכה ובעמך ובכל עבדיך'". כאן משמע שהיוזמה לענות את ישראל ולהצר להם יצאה מפרעה, ולא נראה שעשה זאת מחמת כפיית בני עמו.

אומר הגר"א קאהאן זצ"ל בספרו "נחלת אליעזר", שעלינו להבחין בין הכרת הטוב הטבועה במידותיו של האדם מכח יראת אלקים שבו, לבין הנהגה רדודה של מה שנראה הכרת הטוב, כאשר הוא בא מכח שיקולים שאינם על טהרת המידות. פרעה כבר הוכיח את עצמו כמשולל מידת הכרת הטוב הנובעת מיראת אלקים. שהרי בבוא משה אליו לבקש בשם ה' את שחרור העם המושפל בעבודת פרך ובכל עבודה בשדה, השיב: "מי ה' אשר אשמע בקולו... לא ידעתי

את ה'", ועל זה אמרו חז"ל: "היום, אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ה'". אחד היסודות המביאים להכרת ה', זה הכרת רוב טובותיו לאדם, לפיכך התנכרות להקב"ה, מורה על כפיות טובה.

מכאן עלינו להסיק שהתעוררות המצפון של הכרת הטוב אצל פרעה, לא נבעה מיראת ה' אלא מצד הנימוס המלכותי, או מכח שיקול הקשור למדיניות המלכותית המחייבת זאת. כאשר הכרת הטוב באה מצד גורמים חיצוניים אלו, היא אינה מחזיקה מעמד ואינה מסוגלת לעמוד אף לא בנסיון הקל. כפי שאכן קרה לו כאשר הורד מכסאו למשך שלושה חדשים בלבד, ומיד - "ויאמר אל עמו" וגו' הוא התחיל תחילה במלוא המרץ.

משל נאה שנאמר ע"י הסבא מקלם, ממחיש לנו את הדברים. נצייר לעצמנו, אמר ה"סבא", איש טוב לב אשר קיבל על עצמו להיטיב עם כל בני עירו, והתנדב לשמירה על חנויות העיר מפני גנבים, לילה אחד בשבוע. הרי זו מידה טובה. ואם יוסיף ויקבל על עצמו להדיר שינה מעיניו למען שמירת העיר במשך שבוע שלם, חודש שלם ואפילו שנה שלימה, בודאי נראה בו כבעל מעלה גדול. ק"ו אם יעשה זאת במשך שנים רבות, לא יהיו מלים בפינו לשבח את מידת טובו.

אם יוודע ביום בהיר אחד, שהאיש מסר סודות לחבר גנבים, אשר עי"ז בזז את החנויות שבעיר, בודאי נתפלא על כך מאוד. אך אם מקביל יוודע לנו שלא היתה כאן כלל התנדבות, וכל מה שעשה במשך כל השנים למען העיר עשה בעד בצע כסף, נוכל להבין שאם פעם אחת לא היה מרוצה מהמשכורת שניתנה לו, נבין שהוא בהחלט עלול למסור סודותיו לאינשי דלא מעלי ולגרום להפסדים גדולים.

זהו פרצופו האמיתי של אדם כפרעה אשר הכרת הטוב שלו מונעת ע"י מניעים חיצוניים, ולא מתוך יראת שמים ושלמות המידות. ולכן כאשר נהפכה הנגיעה לצד אחד, נהפך גם הוא והיה לאיש אחר.

לעומת זאת, מצאנו אצל המילדות העבריות שכל פעולותיהן היו מיוסדות על "ותיראן המילדות את האלקים" לפיכך לא חסכו כל מאמץ להיטיב עם הילדים ולא נרתעו כלל מהלחץ הגדול שהופעל עליהן ע"י צו המלך פרעה. הן לא התחשבו בשום גורם חיצוני, ונשארו עם טוהר מידותיהן, כי היתה בהן יראת שמים.

כולנו עלולים לשגות ולסמוך על כך שאפשר לפעול פעולות טובות, גם אם הן אינן מיוסדות על יראת שמים. יתכן שנחשוב כי מזג טוב ורצון לפעול למען הזולת, יעשה אותנו לטובים ומושלמים. כך אפשר אולי לחשוב, עד אשר יגיעו "חשבונות" שונים ומשונים. ואז ימצא את עצמו מי שפועל בלי יראת שמים, במרחק רב מהנימוסים היפים וההנהגות הטובות. זה מה שנאמר "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם" (קהלת יב). התוצאה הסופית מלמדת מהו "כל האדם". מי הוא "מענטש" (=אדם אנושי) אמיתי, זה שמקיים "את האלקים ירא".

הדלקת נר שבת ע"י גוי לענין קיום המצוה והברכה - ובגדרי ברכת המצות בקיום המצוה בלא מעשה

חידוש המהר"ש להדליק נר שבת ע"י גוי

כתב המג"א סי' רס"ג סק"א וז"ל, כתב מהר"ש בשם מהר"ם ז"ל כשיש חופה בערב שבת ומאחרין בה עד אחר השקיעה והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה, אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוש ידה על הנרות ותברך, ואז תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך על כך. ותמוה היא כי לא שייך ברכה בדלוקה ועומדת, ועוד אמירה לעכו"ם שבות, ומיהו בהש"מ לא גזרו אשבות עכ"ל, והמג"א הסיק בדיעבד לסמוך על המהר"ש דתאמר לעכו"ם והיא תברך.

קושיות הגרע"א בכמה דוכתי דאין שליחות לגוי

הגרע"א בגליון תמה ע"ז, הרי אין שליחות לגוי וא"כ אינה מדלקת והיאך תברך, ובענין הגליון מובא מדפו"י דהוסיף בזה הגרע"א עיי' ט"ז יו"ד סי' ק"כ סק"ד.

והנה בעיקר הקושי הרי אין שליחות לגוי יש לדון אי הקושי דא"כ אינה מקיימת כל עיקר המצוה דהדלקת נרות שבת וא"כ למה תאמר לעכו"ם הרי אין בזה קיום מצוה.

ועד"ז הקשה הגרע"א בנוסח זה בכמה דוכתי כההיא דסי' תמ"ו במש"כ המג"א שם מהשל"ה דהמוצא חמץ ב"ט דאומר לעכו"ם להוציא מביתו כדי לקיים מצות "תשביתו", והעיר הגרע"א בגליון והרי אין שליחות לעכו"ם וא"כ אינו מקיים הישראל מצות 'תשביתו'.

ועד"ז הקשה בריש שבועות לענין מש"כ התוס' שם לענין מצורע שיכול לגלח פאת ראשו וזקנו ע"י גוי בלי לעבור על איסור השחתה. והקשה הגרע"א והרי אין שליחות לגוי ונמצא דלא מקיים המצורע המ"ע ד'גולח'. ועד"ז הקשה בע"ז כ"ז לענין מילה למ"ד דמילת גוי כשירה, והיאך האב שולח גוי למול ומקיים מצותו והרי אין שליחות לגוי.

ובכל אלו צריך לדון אי המצוה בגוף המעשה ובענין לאתווי מתורת שליחות או המצוה היא התוצאה וסגי בזה שידאג להתוצאה ואף ע"י גוי, וכמפורסם בספרי האחרונים, ואף הגרע"א עצמו שם בע"ז רצה לדון כן יעו"ש היטב. והדברים עתיקין.

ובאמת כאן בה' שבת לענין קושי' זו הרי אין שליחות לגוי וא"כ אינה מקיימת מצות הדלקת נר שבת, יש בזה ב' נוסחאות, א. מש"כ בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' פ"ט דהמצוה היא לדאוג להדליק נר לשבת ולא בעי מעשה של עצמו וזה מתקיים אף ע"י גוי, וכ"כ הגרע"פ פראנק בהר צבי ח"א סי' ק"מ. ב. השואל שם בתשובה כתב משום שעיקר המצוה אינה ההדלקה עצמה אלא ההנאה והתשמיש לאורה, וממילא בהכנה לזה שייך אף ע"י גוי, ועד"ז כתב הגר"ז בסעיף י"א ובקו"א סק"ג.

אף דנתקיים המצוה מ"מ אין ברכת המצות בלא מעשה

אמנם לשון הגרע"א בהך תקנתא לומר לגוי, אינו א"כ היאך מתקיים מצות הדלקת הנר אלא היאך תברך. אשר נשמע מזה, דלענין עיקר קיום המצוה היה נוחא ל' דשייך בזה דתתקיים ע"י גוי וכפי' א' מב' דרכים שהזכרנו לעיל, ואמנם קשי' ל' דמ"מ היאך תברך.

ויל"ע מ"מ, עד כמה שהבין הגרע"א דמתקיים בזה מצות הדלקת נר שבת משום דעיקר המצוה היא התוצאה ולא גוף המעשה א"כ מה"ט שייך לברך על הך קיום מצוה דזהו הרי כל חובתה, והרי קיימה זאת.

אשר מבואר מדברי הגרע"א, אף דאשה זו מקיימת את עיקר מצות הדלקת נר שבת ע"י הדלקת הגוי, מ"מ כללא הוא בברכת המצות דבעי מעשה לברך עליו אף דמקיימת המצוה, ונתחדש בזה אף דקיום המצוה גופא היא בלא מעשה מ"מ בכדי לברך עליו בעי מעשה ואף דאין המעשה מוסיף בקיום המצוה מ"מ מתנאי 'הברכה' דבעי מעשה דיד', וזהו דכתב הגרע"א דאי יש שליחות א"כ אף דלא בעי לעיקר המצוה תורת שליחות מ"מ ע"י פרשת

א. ואמנם היה מקום לדון דא"כ לעולם ליכא קיום כלל בהך הדלקה ע"י גוי מטעם דאין שליחות לגוי, ורק כל הנדון דמהר"ש רק משום דרוצה האשה שיהי' נר לשלום בית ולא מלתא דהמצוה כי אם המציאות שלא להכשל בעץ ואבן, ולזה חיפשו תקנתא, ועד"ז שמצינו בסי' תרע"ח נר חנוכה ונר שבת דנר שבת קודם משום שלום בית, דכשמדליקים בפנים כתבו הפוסקים שמדליק לשם נר חנוכה ויברכו להדליק נר חנוכה ואה"נ לא תתקיים בזה מצות נר שבת משום דאינו מיוחד לנר שבת, ומ"מ מרחימים המציאות דשלום בית שלא יכשל וכו'. וכפה"נ הבינו הפוסקים בזה דהמשמעות ודאי שהנדון לקיים מצות הדלקת נר שבת ולזה רצתה לברך, ובזה כתבו ב' דרכים היאך ניתן לקיים ע"י גוי.

שליחות נדון כעשיית המשלח ועל מעשה המתיחס אליו שייך ברכת המצוות.

ויסוד הדבר ציין הגרע"א מהט"ז יו"ד סי' ק"כ סק"ד דכתב דהטובל כלי חדש ע"י גוי ודאי נטהר הכלי, ומ"מ אין הישראל יכול לברך משום דלא עשה שום מעשה. ולכאורה הרי נתקיים חובת הבעלים דטבילת כלים והוכשר אף ע"י גוי שהרי מ"מ הכלי טבול במים וזהו הרי כל חיובא דהשראל להכשיר כלי ע"י טבילה ודבר זה נתקיים אף ע"י נכרי, ומ"מ חדית לן הט"ז דלא יברך הישראל משום דלא עשה מעשה.

וזהו מה שהשוה הגרע"א לענין הדלקת נר שבת דאף דמתקיים מצות הדלקת נר שבת ע"י גוי, מ"מ לא תוכל לברך משום דבעינן מעשה דידה לענין הברכה, וכיון דליכא שליחות הרי ליכא למעשה דידה.

ועד"ז מבואר במג"א סי' של"ט סק"ח מתה"ד לענין דאין פודין בשבת, ואם חל פדיון הבן יום הל' ביום שב"ק, דן התה"ד דיוכל לתת לכהן ה' סלעים בערב שבת ע"מ שיחול בשבת, ושוב כתב דמצד הברכות לא יוכל, דאימתי יברך, לברך בער"ש א"א דאכתי לא הגיע זמן חיובו ואלא בשבת בזמן חלות הפדיון הרי אינו עושה כלום, ע"כ. ושמענין מזה דאף דקיים מצותו מ"מ ברכת המצוות לא שייך בזה משום דבעינן מעשה. ודברי תה"ד הובאו בשו"ת הגרע"א קמא קנ"ט.

ועד"ז נתפרסמו דברי המחנה אפרים ה' שלוחין סי' י"א לענין מצות מעקה בשולח גוי, דאף דליכא שליחות מ"מ קיים המצוה, דהמצוה היא בתוצאה שיש כאן מעקה לגג, ומ"מ לא יוכל הישראל לברך משום דלא עביד מעשה, אלא"כ אתינן עלה מדין יד פועל כיד בעה"ב, וציינו הגרע"א בגליון חו"מ סי' תכ"ז.

במזוזה מצד הגרע"א לברך על קיום בלא מעשה וסותר לדבריו בנר שבת

ויל"ע ממש"כ הגרע"א בשו"ת קמא סי' ט' לענין מזוזה דפשיטא ל' מסברא דהנכנס לדור בבית שיש שם כבר מזוזה מכח הדייר הקודם דיברך, משום שכשקונה בית הרי מקיים מצות מזוזה, וכמו"כ דן דהיוצא מביתו לכמה ימים וחוזר דיברך, משום דכעת בחזרתו מקיים מצות מזוזה מחדש.

וקשה אף דמקיים מצות מזוזה מ"מ אינו עושה מעשה אלא מקיימו במה שיש לו מזוזה בפתח ביתו, ואף למאי דהביא בסוף דבריו שמצא בברכי יוסף דברכת מזוזה נתקנה בשעת קביעת המזוזה, הרי בסוף התשובה הניח דבר זה בצ"ע, ולא פשיטא ל' יסוד זה דהברכה. וביותר דלא זכר כלל מדברי הט"ז בטבילת כלים ודברי עצמו כאן בה' שבת דתמה על המג"א היאך תברך האשה בלא מעשה, הרי דפשיטא ל' בלא חולק דבעי מעשה כדי לברך,

וא"כ מאי שנא מזוזה דמצדד דיברך על קיום מצוה בלא מעשה, מטבילת כלים מעקה ונר שבת דבכל הנך אף באופן דמקיים מצותם, מ"מ כל דאין כאן מעשה לא שייך ברכה, וצע"ג.

חלוק מצות מזוזה מנר טבילת כלים ומעקה בעיקר גדרו

אשר יראה בשיטת הגרע"א, דבמצות מזוזה קיום המצוה אינה במאי שיש לו מזוזה בפתח ביתו, כי אם במאי שדר בבית שיש שם מזוזה, וכמו בציצית המצוה במאי דלובש בגד עם ציציות כמו"כ במזוזה במה שדר בבית עם המזוזה והדיור בבית היא כלבישת הבגד, ומטעם זה נראה דזהו מש"כ שם בתשובה והוכיח כן מדברי המג"א דברגע שיצא מביתו כבר אינו מקיים מצות מזוזה, והיינו שקיים מזוזה אינה במאי שיש לו בפתח ביתו מזוזה, אלא מאי שדר בבית עם מזוזה, ולכן כתב דכל היכא שיוצא הרי כעת אינו דר שם והוי כפשט הבגד.

ויסוד הדבר כן מתבאר מדברי המג"א סי' י"ט דהשוה מצות ציצית למזוזה בעיקר מצותן, וכתב שם לדון דאם קבע המזוזה קודם לכניסתו לבית יש לו לברך כשדר בביתו אקב"ו 'לדור בבית עם מזוזה', והיינו שזהו המצוה 'לדור בבית עם מזוזה', ועמד בזה בשיטת המג"א האבני נזר בה' מזוזה².

ישוב שיטת הגרע"א בהאי ענינא

ומעתה נראה דלעולם כללא הוא בדין ברכת המצוות אף דישי בזה קיום מצוה מ"מ בעי מעשה דהמקיים בכדי לברך וכמש"כ הט"ז לענין טבילת כלים ע"י גוי ומחנ"א לענין מעקה וחלות פדיון הבן בשבת בלא מעשה כדברי תה"ד, ומ"מ לענין מזוזה הרי הדיור בדירה עם מזוזה היא היא המצוה וזהו מעשה דיד' לא במה שיש לו מזוזה בפתח ביתו, כי אם המעשה דיור בבית היא המצוה וכמו השווה בסוכה דמברך לישב בסוכה על גוף ההימצאות בסוכה [אף בנכנס מבחוץ] וכן ציצית בבגדו אף בהלבישו אחר או תפילין בראשו אף דהניח קודם שעת חיוב מ"מ על מאי דלבוש בגופו שייך ברכה וכן ההימצאות בסוכה והדיור בבית, וחלוק בזה ממעקה שאין הדיור בבית עם מעקה קיום המצוה, אלא מי שיש לו בית מצוה לבנות מעקה לגג, ומה"ט נראה דאינו מקיים מצות מעקה בכל רגע שיש לו מעקה בגגו כמש"כ הפמ"ג דאינו מברך על מעקה רק בשעת שבנה המעקה דאין בזה שיהוי מצוה כמו במזוזה טלית ותפילין, 'יעוין חידושי ר' שמואל פסחים סי' ז', ואילו לענין מזוזה הרי מקיים בכל רגע וכמו שדנו הראשונים לפטור מדין עוסק במצוה מי שיש לו ציצית בבגדו תפילין בראשו מזוזה בפתחו, ומה"ט לא דן הגרע"א שהנכנס לדור בבית עם מעקה שיברך, והיינו משום דאדם הקונה בית עם מעקה אינו מקיים מצות מעקה אלא המצוה היא כשבונה המעקה ואח"כ

ב. והארכנו בזה בשיעורי מזוזה עמ"ס יומא דלענין בית האוצר ובית התבן אף להגרע"א והמג"א המצוה היא לקובעו בפתחים ולא במה שדר וב' חיובים חלוקים המה, 'ביתך' דילפי' בית דירה, ועוד 'שעריך' דילפי' חיוב בית התבן ובית האוצר כמבואר ביומא, וישבנו בזה בס"ד השגת האחרונים בדברי הגרע"א ביוצא מביתו הרי מ"מ לא גרע מבית התבן, ואכ"מ.

כבר אין סיבת חיוב, ושאינו ממזוזה שמקיים בכל שעה במאי שדר בביתו עם מזוזה^ג.

וחידוש הברכי יוסף הוא ענין אחר ממאי דיסדו האחרונים, האחרונים יסדו לן כלל בה' ברכת המצוות דלא די בקיום המצוה כי אם דבעי מעשה, ואילו הברכ"י יסד לן דין בה' ברכת מזוזה, והיינו אך דיש כאן קיום מצוה במה שדר בביתו עם מזוזה ודמי' לציצית ותפילין דיש לברך משום דמקיים בגופו^ד, מ"מ הברכה נתקנה על שעת קביעת המזוזה, ויסוד זה לא ברירא להגרע"א להסכים עמו.

ביאור הצמח דוד בשיטת הגרע"א, ותמיהת דבריו

וראיתי להגאון ר' דוד רפפורט בצמח דוד בסי ט' דכתב סעד לדברי הברכ"י מהסוג' במנחות ל"ו דהמניח תפילין קודם אור היום כשיגיע הזמן ממשמש בהם ומברך וכתב רש"י שם דמשמש הוי כמניח ותוס' שם כתבו דהוא הדין בטלית דאם נתעטף קודם אור היום כשיגיע הזמן כיון דמשמש בהם יכול לברך.

והוכיח מזה הצמח דוד מזה דבעי ממשמש מתבאר דבעי איזה מעשר דהוי כמניח עתה, אבל במקום המצוה בלא מעשה אינו מברך. ומש"ה בנכנס לביתו דאינו עושה בהמזוזה שום מעשה אע"ג דמקיים אתה מצות מזוזה אינו מברך ולא דמי לסוכה דכשנכנס לסוכה מברך, דהתם הישיבה בסוכה עצמה היא המצוה א"כ הכניסה לסוכה הוי מעשה בגוף המצוה, והמתעטף בטלית דמברך משום דהוי מעשה נמי בהציצית דלא גרע ממשמש, וזהו שורש דברי הברכ"י.

ודבריו תמוהים טובא, דלפ"ד בלא משמוש בציצית לא שייך לברך על הטלית משום דליכא מעשה וכאשר כתב כן להדיא תו"ד, והרי השו"ע פסק בס' ח' סעיף ט"ז "הלן בטליתו בלילה צריך לברך עליו בבוקר אף אם לא פשטו וטוב למשמש בשעת הברכה, ומבואר דעת השו"ע דמעיקר הדין מברך על הציצית אף בלא משמוש ורק טוב למשמש בשעת הברכה. ובטור לא הזכיר בזה כלל לענין הברכה דבעי משמוש, ועיין בב"י ובט"ז שם סק"ח דהמשמוש לענין תפילין היא ענין נוסף ולא לענין המתיר לברך, עכ"פ מדינא אף בלא משמוש מברך, וע"כ הברכה חלה על מה דלובש עתה, ובזה היה מקום לדון כן אף במזוזה לפי מה שנתסד מדברי המג"א דהמצוה היא לדור בבית עם מזוזה דומי' ללבישת בגד עם ציצית, ורק חידוש הברכי יוסף דבדין ברכה על המזוזה נתקן רק בשעת קביעות המזוזה, ופרט זה לא ברירא להגרע"א, וכמש"נ.

באופן דנתבאר בזה ג' אופנים דקיום מצוה בלא מעשה

א. טלית תפילין במאי דלובש עתה יכול לברך אף בלא מעשה ואף בהניחם בשעת פטור מ"מ במאי דעטוף בציצית ותפילין די בזה להחשב עשיה לברכת המצות. ועד"ז ביושב בסוכה.

ב. טבילת כלים, מעקה ונר שבת ע"י גוי, דאף דמקיים המצוה מ"מ ליכא ברכת המצות משום דלא קעביד מידי, ועד"ז בפדיון הבן שהחלות חלה והמעשה היה קודם אין לברך על חלות הפדיון.

ג. מצות מזוזה דמצדד הגרע"א דדמי' לטלית וכפי שביארנו דהמצוה היא לדור בבית עם מזוזה ולזה שייך ברכת המצות, ורק חידוש הברכי יוסף דברכת המזוזה נתקן בשעת קביעותה ולא בזמן אח, והגרע"א מספקא לי' בזה.

והנה כל מה שנתבאר עד כאן זהו באופן שלא קדמה עשייה לקיום המצוה, אבל בהדליקה נרות ושכחה לברך ואח"כ נזכרה, בזה מדינא יכולה לברך כמבואר במג"א כאן, ורק הא"ר ופמ"ג כתבו מצד הנוסח 'היאך תאמר וצונו ועתה אסור לה להדליק', אבל ביו"ט לכו"ע מברכת אח"כ יעויין ביאור הלכה ד"ה כשידליק, ועד"ז דן הגרע"א תנינא סי' י"ג ובגליון ס' תרע"ו אם שכח לברך בשעת הדלקה דיוכל לברך כ"ז שהנר דולק, ומ"מ חלוק מנר שבת משום דכתבה אין זקוק לה. ולכאורה יקשה הרי אין כאן מעשה בזמן שכבר דולק ומאי שנא ממדלקת ע"י גוי דפשוט להגרע"א דאינה מברכת.

ויסוד הדבר הוא דהברכה שאחר העשייה חלה אלשעבר מפני שעדיין המצוה לפניו וכמש"כ התוס' פסחים דף ז' ופסחים ל"ט דמה"ט אפשר לברך על מצות לולב אחר נטילתו מפני שלא נגמר הנענועים, אף דאין לברך על הנענועים מצד עצמם וע"כ מתיחס הברכה על ההגבהה שמקודם, וזהו בכל עשייה הנמשכת, והאריך בזה בחי' ר' שמואל פסחים סי' ז'. ואף הברכ"י מודה בזה בקבע מזוזה ולא בירך דמברך אח"כ כשדר כמבואר להדיא שם מתוך דבריו וכמבואר במג"א סי' י"ט, וזהו אופן רביעי בהאי ענינא.

אמנם כל מש"כ בזה זהו באופן דלא קעביד מעשה הראשון כהדלקת נר, מעקה, וטבילת כלים ע"י עכו"ם, וכן בהניח לו חבירו טלית או תפילין דכתב בתה"ד סי' ק"מ דמברך מקיים המצוה, וכן מזוזה בקונה בית שיש שם מזוזה מכבר ע"י הדייר הראשון או באופן שהוא עצמו קבע ובירך ושוב יצא מביתו לכמה ימים ועתה כשחוזר מקיים מחדש בכל אלו הנדון לברך על הקיום לעצמו בלא הצטרפות לעשייה הקודמת, ובזה נשנו חילקי הדינים בין מצוה למצוה וככל הנתבאר בזה בס"ד.

ג. ואמנם יש בזה טעם נוסף לענין מעקה שאינו מברך אך אי היה מקיים בכל שעה, דהרי בזה הדין לדברי הט"ז דקיום בלא מעשה אינו מברך דמצות מעקה כמצות נר שבת טבילת כלים דאינו עושה המעשה בגופו אינו מברך. והנה בלא מש"כ לא מבואר החילוק למה במזוזה מקיים המצוה בכל שעה ואילו לענין מעקה אינו מקיים כי אם בשעה שבנאו, מאי שנא מזוזות ביתך מחובת מעקה לגג, ולפמש"כ נתבאר הענין בס"ד.

ד. ועיין היטב בדברי הגרע"א תנינא סי' י"ג דמ"מ במזוזה אינו מתעסק בגופו כמו בציצית ותפילין, צ"ל דמ"מ לענין ברכה על הקיום דמזוזה די בזה במה שדר בבית עם מזוזה ליחשב כעושה המצוה, וחלוק ממעקה דאינו מתעסק כלל במצוה כמש"נ.

עולם התורה

23N P'23N INE

403

שאלת השבוע: חודש טבת - שבט תש"פ (1)

לכבוד 'plse התורה' ארלב ברכה

ברצוני להתייחס לדברים שעוררתם שקיים מכשול מצוי מאוד, כאשר אדם מספר לחברו על מי שעשה לו עוול, וכדי להימנע מלשה"ר, הוא מקפיד לספר בלי שמות, באופן שהשומע לא יכול לדעת על מי מדובר. אולם פעמים רבות כאשר השומע - שאינו מכיר, כאמור, את המדובר - שומע את העוול שנעשה למספר, הוא מוסיף לגנות את המדובר ולהרחיב ולהסביר למספר כמה גדול העוול שאותו אדם עשה לו, ובכך הוא מגדיל את ההקפדה והכעס שיש בלבו של המספר על המדובר, והוא עובר בכך על איסור רכילות. תחילה אומר שאמנם נראה פשוט שלמרות שהשומע אינו מכיר את המדובר, הוא עובר על איסור רכילות, שהרי גדר רכילות שאסרה התורה הוא גרימת או הגדלת ההקפדה והשנאה של אחד על חברו. וא"כ, מה לי אם הוא מכירו או לא, הרי התוצאה, שהיא גרימת הקפדה, אכן נגרמה על ידו. [מן הראוי להדגיש שעל אף שהמספר כבר הקפיד וכעס על אותו אדם כבר קודם לכן, גם באופן כזה קיימת רכילות גמורה, כמו"ש בהלכות רכילות כלל א' ס"ד].

אולם אני מסופק מה הדין בלשה"ר במקרה כזה, כאשר אדם מספר לחברו בלי שמות וכנ"ל, באופן שהשומע לא יכול לדעת מיהו המדובר, והסיפור הוא על אדם שעשה עבירה שאינה קשורה למספר, והשומע מוסיף לגנות את המדובר בפני המספר שהוא כן מכירו. האם נאמר שבמקרה זה הוא לא עובר בלשה"ר, מכיוון שאינו יודע במי מדובר, ולא דמי לרכילות שע"י דיבורו נגרמה תוספת שנאה, או דילמא מכיוון שגדר לשה"ר הוא "דהתורה אינה רוצה שישראל אחד יגנה את חברו" (לשון רבינו כלל ג' סק"ז בשם הראשונים), א"כ אין שום נפקא מינה אם הוא אינו יודע מיהו האדם, שהרי סוף סוף הוא מגנה אדם מישראל בפני אדם המכירו, ולכן הדבר אסור. אשמח מאוד אם תפרסמו את השאלה, לתועלת הרבים

plse 'ir' .6.k

לסיכום: * א. אדם השומע על מי שאינו מכירו שעשה עבירה, והוא מוסיף לבאר ולהרחיב את הגנאי בפני המספר המכירו, האם עובר השומע על איסור לשה"ר? (הדבר לא מפורש אך עיין כלל ד' ס"א ובמ"ח שם וכלל ג' ס"ג וכתוב סברת לבך).

ב. אם ננקוט בנידון השאלה א' שהשומע עבר על איסור לשה"ר, האם גם האדם שסיפר לו תחילה עבר על לשה"ר (חוץ מאיסור 'לפני עיוור'), ומגלגל? (כלל ג' במ"ח סק"ו).

ג. אדם השומע על אחד, שאינו מכירו, שעשה עבירה או דבר גנאי, האם מותר לו לברר ולחקור מיהו אותו אדם? (למרות שבשיקול ראשון נראה שהדבר ודאי אסור, אמנם הוא לא מפורש להדיא, עיין כלל ז' סקב"ד וכלל ג' סק"ז וכתוב סברת לבך, ח"ח 'דרשו' כלל ג' הערה מס' 18)

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

- כללי השתתפות:
- יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.
  - אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.
  - העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
  - יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חיים 232
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

בחודש זה הגרלה על

תמצית הדף היומי

מסכת ברכות ט"ז. – כ"ב:

אין לסמוך להלכה.

תפילות ומימרות מיוחדות מחז"ל

הרוצה להוסיף אחרי תפילתו תפילות מיוחדות יכול להוסיף ללא הגבלה, הגמ' מביאה דוגמאות לתפילות של תנאים ואמוראים אחרי התפילה, וכן מביאה הגמ' מימרות חשובות שחז"ל היו אומרים.

הגמ' מביאה תפילות שהיו תנאים ואמוראים מתפללים אחרי התפילה. ואכמ"ל.

י"ז. רב ששת התפלל בתענית אחר התפילה שיהיה הצום במקום קרבן.

רב יוחנן כשהיה מסיים ספר איוב היה אומר שסוף כל אדם למיתה ואשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, ויש לו שם טוב.

הגמ' מביאה מה שהיה רגיל בפי ר"מ ורבנן דיבנה ואביי ורבא ורב. ומה היו החכמים מברכים זה את זה בזמן פרידתם. ואכמ"ל.

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים.

העושה שלא לשמה נח לו שלא נברא, והיינו כדי לקנטר, אבל הלומד כדי שיכבדוהו, עליו נאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפי' שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. תוד"ה העושה.

נשים – גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים יותר מן האנשים. נשים זכיי באקריי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן, ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן.

אלופינו מסובלים י"א אלופינו בתורה ומסובלים במצוות, וי"א אלופינו בתורה ומצוות ומסובלים ביסורים.

אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה – שלא יצא מאיתנו כאחיתופל דואג וגחזי, ובן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים.

י"ז: **אבירי לב הרחוקים מצדקה** – כל העולם ניזון בזכות הצדיקים והצדיקים ניזונים בזכות עצמם. וי"א שכל העולם ניזונים בזכותם והם אפי' בזכות עצמם אין ניזונים אלא מתפרנסים בקושי, כר' חנינא שהיה די לו בקב חרובים. ורב יהודה אמר שאבירי לב הם גובאי שלא התגייר מהם איש. ולרב אשי בני מתא מחסיא הם אבירי לב, שרואים כבוד התורה ב' פעמים בשנה שהיו מתכנסים לשמוע הלכות הפסח בארז והלכות החג באלול, (ובעצרת לא היו מתאספים לפי שהיה יום אחד. ובספר העיתים איתא שהיה עמוד של אש יורד עליהם מן השמים. תוד"ה תרי), ולא מתגיירים.

חשש יוהרא – לריו"ח המ"ד שחושש ליוהרא אוסר לחתן לקרוא ק"ש, וכן אוסר שלא לעשות מלאכה בתשעה באב במקום שנהגו לעשות, למי שאינו ת"ח, והמ"ד שלא חושש ליוהרא מתיר בשניהם. ולרב שישא רבנן ורשב"ג חוששים ליוהרא, רבנן מתירים לחתן לקרוא ק"ש, שכיון שכולם קוראים לא מיהזי כיוהרא, ורשב"ג מתיר שלא לעשות מלאכה, משום שישבור הרוואה שאין לו מלאכה לעשות. ובזמננו שאף פעם אין מכוונים, יש לחתן לקרות ק"ש, דאדרבה אם לא יקרא יהא נראה כיוהרא שאומר שתמיד הוא מכוון. אבל אין לעשות מלאכה בתשעה באב. תוד"ה רב.

תמצית ההלכה – מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בתשעה באב, אסורים לעשות מלאכה, ואפי' בלילה, וטעם הדבר כדי שלא יסיוח דעתם מהאבילות, אמנם מלאכה שאין בה סיוח זמן מותרת כיון שאין מסיח דעתו בכך. ומקום שנהגו לעשות מלאכה מותרים, ותלמידי חכמים בכל מקום בטלים ממלאכה, והרוצה להחמיר רשאי ולא מיהזי כיוהרא מפני שהרוואה אומר שאין לו מלאכה לעשות. וכתב הרמ"א שנהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה סיוח. (סימן תקנ"ד).

מי שמתו

חיוב מצוות וכדו' בעוסקים במת

מי שמת אחד מז' קרוביו (אביו אמו אחיו אחותו בנו בתו ואשתו) ועדיין לא נקבר, יש לו פטור מיוחד מק"ש ושאר מצוות, הגמ' מבארת דינים אלו, וכן חיוב ק"ש בשאר העוסקים בצרכי המת.

דיני אונן – מי שמתו מוטל לפניו, (לרב פפא איירי במי שהמת נמצא ממש לפניו, ולרב אשי איירי בכל קרובי המת כיון שמוטל עליהם לקבור את המת), פטור מק"ש תפילה ותפילין (ומן התפילה. תוד"ה אלו) ושאר מצוות מפני שהוא טרוד במחשבת קבורתו. רש"י. ובתוס' (ד"ה פטור) מביאים שהירושלמי לומד דין זה מדכתיב "למען תזכור וכו' כל ימי חיך", ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים. ואסור בבשר ויין, ואינו מברך המוציא, (התוס' מדייקים ברש"י שיכול לברך אם רוצה, אבל דעת התוס' שאינו רשאי לברך, מפני כבודו של מת, או כדי שיתעסק בקבורתו). ואינו מזמן – ברכת המזון, ואין מברכים עליו ברכת המוציא, ואין מזמנים עליו – אינו מצטרף לזימון. ובשבת דינו כשאר בני אדם, ואסור בתשמיש המיטה, ולרשב"ג מותר. וכתבו התוס' בשם ר"י שיש מחלוקת תנאים אם יש אנינות בשבת כיון שיכול להחשיך על התחום, ואף באין דעתו לעשות כך הוא אונן, או שאין אנינות בשבת כדאיתא בגמ'. ודעת רבי נתנאל שרק אם דעתו להחשיך על התחום יש אנינות בשבת, וכן בחול המועד היכא שמוטל עליו לקבור אפי' שאינו לפניו, אבל באין מוטל עליו לקבורו אין אנינות אפי' במוטל לפניו, ומותר בבשר ויין.

ט"ז. מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה, אף בתי מדרשות מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות.

קרא וטעה ואינו יודע היכן טעה – אם הוא באמצע הפרק יחזור לראש, בין פרק לפרק יחזור לוהיה אם שמוע, טעה בוכתבתם יחזור לוכתבתם ראשון, ואם המשיך למען ירבו ימשיך כדרכו, דודאי המשיך כפי הרגלו. ואם יודע באיזה תיבה או פסוק טעה, א"צ לחזור אלא לאותו פסוק. תוד"ה הקורא.

חיוב ק"ש ותפילה באופנים מסוימים

אף שאדם חייב בכל יום לקרוא ק"ש ולהתפלל, מ"מ יש מקרים שהאדם פטור מק"ש או מתפילה, וכפי שיבואר בגמ', וכן יבואר בגמ' מה יעשה אדם שנמצא במקום שקשה לו לכוון.

העוסק במצוה או הולך בדרך למצוה פטור מק"ש, דכתיב "בשבתך בבייתך".

טרוד במצוה – חתן הכונס את הבתולה, שהוא טרוד בטרדה דמצוה פטור מק"ש עד מוצאי שבת אם לא בעל, דכתיב "ובלכתך בדרך" (ולא כתיב ובלכת). אבל חתן הכונס את האלמנה שאינו טרוד, וכן מי שטרוד בטרדה שאינה של מצוה כגון שטבעה ספינתו בים, או אבל על מות חייב בק"ש, ומ"מ אבל פטור מן התפילין, כיון שנאמר בהם פאר.

אומן קורא ק"ש בראש האילן או הנדבך, אך צריך להפסיק ממלאכתו בזמן קריאת פרשה ראשונה (ולרבה הכונה לפסוק ראשון. תוד"ה הא) כדי שיכוון את ליבו, ואין להתפלל בראש האילן או הנדבך, אבל מותר להתפלל בראש אילן זית או תאנה אם הוא עוסק שם במלאכה, דענפיהם מרובים ויכולים לעמוד שם בלא דחוק ובלא פחד ליפול, ובשאר האילנות יורד למטה ומתפלל.

בעל הבית גם בזית ותאנה יורד למטה ומתפלל, דאין דעתו מיושבת עליו, והוא אינו משועבד למלאכה. (ואין לאסור בזה מצד לא יעמוד במקום גבוה ויתפלל, כיון דהוי כמו עליה, ורק בכסא וכדו' אסור. תוד"ה לפי).

פועלים העושים בשכרם קורים ק"ש, ומתפללים מעין שמונה עשרה, ואין יורדים לפני התיבה לעשות ש"ץ מפני שזה ביטול מלאכה יותר מדאי, ואין נושאים את כפיהם, ואוכלים פיתם, ואין מברכים לפנייה דזה אינו דאורייתא, ולאחריה שזה דאורייתא מברכים ב' ברכות, ברכה ראשונה כתיקונה, שניה מתחיל בברכת הארץ וכולל עמה ברכת בונה ירושלים שהם דומות, (ואע"פ שזה דאורייתא, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, הואיל וטרודים במלאכה בעה"ב. תוד"ה וחותם). ופועלים העושים בסעודתם ואינם מקבלים שכר מלבד סעודתם, או כשבעה"ב מיסב עמהם, מתפללים שמונה עשרה, ומברכים לאחריה כתיקונה.

תמצית ההלכה

אומנים או בעה"ב שהיו עושים מלאכה בזמן ק"ש בראש האילן או בראש שורות הבנין, קוראים ק"ש במקומם ואינם צריכים לירד. אמנם צריך להפסיק ממלאכתו, וכן אסור לרמוז בעיניו או באצבעותיו בזמן קריאת פרשה ראשונה, שלא יהא נראה כקורא עראי, דכתיב "דוברת בם" עשה אותם קבע. חתן בזמנו קורא ק"ש, מפני שגם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי. (סימן ס"ג וסימן ע').

הנהגות רבן גמליאל

הגמ' מביאה כמה הנהגות מיוחדות שנהג ר"ג, בשונה מההלכה הידועה לכל אדם, ומבארת את טעם הנהגות אלו.

ט"ז: **ק"ש לחתן** – ר"ג כשהיה חתן קרא בלילה הראשון, וכן הדין בכל מי שהוא גדול ובוטח בעצמו שיכול להתכונן והוא ראוי ליטול את ד'. (תוד"ה מעשה). וכל חתן שרוצה לקרות, לת"ק יכול, ולרשב"ג אסור משום יוהרא.

רחיצה באבל איסטניס – ר"ג רחץ בלילה הראשון אחר מיתת וקבורת אשתו, אע"פ שאבל אסור ברחיצה, משום שהיה איסטניס, וקסבר אנינות לילה דרבנן (אע"פ שאנינות יום אחד דאורייתא מ"מ הלילה שאחרי יום המיתה אינו אלא מדרבנן. רש"י. והתוס' כתבו שרק לענין מעשר אנינות דאורייתא, ומ"מ אם לענין מעשר היה אסור גם בלילה, היה לרבנן לאסור רחיצה גם בלילה, דכענין דאורייתא תקון). ולא גזרו איסור רחיצה באיסטניס, דאין האיסור אלא משום תענוג, אבל אם יש לו צער כשאינו רוחץ, או ביש לו ערוביאו בראשו מותר לרוחץ, וכן יולדת אבילה מותרת ברחיצה בתוך שבעה או בתשעה באב, וכן מצינו שמי שיש לו חטטין בראשו מותר לסוך ביה"כ. (תוד"ה איסטניס).

אבילות בעבדים – עבדים ושפחות אין עומדים עליהם בשורה כדרך שעומדים כשחוזרים מבית הקברות בשורה (של לפחות עשר אנשים) לנחם את האבל (שנא יבוא להעלותם ליוחסין. תוד"ה אין), ואין אומרים עליהם ברכת אבלים שמברכים בסעודה ראשונה שעושים לאבל משל אחרים, ולא תנחומי אבלים (ור"ג קיבל תנחומין על טבי עבדו, מפני שהיה כשר), אלא אומרים עליהם המקום ימלא לך חסרונך, כדרך שאומרים לאדם כשמתו שורו וחמורו. ולרבי יוסי בעבד כשר יאמר הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיגיעו, אמרו לו א"כ מה הנחת לכשרים. ותניא אידך עבדים ושפחות אין קורים להם אבא פלוני ואמא פלונית כדל שאנו קורין מר פלוני, ועבדי ר"ג שהיו חשובים היו קורים אותם בלשון חשיבות.

אין קורים אבות אלא לשלשה אברהם יצחק ויעקב (לאפוקי שבטים), ואין קורין אמהות אלא לארבע שרה רבקה רחל ולאה, משום שרק אלו חשובים להקרא אבות ואמהות.

הנזהר בק"ש ותפילה הרי זה כאילו הקריב חלב ודשן, ונוחל העוה"ז והעוה"ב.

אסור לאכול בפני המת מפני שנראה כלועג לרש, ויאכל בבית אחר, ואם אין לו יאכל בבית חבריו, ואם אין לו יעשה מחיצה ויאכל, ואם אינו יכול יחזיר פניו ויאכל, ולא יסב בדרך חשיבות על צידו השמאלית ובמיטה.

המלוים את המת - אלו שלפני המיטה ויש למיטה צורך בהם פטורים מכל המצוות, אלו שלאחר המיטה שנשאוהו כבר אף שיש למיטה צורך בהם חייבים בק"ש ושאר מצוות דאורייתא, ופטורים מן התפילה כיון שאינה מדאורייתא, וי"מ מפני שיכולים להתפלל אח"כ. לגרסת תוס' (ד"ה הכי גרס) אם יש למיטה צורך בהם פטורים אפי' אלו שלאחר המיטה, ואם אין למיטה צורך בהם חייבים אפי' אלו שלפני המיטה. ואחר קבורת המת יקראו ק"ש קודם שיגיעו לשורה, (אפי' אם יכולים לקרוא רק פסוק אחד. י"ט), ואם אין זמן לא יקראו. והעומדים בשורה, שורה הרואה פנימה את חלל ההקף שהאבל יושב שם פטורה, ושאינה רואה פנימה חייבת, ולר"י הבאים מחמת האבל פטורים, והבאים מחמת עצמם לראות את המאורע ולא מחמת כבוד ח"יבים. (שם).

י"ח. המשמר את המת פטור מכל המצוות אע"פ שאין המת קרובו, ואם הם שניים אחד משומר והשני קורא, ואם המת בספינה לבן עזאי מניחו בקרן זוית וקורא, ולת"ק חוששים לעכברים אף בספינה.

תמצית ההלכה

דיני אונן - מי שמת אחד מז' קרוביו שהוא חייב להתאבל עליהם, פטור מק"ש ותפילה ושאר ברכות ומכל המצוות עשה (אבל במצוות לא תעשה חייבים), ואם בא לאכול פת א"צ לבקר המוציא אבל צריך ליטול ידיו, ואם יש בעיר חבורה המתעסקים בצרכי המת, מיד כשהקרובים העבירו להם את הטיפול במות הם חייבים בכל המצוות. וכן בשבת חייבים בכל המצוות עד צאת השבת ומותר ללכת לבית הכנסת. המשמר את המת ואפי' בספינה פטור מכלל המצוות. אסור לקרות ק"ש או שאר דברי קדושה בתוך ד' אמות של מת או בבית הקברות, דהוי לועג לרש. (סימן ע"א).

דינים נוספים השייכים למת

חובת האדם לשמור על כבוד עצמות המת, וכן שלא לעשות דברים שהם לעג על המת, הגמ' מאריכה לדון בראיות שונות האם המתים יודעים ממה שנעשה בעולם.

המולץ עצמות או ספר תורה ממקום למקום, לא יניחם בשק של עור ויתנם ע"ג חמור וירכב עליהם, ואם היה מותירא מפני נכרים או ליסטים מותר, ואם מפשילים לאחוריו מותר אפי' בס"ת, וגם אם ס"ת אסור נביאים וכתובים מותר.

לועג לרש - אסור ללכת עם תפילין או לקרוא בס"ת או בעל פה (תוד"ה וספר) בתוך ד' אמות של מת, ואסור ללכת בבית הקברות כשהציצית נגררת על הקברים. כל הרואה את המת ואינו מלווהו עובר משום לועג לרש, והמלווהו הרי הוא כמלוה את הקב"ה. שיטת ר"ת שמה שמבואר במנחות מ"א. שנותנים ציצית בטלית המת, היינו בזמנם שכולם היו רגילים ללבוש בגד של ד' כנפות עם ציצית, אבל אנו שגם בחייו אין מנהגנו ללבוש תמיד ציצית אם לובש ליד המת הוי לועג לרש. ורובצ"א היה רגיל שלא להסירם מן הכנף אלא לקשרם ולהדקם בתוך הכנף, לאפוקי נפשיה מפלוגתא.

י"ח: הצדיקים במיתתם קרויים חיים, והרשעים בחייהם קרויים מתים.

מה המתים יודעים - מסקנת הסוגיא שהמתים יודעים מהנעשה בין החיים, ומספרים זה עם זה. ובהו"א הגמ' מביאה ראיה שהמתים יודעים בצער עצמם, ועל כן קשה רימה בבשר המת כמחט בבשר החי, ופעמים יודעים מהנעשה בעולם ע"י מת אחר שבא וסיפר להם (מתחלת של קנים), ויודעים מי ימות מחר כיון שהמלאך מכריז על כך קודם, וידעו ששמואל חשוב בין החיים כיון שהכריזו לפני מותו פנו מקום.

בניהו בן יהוידע היה צדיק, וריבה וקיבץ פועלים לתורה, ולא הניח צדיק כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני, ושבר קרח כדי לטבול לקריו ולעסוק בתורה, (וי"מ שלמד את תורת כהנים ביום מימי החורף).

כבוד תלמידי חכמים

חז"ל למדו מ"את ד' אלוקין תירא" לרבות שיש חיוב מורא מתלמידי חכמים. הגמ' מבארת כמה פרטים בחיוב זה, ומבארת את חומר הענין.

לוי לא העלוהו למתיבתא דרקיעא כמספר השנים שלא נכנס לשיבתו של רבי אפס וגרם לו לחלישות הדעת.

י"ט. המספר אחר המת בגנותו כאילו מספר אחר האבן, י"א משום שלא יודע, וי"א שיודע ולא אכפת לו, אבל המספר אחר ת"ח הקב"ה תובע את כבודו, ונופל בגיהנם.

אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום דודאי עשה תשובה, אבל בחטא ממון מותר להרהר עד שיחזירו לבעליו.

נדוי על כבוד הרב - ריב"ל מצא כ"ד מקומות במשנה שהיה ראוי לנדות על כבוד הרב, וג' מהם מפורשים, והם המספר אחר מיטתם של ת"ח (כדמצינו שנידו את עקביא בן מהללאל מפני שאמר שמה ששמעיה ואבטליון השקן שפחה משוחררת שקינא לה בעלה ונסתרה, דוגמא השקוה שהיו דומים לה, שהם היו מבני בניו של סנחריב. רש"י. ובערוך מפרש שהשקוה מי צצע ולא מחקו התורה עליה, כדי להפחידה), המזלזל בנטילת ידים (דאיתא התם שלר"י ח"ו לומר שנידו את עקביא בן מהללאל, דכשהיו נועלים את העזרה בשחיתת הפסח, לא היה בה אדם גדול בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל, אלא נדו את אלעזר בן חנוך שזלזל בנטילת ידים, וכשמת הניחו אבן גדולה על ארונו, כדין המתנדה ומת בנדויו), והמגיס דעתו כלפי מעלה (כחוני המעגל שהתחטא לפני המקום והטריח לפני המקום על עסק גשמים ואמר כמה פעמים לא כך שאלתי, ולולא שהיה חוני היה ראוי לנדותו). וריב"ל למד מזה לעוד כ"א מקומות שהוזכר בהם מחלוקת יחיד ורבים שהיה ראוי לנדות בהם. ובבברייתא מצינו שהיה ראוי לנדות על האכלת גזדים מקולסים –צלויים כשהם שלמים וכרעיהם וקרסוליהם וקרביהם תלויים סביבותם בשפך, בליל פסח וכבר אסרו חכמים את הדבר שהרואה סבור שהקדישו לשם פסח והוא קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ, ושנידו את ר"א במעשה בתנור של עכנאי, שר"א טיהר תנור שחתכוהו לחוליות ונתנו חול בין חוליה לחוליה דס"ל שזה נחשב נתיצה, וחכמים מטמאים, והביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום ולבסוף נידוהו מפני שהרבה לחלוק בדבר זה.

אין מוציאים את המת לקבורו סמוך לק"ש, כדי שלא להפסיד ק"ש, ואם התחילו אין מפסיקים, ואדם חשוב מותר.

ק"ש לפני המת - העוסקים בהספד והמת מוטל לפנייהם נשמיטים אחד אחד וקורים ק"ש, ואם אין המת מוטל לפנייהם והאבל ביניהם, הם קורים והוא דומם ומצדיק עליו את הדין, ואומר הרבה טחאטי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף, יי"ה מלפניך ד' אלוקינו שתגדור פרוצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים. ולאביי אין לומר כך, דלעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

תמצית ההלכה

אין מוציאים את המת לקבורו אם א"א לסיים את הקבורה עד שיגיע זמן ק"ש של שחרית, אלא ימתינו זמן שיוכלו לשער שרוב האנשים ונושאי המיטה כבר התפללו. אמנם מותר לקבור ביום כדי שלא יעברו על "לא תלין" או פסידו מצות "כי קבור תקברנו ביום ההוא", ואם נודמן שלא התחילו עד הלילה, ימתינו עד שיתפללו הקהל ערביית. העוסקים בהספד והמת מוטל לפנייהם, אסורים לקרוא ק"ש או להתפלל משום לועג לרש, ולכן הם נשמיטים אחד אחד וקורים ק"ש ומתפללים, והמ"ב מביא שהרבה פוסקים מקילים לענין תפילה, ובספדן בודאי יש להקל שא"צ להפסיק לתפילה. ואם אין המת לפנייהם הם קוראים ומתפללים והאונן יושב ודומם. (סימן ע"ב).

דחיית איסורים מפני כבוד הבריות

כבוד הבריות הוא דבר חשוב, וכדמצינו בכמה דברים שחז"ל לא העמידו דבריהם במקום שיש בזה געירה בכבוד הבריות, אבל איסור דאורייתא אינו נדחה מפני כבוד הבריות, אמנם במקומות רבים התירו חכמים מצוה דאורייתא נדחית מפני כבוד הבריות בשב ואל תעשה, וכדמצינו שמי שמצא מת מצוה שקוברו אף שנטמא ולא יוכל לעשות את הפסח, דכתיב "ולאחותיו" לאחותו אינו נטמא מפני שחלה עליו חובת הפסח שזה כרת, אבל נטמא למת מצוה, (וההולך לשחוט את פסחו או למול את בנו שזה כרת, וי"א שמילת זכריו מעכבת הפסח, ושמוע שמת לו מת לא יחזור ויטמא). וכן אמרו חכמים שלא לתקוע שופר וליטול לולב בשבת וכו' כמבואר ביבמות צ': , אבל לעקור בידים כמו לכוש כלאים אסור, ומת מצוה אף שזה בקום ועשה, לרש"י טעם ההתר הוא שמעיקרא איסור טומאה לא נאמר במת מצוה כמו שלא נאמר על קרובים, ולתוס' שם זה דין מיוחד, ואין לומדים משם דטומאה זה לא שאינו שוה בכל.

איסור דרבנן נדחה מפני כבוד הבריות, מפני שרבנן לא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות, ולכן מותר ללכת בבית הפרס – שדה שנחרש בה קבר, וחששו חכמים שכלי המחרישה דלדלו את העצמות והדורס שם מסיטם, ועצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל, מפני כבוד האבל (וזה דרבנן כדמצינו שמוותר לנפח וללכת שם שאם יש שם עצם יראה אותה ע"י הניפוח, וזה מותר לפסח אבל לא לתרומה, וכן אם נידש ברגלים מותר ללכת שם), וכן התירו לדלג על ארונות של מתים לקראת המלכים לכבדם (אף למלכי עכו"ם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם), אף שגזרו בהם חז"ל (דמדאורייתא אם יש בהם חלל טפח הם חוצצים מפני הטומאה, ורוב ארונות יש בהם חלל טפח, וגזרו מפני שיש מיעוט ארונות שאין בהם חלל טפח). וכן התירו לטלטל בשבת אבנים של בית הכסא לקינוח, וכן מי שנקרעה ציצית טליתו בכרמלית לא הצריכו להניחה שם ולהכנס לביתו ערום.

מתי חלל טפח חוצץ מפני הטומאה - לתוס' דווקא אם ראש הארון פתוח זה חוצץ, אבל סתום אם יש בו חלל טפח מטמא כנגד כולו ואם אין בו חלל טפח אינו מטמא אלא כנגד הטומאה. וי"א שאף סתום חוצץ מפני הטומאה.

ב. זיתים שכבשם עם העלים שלהם טהורים שכיון שהעלים מתורככים ע"י הכבישה בטל מהם שם יד כיון שאין ראוי לאחוז בהם, ואין העלים מביאים טומאה לזיתים, רש"י. ולתוס' הכונה שאין לעלים תורת אוכל, כיון שכובשם רק בשביל מראה הזיתים, אבל הכובש לאכילה מקבלים טומאה משעה שהם ראויים לאכילה.

מעלת מסירות נפש - הטעם שבדור של רבי יהודה היו ניסים, והיה יורד גשם מיד כשהיה חולץ נעל אחת, אע"פ שהיו לומדים רק סדר אחד, ובדור מאוחר יותר של רב פפא ואבבי לא היו ניסים ולא היתה התפילה מקובלת, אע"פ שהיו לומדים ששה סדרים, משום שדורות הראשונים היו מוסרים נפש על קידוש השם, כדמצינו שרב אדא בר אהבה קרע בגד מאשה (והתברר שהיתה כותית ושלם ד' מאות זוז ואמר שהמתניות שוה ד' מאות זוז), ודורות האחרונים לא מוסרים נפשם על קידוש השם.

שערי טבילה - רב גידל היה יושב בשער בית טבילת הנשים והיה מלמדם הלכות טבילה, ולא פחד מייצר הרע, מפני שהיו נראות בעיניו כאווזים לבנים. ורב יוחנן היה יושב בשערי הטבילה כדי שיצאו לנשים בנים כמותו שהיה יפה תואר, ולא פחד מעין הרע, מפני שהיה מזרע יוסף שלא שולטת בו עין הרע, דעין שלא רצתה להנות ממה שאינו שלה אשת אדוניו, אין עין הרע שולטת בו.

ב: חיוב נשים ועבדים וקטנים במצוות - נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש (אע"פ שיש בה מלכות שמים) ותפילין (אע"פ שהוקשו למזוזה), משום שהם מצוות עשה שהזמן גרמא, וחייבים בתפילה (דרחמי ניהו) ובמזוזה וברכת המזון שאין הזמן גרמא. קטנים פטורים מק"ש אפי' בהגיעו לחינוך, מפני שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש, ופטורים מתפילין משום שסתם קטן אינו יודע לשמור גופו שלא יפיה. וכן חייבות בקידוש היום אע"פ שהזמן גרמא, כיון דאיתקש זכור לשמור ושמייה אין הזמן גרמא. ולענין ברכת המזון הגמ' מסתפקת אם נשים חייבות מדאורייתא דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת" ואין הזמן גרמא, או מדרבנן (לרש"י כיון דכתיב "על הארץ טובה" והארץ לא נתחלקה לנשים (ובנות צלפחד נטלו חלק אביהם). ולתוס' א"כ אף כהנים ולווים פטורים מדאורייתא. אלא טעמא מפני שאומרים בה "על ברייתך שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלימדתנו", ונשים אינם שייכות לא בברית ולא בתורה), ונ"מ להוציא אנשים שחייבים מדאורייתא, ומ"מ אם האנשים אכלו שיעור שחייבים בו מדרבנן פחות מכדי שביעה דמדאורייתא בעינן "ושבעת", יכולים נשים עבדים וקטנים להוציאם.

תמצית ההלכה-

נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש וברכותיה, ונכון ללמודם שיקבלו עליהם עול מלכות שמים, ויקרא לפחות פסוק ראשון, ויכולות לברך ברכות ק"ש אם רוצות, ואמת ויציב ואמת ואמונה ו"א שמוחיבים לומר, מפני שמצוות זכירת יציאת מצרים אין הזמן גרמא, וברכות השחר ופסוקי דזמרה ותפילה מחויבות לומר. (סימן ע').

הקב"ה נושא פנים לישראל מפני שמדקדקים בברכת המזון בכזית לר"מ וכביצה לר"י.

דין בעל קרי ואם הרהור כדיבור נתבאר להלן כ"ב.

כ"א. ברכת המזון וברכת התורה - ברכת המזון לאחריתא מדאורייתא, דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת", וכן ברכת התורה לפניה מדאורייתא, דכתיב "כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלוקינו". רב יהודה לומד מק"ו ברכת המזון לפניה וברכת התורה לאחריתא, והגמ"י דוחה דמיה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן היא חיי עולם.

ספק בק"ש ובאמת ויציב ובתפילה

כלל ידוע הוא שספק דאורייתא לחומרא, וספק דרבנן לקולא. הגמ"י מבארת לפי כלל זה מה הדין בספק אם קרא ק"ש או אם אמר אמת ויציב או אם התפלל, אם צריך לחזור או לא.

ספק אם אמר אמת ויציב חוזר, דאמת ויציב דאורייתא משום שמזכירים בה יציאת מצרים וכתבי "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". אמנם אם קורא ק"ש יוצא בה גם יד"ח הזכרת יציאת מצרים, ועל כן בעל קרי קורא ק"ש ולא אמת ויציב. וכתבו התוס' (ד"ה ספק) שמוזכר בספק אם קרא ק"ש ואמר אמת ויציב, ולכן עדיף שיאמר אמת ויציב שבזה מתקן גם חיוב הזכרת יציאת מצרים, ושמו נעצר בתפילתו אחרי ק"ש, אבל אם כבר אמר אמת ויציב מסתמא גם קרא ק"ש כסדר התפילה, ולא אטרחו לחזור על שתיהן, כיון שזה ספק. וי"מ דאריי שקרא ק"ש ויש לו ספק אם אמר פרשת יציאת ואמת ויציב או לא, וא"כ לא הזכיר יציאת מצרים.

ספק אם קרא ק"ש - לרב יהודה אינו חוזר וקורא דקסבר ק"ש דרבנן (ד"בשכבך ובקומך" איירי בדברי תורה). ולרב אלעזר חוזר וקורא דקסבר ק"ש דאורייתא.

ספק אם התפלל - לר' אלעזר אינו חוזר ותפילה דרבנן, וריו"ח אמר ולואי יתפלל אדם כל היום כולו וכן הלכה כשיש ספק אם התפלל, או אם יכול לחדש דבר בתפילתו, אבל בלאו הכי לא.

תפילה יותר ממה שהאדם חייב - אין להתפלל ב' פעמים ואפי' הפעם הראשונה לא היתה בציבור והשניה היא בציבור, ואם יכול לחדש דבר בתפילה השניה יכול לחזור ולהתפלל. ואם היה עומד בתפילה ונזכר שכבר התפלל, אע"פ שכבר התחיל מפסיק, ואפי' באמצע ברכה. אמנם אם טעה והזכיר של חול בשבת גומר את הברכה, דגברא בר חיובא הוא, אלא שלא אטרחוהו רבנן מפני כבוד שבת.

תמצית ההלכה-

ספק בק"ש ובתפילה ותפילה נדבה - ספק דאורייתא לחומרא, ולכן מי שמסופק אם קרא ק"ש צריך לחזור ולקרות, ונחלקו הפוסקים כשעושה מצוה מספק אם מברך או לא, אמנם ברכות ק"ש צריך לברך מספק, אם עדיין לא עבר זמן ק"ש, ואם עבר זמן ק"ש צריך להזכיר פסוק של יציאת מצרים שזה חיוב דאורייתא, ואם קרא ק"ש ומסתפק אם בירך ברכות ק"ש, אינו חוזר ומברך. ומי שהוא מסופק אם התפלל חוזר ומתפלל, (אף שזה ספק דרבנן, דהלואי יתפלל אדם כל היום), ומתנה שאם לא התפלל יהא לחובתו ואם התפלל יהא לנדבה, ואם הוא מסופק אם התפלל ערבית, וי"א שא"צ לחזור ולהתפלל, וי"א שלכתחילה נכון לחזור ולהתפלל. אין להתפלל תפילת נדבה א"כ מחדש בה דבר בלפחות אחת מהברכות האמצעיות, וי"א שאינו נחשב חיידוש א"כ נתחדש לו דבר שלא היה צריך לפני כן, ובחזרו מחמת ספק א"צ לחדש בה דבר. (סימן ס"ז וסימן ק"ז).

כ"א: התחלת התפילה אחרי שהציבור כבר התחילו - הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור

באמצע התפילה, לרב הונא אם יגמור לפני שיגיע ש"צ למודים יתפלל, ויאמר קדושה בתפילתו דיחיד אומר קדושה, ואם אינו יכול לגמור לפני שיגיע ש"צ למודים לא יתפלל דאף שיחיד אומר מודים בתפילתו, מ"מ הוואה את כולם כורעים והוא אינו כורע נראה ככופר במי שהציבור משתחוים לו. (ואם יגיע למודים יחד עם הש"צ יכול להתחיל ולכרוע יחד עם הציבור. ור"ת כשהיה מתפלל ביחיד היה כורע כשהש"צ היה מגיע למודים בלא אמירה, והיינו כשהיה באמצע ברכה, אבל בסוף ברכה אסור לשחות. ולכתחילה אין לעשות כן. עוד כתבו התוס' בשם הירושלמי שצריך להספיק לגמור כדי לענות אמן של הקל הקדוש ושומע תפילה תודה'ה עז). ולרבי"ל לא יתחיל להתפלל אם לא יגמור לפני קדושה, דס"ל שאין היחיד אומר קדושה, דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה, דילפינן תוך תוך מ"הבדלו מתוך העדה הזאת". והלכה אין יחיד אומר קדושה, אמנם אם הוא מתפלל עם החזן יאמר גם קדושה, דאין זה קרוי יחיד. תוד"ה אין.

הפסקה באמצע התפילה - אין מפסיקים באמצע תפילה למודים וקדושה ולאיש"ר, וי"א שמפסיקים לאיש"ר אפי' בעוסק במעשה מוכרבה, ולהלכה אין מפסיקין. ונחלקו הראשונים אם ישותק וימתין מעט משום כעונה, או דאדרבה אם שומע כעונה היו הפסק, והמנהג לשתוק ולשמוע וגדול המנהג. (תוד"ה עז).

בעל קרי

הרואה קרי הרי הוא טמא ואסור בתרומה וקדשים. עזרא ובית דין תיקנו חובת טבילה בבעל קרי אף לתלמוד תורה, והגמ"י מבארת מה מותר ומה אסור לבעל קרי בתורה וק"ש ותפילה, עוד מבארת הגמ"י באיזה צורה נעשה באדם בעל קרי, ומה הדרך לטבול ולטהר מטומאה זו. זעירי אומר שביטלו את תקנת עזרא.

אם מותר בדברי תורה-

לרבי"ל בעל קרי אסור בדברי תורה, דכתיב "והודעתם לבניך ולבניך בניך" וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ד' אלוך"י" מה התם בעלי קריין אסורים אף כאן בעלי קריין אסורים. ולהלן בגמ' איתא שלומדים מזה שצריך ללמוד תורה באימה ויראה ורתת וזיע כמו בנתינתה דכתיב "וירא העם וינעו", ולכן זבים ומצורעים ובעלי נדות מותרים אם טבלו לקריין, אבל בעלי קריין אסורים דקרי בא מתוך קלות ראש וזחיחות הדעת.

דעת רבי יהודה שבעל קרי אסור בדברי תורה, דאף שרבי יהודה לא דורש סמוכים בכל התורה (וס"ל שלומדים שמכשפה בסקילה ממה שאוב וידעוני יצאו מכלל שאר המכשפים, ולא בגלל שמכשפה סמוכה לשוכב עם בהמה), במשנה תורה ר"י דורש סמוכים, (כדמצינו שר"י אסור לאדם לישא אנוסת אביו ומפותת אביו, דכתיב "לא יקח

איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו" כנף שראה אביו לא יגלה, והיינו אנוסה דסמך ליה פרשת אנוסה). הגמ"י דנה אין ר"י מותר לבעל קרי לברך ברכות ק"ש וברכות המזון, והגמ"י רוצה לומר שר"י דורש מהסמיכות שכל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני, ובעל קרי מותר בדברי תורה, והגמ"י מוכיחה שר"י אסור ממה שמצינו שזב שראה קרי ונדה שפלטת שכתב זרע והמשמשת שראתה דם, (לת"ק צריכים טבילה, דאע"פ שאין הטבילה מועילה לטומאתם מועילה לטהרם מידי קרי לעסוק בתורה, ולרבי יהודה) אינם צריכים טבילה, ומשמע שבעל קרי שאין לו טומאה אחרת טעון טבילה. ולכן הגמ"י אומרת שמה שבעל קרי מברך ברכות ק"ש וברכות המזון היינו משום שזה מותר כמו שמוזר לר"י ללמוד הלכות דרך ארץ.

כ"ב. אם מותר בק"ש וברכותיה וברכת המזון - לתנא דמתני' (כ:) בעל קרי מהרהר ק"ש בליבו, ואינו מברך אפי' בהרהור את הברכות, וברכת המזון מברך רק לאחריתא. (לרבינא הרהור כדיבור, ובעל קרי אסור כדיבור כדאשכחן בסיני לרש"י למד עזרא לתקן טבילה, כדכתיב התם "אל תגשו אל אשה", ולתוס' (כ:) ד"ה כדאשכחן) רואים משם שאע"פ שהיו צריכים טבילה היו שותקים ושומעים, ושומע כעונה, ולכן מהרהר. ולרב חסדא הרהור לאו כדיבור, ומ"מ בעל קרי מהרהר ק"ש וברכת המזון כיון שחיובם מדאורייתא, דאף למ"ד ק"ש דרבנן, היכא שלא הזכיר יציאת מצרים הוי דאורייתא, (תוד"ה בעל), ורש"י מביא גירסא שהגמ"י שואלת שק"ש דרבנן, והגמ"י מתרצת שבק"ש הטעם משום קבלת עול מלכות שמים, משא"כ ברכת המזון לפניו ותפילה שחיובם מדרבנן, לרבי יהודה בעל קרי מברך בפה על המזון גם לפניו, וכן מברך ברכות ק"ש, משום שעשאן כהלכות דרך ארץ שבעל קרי מותר בהם, וכנ"ל. ולר"מ מהרהר לפני המזון ולאחריו וכן בברכות ק"ש.

מה מותר לבעל קרי - לרבי יוסי מותר לקרוא משניות שרגיל בהם ואסור להאריך בטעמיהם. לרבי יונתן בר יוסף גם זה מותר ואסור בגמרא. לר"נ בר אבישלום מותר בגמ' אך לא יזכיר את האזכרות שבה. לריו"ח הסנדלר לא יעסוק במדרש כלל מפני שצריך להזכיר את הפסוקים שהוא דורש, אבל מותר להכנס לבית המדרש ולשמוע. וי"א שאסור אף להכנס לבית המדרש. לרבי יהודה מותר בהלכות דרך ארץ כגון דרכם של ת"ח וכו', ומ"מ לעצמו החמיר ר"י. שיטת ריב"ב שבעל קרי מותר בד"ת מפני שאין ד"ת מקבלים טומאה וכן נהוג עלמא. לזעירי ביטלו טבילת עזרא, וי"א שאמר שביטלו חובת נט"י לתפילה, כדמצינו שרב חסדא לייט למי שמחפש מים בזמן התפילה.

טבילת בעל קרי בחמין - לרב הונא בעל קרי יכול לטבול בחמין, לרב חסדא ולרב אדא בר אבהו אינו טובל בחמין.

ט' קבין לבעל קרי - איתא בברייתא שבעל קרי שנתנו עליו ט' קבין טהור, (אבל היושב בט' קבין לא מנהיג, דבעינן דווקא נתינה), וכן שנה בן עזאי לתלמידיו משום ביטול תורה, וביטול פריה רביה שהיו נמנעים מתשמיש מפני טורח הטבילה, וי"א שלחשה לתלמידיו כדי שלא יהיו ת"ח מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים, והמחמיר בזה מאריכים לו ימיו ושנותיו. וי"א שהטבילה היא גדר מפני דבר עבירה.

כ"ב: לרב דימי חולה שראה קרי לאונסו סגי בנתינת ט' קבין, אבל בחולה המרגיל ששימש מיסתו צריך טבילת מ' סאה. לרב אסי חולה המרגיל סגי בנתינה וחולה לאונסו פטור מכלום, וכן הלכה. ונחלקו אם חולה כבירא שבמרגיל מ' סאה ולאונסו בנתינה, או שחולה המרגיל כבירא לאונסו בנתינה, וחולה לאונסו פטור מכלום. ונחלקו אביי ורבא מי תקן נתינה בבירא לאונסו, לאביי גם זה תקנת עזרא, לרבא תיקנו זאת האמוראים, אבל ארבעים סאה לבירא המרגיל, לכ"ע זה תקנת עזרא.

י"א שלענין ללמוד לאחרים אפי' חולה לאונסו צריך מ' סאה, וי"א שדווקא חולה המרגיל צריך מ' סאה כדי ללמוד לאחרים, אבל חולה לאונסו די בט' קבין.

י"א שמ' סאין מועילים בין בקרקע בין בכלים, וי"א דווקא בקרקע ומ"מ מים שאובים בקרקע מועילים.

רב חמא טבל בערב פסח כדי להוציא רבים יד"ח, ואין הלכה כמותו אלא די בט' קבין, אי נמי כריב"ב שבעל קרי מותר בתלמוד תורה. וכתבו התוס' (ד"ה ולית) ש"א שדווקא לתורה א"צ טבילה, אבל לתפילה צריך, ופי' ר"י שגם לתפילה א"צ. והטובל בערב יו"כ אין לו לברך, ואם בירך הוי ברכה לבטלה.

נזכר באמצע תפילתו שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר כל ברכה. ואם נזכר באמצע שהיה קורא בתורה, לת"ק יקרא בגמגום - במרוצה, ולר"מ לא יקרא יותר מג' פסוקים.

תמצית ההלכה-

כל הטמאים קוראים ק"ש ומתפללים, חוץ מבעל קרי שהוציאו עזרא מכלל הטמאים ואסור בדברי תורה ובק"ש ובתפילה עד שיטבול, ואח"כ ביטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין שבעל קרי מותר בכל אלו, ומ"מ יש אנשי מעשה שנוהגים בתקנה זו, וארבעים סאה מים שאובים כשרים לטבילה זו, ואם קשה עליהם הטבילה רוחצים עצמם בט' קבין. וחולה שראה קרי לאונסו פטור מטבילה. (סימן פ"ח).

נקיות וכסוי הגוף לק"ש ותפילה

בזמן ק"ש ותפילה אסור מדאורייתא לראות בעיני ערוה, דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר", ואם עריותו מגולה אסור אף אם אינו רואה את הערוה, וכן מדרבנן צריך שלא יהיה ליבו רואה את הערוה, וכן צריך להרחיק בזמן ק"ש ותפילה מצואה וממי רגלים, והנצרך לנקביו אסור להתפלל, דכתיב "הכון לקראת אלוך"י ישראל".

כסוי גופו במים - מי שירד לטבול ואינו יכול לעלות ולהתכסות ולקרות ק"ש לפני הנץ החמה, יתכסה במים ויקרא, (ואף למ"ד שמוזר לקרות אח"כ, מ"מ לא יוכל לקרותה כותיקין. ואיירי במים עכורים שאין ליבו או עקיבו רואים את הערוה, וי"א שאף אם ליבו או עקיבו רואים את הערוה, מותר לקרות ק"ש. כ"ה), אבל לא יתכסה במים הרעים או במי המשרה עד שיטיל לתוכם מים.

המתפלל וראה צואה כנגדו ילך משם עד שתהיה לאחוריו, ואם אינו יכול ילך עד שתהיה לצדדים, ואם כבר התפלל במקום שהיה יכול להסתפק ולתלות שיש שם צואה, (תוד"ה והא), תפילתו תועבה, והוי מעוות שאינו יכול לתקן, ור"י פי' שיחזור ויתפלל. (תוד"ה אע"פ).

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על הסיכום, ושאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות במערכת הטלפונית עד יום שני בשעה: 23:59.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמ' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים יקבלו סך 300 ₪.
7. לפרטים ותורמות בנושא ההגרלה בלבד ניתן להתקשר לטל 050-4172898 בשעות הערב.

1. עד מתי זמן אכילת הפסח?

- א. עד חצות.
- ב. עד הבוקר.
- ג. י"א עד חצות וי"א עד הבוקר.

2. מה הכוונה לפי רש"י משיכיר בין תכלת ללבן?

- א. בין תכלת שבציצית ללבן שבציצית.
- ב. ב' מקומות שאינם צבועים היטב בגיזת הצמר.
- ג. בין הרקיע לדבר לבן.

3. כנגד איזה דברים אמר דוד שירה?

- א. מעי אמו, אויר העולם, יניקה מפלת רשעים, יום המיתה.
- ב. מעי אמו, אויר העולם, יניקה יציאת מצרים, יום המיתה.
- ג. מעי אמו, אויר העולם, יניקה, גוף האדם ימי הזקנה.

4. מהי הברכה המעולה שבברכות התורה?

- א. לעסוק בדברי תורה.
- ב. המלמד תורה לעמו ישראל.
- ג. אשר בחר בנו.

5. מה הדין מי שברך על תמרים המוציא?

- א. יצא ידי חובה.
- ב. לא יצא ידי חובה.
- ג. צריך לאכול גם לחם.

6. האם בין ויאמר לאמת ויצב נחשב בין הפרקים?

- א. נחשב.
- ב. לא נחשב.
- ג. מחלוקת.

7. למה אבל פטור מתפילין?

- א. אסור בכל גוונא.
- ב. במוטה קצת מותר.
- ג. בעל בשר מותר במוטה קצת.

8. האם יוצאים יד"ח זכירת יציאת המצרים דווקא בפרשת ציצית?

- א. דווקא בפרשת ציצית.
- ב. גם בהזכרה אחרת.
- ג. ביום לא ובלילה כן.

9. מה לומדים מדכתיב שמע?

- א. שמיעת האוזן.
- ב. קריאה בכל לשון.
- ג. מחלוקת.

10. מה זוכה הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה?

- א. מצננים לו גיהנם.
- ב. יוצא מכף חובה לכף זכות.
- ג. קם בתחיית המתים.

ההגרלה השבוע על

שבת נופש לזוג

לבחירה: צפת/מושב יסודות/מצפה יריחו.

הזוכה לשבוע פרשת ויחי
הרב בנימין זאב חשין – ביתר עלית

ניתן להרשם לקבלת המבחן
וסיכומי "תמצית" על הגמ'
בכתובת המייל:
a0527692282@gmail.com

פנינים מאירים

חארות ופנינים ממשנת רבותינו - על חדף היומי

ברכות ט' - ט"ו

פרשת שמות

גליון 2

מהו הסוד שחזקיהו ידע?

והוא הבין שבדווקא ה' מביא את הצדיקים למצבים של מצוקה - עד שהם מרגישים מוקפים וסגורים ללא מוצא - רק כדי שיתפללו וישועו איליו. ה' היה יכול להציל את אברהם שכלל לא יכנס לכבשן האש... ושהאימהות לא תהינה עקרות... ושהמצריים יתיאשו מלרדוף אחרי היהודים... אבל היתה מטרה ותכלית לכל המצבים הללו - להקיף אותם מכל כיון ולשלול כל סיכוי להצלה טבעית - עד שיצווחו 'אבא הצילנו'.

חזקיהו שהיה מודע לזאת, ברגע שראה שהמצב נואש, הבין שכל המטרה של המחלה היא כדי להביא אותו להשמיעני את קולך - ולכן קבע שבדיוק זו העת שבה 'אל ימנע עצמו מן הרחמים'.

א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. (י.)

נתאר לעצמנו את המצב המדובר - המחלה נראית סופנית, התחזית הגרועה ביותר מובטחת בנבואה. היתכן עדין לתת פתח תקוה? היש למה לצפות? האם לא הגיוני יותר להשלים עם המצב ולקבל יסורים באהבה?

מסביר **הגאון רבי ירוחם ממיר זצוק"ל** שחזקיהו ידע את הסוד ש'הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים'!

האם יש עניין לא ליהנות מאחרים?

מסביר **מנחם הגדול זצוק"ל** שטינמן **זצוק"ל** תחילה נתבונן מדוע רבי בכה? הרי גדלותם של צדיקים אינה סיבה לבכות אולי להפך... ומסתמא מהניסים הוא לא התפעל שהרי הקטן שבתלמידיו יכל להחיות מתים [ע"ז י:]. וע"כ צריך לומר שרבי הבחין כאן ב'מדרגה גבוהה בגדלות האדם', והוא אחז שאינו עומד בדרגה הזו, ולכן הוא בכה!

ובזה מיושב שודאי מעיקר הדין אין חשש איסור להנות מאחרים כמבואר בגמ' דידן, שהרי אם להנות מאחרים היה נחשב 'תקלה' - רבי לא היה מתפעל, שה' לא מביא תקלה לידי צדיקים, והוא גם יוכל להגיע למעלה הזו. אלא מדובר ב'מעלה מיוחדת', שרבי פנחס בן יאיר ניסה להסתיר אותה.

רבי לא היה בוכה על דברים קטנים, ברור שהיה כאן דבר גדול מאוד, כי מעלה רוחנית זה דבר נצחי! אמנם אנחנו לא בדרגות הללו, אבל אנחנו צריכים ללמוד מכך להצטער מעט על הדרגות הרוחניות שעדיין לא זכינו להגיע אליהם.

אמר אבבי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי. (י:) לכאורה בגמ' בחולין (ז:) משמע שיש מעלה לא להנות מאחרים.

מסופר שם שרבי הזמין את רבי פנחס בן יאיר להתארח אצלו, ורבי פנחס בן יאיר דחה אותו - שעתה הוא ממחר לפדיון שבויים.

וכשחזר רבי פנחס בן יאיר, ה' זימן לו להכנס לביתו של רבי מהפתח שבו היו פרידות לבנות [שמכתן קשה ואינה מתרפאת], וכך היה לו תואנה לסרב להזמנה של רבי. רבי הפציר בו שישע אצלו, עד שנעשה נס ויגבה טורא בינייהו [התרומם הר גבוה ביניהם, והבדילן], 'בכה רבי, ואמר: מה בחייהן כך, במיתתן על אחת כמה וכמה'.

משמע שרבי פנחס בן יאיר סבר שיש ענין לא להנות מאחרים, וצריך להבין מה ההבדל מהגמ' אצלנו?

כל התורה צוהנו לעשות וצוהנו לא לעשות

הגאון רבי מאיר אורלנסקי שליט"א מספר שפעם נכנס עם סבו למשגית הגאון **רבי מאיר חדש** זצוק"ל, והמשגית פתח מדרש רבה [ויקרא ל"ג] והקריא לו את דברי רבי פנחס - "כל מי שעושה מצוה ומבקש ליטול שכרו עליה מיד ליד לא ינקה רע, רשע ואינו מניח לבניו כולם".

והוסיף - 'אנחנו בתור סבים, צריכים לחשוב לא רק על עצמינו, אלא להשאיר זכויות לילדים'.

[בשיחותיו היה המשגית רגיל להוכיח מהמדרש הזה שגם אדם שמדקדק כראוי בכל מעשיו, אם חושב רק על עצמו, המדרש קורא לו רשע!] (חובת האדם בעולמו)

מהי שלוח אמיתית?

מהו המראה המיוחד שעורר את התפעלותו של בלעם?

אומר **הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א** רואים מכאן שהעדר דאגה - אינה שלוח, חוסר מודעות - איננו שקט, אי תשומת לב - איננו ביטחון!

שלוח - היא דווקא זו הקיימת למרות הדאגה, שקט - הוא דווקא הבא על אף המודעות המלאה, וביטחון הוא דווקא הבא בעיקבות תשומת הלב.

אלו המפילים תחינתם מידי לילה בתפילת 'המפיל' - וקוראים מעומק הלב - 'האירה עיני פן אישן המוות', ובכל זאת 'שלוים'.

אמר ר' אבהו בן זוטרת אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעו? משום טורח צבור. מ"ט... אלא אמר ר' יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". (יב:)

וברש"י כרע שכב. דדמי ל'בשכבך ובקומך' שהקדוש ב"ה שומרו בשכבנו ובקומנו לשכב שלום ושקטים כארי וכלביא.

לכאורה יפלא וכי שאר האומות, כולם חייבים להיות מוטרדים יותר? ומה עם ריבואי ריבואות בעלי חיים, שאף הם נמים את שנתם בשלוח?

איש מהנאספים שם לא העז ללבוש בגדי לילה, מחשש שמא לא יספיק לחזור ולהתלבש, היחידי שלבש בגדי לילה, היה מרן זצוק"ל.

לפליאת המארח [מר טנצמן] הקריא מתוך קריאת שמע - 'אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני', את התפילה הזו דוד אמר בשעה הקשה של הבריחה מאבשלום... וסיים 'אני שכבתי ואישנה' - זה עם בגדי לילה!

זה 'שלוה' אמיתית - בביטחון של 'הקיצותי כי ה' יסמכני'!

ושקטים', לא תתכן גבורה כזאת אלא בעקבות אמונה שלמה וביטחון עילאי, ב'מחזיר נשמות לפגרים מתים'.

רק מי שמקבל עליו עול מלכות שמים, ובוטח בה', זוכה לשלוה ושקט, והיא היא קריאת שמע!

כתוספת וכהדגמה ל'שלוה' - מתאר את שאירע עם מרן הגרי"ז זצוק"ל בהיותו בוורשא בתחילת המלחמה, כאשר הצטופף יחד עם כמה עשרות אנשים בבית עם קירות עבים, שהיו מחסה מהפצצות הנאצים.

מי מתאים להיות אב לכל העולם?

של יהדות נצחית ומוצקה - דווקא אז נעשה מוכשר יותר למלא תעודה של 'אב לכל העולם'.

כשהיהודי שלם ברוחו ובנשמתו - וזיו איקונין שלו מאיר באור תורתו, מתקיים בו 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'.

ככל שהיהודי יותר בעל 'צורה יהודית' נעשה חביב יותר באומות ומעורר כבוד וחביבה, וכשמשנה את צורתו הוא מעורר לעג ואיבה.

מדוע מזכירים שירה בגאולה?

כי השירה נבעה ממדרגת האמונה הגדולה שכנסת ישראל זכו לה באותה שעה, וההודאה היא גמר הגאולה!

ולכן כשרוצים להזכיר יציאת מצרים תמיד מוסיפים גם להזכיר את השירה, בשחרית 'על זאת שבחו אהובים', בערבית 'לך ענו שירה בשמחה רבה', ואפילו כשמוזכר בקצרה צריך להוסיף 'ושרנו לך', שמודים על שזכינו להתרומם ולהתעלות לדרגה הגבוהה הזו של אמירת שירה, שהיא תכלית הגאולה.

אברהם הוא אברהם - בתחילה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. (נ"א)

לכאורה קודם המילה היה אברהם יותר מתאים להיות 'אב לכל העולם', שהרי המילה היא סמל של התבדלות מכל העולם?

מסביר הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצוק"ל [בעל השרידי אש] שאדרבא מכאן רואים שרק אחרי שאברהם הוטבע במטבע

והא בעי לאדכורי יציאת מצרים? דאמר הכי: מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך. (נ"ד)

צריך להבין מדוע כשצריך להזכיר יציאת מצרים מוסיפים להזכיר גם את השירה ולומר גם 'ושרנו לך'?

מסביר הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל שהשירה אינה תוצאה של הגאולה והישועה, אלא אדרבא היא סיבת הגאולה והיציאה ממצרים!

כך גם מבואר ברש"י על הפסוק "עת הזמיר הגיע, וקול התור נשמע בארצנו" וז"ל: עת הזמיר הגיע - שאתם עתידים לומר שירה על הים. קול התור - קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים.

מה המעלה של המדקדק בקריאת שמע?

א"ר חמא ברבי חנינא כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם. (ט"ו:)

צריך להבין מה הבעיה כשאדם מכוון היטיב, אך לא מבטא זאת כראוי בחיתוך האותיות - וכי ה' בוחן כליות ולב, ח"ו לא מבין מה הוא רוצה לומר?

מסביר הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל שהיות ואנחנו נמצאים בעולם המעשה, עיקר תכלית ועבודת האדם היא ה'מעשים'!

גם אם אדם יחשוב מחשבות נעלות ועליונות, אם לא הקפיד כראוי על קיום המעשים, לא קיים את הנדרש ממנו.

ומה שכתוב שהכל הולך אחר כוונת הלב' - היינו רק כשעשה את המעשה עם כוונת הלב, המעשה יותר חשוב.

לכן מי שמקפיד על ה'מעשה' של קריאת שמע, שיהיה מושלם ותמים ללא פגימה וחיסרון קל שבקלים זוכה שמצננין לו את הגיהנום. (אור יחזקאל דרכי העבודה עמ' חצ"ר)

[נ"ע מ"ב ס"י ס"ב שכתב שהוא מידה כנגד מידה - כנגד החוס הטבעי שנגרם לו מהמאמץ יצננו לו את הגיהנום].

פרשת שמות

וַיֹּאמֶר בְּלִדְכֹן אֶת הָעֲבָרִיּוֹת וְרֵאִיתָן עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא וְהִמָּתֵן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְזִזְיָהּ:

וברש"י: לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להוולד בן המושיע אותם.

הדבר צריך ביאור, ממה נפשך אם פרעה האמין לאצטגנינו שישאל יושעו, ומושיעו אמור להולד בקרוב, אי"כ הרי לא יצליח להרוג אותו, ואם לא מאמין בהם, מדוע צריך להרוג דווקא את הזכרים?

מסביר הגאון רבי אברהם יצחק ברזל שליט"א עפ"י הגמ' בברכות דף י. שכאשר חזקיהו חלה וישעיהו בא להוכיחו על שלא עסק בפריה ורביה, ענה חזקיהו "משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו", וגם כאן ניתן לתמוה אם הוא 'ראה' איך חשב לבטל את הגזירה?

אלא צריך לומר, שיש גזירות שנגזרו 'על תנאי', שאם יוולדו לחזקיהו בנים הם ירשיעו, אך כל זמן שלא יתחתן אין לגזירה על מה לחול.

כך גם פרעה חשב, שאם יצליח לגרום שמושיעם של ישראל לא יולד, ישראל לא יושעו, ולכן ציוה להרוג את כל הזכרים.

ועכשיו נבין מדוע המילדות כ"כ טרחו לשפר את הולד, כי הם רצו להיות בטוחים שהולד יהיה בר קיימא, כדי שיחול עליו שם של מושיע ישראל.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

נשמח לקבל שיחות ושיעורים מתורת רבותינו.

מאמרי עינינו גל

איך קונים "דעת"...?

א. מי לא יודע את הוראת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לגבי הבעלי תשובה, בשעה שמתעוררת נשמתם ורוצים לברר את סוד זהותם, שהיה מורה ובא לא ללבן איתם שום שאלות באמונה דת ומדינה וכדו', אלא פשוט לקחת גמרא וללמוד איתם, ומאור שבה מחזירם למוטב

אולם סיפור מופלא ביותר שמעתי ממרבין תורה אחד שליט"א, שלפני שנים כשהיה עדיין אברך מן המניין בישיבת מיר, פנו אליו מ'אור שמח' ללמוד בחברותא עם בעל תשובה אחד טרי, דא עקא שאותו בעל תשובה יצא משאול תחתיה ממש, הלה בא ממשפחה קשה ואלומה, וכ'מוצלח' שבהם כיהן כ'בורר' ידוע במא'פיות בשכונות המצוקה שבפאתי ת"א, אותו גאון העיד שבקושי היה לו צלם אנוש, היה פחד להסתכל עליו, העיניים שלו, הפנים הרעות... פשוט היה נראה שאין לו בדל סיכוי להשתנות.

מכיון שהוא היה מאד מקורב להגאון רבי משה שפירא זצ"ל, החליט ללכת אליו להתייעץ מה לעשות איתו...? כשהגאון רבי משה שמע את הדברים, הוא אמר לו, הרי אתה לומד כעת טהרות, תלמד איתו בחברותא מסכת כלים... אותו אברך נבהל מהרעיון, הוא חזר ותיאר לרבי משה כיצד הוא נראה ומה הסיכוי שלו, אבל רבי משה לא זז מעמדו, תלמד איתו סדר טהרות, מסכת כלים...!

להוראה כזאת מפורשת כבר לא יכל לסרב, הוא פנה אל אותו בעל תשובה ושאל אותו: מה אתה אומר על טהרות? ענה: שיהיה... שאל: מסכת כלים? השיב: כן כן, אני מבין בכלים, השאלה איזה...? למעשה הם התחילו ללמוד במרץ שלוש פרקי מס' כלים, ואותו בעל תשובה נתפס ללימוד ענייני טהרות עד שחזר פעמים רבות על המסכת, וכבר גמר ב' ר"ש ור"מ והתחיל ללמוד חזו"א, ואותו אברך כבר לא היה מסוגל להשיב לו על שאלותיו העמוקות בכלים, אז הוא הלך איתו להגאון רבי משה, וכך עשרות פעמים היה הבעל תשובה הנ"ל מתפלפל בלימוד בסדר טהרות עם הגאון רבי משה זצ"ל, עד שהיום הוא ת"ח גדול ובקי מופלא בכל סדר טהרות...

והביאור בעובדה זו, כפי ששמעתי מאותו מרבין תורה שליט"א, דהנה אמרו במסכת שבת (לא,א) והיה אמונת עיתך חוסן ישועות חכמת ודעת, דקאי על ששה סדרי משנה, ודעת זה סדר טהרות, ומכיון שהבין הגאון רבי משה שפירא זצ"ל שאותו בעל תשובה הוא חסר דעה לחלוטין, שניהל את כל חייו כבהמה גסה וכחיית יער, לכן

הוא ביקש להרכיב לו מוח חדש ודעה צלולה, ואכן כוח התורה פעל בו מעל למשוער ובאופן מפתיע ביותר, עד שנעשה כתינוק שנולד. [וכע"ז שמעתי סיפור דומה, שהיה בעל תשובה באור שמח שלא הצליח להבין שום קטע גמרא, ולא עזר לו כל השקעתו פשוט לא תפס כלום, ושלאו אותה להגאון רבי משה שפירא זצ"ל, ואמר לו שילמד מאה פעמים סדר טהרות בגירסא, ושוב ניסה להבין גמרא ולא עזר, ואמר לו ללמוד עוד מאה ועוד מאה... עד שבארבע מאות פעמים נפתח מוחו! והיום הוא רב ת"ח.]

ב. והנה סיפור זה יכול לשמש לנו כהקדמה להבנת הענין של שובבי"ם וכוח סגולת הקריאה בתורה של פרשיות הירידה למצרים ועשרת המכות עד קריעת ים סוף ומתן תורה. כי הנה הירידה למצרים היתה בעיקר גלות הדעת, וכדכתי' "גלה עמי מבלי דעת", וענין הדעת מוזכר בפסוקי שמות פעמים רבות, שבתחילה פרעה אמר "לא ידעתי את ה'" (הב), ובריש וארא אמר ה' "ת על האבות ושמ' הוי"ה לא נודעתי להם", וכן: "ולקחתי אתכם לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני הוי"ה" "ולמען תספר באזני בנך... וידעתם כי אני הוי"ה" וכן אמר יתרו "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם" וגו', הרי מכל זה שגלות מצרים היה תיקון הדעת דכלל ישראל. ובבחינה זו היה מכונה גלות מצרים 'כור הברזל' שמטהר ומצרף, וסדר טהרות נקרא דעת, כי הדעת והטהרה תלויים זב"ז. (ולכן, בסוף ליל הסדר מגיעים לדרגת ידיעה דאחד מי יודע? שנים מי יודע?, כי כבר נתקן הדעת).

ג. וכ"ז מתאים למש"כ האגלי טל בהקדמתו, וז"ל: כי תיקון הברית תלוי ביותר בלימוד התורה, וביותר בלימוד התורה בעיון... וע"כ עיון הלכה שהוא במוח, וכ"ש מי שמחדש חידושים הרי התיקון ג"כ במוח, ובזה"ק, דבגלותא בתראה יתקיים בהו' זימרו את חייהם בעבודה קשה, זו קושיא, 'בחומר' דא ק"ו, 'ובלבנים' דא ליבון הלכה, 'ובכל עבודה בשדה' דא ברייתא, 'את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך' דא תיקון. הרי דכמו שהיה התיקון במצרים... כן נעשה התיקון ע"י גיעה ועמל בלימוד התורה, והטעם כנ"ל מפני שהתיקון הוא במוח... ומדי דברי אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק, ואמרו כי הלימוד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו אי"ז לימוד התורה כ"כ לשמה... ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבה כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו... עכ"ל.

שלכל יהודי יהיה זכות החזקת תורה!

הקניינים הרוחניים שקיבלו מיעקב גלגלה להם סייעתא דשמיא מיוחדת להקים משפחות ולכלכלם בלי ביטוח לאומי ובלי שום עזרה פילנטרופית כל שהיא. וכן מתבאר בחוקוני יסוד גדול, שכבר אז ידעו נאמנה שגדר עול תורה הוא רק באופן זה שאינו לומד שום מקצוע ולא יודע שום מלאכה, זולת ללמוד ולהגות בעמקי תורתנו הקדושה.

אבל צריך להבין מהיכן חיו שבט לוי, שאם לא עבדו מניין היה להם אוכל לאכול? אמנם הביא בלב אליהו ע"פ חז"ל שאכן כל משפחה שעבדה בפרך המצרי, הפרישה מלחמה הדל ונתנה חלק מתנה לשבט לוי כדי שיוכלו לעסוק בתורה, ולא קם עליהם אף מערער וחולק ל"שיוון בנטל" וכדומה, כי הבינו כולם נאמנה שצורתו של עם ישראל לא תתכן מבלי שבט שמתנדב לעסוק רק בתורה.

ועיקר העיקרים הוא, שע"י שבט לוי שעוסקים אך ורק בלימוד התורה הקדושה, זוכים כל ישראל אשר תומכים בשבט זה, ליטול חלק בתורה כזאת נקיה, שאין עמה חול.

ג. ושמעתי ממשולח ת"ח אחד שנסע לפני כחודש לחו"ל, לאסוף כסף לכולל שבראשות אביו, ת"ח זה כבר לא פעם ראשונה נוסע למטרה זו, והוא מכיר בכך ויודע היטב שהכסף לא מגיע דווקא מזה שבונים עליו, כדרמזו בכתוב: אל תבטחו בנדיבים! בבן אדם שאין לו... ממנו תשועה...! ובכן, הוא רואה בביהכנ"ס שם צעיר כבן 25 ומתיישב לידו, הצעיר שאל אותו לחפצו, ואז המשולח שח לו שהגיע לאסוף כסף לכולל, ומסביר לו שכל מי שנותן \$600 לאורך כפול שנה, זוכה לקיים מעין הסכם יששכר וזבולון עם הכולל בכללות, ובכן הצעיר הלז ניצת ומיד הביע את הסכמתו לתרום, והבטיח לבא עוד יומיים.

ממהירות ההסכמה חשש המשולח שהלה מהתל בו, אבל כעבור יומיים הצעיר באמת הופיע עם צ'ק חתום ע"ס \$7200 כמסוכם, והגיש זאת עם דמעות בעיניים. המשולח הודה לו מאוד, ואז הצעיר שואל שאל לתומו 'האם כעת אני פטור ללמוד'...? ענה לו המשולח, חלילה, כל יהודי צריך לקבוע עיתים בעצמו אלא שכעת תראה סייעתא דשמיא מיוחדת להתחבר ללימוד יותר. השיב לו אותו צעיר, דע לך שמהרגע שהבעתי את רצוני לתת לכולל חשתי שלימות כמו אחרי יו"כ, תפילותי השתנו לחלוטין, בבית אני יותר נינוח לרעייתי ולילדי הקט בן הג' חדשים, וגם בעבודה אני אדיב יותר ללקוחותי, הרגשתי שאני עומד ליזכות לאושר הכי גדול, להיות שייך לתורה!!

הוא אשר אמרנו, שתכלית המאצ'ינג הוא ליזכות את כל כלל ישראל בלי יוצא מן הכלל, שיהיו כולם עוזרים ומסייעים ללימוד התורה של עולם הישיבות והכוללים, וכך לא יהיה יהודי שאינו זוכה להחזיק את עמלי התורה שקבלו על עצמם עול תורה, שזהו עיסקם ומשוש חייהם.

א. מי לא ניבא למאצ'ינג את סופו וקיצו, מי לא טען שבכלל לא הגיוני ולא ריאלי שדבר כזה יחזיק, מי לא טען שזה עוד אפיזודה חולפת... אבל הנה המאצ'ינג הזה עדיין חי ומחיה לכל, ותיכף עומד לחגוג יום הולדת של שנה...

לאחרונה עלה ברעיוני עומק נפלא במהלך השמיים החדש שהתגלה כאן - שיטת גיוס המונים למגבית אחת מרוכזת ועוצמתית! לא עוד ערבי 'דיגרים' למוסדות, לא עוד 'משולחים' המתדפקים על פתחי נדיבים בחו"ל, ולא עוד איסוף 'הוראות קבע' מדלת לדלת, רק כמה אסיפות מרשימות, העלאת זכרונות, מודעות צבע, פופוליסטיקה ופעמונים, והנה תוך 36 שעות, ומיליונים כבר בחשבון...

נראה להציע במה שגלגלו כך משמים, כדי שכל אחד בישראל יהיה לו שותפות וזכות בהעמדת התורה בכוללי ענק, ובישיבות גדולות!! שהרי זאת לפנינו בישראל, בעת שהיו ישיבות עם מספר בחורים סביר, וכל כולל מנה רק כ-10-20 אברכים, היה יוצא ממילא שלכל יהודי נפלה הזכות לתרום לישיבה או כולל, אבל עתה שהישיבות נהיו ענקיות ונוסדו כוללי ענק, ע"ז התחיל מצב חדש בו היה עלול להיות מצב שיהודי אינו מצליח להגיע ליזכות כבירה זו לתרום לישיבה או כולל, לכן גלגלו משמים את ענין המאצ'ינג שע"כ כל מי שקצת קשור למקום תורה, מתרים את כל ידידיו ומכריו, וע"ז מקבלים כל ישראל בכל מקום שהם, שייכות להחזקת התורה בקרב ישראל.

ב. המקור הקדום ביותר בהסטוריה להחזקת תורה הינו בפרשתו, שמבואר ששבט לוי לא עסקו בחומר ובלבנים, רק עסקו שנים בתורה. וכפי שכתב החזקוני (ה,ד): "לכו לסבלתיכם" - הטעם מפני מה זכו שבטו של לוי להיות חפשי משעבוד מצרים, כשעבדו מצרים בישראל מתחלה היה פרעה משעבד עצמו עמהם כדי שיתאמצו במלאכה כדדרשין בפרך בפה רך, באותה שעה נזכר שבטו של לוי מה שצוה יעקב בשעת פטירתו שלא ישארו לוי לפי שהיה עתיד לשאת את ארון קודש ולא רצה לשעבד את עצמו ולא הכריחם פרעה, מיום ההוא והלאה הוקבע להיות משועבד כל מי ששעבד עצמו. ועוד נמצא באגדה, אברהם מסר כל קבלת התורה ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ללוי ולוי וזרעו הושיבו ישיבות במצרים ולפי שלא היו יודעים שום מלאכה ולא נסו בה רק בתורה היה כל עסקיהם לא נשתעבדו במצרים". עכ"ל.

ובכן, אחד מהפלאים שנעשו לכלל ישראל במצרים, היה בעצם הצלחת שבט לוי לשרוד בתוך כל זוהמת מצרים ולהמשיך במסורת בית ישראל סבא לעסוק בתורה בלי שום התעסקות ב'ביזנס' המדומה שהציע פרעה לישראל. עמידם האיתנה והתעקשותם לשמר את

כוח התפילה

א. בספרי (ואתחנן כו): איתא: "עשרה לשונות נקראת תפלה זעקה שועה נאקה שנא' ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם, וישמע אלהים את נאקתם, ע"כ. ומבואר שעם ישראל נגאלו מכוח התפילה. וכן מבארים רוב הראשונים דבזכות התפילה נגאלו אבותינו ממצרים.

וברמב"ן כתב חידוש גדול: "כי אע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם, לא היו ראויים להגאל, כמו שמפורש ע"י יחזקאל (כח) אלא מפני הזעקה קיבל תפילתם ברחמיו". וכע"ז כתב רבינו בחי והוסיף עליו, וז"ל: "ואמר 'ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה', כי אע"פ שהגיע הקץ כבר לא היו ראויים לגאולה, אלא מרוב שזעקו אל ה' מן העבודה" קבל תפלתם, והזכיר שני פעמים מן העבודה, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, ללמדך שאין תפלתו של אדם שלמה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק, שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתב'. וכן תמצא ביונה הנביא ע"ה שבאר הענין הזה, הוא שאמר: 'בהתעטף עלי נפשי את ה' זכרתי ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך' (יונה ב, ח), הבטיח הנביא שהתפלה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך". עכ"ל.

הרי מתבאר כאן יסוד גדול בתפילה, שכאשר היא באה מעומק הלב 'מתוך הצער ועטיפת הנפש' אזי היא מקובלת ונכנס להיכלי מרום, ועולה ומגיעה לפניו יתברך.

ב. נעתיק כאן אודות כוח התפילה באופן הזה, דברים נפלאים ביותר מן החזו"א ז"ע (ח"ג קנא), שביאר בשפתו הנעימה איך שכל תפילה במשך היום צריכה להיות לא כמקיים מצווה בעלמא, אלא מתוך הכרה ברורה שזה מה שיעזור לו להחליץ ולצאת מתוך כל סבך הבעיות שמכתרות אותו, וז"ל: "התפלה, אם היא (הגם שהיא) מצוה מעשית אצלינו, (אולם) אחרי שערכו לנו אנשי כנה"ג נוסח ערוך ומסודר בלתי משתנה, הינה אמנם מצוה עיונית בעיקרה, וחובת הלב, וכל שלא יצא חובתה מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה, שאין התפילה אלא עבודה בליבו של אדם, כמו שאמרו 'ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שבלב זוהי תפילה, הנה עבודה בכל לב שנדרש מן האדם לפני בוראו יתב' היא תפילה.

אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו הושלמו ותאותו בידו, אך הוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר לעמדו וקיומו, וכרודף להדוף מעל ראשו צבא הפגעים אשר יסובבוהו יכתירוהו לבקרים, ואם אחרי חוזק החפץ ושקידת ההשתדלות ישכח את יוצרו, אדון כל המעשים ומחולל כל המאורעות, ואשר בלעדו לא יעילוהו כל

המעשים ולא יעזרוהו כל הכנותיו, היסכנו תפילותיו? אוצר של מילים, צפצוף הפה! הוז מצוות תפילה? לכבד בפה והלב רחוק! הלא יספות חטא על פשע על לב האבן אשר לא ימס מזרם קדש, אשר ימטירו עליו מסדרי התפלה בעיזו קדשם אשר הסתירו בכנפי מערכי תפלתם, והוא נדרם בתרדמתו העמוקה ולא יעור לקול הקורא!"

ג. והנה, לנו היה נראה שלזכות לגדר תפילה זה רק ענין של שינוי גישה, שאם יתבונן באמיתת דברים אלו, ויראה עד כמה רבה ועצומה תועלת התפילה להביא אליו את כל צרכיו, ולהגשים את כל תשוקותיו, כבר יתפלל היטב. אבל החזו"א שם ממשיך ומתאר שהדבר לא פשוט כלל:

"האמנם הדבר פשוט ומורגש בשכל (מה שנתב' עד כה כמה רבה עבודת התפלה), אכן מה מאד יכבד על האדם להרפא מחולי זה ולהשתלם במצוות התפילה... ואמנם אין בידינו דבר מבואר וערוך ומסודר להורות לפנינו הדרך הישרה לפתוח לב ולהרגיש כליות ורק העיון בתורה והעמל בה היא הרפואה היחידה והכוללת הכל לכל תחלואי הנפש". כלומר רק ע"י עמל התורה יזכה לטעם תפילה.

"אמנם אחרי שההשתדלות והשקידה קנייני האדם במעלות הנפש, כקניינו בעושר ורכוש, שאמרו מה יעשה האדם ויתעשר יבקש ממנו שהעושר שלו, כן בעושר הנפש, ישים האדם פניו תמיד ליצורו, שיחוננו ויבינהו בתבונת התורה, וכמו שתקנו אנשי כנה"ג בתפילת שמו"ע ברכה על הדעה, ובתפילת אהבה רבה ובקדושה דסדרא ובברכת אלקי נצור אחרי התפילה, ובברכת בריך שמיא ובעוד מקומות, ועל האדם לזכור תמיד ולהתפלל מקרב לב. והנה אמרו מיום שחרב ביהמ"ק כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות, ואם יזכה האדם להרגיש את הרע והנמאס בהעדר ידיעת התורה, עד שימס לבבו בכני לפני המקום ב"ה, הנה ידע האדם כי כבר זכה הרבה ואשרי חלקו, וכבר מובטח הוא שתפילתו נשמעת, אך על האדם להוסיף שקידה על שקידתו יום יום, כי האדם עץ השדה הולך וגדל כל ימי חלדו, והעמל וההשתדלות הן הנה הנקראים "חיים" באמת. עכ"ל מרן החזו"א.

הרי מתבאר בדברי החזו"א כמה חשובה היא התפילה בשביל לזכות להשלים דרגתו הרוחנית בידיעת התורה כדבעי, אך יש לידע שע"י תפילה לא רק שמגיע לגאולת הפרט, אלא אף לגאולת הכלל, וכמו שסיים רבינו בחי שם: "ואפשר לומר כי הפרשה הזאת היא רמז לגאולתנו, זאת העתידה שהיא תלויה בתשובה ובתפלה, כי כן בגאולת מצרים חזרו בתשובה והתפללו אל ה' העונה בעת צרה, ונתקבלה תפלתם ובא להם הגואל מיד, ועל כן סמך לו "ומשה", לרמוז כי ביאת הגואל תלויה בתשובה ובתפלה". ויהי רצון שנכיר בעוצם מעלת התפילה תמיד.

הדרך לצאת מה'מיצרים'

א. נראה להציע כאן גדר נפלא, בקשר שצריך להיוצר בין האדם לתורה, ויהיה ע"ז תועלת עצומה להשיג אור ימי השובבים"ם שלפנינו. הנה, אנו מוצאים שיש מצוות שנקשרות באדם עצמו, ולמשל מצוות תפילין שנקשרת על ראשו וזרועו של האדם, יש בה נקודה יותר עליונה משאר מצוות, כי למשל אדם שנוטל ד' מינים הוא עצמו אינו חלק מהחפצא דמצוה, אלא רק נוטל, אבל בתפילין שנקשרות על ראשו ועל זרועו, נמצא שהאדם נעשה לחלק בלתי נפרד מהחפצא דמצוה. ולכן יש חומרא גדולה של גוף נקי, כי הגוף והבשר של האדם מצטרף לגמרי לצורת קיום המצוה, וכא"י הופך את גופו לחפצא דמצוה, ולכן אמרו חז"ל שמי שאינו מניחו נקרא פושע ישראל בגופו, ובבחי' קרקפתא דלא מנח תפילין, כי איבד מ'גופו' את האור העצום שמושפע עליו מהתפילין.

וכן מצינו במצוות ציצית שהיא דווקא ע"י העטפות בכסות יום, שכאשר מלביש בגד זה מקיים המצוה, באופן שנעשה מחובר למצוה לגמרי, ואף שאינו ממש כמו תפילין, אבל בבחינה מסויימת עדיין יש בו יתרון על ד' מינים. ואפילו במזוזה חז"ן שנקרא שמה 'מזוזה' אע"פ שהמשקוף עצמו ג"כ נקרא מזוזה, כמו שאומרת התורה בפסח מצרים שצריך לתת את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ולמה באמת לא נתנו למצוות מזוזה שם מיוחד בפנ"ע, ולדרכינו באו להורות בזה, שההמזוזה צריכה להצטרף לבית עצמו, עד שכא"י צורת הפתח שלו זה המצוה עצמה, ועי"ז תהיה כניסתו לביתו, לא דרך המזוזות הגשמיות, אלא דרך המזוזה הרוחנית.

וכל זה מונח בדברי חז"ל שאמרו שכל שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו לא במהרה הוא חוטא, שמכיון שהוא קושר את מציאותו למצוה, נמצא שמונח לגמרי בתוך מצוה, ומי שעצם המיקום שלו בתוך רובד של מצוה ושרוי בכל גופו בקדושת המצוה, מופקע הוא בתכלית מהיצר הרע והסט"א.

ב. ומזה נבין את סוגיית שובבים"ם, שגילו הקדמונים שכשקוראים בתורה את פרשיות הירידה למצרים, ניתן אז לאדם שפע עזר ממרום לצאת מכל בחינות מצרים שבנפשו, והביאור בזה, דענין מצרים הוא כניסת האדם למיצרים שמקטינים את ההשגה העצומה של שכלו, וכל מה שרואים שפתאום יהודי מחליט שאינו מסוגל ללמוד יותר מחצי שעה רצוף, ושאנו יכול בלי כך וכך כוסות קפה, ואינו מסוגל בלי פלאפון, ובלי מזגן, ובלי מצב נוחות מסויימת וכו', כל זה בכלל המיצרים שהיצר סוגר וחונק את האדם, שע"י המיצרים הללו נקטנת הקומה, והאדם מרגיש שאינו מסוגל להתחבר לעבודת ה'.

והנה אילו היה לאדם בגשמיות כאלו מיני מיצרים הוא לא היה נח לרגע קט ומחפש פיתרון לצאת מבעיותיו, ולמשל צעיר שאינו מסוגל להכניס לפיו זולת פתיתי לחם במים, בוודאי מרחמים עליו, ומשתדלים להמציא לו רופאים ותרופות שירפאו את מעיו, או אם אינו מסוגל ללכת יותר מעשרים צעדים בלי לפוש, מרחמים עליו מאוד, ובשלמא ישיש בן 90 אומרים לו תסתדר עם זה, אבל בחור בן 20, יהפכו את העולם בשביל לסדר לו את המעיים ולרפאות לו את הרגליים, ואף אחד לא יכנס ליאוש או יכריז על משבר והשלמה עם המצב. וא"כ למה עם נכות רוחניות משלימים...? למה אדם שאינו מסוגל ללמוד יותר מחצי שעה ברציפות לא אמור להרגיש נכה גמור רח"ל, ביחס לחבירו שמסוגל ללמוד שעותיים בלי להציץ בשעון, והלא הוא צעיר ונמרץ שכוחותיו במותניו.

ג. ברם, כדי לצאת מהמיצרים צריך להתקשר לחלק הנשמתי שלא נפגם בחטא, וא"י ברבותינו שכוח השבת וסגולת התורה נתייחדו לתיקון החטאים הכי קשים, ולדרכינו הנ"ל יובן בעומק נפלא, דהנה השבת איננה רק מקבץ ניהוגים מסויימים, אלא כל פרטותיה והלכותיה עניינם להביא את האדם למצב שהשבת חלק ממצאותו, וכפי שיש מושג 'ללבוש' ציצית, ו'לקשור' תפילין, כך יש מושג 'להתלבש' בחפצא של השבת, עד שבעצמו יקבל פני שבת, ודיבור והילוך שבת, ואכילה ועונג שבת, שכ"ז מראה שעצם גוף האדם מצטרף לחפצא דמצוה דשבת.

וכך הוא באמת לגבי תורה, צריך להיות 'מלובש' בתורה עצמה, דצורת הלימוד האמיתית היא שמניח את עצמו בתוך הלימוד, עד שמבואר בחז"ל שהדבר צריך להשפיע על מצב הגוף, שע"י הלימוד מתעטף באימה ויראה ורתת וזיע, והלומד מן השפה ולחוץ לא יוכל לזכות לזה, כי צריך להכניס את כל הראש והמוח ואת כל הלב והסקרנות בתוך סוגיות התורה, ורק אז זוכה שמוחו וליבו נקשרים ומתחברים לתורה, ונעשה מלובש לגמרי בשכל התורה, מסובב ועטוף בו מכל צד. וזהו דאיתא בזוה"ק שת"ח בחינת שבת, כיון שאף בכל השבוע נעשה גופו כמציאות אחרת ממש, שעצמותו מצטרפת לרוחניותו.

וזו הצורה לתקן את חטאי הגוף, דהנה 'מצרים' נתפסת במקום הצר שבגוף, במעברי הגרון, ששם עומד פרעה (אותיות הערף) וחונק את מעבר החיים ע"י שמנתק בין הגוף לבין הראש, והתיקון הוא כאשר האדם חוזר ומחבר את גופו אל ראשו, שאז שוב חוזר שפע החיות והקדושה למלא את כל אישיותו, ושב לרוחניותו כבתחילה.

וא"כ כעת שאנו מתחילים לקרוא על ירידת ישראל למצרים, ויציאתם מעבדות לחרות עולם נוצר בסגולת הזמן סייעתא דשמיא לפרוץ את המחסומים והמיצרים.

דבר העורך

גישמאק בהלכות שבת...

במאות השנים האחרונות התפתח העולם בצעדי ענק, חידושים שלא חלמו עליהם בעבר, מתפתחים למציאות מוחשית והופכים להיות חלק מהחיים הרגילים, עד שבעבור תקופה קצרה שוכחים שדברים אלו לא היו קיימים במציאות החיים לפני זמן לא רב.

השינויים והחידושים קיימים בכל התחומים, כלי תחבורה ותעופה, מכונות ומכשירים משוכללים העושים את כל העבודה ללא מגע יד אדם, מפעלי ענק המופעלים בלחיצת כפתורים זעירים, חיישנים ומצלמות בכל רחוב, ועוד. כל אלו מעוררות בפני המבקש לדעת את דבר ה', שאלות הלכתיות בכל התחומים, במיוחד בהלכות שבת.

לדוגמה; האם מותר לנסוע ברכבת שנבנתה תוך כדי חילול שבת רח"ל? מה ההוראה למעשה בנוגע למעבר תחת מצלמות אבטחה בשבת? ומה דין הממתקים החדשים שהילדים מקבלים באבות ובנים? וכהנה הרבה שאלות חדשות!

כבר לפני מאות שנים כתב רבי יונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש הביאו המשנ"ב (הקדמה להלכות שבת), שאי אפשר כלל במציאות להנצל מאיסורי שבת אם לא ילמוד היטב את כל הדינים על בורם! הדברים מקבלים משנה תוקף בזמננו, במציאות המתחדשת, שאם אינו לומד הלכות שבת לא יוכל להיזהר!

הג"ר משה ידלר שליט"א
מחבר ספר 'מאור השבת'

הג"ר משה ידלר שליט"א מחבר ספר 'מאור השבת', משקיע כבר עשרות שנים, בבירור השאלות שהתעוררו במציאות זמננו, בגישמאק וחיות דקדושה, ועשרות מגיליונות עומק הפשט הם על פי דבריו, לדוגמה; על השאלה של הספינר מהגיליון הנוכחי כבר מסר על כך שיעור ב-6 מרכזי תורה בשבוע האחרון, בקמניץ, ובגזר התורה, אור הצפון, וזניץ ישי"ג ברכפלד, בית כנסת חזו"א רמת שלמה, ובישיבת פאר ישראל גור רלב"ח, ועוד.

המשתתפים בשיעוריו הנפלאים, מעידים שהשיעורים הנפלאים חודר עמוק ללב, וגם אם לא זוכרים את כל הדינים, עדיין היסוד לברר היטב הלכות שבת חודר למעמקי הלב, וכלשון הפסוק (תהלים פרק קיט פסוק קסב) שֶׁשׁ אֶנְכִי עַל אֲמֶתְךָ פְּמוֹצָא שְׁלָל רַב. על פי דרכו, חרט מפעל 'הילכתא' על דיגלו את המשימה, לברר ולדון תוך כדי ליבון היטב בסוגיות הש"ס והפוסקים, וקבלת הוראות גדולי ופוסקי הדור שליט"א הבקאים בתחומים אלו, ונותנים את דעתם והכרעתם בחכמת התורה - באר מים חיים. כי לא תשכח מפי זרעו!

נושא הגיליון

'ספינר עם סוכריות בשבת'

בנין וסתירה בכלים'

ספינר ושבת: בתקופה האחרונה נמכר בחנויות הממתקים, ממתק חדש של חברת פשקס בהשגחת בד"ץ העדה החרדית ירושלים, בצורת 'ספינר' (ראה תמונה), מפלסטיק בעל שלוש צלעות המורכבות על גבי גלגל אמצעי, ודרך המשחק כאשר מניחים את שני אצבעות על הגלגל, ושלושת הצלעות מסתובבות סחור סחור, ועל שלושת צלעותיו מודבקות שלוש סוכריות. מוצר דומה נוסף בצורת 'שבשבת' (ראה תמונה) בעל חמש צלעות המורכב על גבי מקלון פלסטיק דק, שעל חמש צלעותיה מודבקות סוכריות, וכך אפשר לסובב את הספינר והשבשבת, כאשר שיווי המשקל של הסיבוב הוא בעזרת הכובד של הסוכריות. לאחר אכילת הסוכריות נשאר הפלסטיק כמשחק, ככל ספינר ושבת רגילים בלי הסוכריות.

צדדי השאלה: כעת השאלה, האם מותר לאכול בשבת את הסוכריות שעל ה'ספינר' וה'שבשבת', באכילת הסוכריות הראשונות הוא בחשש איסור של 'סותר' ו'מקלקל', מחמת שאחרי אכילת הסוכריה הראשונה המשחק כבר לא ראוי כל כך לשימוש כמו מקודם, שהורס את שיווי המשקל של הצלעות, והמשחק נפגם באיכותו ממה שהיה בתחילה, ובאכילת הסוכריה האחרונה הוא בחשש איסור 'מתקן מנא' ו'מכה בפטיש', שבכך הוא מחזיר את השיווי משקל, ועכשיו הוא יותר ראוי לשימוש, ועוד שבדרך כלל אחרי שמורידים את כל הסוכריות הוא מסתובב הרבה יותר טוב מאשר בהתחלה. או שמות? כי הוא רק מתעסק בדבר חיצוני שמקלקל ומחזיר את השיווי משקל?

1. מותר לכל הדעות!

דרוש וקבל שכר: חובה עלינו להקדים, שההוראה הברורה של כל הרבנים וגדולי הוראה שנשאלו אודות נידון זה, שאין כאן שום 'שאלה', וברור שמותר לכתחילה לאכול בשבת את הסוכריות שעל גבי ה'ספינר' וה'שבשבת', ביניהם הרבנים דלהלן הג"ר נתן קופשיץ שליט"א, והג"ר צבי ובר שליט"א, והג"ר יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א, והג"ר משה ידלר שליט"א, והג"ר מאיר סירוטה שליט"א, והג"ר יחזקאל אלימלך כהן שליט"א, והג"ר אלימלך קורנפלד שליט"א, והג"ר מנחם קורניץ שליט"א, והג"ר גרשון מלצר שליט"א, והג"ר אליהו בייפוס שליט"א, ועוד, בשורות

ברכת מזל טוב

לידידנו הדגול הרה"ח רבי יצחק זאב וילהלם שליט"א לרגל הכנסתו לברית של בנו אברהם מרדכי שיח' זה הקטן גדול יהיה כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים

הבאות יתבארו חלק מטעמי ההיתר להגדיל תורה ולהאדירה בבחינת 'דרוש קבל שכר', ותן לחכם ויחכם עוד!

2. טעמי ההיתר

א. אין בנין וסתירה בכלים: עיקר הנושא הוא האם יש בזה משום בנין וסתירה בכלים. והנה מבואר בגמ' (שבת דפים מז. עד: קב: ועוד), שאסור מדאורייתא לעשות כלי בשבת והעושה כלי בשבת חייב חטאת, ונחלקו רש"י ותוס' ובפוסקים הט"ז והמגן אברהם, מהו האיסור האם משום 'בנין בכלים' שכל כלי שתוקעים בו כלי אחר כמו קנה של סידים נחשב לבנין, או רק משום 'מכה בפטיש' אבל 'אין בנין וסתירה בכלים'. וכך נפסק בשו"ע (סימן שיד סעיף א) שאין בנין וסתירה בכלים והני מילי שאינו בנין גמור. וכתב המשנ"ב (ס"ק א), שמכל מקום בנין וסתירה גמורה נאסר אפילו בכלים.

ולגבי אכילת הסוכריות שבספינר, לכאורה בתחילה כשאוכל את הסוכריות הראשונות הוא נחשב כסותר את הכלי, משום שאינו מסתובב כראוי, ובסוף אחרי שאוכל את כל הסוכריות הוא בונה ומתקן את הכלי כי עכשיו יוכל להסתובב כמו בתחילה. ובשבשבת הוא יותר מזה, שבתחילה לא מסתובב כל כך, ואחרי שאוכל את הסוכריות מסתובב הרבה יותר מהר מבתחילה.

ובשו"ע (סימן שיג סעיף ו) מיטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה ואם תקע חייב חטאת, וכוס של פרקים מחלוקת אם מותר להחזירו ולהדקו או לא, ואם דרכו להיות מהודק אסור. וכיון שהסוכריה מהודקת לספינר, לכאורה דומה לכוס של פרקים שאסור, כיון שמפרק ומתקן את הכלי.

אכן באמת משום בונה וסותר אין לאסור שהרי לא סתר לגמרי את הכלי ולא בנאו מחדש, אלא רק קלקל ושיפר קצת, ואין בנין וסתירה בכלים כשאנו סתירה ובנין גמור, [מצד סברא זו לבד עדיין היה שייך לאוסרו מדרבנן]. ואינו דומה לכוס של פרקים שביטל והחזיר את עצם הכלי.

ב. הספינר כבר מוכן: עיקר ההיתר הוא, כיון שהפלסטיק היה כבר מוכן לפני הדבקת הסוכריות עליו, והסוכריות נועדו להיאכל ולהתפרק ולא להיות דבוקות באופן קבוע, אם כן החפץ היה מוכן לשימוש עוד לפני אכילת הסוכריות וגם אחריהן, ואין כאן בונה וסותר.

וכמו שלמדנו במשנה (שבת דף קמו.) ונפסק ברמב"ם (שבת פרק כג הלכה ב) ובשו"ע (סימן שיד סעיף ו) שמותר להתיז ראש החבית בשבת בסיוע לפתוח את החבית, וכן מותר לנקב את המגופה של חבית שואלת הגמ' (מכות דף ג:) מה ההבדל בין ההיתר המגופה של חבית לאיסור בפתיחת בית הצואר, מתרצת הגמ' 'זה חיבור וזה אינו חיבור'. כלומר המגופה שנדבקת לחבית אינו נחשב חיבור, שהרי נסתם אחרי גמור עשיית החבית ועשוי להוריד.

והורה הגרש"ז אורבאך זצ"ל (שמירת שבת כהלכתה פרק טו הערה רעב), שההיתר של שבירת חבית, אינו דווקא לצורך אכילה כפי שהאריך להוכיח מדברי הפוסקים, אלא היתר גמור הוא כשלא היה כלי וגם לא עושה כלי. ויסוד הדבר מפורש בחזו"א (סימן סא ס"ק ב), שקריעת מעטפה דינו כקורע עור שעל פי החבית. ולפי כל זה ברור שמותר לאכול הסוכריה של הספינר, כי הדבק של הסוכריה לספינר לא נחשב חיבור, ואינו עושה כלי באכילתו, והרי הוא כמתז פי החבית.

כתב הרמ"א (סימן שיז סעיף ג) שהאיסור לפתוח קשר של אומן בבגד, הוא רק בקשר שהאומן קשר בשעת מלאכתו, אבל מותר לפתוח קשר שנקשר מאליהו שלא מרצונו טעם הדבר פירש המשנ"ב (ס"ק כג), שקשירת האומן בשעת מלאכה נחשב בחיתוך 'מכה בפטיש' כיון שהוא גמר המלאכה, אבל שאר קשירות שנקשרו אחר גמר הבגד לא שייך בניתוק משום 'מכה בפטיש'. וגם בספינר הכלי כבר מוכן במפעל לייצור משחקים, ומה שמפעל הממתקים הדביק לספינר סוכריה כאמצעי שיווק, לא ביטל תורת כלי מהספינר, וממילא לא נחשב 'מכה בפטיש' באכילת הסוכריה, כיון שלא החזיר לספינר תורת כלי באכילתו.

ג. קלקול חיצוני: כפי מה שהתבאר אין בספינר איסור משום בנין וסתירה, ולכאורה עדיין היה מקום לאסור משום 'מקלקל', אכן באמת אכילת הסוכריה אינה נחשבת מעשה קלקול, שהרי המשחק לא איבד את צורתו, והאדם רק אכל את הסוכריה שדבוקה למשחק שלפניו כן הוא היה כלי ואחרי כן הוא נשאר כלי, ועוד שאפשר לשחק בזה בינתיים, ועוד שהוא מתעסק בדבר חיצוני.

ד. אינו מתקן מנא: באכילת הסוכריה האחרונה לא נחשב מתקן מנא, שאין כאן תיקון כלי כי הרי הכלי כבר היה מתוקן קודם, והסוכריה האחרונה הפריעה למהלך התקין של המשחק, והוא רק דבר חיצוני שהפריע לו, וכעת הוא מסלק את המפריע והמשחק חוזר לשימושו

הרגיל, והרי אין איסור תיקון כלי כאשר מסלק מפריע חיצוני לשימוש בכלי, ויש לכך כמה ראיות מהשו"ע והפוסקים. בשו"ע בהלכות יו"ט (סימן תקט סעיף ב) כתב אין משחזין את הסכין במשחזת שלה, אבל מחדדה על גבי העץ או חרס או אבן, ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבא לחדדה במשחזת. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק יג) שמכל מקום מותר להורות היתר לרבים ביום טוב להעביר שמנונית שעל הסכין, בעזרת משחזת מעץ וחרס או אבן, או על גבי סכין אחר. הרי שמותר להסיר שמנונית שהוא רק דבר חיצוני מהסכין ואינו השחזה, והוא הדין בסוכריה שעל גבי הספינר שאינו תיקון הכלי.

עוד מבואר בשו"ע (סימן שכג סעיף ח) שמותר לכל הדעות להדיח כוס שגוי שנתה ממנה יין, ומבאר המשנ"ב (ס"ק לז) למרות שאסור להשתמש בכוס בלי הדחה, בכל זאת אין ההדחה נחשבת כתיקון הכוס, כי גוף הכלי מותר ורק שהיין אוסר אותה, וכשמדיח אותה הוא אינו מתקנה, אלא הרי הוא כמסיר ממנה דבר מאוס.

וכן מבואר במגן אברהם (סימן שכא ס"ק ז) שמותר להדיח בשר על מנת לאוכלו, ודחה תמיתה הפורת יוסף מדוע אינו דומה לאיסור טבילת כלים בשבת משום 'מתקן מנא', כי בהדחת דם האיסור אינו בגוף הבשר, אלא רק מדיח אותו מהדם שעליו, אבל בטבילת כלים האיסור קיים בגוף הכלי.

וכן ביאר הט"ז (סימן תקיד ס"ק ב) טעם ההבדל, מדוע ביום טוב מותר לחתוך מהפתילה את הראש שנהפך לפחם, ומצד שני אסור לחתוך את הפתילה באמצעה לשנים, וביאר שהסרת ראש הפתילה אינו נחשב תיקון אלא סילוק דבר המפריע, ונחשב כאילו דבר חיצוני דבוק בנר, כי הפחם אינו דולק כלל, וכאילו דבר אחר דבוק לפתילה, ולכן רק חיתוך הפתילה עצמה נחשבת תיקון כלי.

בדומה לכך מבואר בשולחן שלמה (סימן שיד ס"ק ו' וס"ק ב') שאם נתפס חוט בתוך הרוכסן, ומונע את פתיחתו וסגירתו, מותר להוציאו ואינו נחשב מתקן כלי, כיון שדומה למה שכתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק כב הלכה כד) שמותר להוציא קוץ שנתפס בבגד, שהוא דבר חיצוני ואינו מתקן כלי.

ה. דרך שימוש: הסוכריה עומדת לאכילה וכך דרך שימושה, ואכילתה אין בו תורת מלאכה של תיקון או קלקול, ולא מיקרי תיקון וקלקול אלא השתמשות במשחק, וכל שעשוי לפתוח ולסגור אין בו משום בונה ולא משום סותר, לא משום מתקן ולא משום מקלקל, וכן בשבשבת, והרי הוא כמגבת שמונחת על גבי המשחק ומעכבת את המשחק.

ויסוד ההיתר מפורש בדברי המשנ"ב (סימן שיג ס"ק מה), בשם הט"ז, שכל שהוא דרך שימוש אינו בכלל איסור עשיית כלי, ולכן מותר לפרק ולהחזיר את כיסוי הכלים אפילו שעשויים לכך, כיון שאין עשויים לקיום רק לפותחן ולסגורן תמיד.

וכעין זה כתב הגרש"ז אורבאך זצ"ל (מנחת שלמה חלק א סימן יא) שמותר למדוד חום במדחום כספית בשבת, למרות שמחמם בכך את הכספית ומשתמש בהתפשטותה לדעת את רמת חום הגוף, וכן מותר להוריד אחרי השימוש את הכספית לתחתית המדחום לשימוש נוסף ולהעמיד את המדחום על תכונתו, כיון שזה רק שימוש ואינו תיקון הכלי.

ו. אינו תיקון: יש שהסבירו את ההיתר בנוסח הבא, יצירת שיווי משקל לכלי אינה נחשבת תיקון, כמו שמותר להניח אוכל בצד אחד של השולחן למרות שגורם לו לאבד שיווי משקל ולנטות לצד מסוים, וכמו שמותר לשחק בנדנדה.

ומבואר במשנ"ב (סימן תק ס"ק ח) לגבי האיסור לשקול בשבת במשקולת מאזניים, שטעם האיסור הוא משום 'עובדין דחול' אך לא הזכיר טעם לאסור משום יצירת כלי שראוי למידה בכך שמניח משקולת בצד השני, ומוכח שאיזון שיווי משקל אינה נחשבת תיקון כלי. את הראיה הזו ממאזניים אפשר לדחות, כי במאזניים יצירת שיווי המשקל הוא רק שימוש בכלי ואינו תיקון בכלי עצמו, אבל במשחק הספינר השיווי משקל מתקן את הכלי עצמו שיהיה יותר ראוי לשימוש, וזה כן תיקון בעצם הכלי.

ז. תמיד ראוי לשימוש: כאשר אכל חלק מהסוכריות שבמשחק ונשארה הסוכריה האחרונה, המשחק עדיין נחשב ראוי לשימוש לפחות על ידי הדחק, למרות שמתחילה הספינר הסתובב טוב יותר, ואם כן יתכן להתייר לאכול את הסוכריה האחרונה, מטעם שאינו נחשב 'תיקון כלי' שכבר לפני כן היה כלי ולא יצר משהו חדש, ואיסור מתקן נאמר רק כאשר הכלי לא היה ראוי לשימוש כלל, ובמעשיו הופכו להיות ראוי לשימוש.

בשם הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שמותר להפריד דפים דבוקים בין בספר חדש ובין בספר ישן, כי הדבק נחשב כדבר צדדי, משום שנדבק שלא לרצונו, ולא שייך בו איסור 'מכה בפטיש'. והוכיח הגרש"ז כן מדברי הרמ"א (סימן שיז סעיף ג) שהאיסור לפתוח קשר של אומן בבגד, הוא רק בקשר שהאומן קשר בשעת מלאכתו, אבל מותר לפתוח קשר שנקשר מאליו שלא מרצונו.

4. ביזוי אוכלים

ממתק = משחק: היבט למדני מפתיע עוררו לומדי הגיליון: האם יש חשש איסור 'ביזוי אוכלים' כאשר לוקחים סוכר, והופכים אותו למשחק ספינר. בצמיד של סוכריות, או סוכריה בצורה של מוצץ לא משחקים עם הממתק, אלא שהממתק עשוי בצורה מסוימת, אבל במשחק הספינר, צורת השימוש הוא לשחק עם הספינר ממתק.

והנה בספר **שערי הברכה** (מהדורה חדשה פרק ג הערה ק עמוד עב) הביא בשם ספר **ועלה לא יבול** (עמוד קז), הוראת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר להשתמש בשעועית להדבק אותה על נייר שהוא משחק לילדים, ואינו בו משום 'ביזוי אוכלים', ועדיף לקחת שעועית נגועה בתולעים שאינה ראויה למאכל. וביאר שם בשערי הברכה טעם ההיתר בשני אופנים, א. שגם משחק ונוי במאכל נחשב כצורך האדם ואינו ביזוי אוכלים. ב. בדוחק אפשר לומר סברא נוספת, כיון שהשעועית אינה ראויה עדיין למאכל לפני הבישול, עדיין אין בה דין ביזוי אוכלים.

ולגבי ספינר שייך רק הטעם הראשון להתיר המשחק נחשב צורך לאדם ואינו ביזוי אוכלים, אבל הסברא השניה להתיר לא שייך בספינר, שהרי הסוכריה ראויה למאכל. ויש עוד סברא להתיר, שהרי הסוכריה ראויה למאכל ואינה נפסדת, ומתגלגל רק בדרך משחק, ולא גרע מזריקת סוכריות על החתן שמותר.

5. לא לקרוע בשבת אותיות!

זהירות! ועורר הבה"ח **כמר דוד יוד נ"י** כיון שכמעט ולא שייך לפתוח את האריזה של הספינר או השבשבת, בלי לקרוע אותיות או ציורים, לכן צריך זהירות יתירה בעת פתיחת אריזת הספינר שלא לקרוע אותיות וציורים. ומכאן תצא הקריאה לייצרני הממתקים והיבואנים המשווקים ממתקים בכשרות מהודרת עבור ציבור יראי השם, לשים לב בעת ייצור אריזות הממתקים לתת אפשרות קלה לפתיחה ללא חשש שיקרעו אותיות וציורים, וכל היכול לפעול בענין זה אצל הגורמים הרלוונטיים, יבורך בברכת השבת מקור הברכה, אין ספק שציבור היראים יעדיפו לרכוש לילדיהם מוצרים בכשרות והידור מושלם שאין חשש קריעת אותיות וציורים.

יישר כח לאחי הגדול הג"ר **ראובן נתן נטע לוי שליט"א בעל מחבר ספר נטע רענן**, על העזרה והסיוע בליבון ובירור ענין זה ושאר הנושאים שבגיליונות עומק הפשט בטוב טעם ודעת, כדי ד' הטובה עליו, יהי רצון שיזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה, אמן.

מאידך יש הוכחות בפוסקים שאפילו דבר שראוי עדיין לשימוש אך לא כמו בהתחלה אסור לתקנו משום איסור תיקון כלי, כמבואר בדברי **המגן אברהם** (סימן שמ ס"ק יא) הובא **במשנ"ב** (סימן תקט ס"ק ז) לגבי מחט שהתעקמה מעט, שאסור ליישר אותה.

ח. אין בו טורח: יש להתיר לאכול את הסוכריה שעל גבי הספינר כיון שהוא מעשה קל שאין בו טורח, ומבואר **בשו"ע הרב** (סימן שיז סעיף ה) שאסור להכניס בשבת רצועה לנעל חדשה, ואפילו להחזיר לנעל ישנה לא התירו רק כאשר הנקב רחב ויכול להחזיר בלי טורח, אבל אם הנקב צר ויש בו טורח להחזיר את הרצועה אסור שהרי הוא כנותן בתחילה שאסור משום תיקון כלי. מבואר מדבריו שאם אין בדבר טורח אין איסור של תיקון כלי. כעין זה כתב **המאירי** (שבת דף מת). טעם הדבר שרב חסדא התיר להחזיר ביום טוב את הנוצות לתוך הכרית והשמיכה, ואינו נחשב תיקון כלי, כיון שהדייט יכול להחזירם ולא צריך אומן בשביל כך.

ט. דרך משחק: בדרך משחק לא שייך בונה וסותר, כמו בסוכריות בצורת צמיד, אטו יהיה זה איסור לאכול את הסוכריות משום מקלקל וסותר, שהרי הורס לגמרי את הצמיד של הסוכריות, ובהכרח שעיקר שמו מאכל שעשוי בצורה של צמיד, ואין בזה תורת קלקול, וכך גם במשחק של הספינר כך הוא דרך משחק, להוריד את הסוכריה ולשנות את מאזן הכוחות, ואח"כ להחזיר את המשחק לקדמותו, ואינו תיקון וקלקול אלא דרך השתמשות, וכעין סברת המתירים לשחק בלגו גדול (דופלו) כיון שדרכו להרכיב ולפרק.

י. אינו כלי: הספינר מפלסטיק אינו שווה כלום בעיני הילדים, והרי הוא כמקלון ארטיק שמקומו בפח האשפה אחרי האכילה ואין עליו תורת כלי, ולמרות שהילד נשאר עם ספינר ביד, אינו באמת משחק רציני שכעבור ימים בודדים הילדים זורקים אותו לפח.

3. ספינר שלא מסתובב

מכה בפטיש: לפעמים, חלק מהסוכריה שב'ספינר' מודבקת גם על הציר האמצעי של הספינר במקום שאוחזים אותו בכדי לגלגל את הספינר, ואי אפשר לסובב את הספינר, ורק אחרי שאוכלים את החלק הזה של הסוכריה הוא ראוי למשחק, ויש לדון האם באופן זה אכילת הסוכריה תיחשב 'מכה בפטיש', כי באכילת הסוכריה הוא מתקן את הכלי שיהיה ראוי לשימוש.

דבק בחוץ הדפים: נראה שגם באופן זה מותר לאכול את הסוכריה הזו, וכמבואר **במשנ"ב** (סימן שמ ס"ק מה) לגבי ספר שקצוות הדפים נדבקו ואי אפשר לפתוח את הספר, מותר להסיר את הדבק, משום שהדבק שסוגר את הדפים לא נעשה לקיום ואינו בכלל איסור קורע, וכל שכן באופן שנעשה ממילא בלי כוונה. מבואר מדבריו, שאין איסור מתקן כלי, אפילו כשאנו ראוי לשימוש מחמת הדבק, והוא הדין בסוכריה הדבוקה לאמצע הספינר.

יש להוסיף, כי **בשמירת שבת כהלכתה** (פרק כח הערה ד) הביא

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **מותר:** אין חולק שמותר לאכול את הסוכריות שעל גבי הספינר והשבשבת בשבת ומכמה טעמים שהתבארו בפנים ונציין את חלקם.
- ב. **חוזר לקדמותו:** אינו נחשב מתקן מנא, שהרי היה כבר כלי מתוקן ודבר חיצוני הפריע לו, ועתה מוריד את הדבר החיצוני וחוזר למצב של כלי גמור כפי שהוא בעצם כל הזמן.
- ג. **דרך משחק:** צורת שימוש במשחק זה ואינו תיקון או קלקול.
- ד. **תיקון קל:** אכילת הסוכריה הוא תיקון קל ואין בו טירחה גדולה להחשיבו כמתקן.
- ה. **לא מסתובב:** במקרה שהסוכריה דבוקה למרכז הספינר, מותר לאכול את הסוכריה ואינו נחשב 'מתקן מנא'.
- ו. **ביזוי אוכלים:** אין בספינר חשש של ביזוי אוכלים כיון שהוא צורך האדם, ואינו נפסד כלל.
- ז. **זהירות:** בפתיחת האריזה בשבת צריך להיזהר לא לקרוע אותיות וציורים.

לתרומות והנצחות
חייגו עכשיו
02-5377085
שלוחה 8

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ₪ מזומן

שאלה: האם מותר לפתוח ולסגור בשבת

'מחיצות זזות', ומדוע?

הצדדים: בהרבה מהיכלי התורה והחסידות ואולמי שמחות, נפוץ השימוש ב'מחיצות אקוסטיות', עם בידוד מיוחד המיועד להפרדת החדרים, המחיצות נעות על המסילות הקבועות בתקרה, ונתפסים אחד בשני, ויש סוגים שגם מתחברים לרצפה. האם אסור משום בונה וסותר או לא, והאם יש הבדל אם תקעה בחוזק, ללא תקעה בחוזק? הצד לאסור, כיון שקבועות ונראות ממש כמו קיר וההפרדה יוצרת חדרים נפרדים. והצד להתיר שהכל קיים כבר והוא רק מזיז מצד אחד למשנהו. מקורות: ביאור שיטת האוסרים בדברי הג"ר יצחק דרזי שליט"א (שבות יצחק חלק יד מלאכות שבת פרק ט עמוד קט), ביאור שיטת המתירים בדברי הג"ר יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א (קובץ היכלא חלק ז עמוד קעח).

במזמור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 248 על סך 100 ₪
האברך החשוב הרב בנימין יהושע חדאד שליט"א
ישיבת מיר ירושלים בית מדרש המרכזי

מדור זה נתרם השבוע לעילוי נשמת הר"ר אלימלך בן הר"ר אפרים הלוי זצ"ל נלב"ע כ' טבת תשס"ו ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: מעשה שהיה בבחור שהתערב עם חברו, שאם יצליח לקבל 100% במבחן של משנה ברורה דרשו חבירו יתן לו 50 ש"ח, ואם יקבל פחות מכך הנבחן ישלם לחבירו 50 ש"ח. בפועל הנבחן לא קיבל 100% והשאלה האם צריך לשלם או לא, אולי פטור כדין אסמכתא או מטעם אחר לפטור?

תשובה: באופן שהתובע או הנתבע ספרדים שנוהגים כדעת השו"ע, ודאי פטור מלשלם. גם באופן ששניהם אשכנזים שנוהגים כדעת הרמ"א פטור, אלא אם כן עשו קנין (סודר וכדומה) להתחייב, ובתנאי שההתערבות היתה כעין 'משחק בקוביה' שינחש את התשובות, אבל באופן שהנבחן בטוח שיצליח מחמת ידיעת החומר אינו כמשחק בקוביא ופטור. ותנאי שהתחייבו זה כנגד זה והניחו המעות ברשות שאינו של אחד מהם כמבואר בשו"ע (חו"מ סימן רז סעיף יג) וברמ"א (שם).

יש לציין למה שמבואר בשו"ע (סימן שע) שיש אופנים שעצם ההתערבות הוא חשש גזל, שפוסלו לעדות.

לתגובות לכותב התשובה ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' 02-5350535 שלוחה 1-1.

עדכוני הלכה

הגר"ח קנייבסקי שליט"א: ללמוד זוהר אפילו בלי להבין!

השלמה לגיליון עומק הפשט מספר 248, בנושא 'בשמים יזכירו לו מה שלמד'. מבואר בזוה"ק (פרשת וישב דף קפה), ובספר חסידים (סימן תתשסד), שבגן עדן מלמדים את האדם מה שלא הבין בחייו. לפי זה מחדש השו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה יב יג), בתורה שבכתב אפילו אינו מבין מקיים מצות 'ולמדתם', אבל בתורה שבעל פה אם אינו מבין הפירוש, אינו נחשב לימוד כלל. ובכל זאת, צריך ללמוד את כל התורה גם דברים שאינו מבין, ולעיתים לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שלמד בעולם הזה, ולא הבין מקוצר דעתו.

והורה למעשה הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (קובץ גיליונות פרשת ויגש תש"פ עמוד 6), להגר"ר אריה שכטר זצ"ל לעבור על הזוהר לפחות פעם אחת, אפילו בלי להבין, ובשמים יסבירו לו כל מה שלא הבין.

נושא הגיליון הבא:

'בונה וסותר במחיצות זזות בשבת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 95

פרשת שמות

תש"פ

הרב אברהם זנגר

אכל תמרים בבית ועומד לאכול מזונות בכולל האם יברך ברכה אחרונה על התמרים בביתו

ספק, וכן בביה"ל סי' ח' סי"ד לענין טלית ובסי' כ"ה ס"ה בשם הגרע"א לענין תפילין, ובביה"ל סי' קנ"ט ד"ה ולכתחילה לענין נט"י שיטמא ידיו כדי שיתחייב בודאי בנט"י ויוכל לברך ע"ז, אע"ג דבכל הני גווני הוי בכלל האיסור לגרום ברכה שאינה צריכה כמבואר במשנ"ב סי' רט"ו סק"ח ושעה"צ שם וסי' קע"ו סוסק"ב, ועי' גם בשד"ח אס"ד מערכות ברכות סי' א' סק"ד].

וכן מצאנו בפוסקים לענין שבעת המינים דאם צריך ללכת למקום אחר ולהמשיך לאכול שם יברך ברכה אחרונה קודם שהולך או שיכוין בברכה שלפניה שלא לפטור את המשך אכילתו במקום השני כדי לצאת מספק חיוב ברכה לפניה במקום השני, [בספר ברכת הבית שער כ' ס"ד כתב שיברך קודם שהולך, וכ"כ במשנ"ב דרשו' על המשנ"ב הנ"ל בשם הגריש"א והגר"ח פ' שיינברג זצ"ל, (והוא דלא כדעת התה"ד סי' קע"ח סק"ג ע"ש ודבריו צ"ב), ובשו"ת קרן לדוד סי' נ"ט ושבת הלוי ח"י סי' מ"ו כתב שיכול לכוין בברכה שלפניה כנ"ל].

ההיתר לגרום ברכה שא"צ במקום ספק הוא רק במקום ספק ביטול ברכה

אולם יש לפקפק דבכל המקומות שמצאנו בפוסקים דמותר לגרום ברכה שא"צ במקום ספק הוא במקום ספק ביטול ברכה, אבל כאן אין ספק ביטול ברכה אלא ספק ביטול החיוב לברך במקומו, ומאן יימר לן דגם בכה"ג מותר לברך ברכה שא"צ.

וקצת מקור לחילוק זה, דהנה בסי' קע"ח ס"ב נחלקו המחבר והרמ"א אם מי שעשה שינוי מקום צריך לברך

נשאלתי מאברך הנוהג לאכול עוגיות עם קפה בבוקר, ופעמים הוא מספיק לאכול בבית קודם נסיעתו לכולל, ופעמים הוא אוכל כשמגיע לכולל, ואירע שלא היה לו זמן להכין לעצמו קפה בבית והחליט שיאכל בכולל, אולם טרם צאתו מהבית אכל כמה תמרים, וקודם שבירך ברכה אחרונה על התמרים נסתפק אם עליו לברך לאלתר או להמתין ולברך בהגיעו לכולל יחד עם הברכה אחרונה על המזונות שיאכל שם (על המחיה ועל העץ) מחשש איסור גורם ברכה שאינה צריכה.

אם שבעת המינים טעונים ברכה במקומם

יסוד הנידון בזה דבשו"ע סי' קע"ח ס"ה וסי' קפ"ד ס"ג הביא ב' דעות אם שבעת המינים טעונים ברכה לאחריהן במקומם, וכתב המשנ"ב סי' קע"ח סקמ"ה בשם האחרונים דלכתחלה יחמיר לברך במקומם, [וכן לענין שינוי מקום אם שינה מקומו וממשיך לאכול במקום אחר א"צ לברך שוב ברכה ראשונה מספק כדין דברים הטעונים ברכה במקומם], וא"כ לכאן עליו לברך במקומו, ואין לחוש לאיסור גורם ברכה שא"צ, כדחזינן בכל דוכתי דאין איסור לגרום ברכה שא"צ במקום ספק, [וכגון בשע"ת סי' ח' ס"ק יב-יד בשם התבו"ש גבי שוחט כמה בהמות וסח ביניהם דהוי ספק אם צריך שוב לברך, וכתב דשרי להפסיק הפסק גדול שע"ז מתחייב בודאי לברך, ואע"ג דהוי ספק גרם ברכה שא"צ שרי כיון שעושה כדי לינצל מספק ביטול ברכה. וכן בשו"ע סי' קע"ד ס"ז דיברך על מים קודם הסעודה כדי לפטור הספק אם לברך בתוך הסעודה, ובשו"ע שם ס"ד דיכוון שלא לפטור בהבדלה את היין שבסעודה אח"כ מחמת

המרבח בברכות, דזה ודאי אינו כן, אלמא דטפי חמור אינו מברך כלל מגורם ברכה 'עכ"ל.

מאיך גיסא בשעת סי' תרל"ט סק"ח כתב 'דכל שעושה כן משום שרוצה לצאת ידי ספק אי"ז ברכה שאינה צריכה', וכן בסוף דבריו 'כיון דהשתא מיהו בע"כ צריך לעשות כן להינצל מספק אינו גורם ברכה שאינה צריכה, דצריכה היא לדברים 'עכ"ל, וזה כצד הב' הנ"ל. וכן משמע בל' הביה"ל סי' כ"ה ס"ה ד"ה וטוב; 'ואי"ז בכלל גורם ברכה שאינה צריכה דהא מוכרח לעשות כן מפני ספיקא דדינא' וכו'. וכ"ה ל' האג"מ ח"ד סי' מ' אות א'; 'וגם מסתבר דאף בכוונה יכול לעשות שינוי מקום כדי שיתחייב בברכה ולא נחשב שגורם ברכה שאינה צריכה, דכיון דאינו יכול לאכול מחמת שרוצה לעשות כדן הלכתחילה שפיר עושה דהרי היא צריכה כדי שיוכל לאכול לכתחילה' עכ"ל. וכ"ה ל' השד"ח (שם), וכן ל' ברכת הבית ש"א סקס"ג. [רוב המ"מ מספר וזאת הברכה בירור הלכה כ"ט].

וצד שלישי מצאתי בזה באשל אברהם מבוטשאטש סי' רט"ו ס"ד וזה לשונו; 'ספק גרם ברכה שא"צ נראה דקיל לכו"ע ואין חשש לעשותה וכו' ולא מצינו בש"ס רק גרם ברכה שא"צ בודאי, משא"כ בספק, וספק זה קיל משאר ספיקות דרבנן, שמ"מ הוא מברך להשי"ת הוא מצוה, ובבחינת הלואי שיתפלל כל היום' עכ"ל. והיינו שנקט דספק ברכה שא"צ לא נאסר כלל (ואף לולי שיש ספק ביטול ברכה).

ונראה נפ"מ בין הצדדים הללו באופן שיכול לפטור את הספק באופן אחר אולם הדבר כרוך בטירחא, דלצד הא' שההיתר הוא משום דחיה מסתבר שיש חיוב לטרוח במידה מסויימת לפטור את הספק באופ"א כדי להימנע מספק ברכה שא"צ, אולם להצד דאי"ז ברכה שא"צ כלל, מסתבר דאין חיוב, ורק אם יכול לפטור את הספק בקל מחויב בכך משום שאז חוזר להיחשב ברכה שאינה צריכה מחמת שיכול לצאת מידי ספק באופ"א, אבל אם הדבר כרוך בטירחא מסתבר דעדיין חשיב ברכה הצריכה. והרחבנו בכ"ז בספר בירורי ברכות סי' ד'.

וניד"ד תלוי בזה כאמור, דלפ"ד התבאר ש מסתבר דרק ביטול ברכה חמור טפי מאיסור ברכה שא"צ, אבל ביטול הדין לברך במקומו אינו חמור טפי מברכה שא"צ.

ברכה אחרונה על מה שאכל קודם שימשיך לאכול או שיכול להמתין עד שיסיים אכילתו במקום השני ע"ש, ובכה"ח סק"א וסקי"ד כתב דאף בני ספרד נוהגים בזה כהרמ"א משום ספק ברכות להקל, וצ"ב דהא אין כאן ספק ברכה לבטלה אלא רק ספק ברכה שא"צ, ובזה הלא נקטו הפוסקים דמותר לברך ברכה שא"צ במקום ספק. [וכן נקט בפשיטות בתהל"ד סק"ב דבספק זה אין איסור להחמיר ולברך קודם שממשיך לאכול כדן ברכה שא"צ במקום ספק]. ואולי הביאור הוא כנ"ל דאין היתר להכנס לספק ברכה שא"צ אלא במקום ביטול ברכה לגמרי ולא במקום ביטול חובת ברכה במקומו.

עוד דוגמא לזה מד' הרמ"א סי' רצ"א ס"ג דלכתחילה אין לחלק סעודת שבת לשנים ע"י שמברך באמצע ברהמ"ז משום ברכה שא"צ ע"ש במשנ"ב, ומשמע קצת דאף במקום ספק איסור ע"ש, וכן משמע במשנ"ב סי' תמ"ד סק"ח, ואפשר דהטעם הוא כאמור דרק במקום ביטול ברכה מותר לברך ברכה שא"צ, וצ"ע. [ובספר בירורי ברכות סי' פ"ב כתבנו בזה באופ"א].

גדר ההיתר לגרום ברכה שא"צ בספק הותרה או דחיה

אכן נראה דניד"ד תלוי ביסוד הדין שנקטו האחרונים דמותר לברך ברכה שא"צ במקום ספק ברכות, אם הוא דין דחיה, שנדחה האיסור דרבנן של ברכה שא"צ מפני ספק ביטול ברכה, או דאין כאן לתא דאיסורא כלל, דכל שיש לו ספק ברכות מיקרי ברכה הצריכה כיון שצריך לברכה זו מחמת הספק, דאם הוי דין דחיה יש לדון כנ"ל דרק בשביל ספק ביטול ברכה נדחה איסור זה ולא בשביל ספק ביטול דין ברכה במקומו, אבל אם ההיתר הוא משום דבמקום ספק חשיב ברכה הצריכה ה"נ בזה חשיב ברכה הצריכה לברך במקומו.

ומצאנו ב' דרכים אלו בפוסקים, דבתבואות שור יו"ד סי' י"ט סק"ז כתב 'מוטב להכניס את עצמו בספק גרם ברכה שא"צ מלהיכנס בספק שימנע מלברך' (הובא בשע"ת סי' ח' סק"ד), ומשמע שהוא ענין דחיה, וכ"כ שם בסק"ז 'דעדיף טפי להכניס עצמו בספק ברכה שא"צ מלהכניס עצמו שלא יברך במקום הצריך ברכה, דסברא הוא, הגע בעצמך אם הכניס אדם עצמו בודאי לברכה שא"צ ובא להימלך, האם נאמר לו תעשה בלא ברכה כלל כדי שלא תיכשל באיסור

מה יותר חמור, ביטול ברכה או ברכה שא"צ

בעיקר דעת התב"ש דביטול ברכה חמור טפי מאיסור ברכה שא"צ, מצאנו סייעתא לזה בישועות יעקב סי' כ"ה סק"ה וארצות החיים שם סקנ"א שפירשו ד' רש"י במנחות לו. דמי שביטל ברכה חוזר עליה מעורכי המלחמה משא"כ מי שגרם לברכה שא"צ קיל טפי ואינו חוזר עליה מעורכי המלחמה, [דפרש"י דמי ששח בין תש"י לתש"ר ולא חזר לברך על התש"ר חוזר עליה מעורכי המלחמה, ודקדקו מזה דאם חזר ובירך הגם דעבר על איסור גורם ברכה שא"צ אינו חוזר מעורכי המלחמה].

אולם הישועות יעקב גופיה כתב לתמוה ע"ז דודאי איסור גורם ברכה שא"צ חמור מביטול ברכה שהוא מלתא דלא תשא ע"ש. וכן בשו"ת ובחרת בחיים להג"ר שלמה קלוגר זצ"ל סוס"י נ"ה כתב לחלוק ע"ד התב"ש הנ"ל, דאיסור ברכה שא"צ חמיר טפי שעובר בזה על לא תשא דאו' או עכ"פ דרבנן ע"ש.

ולפ"ר נידון זה תלוי אם האיסור לגרום ברכה שא"צ שווה לאיסור ברכה לבטלה או לא. דבפשוטו כל האיסור הוא רק במעשה הגורם לברך שוב אבל גוף הברכה הוי ברכה המחייבת ושפיר מברך, אולם המהרש"ק נקט דהוא בכלל איסור ברכה לבטלה, דכיון שלא היה צריך לבא לברכה זו עובר בגוף הברכה על איסור לא תשא, וכן נקט הח"א כלל נ"ה בנשמת אדם סק"א דהשח בין תש"י לתש"ר שהוא גורם לברכה שא"צ עובר על לא תשא דאו' לד' רש"י מנחות לו, וכן משמע במאירי ברכות מא. ד"ה מי שבירך, וכן מבואר להדיא בשו"ת יכן ובוועז ח"א סי' קכ"ט לבנו של התשב"ץ דאין חילוק בחומר האיסור בין לגרום ברכה שא"צ לברכה לבטלה, והובא במגן גיבורים סי' כ"ה ס"ט, אך המגן גיבורים כתב שיש לחלק ביניהם דגורם ברכה שא"צ אין בו איסור דאו' אלא דרבנן כיון שאינו מברך לבטלה ממש, וכן בברכ"י סי' מ"ו האריך לחלק בזה נגד המהרשד"ם שדימה ביניהם ע"ש. ובאמת אין הסברא מובנת כלל לומר שעובר בזה על איסור לא תשא, שהרי ודאי מחויב הוא כעת לברך ואיך יתכן שעובר בזה על לא תשא.

ובפשוטו יש להוכיח נגד ד' הישועות יעקב והמהרש"ק מהשו"ע סי' כ"ה ס"ט שכתב דאם סח בין תש"י לתש"ר חוזר ומברך, ואמאי לא נימא ליה שלא יברך, דהא לדבריהם עדיף לבטל ברכה מלעבור על איסור ברכה שא"צ, (ואין לומר שכבר עבר את האיסור במה שקלקל את פטור הברכה מהתש"ר ע"י ששח ומאי דעבד עבד ולא יתקן את האיסור ע"י שלא יברך, דמסתבר שלדבריהם דחומר האיסור הוא כברכה לבטלה היינו מפני שעובר את האיסור בעצם מעשה הברכה ולא במעשה הגורם לכך), וצ"ע. [עיקרי הדברים הנ"ל מהרה"ג ר' יוחנן בורגר שליט"א].

אכילת תמרים ומזונות חשיבי כב' אכילות או כאכילה אחת לענין שינוי מקום

אולם נראה לדון בניד"ד מטעם אחר, דשמא י"ל דהאוכל תמרים ומזונות נידון הכל כאכילה אחת הואיל ומחויב לברך ברכה אחת על שניהם יחד, וא"כ יכול לכתחילה לברך במקום השני וחשיב כמברך במקומו, כמש"כ בשו"ע סי' קפ"ד ס"ב דמי שאכל פת ויצא ממקומו יש לו עצה לאכול עוד מעט פת במקום השני ואז לא יצטרך לחזור למקומו כי גמר אכילתו הוא במקום השני, וה"נ בזה גמר אכילתו יהא במקום השני, ואף שאוכל שם מזונות ולא תמרים מ"מ י"ל דאכילה אחת היא כאמור.

האוכל מזונות ופירות חייב ברכה אחת או חייב ב' ברכות אלא שכוללם יחד

ונראה דנידון זה תלוי במה שהרחיבו ספר זמנינו לחקור בגדר הדין דהאוכל מזונות ופירות מברך ברכה אחת על שניהם, אם באמת ב' חיובי ברכה נפרדים יש לב' המינים ומה שהוא כוללם בברכה אחת הוא כמו בהפרשת תרומות ומעשרות דמברך ברכה אחת על הפרשת תרומות ומעשרות אע"פ שהם כמה חיובים נפרדים על כל הפרשה, וכן המניח עירוב תבשילין ועירוב חצירות כוללן בברכה אחת 'על מצות עירובי חצירות ועירובי תבשילין' או 'על מצות עירובין' כמבואר במשנ"ב סי' שס"ו סקע"ח אף שהם ב' ברכות נפרדות לגמרי, או דהוי חיוב ברכה אחד על אכילת ז' המינים אלא שתקנו חז"ל לפרט בברכה.

האוכל חצי שיעור מזונות וחצי שיעור פירות מברך מעין ג' או בורא נפשות

ויש שכתבו לבאר דזהו שורש פלוגתת האחרונים אם האוכל ח"ז מזונות וח"ז ענבים מברך בנ"ר או מעין ג', [ד' הגר"ז (סדר ברכות הנהנין פ"ח ס"ז) ודה"ח (סי' ק"כ סכ"ו) דמברך מעין ג', ולכאו' כוונתם דמזכיר ב' המינים בברכה, אולם ד' הקיצור שו"ע (סי' נ"א ס"ד) בן איש חי (מסעי ס"ה והובא בכה"ח סי' ר"י סק"ד), אפיקי מגינים סי' ר"י סק"א, דמברך בנ"ר, וכן צידד בשש"כ ח"ג פנ"ד הערה ע"א בשם הגרשז"א זצ"ל, וכ"ה בספר הליכות שלמה מועדים ח"ב פ"ב הערה 39, וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ב סי' מ"ו סעי' מ"ז, וחיידש עפ"ז דאם אכל מאחד מהם ספק כזית הוי ספק אם ברכתו מעין ג' או בנ"ר ואינו יכול לברך

חיובי ברכה הם מסתבר דחובת הברכה של כל מין היא במקום אכילתו.

האוכל מזונות ופירות האם מותר לו לברך ברכה אחרונה על כ"א מהם בנפרד

עוד יש לדון בניד"ד לאידך גיסא, דלהצד דהו"ב חיובי ברכה נפרדים יש לדון דשמא אין כלל איסור ברכה שא"צ להפרידם ולברך על כל מין בפנ"ע, דאיוסור ברכה שא"צ שמצאנו בפוסקים בכל דוכתי הוא כשיכול לפטור ב' פירות בברכה אחת וכדו' אבל כשיש לו ב' חיובי ברכה ויכול לכוללם בברכה אחת י"ל דאין בזה איסור ברכה שא"צ, וכן בציור שהבאנו לעיל במניח עירוב חצירות ועירוב תבשילין או מפריש תרומות ומעשרות יש לדון דאין בזה איסור ברכה שא"צ אם מברך על כל אחד מהם בפנ"ע כיון שהם ב' חיובים נפרדים לגמרי.

ונחלקו בזה האחרונים; בשד"ח (אס"ד מערכת ברכות סי' א' סק"ד) כתב דהוי ברכה שא"צ והביא כן בשם ספר אות היא לעולם ח"א סי' ל"ג שנקט כן בפשיטות, וכ"כ בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' ל"ב דמדברי הראשונים משמע דאסור לחלק הברכות וביאר הטעם משום איסור ברכה שא"צ, וכן הכריע בשו"ת פני מבין סי' מ"א, אולם בא"א מבוטשאטש סי' ר"ח סי"ב נקט בפשיטות דמותר לחלק הברכות ואין בזה משום ברכה שא"צ, וכן משמע משו"ת מהר"ם די בוטון סי' ל"ח (המובא בגליון רעק"א ומשנ"ב סי' שס"ו סקע"ט) לענין מי שמברך על עירובי חצירות ועירובי תבשילין דאינו מחויב לברך ברכה אחת על שניהם, וכ"כ ביד אפרים שם (סי' שס"ו סי"ד), וצ"י לזה בספר בר אלמוגים סי' קכ"א, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' פ' ס"ק נ"א כתב לחלק בזה, דאם מתחילה היה דעתו לאכול שניהם אסור לחלק הברכות, אבל רק אחר שאכל מזונות נמלך לאכול פירות יכול לברך תחילה על המזונות ע"ש כ"ד, וצ"ע בכ"ז.

שו"ר בספר בר אלמוגים למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל סי' מ"ט עמ' רע"א שדן בניד"ד והעלה רוב הצדדים שנתבארו לעיל, וצידד לדינא דיברך במקומו, וכן הובא שם עובדא שהורה כן למעשה בחוהמ"ס תשע"ג האחרון לחייו באחד שאכל מזונות בחדר אחד וענבים בחדר אחר, והורה שיברך על העץ במקומו ואח"כ יחזור לחדר הראשון ויברך על המחיה.

כלל (כד' המשנ"ב בכמה דוכתי בספק מעין ג' ספק בנ"ר). ובפשוטו פלוגתתם תלויה בחקירה הנ"ל, דאם הוי ב' חיובים נפרדים מסתבר דאין כאן שום חיוב ומברך בנ"ר (דלענין ברכת בנ"ר כל המאכלים מצטרפים כמש"כ המג"א ומשנ"ב סי' ר"י דאם אכל ח"ז מזונות וח"ז שהכל מברך בנ"ר), אבל אם הוי חיוב אחד על אכילת כזית משבעת המינים מסתבר דמצטרפים וחייב לברך מעין ג'. [והרחבנו בזה בספר בירורי ברכות סי' קצג-קצד-קצו ושם כתבנו לבאר הפלוגתא באופ"א].

אם בביאת המשיח יברכו עליו ב' ברכות על ראיית חכם ומלך או ברכה אחת

ועי' במנחת שלמה סי' צ"א אות כ"ז שדן אם מותר לכלול בברכה אחת ב' חיובים שונים, וכגון בביאת המשיח במהרה בימינו אם יברכו עליו ב' הברכות על ראיית חכם ומלך בנפרד או בברכה אחת, והסיק שיברכו ב' ברכות, וביאר דלא דמי לברכת מעין ג' דהוי ברכה אחת ע"ש, ומבואר שנקט הגרשז"א זצ"ל דהוי חיוב ברכה אחד.

ועי' חזו"א סי' ל"ד סק"ז שביאר הטעם דבברכה אחרונה תקנו חז"ל ברכה אחת לכולם ואילו בברכה ראשונה לא תקנו לכולם, לפי שברכה ראשונה מתייחסת יותר לטעימה ראשונה משא"כ ברכה אחרונה מתייחסת לכל האכילה כאחד ע"ש בכ"ד, ומשמע מזה דנקט דהוי חיוב ברכה אחד.

והנה לשיטות הראשונים דברכת מעין ג' בשבעת המינים היא מה"ת פשיטא דהוי חיוב ברכה אחד, דהא מדאו' אין חילוק בין כל ז' המינים וחיוב ברכה אחד הוא להם, [ורק פת חלוקה מהם דבעי ג' ברכות מה"ת משום דארץ הפסיק הענין כמבואר בברכות מד.], והחקירה הנ"ל היא רק לפ"מ שפסק השו"ע סי' ר"ט לעיקר כד' הראשונים דהוי מדרבנן, וכן להשיטות דהוי מדאו' יתכן דאחר שחילקו חז"ל הברכות הוי כב' חיובים נפרדים עכ"פ לענין הדין דטעון ברכה במקומו, אשר מסתבר שהוא דין דרבנן.

נשוב לניד"ד, דאם מעין ג' על אכילת מזונות ופירות הוא חיוב ברכה אחד מסתבר דהאוכל ב' המינים בב' מקומות חשיבא אכילה אחת וחובת הברכה על שניהם הוא במקום שאכל המין האחרון, אבל אם ב'

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לרפואת והצלחת ברוך בן צביה בתשח"י

הל' כבוד תלמיד חכם

תלמיד חכם היה פטור ממס, ומכירת סחורתו מוקדמת

יו"ד סי' רמג סעי' ג

סעיף ג

מתי איבד שם 'תלמיד חכם'

שו"ע - ת"ח המזלזל במצות ואין בו יר"ש הרי הוא כקל שבציבור.

מסביר הגר"א אות ט הרי הוא כקל שבציבור. פי' ת"ח פטורים ממיסים כדכתיב 'כל קדושי בידך' מי שעושה רצון ה' הרי הוא בידו ומופקע מהנהגת הטבע וממילא אינו צריך שמירה, ות"ח המזלזל במצוות אינו ת"ח הלכך חייב בחובת ההשתדלות וצריך להשתתף כמו כולם.

והחיד"א בשיורי ברכה כתב כקל שבציבור. פי' שיש בידו עוון חילול ה' שהוא חמור מאד, ועוד שההמון למדין ממנו והוא חוטא ומחטיא את הרבים. ואסור לשמוע דברי תורה מפיו ולסמוך על הוראתו.

[ויתכן דהגר"א לא נחלק עליו, אלא סבר דאין עליו שמירה כמו כולם מכיון שהוא רשע ומחטיא את הרבים].

והרשב"א בשו"ת ח"ב סי' רצא כתב וז"ל: ומ"מ צריך לדקדק בדבר היטב שיהא אותו ת"ח נוהג כשורה, הולך בנחת עם הבריות, ומשאו ומתנו באמונה עימהן כדרך של חכמים, הא לאו הכי הוא מבזה עצמו ומבזה תורתו ומשניא עצמו ותורתו, ואין אחרים חייבים בכבודו עכ"ל.

עוון חילול ה'

חומרת עוון חילול ה' מבואר בגמ' יומא פו. ארבע חילוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש:

א. עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו שנא' 'שובו בנים שובבים'.

ב. עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויוה"כ מכפר שנא' 'כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטותיכם'.

ג. עבר על כריתות ומיתות בי"ד ועשה תשובה, תשובה ויוה"כ תולין, וייסורין ממרקים שנא' 'ופקדתי בשבט פשעם'.

ד. אבל מי שיש חילול ה' בידו אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביוה"כ לכפר, ולא בייסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה מכפרת שנא' 'אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו'.. רח"ל.

וא"כ ת"ח שאין בו יר"ש הרי הוא כקל שבציבור, מכיון שהוא רשע שהרי חילל את ה' ואין לו כפרה.

גמ' יומא פו. היכי דמי חילול ה'? אמר אביי כדתניא 'ואהבת את ה' אלוך' שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה בריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר 'ישראל אשר בך אתפאר'.

ועוד יש ענין מיוחד של זהירות אצל תלמידי חכמים, שלא ינהגו באופן שיגרום להמון העם לחשוד בהם במעשים שאינם הגונים, ובפרט כשיש במקום חילוניים ועמי ארצות, שזה לא ייאמן במה הם חושבים וחושדים.. (כל אחד היכן שראשו ומעיינותיו נמצאים ולב יודע מרת נפשו!).

וכעין זה מבואר בגמ' מנחות לה. תפילין אין קושרין אותן אלא במינן, ולא באדומות מפני הגנאי. רש"י - שמא יאמרו גרדן הוא, ומדם חטטיו נצבעו והאדימו הרצועות, ודבר אחר רש"י - שמא יאמרו אשתו נדה בעל, ונצבעו בדם עכ"ל.

וצע"ג וכי יש חשש "שמא יאמרו אשתו נדה בעל ונצבעו התפילין בדם"? אלא זה מראה לנו עד כמה דמיונות יכול להיות אצל אנשים חולניים בעינינים הללו, וזה מבהיל עד כמה זה לא מסתבר, ועדיין צריך לזהר כדי שלא יאמרו, ולכן צריך זהירות!

וכן מבואר באבות דר' נתן פרק ב שות"ח לא ידבר עם אשתו או אחותו ברחוב, שאין הכל בקיאין בקרובותיו.

ולמעשה הכל לפי המצב, אבל רואים בכלליות מהלך של חשיבות השמירה מחילול ה'.

שו"ע - תלמיד חכם שיש לו סחורה למכור לא היו מניחים לשום אדם למכור מאותה סחורה עד שימכור הוא תחילה את שלו, ודווקא דליתא עכו"ם דמזבני, אבל אי איכא עכו"ם דמזבני לא, דהא לית רווחא לצורבא מרבנן ואפסודי להנך בכדי לא מפסדינן ע"כ. ובזמן הזה אינו שייך שלא ישמעו להם וממילא בטל.

שו"ע - תלמיד חכם שיש לו דין עם אחד ועומד לפני הדיין ויש שם בעלי דינים אחרים שקדמו לפניו, מקדימים דינו של הת"ח ומושיבין אותו.

סעיף ו

שו"ע - עוון גדול הוא לבזות ת"ח או לשנאותן וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והוא בכלל 'כי דבר ה' בזה'.

ביזוי ת"ח

כתוב כאן לשון 'עוון גדול' ואמאי נקט כאן לשון חריפה כ"כ? מבארת הגמ' סנהדרין צט: את חומרת הענין: ואלו אין להם חלק לעולם הבא ..האפיקורוס. רב ורב חנינא אמרי תרווייהו זה המבזה ת"ח.

כתב גליון מהרש"א ראשים וממונים בקהל כת"ח - דהיינו גם אם רב הקהילה הוא לא ת"ח, אבל המבזהו אין לו חלק לעוה"ב. ועוד כתב דלזול בת"ח אינו בעי כוונה.

מבואר שגם אם כוונותיו טובות, וחושב שעושה לשם שמים, אפילו הכי חשיב מבזה ת"ח ואין לו חלק לעוה"ב.

כמבואר בתשו' אבקת רוכל סי' רב דאפילו שנאת ת"ח לת"ח, ולא רק עם הארץ לת"ח. וכן מבואר ברש"י ברכות יט. אחד מהחכמים המדבר קשה כנגד גדול הימנו ראוי היה נידוי.

שנאת ת"ח

שו"ע - עוון גדול לשנאותן. ומקורו במסכת דרך ארץ פרק יא השנוא לחכמים אין לו חלק לעולם הבא. וזה הפשט בשו"ע עוון גדול לשנוא או לבזות ת"ח שהעובר על שניהן אין לו חלק לעולם הבא שנא' 'כי דבר ה' בזה'.

נחלקו הראשונים בפשט 'אין לו חלק לעולם הבא':

הרמב"ם בהל' תשובה פ"ג ה"ז כתב ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, אלא נכרתין ואובדין ונידונים על גודל רשעם וחטאתם לעולמי עולמים: המינים והאפיקורסים וכו'.

עוד כתב הרמב"ם בהל' תשובה פ"ג ה"ד ויש עבירות קלות מאלו, ואעפ"כ אמרו חכמים שדגל בהם אין לו חלק לעולם הבא ואלו הן: .. המבזה תלמידי חכמים.

מבאר הלחם משנה הל' תשובה פ"ג ה"ז שדינו כאפיקורוס לגבי זה שאין לו חלק לעוה"ב אבל אין לו דין מורידין ואין מעלין. דהיינו: יש אפיקורוס במהותו שדינו מורידין ואין מעלין, ויש מושג אפיקורוס שהוא שם מושאל לדבר המביאו לידי אפיקורסות ועבר עבירה פחות חמורה, ולכן רק הרגיל בהן אין לו חלק לעוה"ב.

נמצא: שהמבזה ת"ח אינו אפיקורוס ממש, ולא איבד שם 'ישראל' דמורידין ואין מעלין, אלא דאין לו חלק לעוה"ב ובעוה"ז נקרא יהודי.

מאידך דעת הרי"ף ע"ז ז: דאפיקורוס מורידין ואין מעלין. ביאר שם הר"ן: אפיקורוס זה המבזה ת"ח. והב"י והדרכי משה יו"ד סי' קנח סתמו כשיטת הר"ן וכ"כ הש"ך ס"ק ודלא כהלחם משנה ברמב"ם לעיל.

להשיב אבידתו

וכן הגהות אשרי סוף אלו מציאות אפיקורוס מורידין וכ"ש שאין מכריזין על אבידתו, איזו היא אפיקורוס רב ור"ח זה המבזה ת"ח, ר"י וריב"ל זה המבייש חבירו בפני ת"ח.

כתב השו"ע ח"מ סי' רסו סעי' ב האפיקורסין אסור להחזיר להם אבידה כעכו"ם. וכתב הפתחי תשובה סי' יז ס"ק יא המבזה חבירו בפני ת"ח וכ"ש המבזה ת"ח עצמו עכ"ל.

להצטרף למנין

המ"ב או"ח סי' נה ס"ק מז כתב שהכופר בתורה שבע"פ אינו מצטרף לכל דבר שבקדושה. ויתכן שמבזה ת"ח שנקרא אפיקורוס לא יצטרף למנין.

אבל למעשה מנהג העולם להקל בזה, כדעת הלחם משנה ברמב"ם והחזו"א, וכן כתב שו"ע הרב קונטרס אחרון הלכות שחיטה סי' ב שכתב המבזה ת"ח וכן הכופר בתורה שבע"פ - שחיטתו כשרה. ואמנם הש"ך והרמ"א יו"ד קנד חלקו עליו דכופר בתורה נחשב גוי גמור לכל דבר, וכ"כ פר"ח ס"ק טו והחכמת אדם כלל א"ס"ה אמנם מנהג העולם להקל כשו"ע הרב.

ועוד צד להקל ע"פ דעת הפר"ח יו"ד סי' קיט ס"ק כא שהמבזה ת"ח דינו כישאאל, ואפילו אם אמרו לו שאסור לעשות כן, אא"כ עושה להכעיס. וכן פסק החזו"א יו"ד סי' ב ס"ק יח ששחיטתו כשרה, ואין נוהגים בזמן הזה דיני מורידין ואין מעלין.

עשרה בטבת, חרבן יהדות אירופה והמפתח לקביעת ימי זיכרון.

שבוע שעבר צמנו את צום העשירי - צום עשרה בטבת. הצום שבו מציינים אנו את יום תחילת התהליך שהוביל לחרבן בית ראשון שממנו טרם נושענו. הרבנות הראשית לישראל צרפה ליום זה את "יום הקדיש הכללי" היום שבו יאמרו קדיש לכל הנרצחים שיום הירצחם לא נודע. הרב יעקב אדלשטיין זצ"ל מעיד (שיחת בין השמשות עמ' 13) כי החזון איש נהג להורות לשואלים שבאו לבכות את העובדה שאין להם אפילו יום לומר קדיש לזכר יקיריהם שנרצחו מבלי שנודע היום, שיאמרו קדיש בעשרה בטבת.

מדוע לא נקבע יום מיוחד להירצחם של כה הרבה יהודים? לזכר אסון כה נורא? ומדוע עשרה בטבת מתאים לצרף אליו את זיכרון החורבן האחרון?

החזון איש נשאל האם יש מקום לקבוע יום או ימים לזכר חורבן יהדות אירופה והוא עונה ואומר:

"ענייני ההלכה קבועים הם ע"פ התורה שעיקרן בכתב ופירוש בתורה שבע"פ, ואף נביא אין רשאי לחדש עד שמצאו להן סמך מן התורה. וכשם שגרעון בכלל נליזה מהתורה, כך ההוספה על מצוות התורה נליזה מהתורה.

ביסוד זה צריך שאלת חכם, אם חייבין לנהוג ז' ימי אבלות על הצרות הנוראות שעברו עלינו אם לא. אם חייבים אין צריך הסכמות, ואם פטורים הרי כבר אנו מוזהרים לנהוג בפטור זה מפני שהתורה פטרתן. ולשמוע מזבח טוב. וההצעה להיכנס ולקבוע ולעשות, לגזור ולקיים, היא כהקלת ראש ח"ו ביסוד ההלכה. וראוי להסירה מעל הפרק בטרם הועלתה.

כן קביעת תענית לדורות הוא בכלל מצוה דרבנן, ומה שיש בידינו הוא מזמן שהיתה עדיין נבואה, ואיך נעזי פנינו, דור שטוב לו השתיקה, להרהר כזאת לקבוע דברים לדורות, והרי ההצעה הזאת מעידה עלינו כמתכחשים בכל חטאתנו ושפלנו, זמן שאנו מלוכלכים בעוונותינו ובפשעינו, דלים וריקים מן התורה וערומים ממצוות. אל נא נעבור לגדולות ממנו, נחפשה דרכינו ונשובה, וזוהי חובתנו". (אגרות חזון איש ח"א איגרת צ"ז עמ' קי"ג)

ונראה בביאור דבריו.

במעגל השנה אנו מציינים כמה ימי חג מן התורה, וכמה ימים מדרבנן, הן ימי חג והן ימי תענית ואבל. מן התורה אנו חוגגים את זכרם של כמה מהאירועים נאדרי ההוד שהתרחשו בזמן יציאת מצרים וההליכה במדבר, אך לא את כולם. מציינים אנו את יציאת מצרים בחג הפסח ואת קריעת ים סוף בשביעי שלו. את מתן תורה ומעמד הר סיני בחג השבועות. ואת ההליכה במדבר והישיבה בסוכות מוקפים בענני כבוד, בימי חג הסוכות. באותה תקופה התרחשו אירועים רבים, ניסיים ומפליאים, שאנו זוכרים אותם בהחלט, הלוא כתובים הם בתורה, אך אין חגים לזכרם. אין חג לזכר תחילת ירידת המן, או לזכר תחילת נביעת המים מן הסלע, מבארה של מרים. אין אנו חוגגים את ההצלה ממזימת בלק ובלעם, ואת הנצחונות הרבים שנחלו במדבר, כגון הניצחון על מדין ועל סיחון ועוג, ונס הנחלים ארנון. כמו כן, אין חוגגים את הכניסה לארץ ואת נס חצית הירדן, את הניצחונות של עתניאל בן קנז על כושן רשעתים מלך ארם נהרים ושל אהוד בן גרא על עגלון מלך מואב, של ברק ודבורה על סיסרא ושל גדעון על מדין, ושל שמשון על פלשתים. לא את תחילת מלכות שאול או דוד ולא את חנוכת המקדש על ידי שלמה ולא את הנס הגדול בשערי ירושלים בתקופת חזקיה עת מתו חייליו של סנחריב בדרך נס. לזכר כל האירועים הגדולים האלה לא קבעו חג. מהם אפוא הקריטריונים לקבוע חג לדורות?

המפתח להבין את הסוגיא נמצא בחג החנוכה.

הגמרא (שבת כ"א ע"ב) מספרת כי בית דינו של חשמונאי, בקבעם את חג החנוכה לדורות, המתינו עד השנה האחרת שנאמר "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודיה" מדוע המתינו ל"שנה אחרת" מדוע לא קבעו את החג מיד אחרי הנס, כפי שנקבעו כל שאר החגים? מעולם לא שמענו כי יש להמתין לשנה האחרת.

שתי השאלות עונות זו על זו.

חג לא נקבע כדי לזכור. חג נקבע כדי לחוות ולהרגיש. אנו זוכרים יציאת מצרים כל יום, אך רואים עצמנו כאילו יצאנו ממצרים רק בחג הפסח. ובאמת, אין אפשרות לצפות מאדם שירגיש חוויה זמן כה רב אחרי שחלפה, שהרי לימודנו חז"ל כי נגזרה גזרה על המת שישתכח מן הלב יותר משנים עשר חודש. לא נאמר שהמת משתכח מן הדעת והזיכרון, הן זוכרים אנו את מתינו משכבר הימים. אבל הכאב של האבדן חולף אחרי שנים עשר חודש. "חיי המדף" של הרגש קצרים. איך ניתן אפוא לחגוג חג כלשהו זמן רב אחרי שהארוע חלף?

הזמן חוזר על עצמו, מידי שנה חוזרים הקיץ והחורף האביב והסתיו באותו זמן. הזמן חוגג במעגלים.

ישנם שני סוגי אירועים. יש אירועים שמתרחשים בזמן מסוים ומשחלף הזמן והם הסתימו ואינם חוזרים ומאירים. ניתן לזכור את מה שהיה, אך לא לחוש, כיון שהאירוע על כל רבדיו חלף עבר. לעומתם ישנם אירועים ששורשם בשורש הזמן, וכל אימת ששבים לאותה נקודה בזמן חוזר אור של האירוע ומאיר, אירועים אלה ניתן לחגוג.

אין אנו יודעים איזה אירוע שורשו בשורש הזמן ואורו ישוב ויאיר כל אימת שנשוב אל אותה נקודה בזמן, ואיזה אירוע מתרחש אך ורק בקליפת הזמן המסוימת בו הוא מופיע, ומיד אחר כך נעלם. אין אפשרות לחגוג אלא את אותם האירועים מהסוג השני. ולכן "חוגגים" אותם, כי הם אכן "חגים" במעגל ושבים ומאירים מידי שנה בשנה.

לכן אומרים בחג הפסח "ביום חג המצות הזה זמן חרותנו" ולא "זכר לזמן חרותנו" מיד שנה בשנה מאיר אור החרות באותו זמן בו האיר בזמנו - בט"ו בניסן. בחג השבועות אנו אומרים "זמן מתן תורתנו" ולא "זכר לזמן מתן תורתנו" כי אור מתן תורה חוזר ומאיר ואנו עשויים להרגיש שמץ ממנו. ואכן לא נס ליחס של החגים ואנו חוגגים אותם בהתרגשות אלפי שנים אחרי האירועים. לעומת זאת כל שאר האירועים שהתרחשו במקביל, התרחשו וחלפו ואינם חגים במעגל השנה, ואין אפוא כל אפשרות לחוות אותם שוב ושוב וממילא לא תיקנו חגים לזכרם.

על אודות החגים שמדאורייתא, פסח שבועות וסוכות, הודיעה התורה כי חגים הם. ומי כמו נותן התורה יודע לאבחן את האירועים ולגלות לנו אלה מהם יחזרו ויאירו שנה אחרי שנה. חג הפורים נקבע על ידי מרדכי ואסתר שהיו נביאים כמו שנאמר שאמרה אסתר לחכמים "קבעוני לדורות" מיד אחרי הנס ידעה אסתר שאור הפורים ישוב ויאיר מידי שנה בשנה. לעומת זאת, כשהתרחש נס חנוכה לא ידעו החכמים האם אור החנוכה ישוב ויאיר אם לא, שהרי חזון הנבואה נחתם ולא היה עוד. ולכן המתינו לשנה האחרת. ואף שלא היו נביאים היו בעלי רוח הקודש וחשו כי אור החנוכה משנה שעברה חוזר ומאיר, לכן קבעום ועשאום לימים טובים בהלל ובהודיה.

לאור זאת מובנים דברי החזון איש שכתב "ואיך נעזי פנינו, דור שטוב לו השתיקה, להרהר כזאת לקבוע דברים לדורות, והרי ההצעה הזאת (- לקבוע יום לזכר החורבן האחרון) מעידה עלינו כמתכחשים בכל חטאתנו ושפלנו, זמן שאנו מלוכלכים בעוונותינו ובפשעינו, דלים וריקים מן התורה וערומים ממצוות. אל נא נעבור לגדולות ממנו". כי למי בימינו היכולת לקבוע לאיזה סוג של אירועים שייכת התרחשות זו או אחרת.

לעומת זאת, עשרה בטבת שהוא יום הצום שקבעו נביאים לציין את התחלת חרבן בית ראשון, אין כמוהו מתאים לאמירת קדיש לזכרם של נרצחי יהדות אירופה בחרבן האחרון כפי שהורה החזון איש בעצמו וכו"ל. כי מאז שהחל חרבן בית ראשון לא נרפאו וגם בית שני שנבנה לא היה בדרגת הראשון, והזקנים שנכחו בחנוכה הבית זכרו את כבוד הבית הראשון - בכו. ומאז שחרב הבית כל האסונות המתרחשים ברחבי הגולה הם המשך לאותו חורבן גדול ותוצאה של העדר בית מקדש והסתר פנים ועיכוב הגאולה.

{ אז נדברו }

פרשת שמות תש"פ | עלון מספר: 449 | לסדר: "בני בכורי ישראל"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

מה ההבדל בין גלות מצרים לבין השואה??

אחת הטעויות שלנו בסיפור יציאת מצרים זה שכשאנחנו מדמיינים ומתארים את עם ישראל במצרים... אנחנו מדמיינים אותם עבדים עצובים ומדוכדכים... וההגדות של פסח בכלל... מכניסות אותנו לטראומות עם כל מיני ציורי זוועה של אנשים שפופים וזבי דם... **ותדע לך שזה לא נכון!!!** מי שחושב שעם ישראל במצרים היו עצובים ומדוכדכים ומוכים... הוא מפסיד את כל הההנקה!!! הוא הופך את גלות למצרים לאסון בסגנון של השואה... וזה לא נכון!!! גלות מצרים זה לא שואה!!! **זה משהו אחר לגמרי!! סוג אחר לגמרי!!! שונה לגמרי!!**

יש הבדל מהותי בין השואה לבין גלות מצרים... **אתה יודע מה ההבדל??**

בשואה האנשים היו מאוד מאוד עצובים ומדוכאים עד דכדוכה של נפש... אבל במצרים?? למרבה האבסוד עם ישראל לא היו בהכרח עצובים... (לפעמים אמנם כן... מסתמא כשהתחילה העבדות פרך והשרי מיסים... כל זמן שעם ישראל עדיין לא התרגלו לגזירות החדשות אז בודאי שהיה צער גדול... גם כשהיו מקרים יוצאי דופן כמו כשמת מלך מצרים והוא היה שוחט ילדי ישראל אז כן כתוב ויאנחו... ויצעקו... וגם בסוף בסוף... כשפתאום נוצרה הסלמה ותבן לא ניתן לעבדך ולבנים אומרים לנו עשו... כאן כבר כן היה מצב של כאוס ש"הנה עבדיך מוכים" אבל ביום יום... במשך שמונים שנות עבדות מצרים זה לא היה ככה... אדרבה... עבד אמיתי ברמ"ח ובשם"ה הוא בדרך כלל לא עצוב... באופן יחסי עם ישראל היו דווקא מרוצים מהמצב שלהם... בטח יותר מרוצים מהתקופה של דור המדבר!!!

המשפטים האלו נשמעים מאוד מאוד מוזרים... נכון??

זה נשמע לך בדיוק ההיפך מההיגיון הנורמלי והמקובל??

אני מסכים איתך שהמשפטים האלו הם רעידת אדמה בשבילך!! אז לצורך העניין אני אתן לך קצת רקע... **אני טיפא אמחיש לך איך עובד ראש של עבד... ואז תנסה להיכנס לראש:** אל תשכח שלעם ישראל היה קישואים במצרים!! אבל לא רק קישואים... היה עוד משהו... היה גם... גם... גם אבטיחים!! ולא סתם אבטיחים... אבטיחים כאלו גדולים... שכל אחד קיבל פלח אחד שלם אחת לכמה ימים... ולפעמים לפעמים... כשהם היו מאוד חרוצים... אז הם גם היו מקבלים בצלים!!! אתה יודע מה זה בצלים?? אתה יודע איזה טעים זה... חחבל לך על הזמן... ואל תשכח שזה עוד חוץ מהקישואים וחוץ מהאבטיחים... תחשוב: בארוחה אחת יש לך גם קישואים... גם אבטיחים וגם בצלים... **זה פשוט גן עדן עלי אדמות!!!** ו... ו... ואל תשאל... יום אחד הוד מלכותו פרעה החליט ברוב טובו לתת לנו דגים!!! כן כן... דגים אמיתיים... לא תאמין... כמו שפעם תמיד היינו מריחים במסעדת דגים מרחוק והיינו מתגרים... אבל הפעם אנחנו בעצמנו קבלנו... ואתה בטח חושב שזה עלה לנו הון תועפות?? לא!! תתפלא לשמוע שלא... זה היה בחינם!! חינם אין כסף!!! איזה אושר... איזה שמחה... תחשוב מה שזה... פעם הייתי צריך לעבוד יום שלם בפרך בשביל לקבל אבטיח... והיום אני מקבל חתיכת דג שלימה ועודו בחינם... ומי? מי פרגן לנו את זה?? פרעה!!! אין עעעעליו... ואל תשאל... יום אחד בהיר ללא הודעה מוקדמת... פתאום עשו לנו הנחה ושחררו אותנו מהעבודה חצי שעה לפני השקיעה! אתה קולט? תמיד אנחנו עובדים בפרך עד רבינו תם... ועכשיו פרעה החליט לפרגן לנו יום אחד ושחרר אותנו מוקדם... לא בשקיעה... אלא עוד חצי שעה לפני השקיעה... אין!!! אין על פרעה... אנחנו משוגעים עליו... איזה מלך של חסד... אנו מבטיחים לך פרעה שתמיד נשמור לך נאמנות... גם אם מיהו יפתה אותנו לצאת ממצרים... אנו לא נבגוד!! תמיד נזכור את החסד שהרעפת עלינו...

הנה!! אתה שומע את התיאור הזה?? **הנה לך תיאור איך עובד ראש של עבד!!** עבד אמיתי ברמ"ח ושם"ה הוא חי בתוך כזו קופסה מצומצמת של ראש קטן... שאין לו שום ציפיות... רמת החיים שלו נמצאת בכזה שפל שאף פעם לא תצליח לעשות אותו מאוכזב ועצוב... כי אין לו לאן לרדת... לא נותר לו אלא רק להיות מאושר ומופתע ומבסוט מהכיוון החיובי... מאושר על כל קמצוץ הכי קטן של הטבה בתנאים המינימליים שלו... **זה התיאור היותר מדויק והיותר נכון איך עם ישראל נראו במצרים!!** לא!! זה לא כמו בהגדות של פסח!!! בהגדות של פסח יש ציורים של פרצוף עצוב ומעונה ומושפל... לא!!! עבד לא נראה ככה!!! עבד לא נראה עצוב!!! עבד הוא אף פעם לא מרגיש מושפל... אתה יודע מי נראה עצוב ומושפל? יהודי בשואה!!! לשואה הגיעו יהודים מכובדים שעד לפני כמה חודשים הם היו אנשים אמידים ומסודרים ויושבים ברומו של עולם... ומשם המצב הדרדר תוך תקופה לא כ"כ ארוכה... עד שהובילו אותם למחנות השמדה של החיה הנאצית... לכן השואה הייתה כ"כ עצובה ומרירית ונוראה!! **לעומת זאת עבדות זה סוג אחר!!** עבדות זה משהו מצד אחד הרבה פחות עצוב ומריר... **אבל הרבה יותר עמוק!!** עבדות זה משהו כפייתי באופן מובנה...

המשך בעמוד 2 בגיליון זה...

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות
שלכם מחזקת את
ידינו...

66

לקוח חדש!!!! נשמה חדשה!!!

לפני כמה שנים נפתחה ליד הבית שלי איזה חנות של פלאפונים (כשרים...) ואין שזה נראה... דווקא מאוד הולך לו... החנות כל הזמן מלאה... כל הזמן אנשים נכנסים... אף פעם לא יצא לי לראות אותו עומד שם משועמם... תמיד אנשים עומדי ומחכים בתור. בקיצור: חנות מצליחה...

יום אחד הגיע תורי להיכנס אצלו... הפלאפון שקניתי אצלו לפני חצי שנה קיבל מים ולא שומעים טוב... ונכנסתי אצלו ומצאתי את עצמי עומד שם עם עוד כמה אנשים... וכל הזמן נכנסים עוד אנשים ואני עומד שם ומחכה לתור שלי... היה לי הרבה זמן לעמוד שם... (כידוע: היום פלאפון שמתקלקל זה כמו רכב... חצי יום אתה מבלה במוסך...) ואז שמתי לב למשהו מעניין... **כולם!!! כמעט כל מי שנכנס... אף אחד כמעט לא בא לקנות פלאפון...** כל מי שהגיע זה כבר אחד שפעם קנה כאן פלאפון... רק הוא התקלקל ועכשיו הוא מגיע לתקן אותו... לרוב האנשים כמובן יש עדיין אחריות והתיקון זה שירות בחינם... בקיצור: עמדתי שם שעתיים ועברו שם הרבה אנשים ואף אחד כמעט לא הוציא כסף... כולם רק באו לתקן... לקבל שירות ו... ובחינם!!! (כן... לפעמים היה שם חמישים שקל פה... מאה שקל שם... אבל לא משהו רציני...) **אמרתי לו: תקשיב... אני בהלם...** עד היום הייתי בטוח שאתה מיליונר... כ"כ הרבה אנשים נכנסים אצלך... אבל עכשיו אני רואה שאף אחד לא בא באמת לקנות... כולם באים רק לתקן... להתלונן... אם ככה... אז מאיפה אתה בכל זאת מתפרנס??? אם אתה כל היום נותן שירות לאנשים שכבר קנו פעם... **אז ממה אתה כן מרוויח?**

עודני מדבר איתו... עודני עומד לו על הראש יחד עם עוד כמה אנשים נוספים... עודנו מברג לזה... מנקה לזה... מנתק לזה... והנה נכנס עוד אחד לחנות... אבל הוא לשם שינוי רצה לקנות פלאפון **חדש...** ואז ככה באלגנטיות... המוכר פתאום עזב את כולנו... הזיז את כולנו לצד ופנה אליו בשיא האדיבות... כן... מה אני יכול לעזור? איזה פלאפון אתה רוצה?? כזה או כזה?? תוך חמש דקות הבן אדם החליט איזה פלאפון הוא קונה... שילם ארבע מאות שקל... **ותוך כדי!!! המוכר קורץ לי...** נו... שאלת ממני אני מרויח??? אז הנה... **הוא!!! האיש הזה!!! עליו אני עושה את היומית שלי...** החנות הזו ריווחית רק בזכות השתים שלוש לקוחות **חדשי** ש מגיעים וקונים פלאפון **חדש!!! הם הכסף הגדול שלי!!!!** כל החנות הזו עומדת על אותם כמה לקוחות חדשים שמגיעים מידי יום...

ואז הוא הסביר לי: מה אתה חושב... אני עושה כל שבוע פרסומת רצינית בידעון של השכונה... אני משלם הרבה כסף על פרסום שיש לי את השירות הכי טוב והמחירים הכי זולים וכו'... **מה אתה חושב... אל מי אני פונה בפרסומות האלו??? אל** **הלקוחות הישנים שלי?? מה פתאום!!!** הלקוחות הישנים שלי יודעים טוב מאוד את הכתובת שלי... הם לא צריכים פרסומת... אבל הלקוחות **החדשים??** התשובה **החדשה...** האורח **החדש** שרוצה

לקנות פלאפון **חדש...** והוא פתוח לכל כיוון... הוא פותח את הידיעון ומחפש איפה יש חנות סלולר... **כאן מתחיל המאבק האמיתי!!!!** כעת יש ארבעה חנויות סלולר שכל אחת רוצה לקחת את הלקוחות החדשים אליה... ואז אני עושה פרסומת מפוצצת בעמוד הראשון של הידיעון... ואילו החנות השניה עושה אמנם בעמוד האמצעי אבל על שני עמודים וכו' וכו'... **כל המלחמה היא על הלקוח החדש!!!!** הלקוח שעכשיו משפשף את העיניים ומחפש איפה לקנות ופתוח להצעות... אבל הלקוח הישן?? אתה שכבר קנית אצלי פלאפון... ואנחנו כבר מכירים... והתרגלת לשירות שלי... (ובפרט אם גם יש לך אחריות אצלי...) עליך אני לא צריך להשקיע בפרסומת... כי אתה יודע יותר מידי טוב את הכתובת שלי... עד כאן נאום ידידי מהחנות הסלולר...

כעת נחזור אלינו: כלפי מה הדברים אמורים???

בחור יקר... אתה שבור ורצוצ... למה היצר הרע עזב את כל הבחורים בישיבה והוא מתעסק רק איתך??? אתה שואל אותי: מה היצר הרע נפל עלי?? למה יש לי חברים שהיצר הרע אף פעם לא הציע להם להיות חוטאים גמורים ואילו אלי הוא לא מתבייש להגיע על כל הקופה?? למה?? במה אני "מיוחס" אצלו יותר משאר החברים שלי??

התשובה היא: בחור יקר: אתה נשמה חדשה!!!! שמעת פעם על מושג ששמו נשמה חדשה?? כן... בתורת הנסתר יש מושג שקוראים לו **נשמה חדשה!!!** האר"י הקדוש בשער הגלגולים מתייחס הרבה למושג של נשמה **חדשה...** נשמה חדשה במילים אחרות זה **לקוח חדש!!!** הנשמה הזו כעת יצאה לדרך... והיא כעת פתוחה לכל כיוון... ברגע שלקוח חדש מחפש את עצמו ורוצה לקנות פלאפון והוא רק לא יודע איפה...

עליו כולם מתנפלים!!! דווקא עליו! כי הוא הכסף הגדול!!!

הוא הלקוח הפוטנציאלי... המוכר מחנות הסלולר יש לו מאות לקוחות... אבל הם לקוחות ישנים... יש להם כבר פלאפון... ביום יום הם לא יגיעו לקנות אצלו פלאפון חדש... הם רק יבואו לתקן פה ושם... ומהם הוא לא יכול להתקדם הלאה... אין לו ברירה... הוא חייב לפנות ללקוחות **חדשים...** שמהם מגיע הכסף הגדול!!! הם הריווח העיקרי!!!

אז זהו!! שאתה... אתה נשמה חדשה!!! אתה כעת ירדת לעולם... ולכן כולם מתנפלים עליך... היצר הרע חייב אותך כקליינט שלו...

אבל!! לא פחות ממנו... והרבה יותר ממנו... אבא שבשמים רוצה אותך אצלו... הסיבה שאתה מרגיש כ"כ קרוע כ"כ... כי... כי אתה **לקוח חדש!!!** ולכן כל אחד מושך אותך עם כל הכח לכיוון שלו...

תבין: רוב הנשמות כיום הם נשמות ישנות... מדובר בנשמות שכבר היו כאן בעולם הזה והתמקמו... כמובן שפעם!!! פעם הם גם היו נשמות חדשות... פעם חבר שלך גם היה נשמה חדשה... כן... חבר שלך שהיום היצר הרע רק מפריע לו להגיע בזמן לסדר...

הרי בגלגולים הקודמים... חבר שלך גם היה נשמה חדשה ואז היצר הרע הלך גם איתו על כל הקופה!! וחבר שלך כבר עשה את העבודה אז... הוא כבר אז בחר להיות עבד ה'... אבל הוא לא גמר!!!! הוא לא סיים את העבודה... ולכן הוא חזר כאן לעולם הזה **לתיקונים!!!** הוא צריך כעת להשלים חלקי תורה מסוימים שהוא לא השלים או להשתלם בבין אדם לחבירו וכו' וכו'... (הוא כמובן יכול להרוס... הוא יכול לקלקל הרבה יותר ממה שהוא מתקן... הכל פתוח...) היצר הרע לא מבזבז יותר מידי פרסומת על קליינטים ישנים... היצר הרע לא מנסה לקחת חרדי נורמלי שמצביע משולב למפלגת יהדות התורה ולנסות לשכנע אותו להצביע פתאום לליכוד... מה הקשר??? למה שזה יקרה?? הוא יודע שהמצביעים הנצחיים של יהדות התורה בחיים לא יערכו לליכוד... **אז על מי הוא משקיע???** על לקוחות **חדשים!!!** על עולים חדשים... על אנשים לא ברורים שעדיין לא התמקמו במדינה... ולכן!!! לכן כל המפלגות מפעילות את כל התותחים רק לכיוון שלך!!!! כן... לגוש הימני יש שתי מיליון מצביעים... וגם לשמאל יש מיליון וחצי מצביעים... אבל עדיין את עיקר הקמפיין על מי מפעילים?? על איזה שש מנדטים בודדים שהם פתוחים לכל מקום... **והם הם הלשון מאזניים!!!** הם אלו שיכריעו את הגוש... ולכן כל העליהם מופנה דווקא עליהם...

כן... זה נשמע מוזר... אתה לומד בישיבה שיש בה מאות בחורים עמלי תורה... אתה מסתובב בין אלפי תלמידי חכמים יראים ושלמים... שיש להם לכאורה נתונים הרבה יותר טובים ממך... הם הרבה יותר עובדי ה' ממך... הרבה יותר מתמידים ותלמידי חכמים ממך... ובכל זאת אתה מרגיש מכולם היצר הרע מתנפל דווקא עליך... מה הוא רוצה ממך??

נו... מה התשובה?? גם לליכוד יש יותר ממיליון מצביעים... אז למה את עיקר הקמפיין הוא משקיע דווקא באיזה ארבע מנדטים מתנדנדים??

כי... כי... כי הם הלקוחות החדשים שלנו!!! לליכוד לא מספיק שלושים ושנים מנדטים בשביל לנצח... הוא חייב בסה"כ עוד!!! עוד ארבע מנדטים!!! והארבע מנדטים האלו הם קריטיים... עליהם יכול דבר... ואותם צריך לגייס **מבחוץ!!!** זה לקוחות חדשים!!! מה הפלא שכולם מתנפלים דווקא עליהם?? אז הנה... זה המקום שלך...

אתה נשמה חדשה!! אתה אמנם יושב בבית המדרש עם מאות תלמידי חכמים שעל פניו הם יותר ממך... ואתה צודק... יתכן שהם באמת יותר ממך... אבל הם נשמות ישנות... הם כבר שותפים טבעיים של קודשא בריך הוא ושכנתיה... אל תדאג... היצר הרע לא טומן ידו בצלחת... הוא מערים עליהם מספיק קשיים... יש לו הרבה עבודה גם איתם... אבל להפעיל מולם קמפיין כדי להוציא אותם לגמרי מהבית מדרש...?? הוא אפילו לא מנסה... אבל אתה?? אתה נשמה חדשה!!! אתה הלשון מאזניים של יחוד קודשא בריך הוא ושכנתיה!!! כולם רוצים אותך אצלם... לכן האר"י הקדוש אומר שלנשמה חדשה יש קשיים מיוחדים שאין לנשמות ישנות... בטח... מפעילים עליה את כל

אם אני כ"כ חשוב... אז תן לי יצר הרע... תן לי להחליט לבד למי אני מוכר את עצמי... (כן!!!!) בפוליטיקה זה תמיד ככה עובד... אם ראש הממשלה מתרפס לאיזה מפלגה קטנה ומנסה לקנות אותם... דווקא זה גורם להם להקשיח עמדות ולענות לו... כן... ראש הממשלה... אם אנחנו כ"כ חשובים... אז תן לנו לקבל את ההחלטה למי אנחנו נותנים את המנדט... ככה זה בכל דבר!!!! והכי הכי בעבודת ה'...)

אם יש לך כ"כ הרבה קשיים... אם היצר הרע מערים עליך כ"כ הרבה ניסיונות ולא מתיימש מלפחות אותך ולגורר אותך לדברים הכי גרועים... זו אידיקציה!!!! יש פה אבחון מדעי שזועק ממנו עד כמה אתה יקר לאבא שבשמים... רק מה??? אתה מצפה שגם הקב"ה יתחיל למשון מהצד השני ויתחנן לפניך שתלך אחריו כמו שהיצר הרע מושר???

לא!!! לא מאחל לך!!! אל תתן לקב"ה להגיע למצב הזה!! אל תתן לאבא שבשמים "לגנוב" לך את המשפטים... אל תתן לקב"ה "לגנוב" לך את הביטוי האישי... תקדים אותו!!!! תדבר במקומו!!!! אל תחכה שהוא יגיד את זה ממקומו... אם הוא מכבד אותך שתגיד את זה מעצמך אז קפוצ' על זה... כן... כי לך תכרע כל בור- ביום המיתה... תשבע כל לשון- לפני הלידה... לפני הלידה ואחרי המוות כולם כבר יודעים את האמת ומכריזים בקול ניחר שהם שייכים לאבא שבשמים... אבל כעת!!!! ביניהם!!!! בין יום הלידה ליום המוות יש תקופת ביניים... תקופת החיים!!!! שבה הקב"ה נותן לך את הבמה... מכבד אותך ונותן לך את המקרפון... בבקשה... תתבטא!!!! אני נותן לך את ההזדמנות להפגין נאמנות בשבילי... הכל פתוח לכל כיוון ואתה עומד מול היצר הרע שמושר עם כל הכח לכיוון שלך... והקב"ה לא מתערב... מי כמון באלמים ה'... הוא מכבד אותך!!!! נותן לך בחירה חופשית להמליך אותו!!!! לבטא את הנאמנות שלך אליו! קפוצ' על ההזדמנות!!!! תפגין נאמנות לאבא שבשמים!!!! ותקנה את עולמך... סו"ס בשביל מה אנחנו פה אם לא בשביל לתת לקב"ה כתר מלוכה... לעמוד מול חלל ריק שכביכול מלכות ה' עדיין לא התגלתה בו... ושם!!!! שם כתר יתנו לך ה' אלוקינו!!!! איפה זה??? בקבוצי מטה... מטה מטה... איפה שיחוד ה' עדיין כביכול לא הגיע... ואתה הוא זה שיכול ליחד את הקב"ה שם!!!!

כאן המקום להבהיר: במאמר הזה כביכול הוצגה תמונה שהלקוח החדש והנשמה החדשה היא הכסף הגדול... אבל הנשמה הישנה שיושב בבית מדרש ולומד... אין ממנו הרבה ריווח... אני סומך עליך שאתה מבין שזה לא ככה!!!! כי אין לקוח לגמרי יש... מי שהנשמה שלו ירדה לעולם זה כבר אומר שיש שטחים ריקים ומכובדים שצריכים להתמלאות... בקיצור: הדוגמא היא לא לגמרי נכונה... חוץ מזה שמירת הקיים היא עבודה קשה לשעצמה... עיין ערך המפלגות שנאבקות על הקולות הטבעיים שלהם... בקיצור: אני סומך על הנשמה הישנה שלא תרצה להחליף עם הנשמה החדשה. (עוד ידובר על זה א"ה עוד כמה שבועות)

וזו הסיבה שיש לך קשיים יותר מכל אחד אחר... כולם מתנפלים דווקא עליך... שתי הגושים מסתערים עליך ודווקא עליך!!!! לכן היצר הרע דוגר עליך כ"כ חזק... אוהו... אבל גם קודשא בריך הוא רוצה אותך ועוד יותר מהיצר הרע... דא עקא!!!! שאת זה אתה פחות רואה...

נו... למה באמת??? אם היצר הרע כ"כ הרבה משקיע בשביל למשון אותי אליו??? אז למה אבא שבשמים לא משקיע קמפיין נגדי... בשביל לאזן את ההסלמה... ולמשון אותי בחזרה אליו? למה זה חד צדדי???

מה התשובה?? בשביל זה אנחנו פה!!!! אל תשכח... אנחנו נמצאים בעולם של הסתרה!!!! אכן אתה קל מסתתר!!! והתפקיד שלנו זה לגלות את הקב"ה... ממילא אל תצפה שהקב"ה יציץ עליך מהעננים ויגלה לך כמה אתה יקר לו... כי ברגע שהוא יעשה את זה הפסדנו את הכל... הפסדנו את סיבת הבריאה... ממילא החכמה והפקחות שנדרשת ממך זה לגלות כמה אתה חשוב אצל אבא שבשמים... אבל לזהות את זה ממקום אבחוני!!!! לזהות את זה מהדלת האחורית... להוציא את הסוד הזה מהמחבא... והדרך הכי קלה!!!! והרמז הכי גס!!!! איך לקלוט עד כמה אתה חשוב לאבא שבשמים... זה דרך היצר הרע בבבדו ובעצמו!!!! אם היצר הרע כ"כ מוכן להשקיע בך... והוא כ"כ הרבה מנסה להוציא אותך החוצה מהנאמנות לקב"ה... סימן שאתה מאוד מאוד חשוב ויקר בשמים!!!! ולכן דווקא!!!! דווקא כשהוא מערים עליך כ"כ הרבה קשיים כעת בתחילת הדרך... הקשיים האלו רק אמורים לתת לך יותר מוטיבציה להאמין איזה פוטנציאל יש לך להפגין נאמנות לקב"ה...

רוצה לשמוע סיפור מצחיק??? כשהייתי ילד נשארתי עם משקעים חמורים מהרופאי שיניים... לכן יום אחד נתתי להם גט כריתות... לא רוצה יותר לראות רופא שיניים... והנה... כצפוי... לאחר עשר שנים של הזנחה חזרתי על ארבע... ונכנסתי אצל איזה רופא שיניים אחד סתם אנונימי... הוא ביקש שאני אפתח את הפה... רק פתחתי את הפה והוא לא יכל להתאפק... נפלטה מפיו כזו קריאת התפעלות!!!! אאווה אאווה...

נבהלתי... מה קרה??? הוא ענה לי בחיוך ובכנות:

תבין... רק על הפה שלך לבד אני יכול לגמור את החודש!!!!

יש לציין שלמרות שהתפעלתי מהכנות שלו... בכל זאת משום מה פתאום הסתייגתי ועזבתי את הרופא שיניים הזה וחופשתי לכבד מישהו אחר שיגמור עלי את החודש... תנחש למה??? כי ברגע שאותו רופא הסביר לי עד כמה השיניים שלי מיוחסות... עד כדי כך שהוא לא יכול להתאפק מלראות כזה פה פוטנציאלי!!!! אז... אז תן לי לי לבדוק את הנושא קצת יותר ביסודיות!!!! תן לי לחפש רופא שיניים קצת יותר מקצועי ורציני שאם יש פה כ"כ הרבה מה לעשות... שזה יהיה שווה... הבנת??? אם היצר הרע עושה עליך כזה אמבוסט וכ"כ משקיע בך... זה רק נותן לך אמת מידה להבין כמה אתה כסף גדול אצלו... ואם ככה!!!!

הקמפיין... מכוונים לעברה את כל התותחים... אז בטח שקשה לה יותר...

האר"י הקדוש אומר: שדוד מלכא משיחא היה נשמה חדשה!!!! ולכן היו לו ניסיונות הרבה יותר קשים משאר קדושי עליון אחרים... תחשוב: יושב לו תלמיד חכם בבית מדרש ולומד תורה כל היום... ופתאום הוא לומד במדרש שלדוד המלך וליהודה וליוסף היו ניסיונות בקדושה... הוא חושב לעצמו... מה הסיפור?? מה היה להם כ"כ קשה?? גם לי יש ניסיונות מידי פעם... ובסיידר... אף פעם לא יצאתי מהכלים... אז מה התורה כ"כ מתפעלת מההתמודדות שלהם?? מה התשובה?? ידידי היקר: הליכוד היה רוצה שככולם יבחרו למפלגה שלו!!!! גם אתה!!!! עקרונית הליכוד היה מאוד שמח אם שלושה מנדטים מיהדות התורה יערכו אליו... זה יהיה מאוד נחמד מצידנו... אבל היות והוא לא חולם שזה באמת יקרה לכן בקמפיין שלו הוא פונה גם אליך... אבל לא ישיר אליך!!!! הקמפיין שלו לא מכוון ישיר לתוך הלב שלך!!!! לא שווה לו להפעיל את התותחים ישירות אליך... אבל יש כאלו שהם כן פונה ישר אליהם! והוא מפעיל את כל כושר הרטוריקה והדיוק איך לקלוע ישיר לתוך הלב שלהם... ונראה אותך במקום הזה מתגבר... נראה אותך עומד כמטרה לחץ... כשכל התותחים מכוונים ישירות לנקודת הלב שלך... נראה אותך ממשיך לדבר ככה באדישות?? זו הנקודה!!!! אתה נשמה חדשה. היצר הרע ממקד אותך!!!! הוא צריך דווקא אותך... ברור שהוא גם היה רוצה את החברותא שלך הקדוש והטהור הזה... אבל הוא לא באמת בונה עליו... אז הוא מסתפק בזה שהוא מקשה עליו את החיים בעבודת ה' ופוסל לו קולות ועושה לו שיבושים במערכת (העיכול) אבל עליך הוא בונה שתהיה איש שלו... אתה הכסף הגדול שלי!!!! אתה הלקוח החדש שיכול להכריע את כל העולם לכל כיוון... אתה הלשון מאזניים...

אתה כ"כ חשוב!!!! ולכן אתה גם כ"כ קרוע... אתה הוא הטלית שכולם אווזים בה... כל אחד מושר בך חוצק: כולה שלי!!!!

ואתה עומד בתווך... היצר הרע צועק כולה שלי... ואבא שבשמים גם אומר כולה שלי... ואתה קרוע באמצע ואם לא יקרה פה משהו אז יהיה פה רח"ל יחלוקו... (אישיות כפולה כפי שכולנו מכירים) אבל אתה הוא הטלית שיכולה בכל רגע נתון להסתער כמו אריה שכול ולהכריז בשאגה אני שייך לאבי שבשמים!!!! היצר הרע לפעמים אווזת בך בכל הכח וצועק: אני מצאתיה!!!! אבל באותה גם אבא שבשמים היה רוצה לטעון: ומצאתי את לבבו של מוטלה שלי נאמן לפני... ואתה תכריע!!!!

אתה הוא זה שיכול להפגין נאמנות לקב"ה... ולהצביע: אני שייך לרבש"ע!!!! הוא מצא אותי!!!! אני ממציא את עצמי נאמן לפניו!!!! כולי שלו!!!! בלי יחלוקו... כולי שלו!!!!

זה השיבר האדיר שעליו יושבת נשמה חדשה!!

"למען לא נבוש..." מושגים בסיסיים בהלכה.

קריאת מודעות בשבת...

בכניסה לבית הכנסת יש כידוע לוח מודעות!!!! בפרט בתקופה האחרונה שיש עידן חדש של עיתוני קיר מעניינים שאנשים עוצרים לידם וקוראים בהם בימות החול... דא עקא!!!! שמרוב שהתרגלנו לזה לא לפעמים גם בשבת אנחנו נעצרים מול הלוח המודעות.

וכאן צריך לדעת שיש מודעות שאסור מדינא לקרא אותם בשבת!!! בא ננסה בקצרה להגיד מה מותר ומה אסור...

בא נתחיל מהדבר הכי פחות חמור... הכתבות בעצמם!!!! זה עוד הדבר הכי קל... לכאורה זה כמו כתבה רגילה בעיתון ש... שיש יהודים שמקילים לעצמם לקרא בעיתון בשבת כפי שמבואר ברמ"א... אבל המשנה ברורה מביא שיש הרבה אחרונים שחולקים ואוסרים... (עיין רמ"א סי' ש"ז סעיף ט"ז ובמ"ב סק"ד) אבל את זה בא נשאר פתוח... סו"ס זה כבר תלוי איפה הבן אדם אוהו... וזה עוד הכי פחות בעיה מדינא...

אבל הפרסומות של צידי הכתבות האלו??? אסור מדינא לקרות! אסור מדין שטרי הדיוטות!!! לעומת זאת בקשת תרומות לצדקה ולבית הכנסת... לכתובת ספר תורה... אבות ובנים וכדו'?? **מותר!** לקרא מודעת אבל?? **מותר!** לוח אירועים של חתונות ושולחן זכר ובר מצווה? **מותר!** מודעה של ברכות לראש משביר לרודף צדקה וחסד על פעילי הרבים למען הקהילה?? אהבה... מותר איכשהו... למה רק איכשהו?? כי... כי בינינו... מאוד תלוי מה יש בשולי המודעה... כי כידוע... הרבה פעמים מודעה כזו היא קידום מכירות... ובשולי המודעה כתוב אנו תמיד לשרותך לתיאום ניתן לפנות למשרדנו או ב... לכן צריך מראש לרחרח מה הולך להיות אופי המודעה... ואולי יהיה מותר לקרא את המודעה הזו "לשם שמים" רק עד השורה הזו ולא עד בכלל!!!! (נו נו... סו"ס הרי לא לזה התמין המשורר... הוא הרי התמין נטו לפרסומות... או מי אתה שתהיה יותר מוצלח מאיש השיעור שלו...??)

להסתכל במחירון של הספרים של בלוי... **אסור בשבת!!!**

להביט בפרסומות של דרשו להצטרף ללומדי הדף היומי... **מותר!!!**

בקיצור: העקרון הוא מאוד פשוט: כל דבר שהוא פרסומת שיש לה מטרת מסחר אסור לקרא בשבת, ואילו כל מודעה שהיא דבר מצוה מותר... **וכמוכן שיש את השטח האפור המאוד הרחב שזה משהו באמצע מזה.** ניקח לדוגמה... בגיליון זה בשבוע זה בעמוד הראשון כתוב מודעה שניתן לקנות את הספר "יומאן", האם מותר לקרא שורות אלו בשבת?? **תלוי!!!! במי זה תלוי??**

זה תלוי ב!!! תלוי אם אני עושה את זה לצרכי מסחר... נו... מה באמת?? או ככה: אם הייתי עושה את זה לצרכי מסחר הייתי מוכר את זה ב-40 שקל ולא ב-15... (הייתי גם אולי מוסיף קצת קומיקס וזה היה עף)... אז ברור שאין כוונתי לצרכי מסחר... אבל!! מצד שני: להגיד לך שאני לא אהיה שמח אם יש פער קטן של ריווח בין ההוצאות להכנסות... ברור שאני אשמח מאוד!!!! להגיד לך שזה קורה?? ברוב הפעמים לא... בדרך כלל אני מאוד שמח שאני לא יוצא בגרעון... וזה המון... אבל ברור שאני גם אשמח להרוויח... נו... יצאת ממני?? האם זה נקרא שהספר הזה הוא לצרכי מסחר או לא?? לא לגמרי ברור...

או תחשוב שבירוב הדברים בעולם זה ככה... בכל בשורה טובה לשוחרר התורה וכדו' יש אחוזים מסיימים לשם שמים ויש גם את שיקולי הריווח וזה לא עבירה... (כן... ננסה לנו בראש שזה כן עבירה אבל לא... ואכמ"ל...) ומאוד קשה להכריע מה בגדר מסחר ואסור לקרא בשבת ומה לא... למה שאני אכריע?? תתמודד!!!! אגב: הנושא לא מוצה... אולי בהזדמנות אחרת... מה שבטוח... זה נושא... תפתח אותו... סימן ש"ז בשו"ע.

הסידור קידושין שנעשה בשלם רחוק... הרחק הרחק מעיני החתן והכלה...

ישיבת פומבדיתא... בוקר אחד באמצע העמדת הגירסא... יוחנן האשתאולי מקבל מברק מהבית... "בתך בגרה בא ואשיאנה..." בקיצור: תחזור הבייתה!!! כן... הוא כבר לומד כאן למעלה משנה... והגיע הזמן לחתן את הבת... יוחנן התחיל בהתארגנות לקראת החזרה לארץ ישראל... לבנתיים הוא תלה מודעה בכניסה לבית המדרש: בעוד שבוע ימים אני עולה לארץ ישראל!!! מי שצריך משהו יכול לבא בין הסדרים...

ואז התחילה קבלת קהל... אנשים הגיעו בזה אחר זה... והעמיסו על יוחנן רשימה של שליחויות חשובות...

יוחנן כעת עושה את דרכו מפומבדיתא לארץ ישראל... רכוב על חמור... לבו מפרפר... ידי רועדות... איזה שליח מצוה אני!!!! אני מרגיש חיל ורעדה כאילו אני מחזיק מיליון דולר בכיס... כן... זה לא פשוט... הטילו עלי כאלו שליחויות תורניות חמורות!!!! הרבה יותר מלחיצות מסכסס כסף אגדי...

כן... בכיס השמאלי של החליפה יש מעטפה קטנה ותמימה!!! אבל זה גט שבעל אחד סוף סוף הסכים לשלוח לארץ ישראל... הסבירו לי שזו בשורה גדולה... מדובר בבעל שרצה לצער את אשתו וכל הזמן מערים קשיים וסו"ס הצליחו לשכנע אותו לתת... וגם עכשיו הוא כל הזמן הוא מסרב את שליחת הגט ועושה כל מיני תנאים מטופשים... אבל תכל'ס... יש לתנאים האלו חלות מדאורייתא!! וכעת סו"ס הצלחנו לשחרר ממנו את הגט... אבל הוא מתנה שזה יסמר לה תוך שלושים יום ובטבריה!! דווקא בטבריה... אז נכון שאני גר בכלל באשתאול שבגבול בין נחלת יהודה לדן... אבל מה לא עושים בשביל עגונה אומללה שסייחלת לגט... הזהירו אותי באלף אזהרות שלא אתעכב בדרך... כי זה מה שקרה פעם שעברה... (הבעל הייתה תוך שבועיים והבן אדם קיבל שפעת והתעכב בדרך... אבל הפעם הוא אמר חודש ואנחנו נעתיר שבזכות המצה יש לך דרך צלחה) בקיצור: יש פה פג תוקף!!! אחרי שלושים יום פג תוקף הגט!!! עכ"פ: אני לא יכול לחלום בדרך... גם אם תכנתי לקפוץ ליישוב סורא ולהתענדן מה המחלוקת האחרונה שבין רב ושמואל... אבל אני מחזיק פה מסמך מידי כאוב שאי אפשר לחגוג איתו... עד כאן מה שיש לי בכיס השמאלי... אבל חכה... לא הכל שלילי...

בכיס הימני שלי יש עוד משהו... והפעם זה כבר משהו שמח!! ובכן: יש בישיבת פומבדיתא שני אמוראים קדושים שלומדים חברותא בקדושה ובטהרה כבר כמה שנים... כמוכן ששניהם מגיעים מארץ ישראל (ולכן אמרי דלהון היא עיין סוכה מד. ברש"י ותוס' שם) ואחד מהם קיבל מברק מהבית... כן... כמו שאני קבלתי כך גם הוא... אבל ההבדל הוא שאצלי הבת **בבר** התבגרה וצריך להשיאה ולכן אני מוכרח לחזור הבייתה... אבל אצלו הסיפור שונה... לפני שבועיים הוא קיבל מברק מפתיע ומרגש מאשתו... **מלחלף:** לבעלי התלמיד חכם... הגיע הזמן לחתן את בנו חיים שהגיע בשבוע"מ לגיל 17... אבל!! התפללתי לה' שלא אצטרך להפסיק אותך מלימוד התורה וה' שמע תפילתי... ולפני שבוע הייתה בת מצוה לבתו של החברותא שלך... וכמוכן שבאתי להגיד מזל טוב לשותפה הקרובה שלי באהבת תורה ובהמתנה המשותפת לבעלינו שלומדים תורה מרחוק... ובאותו מעמד שמתי עין על בת המצוה והתרשמתי עמוקות מאהבת תורה העצומה שלה שכמוכן היא קיבלה את זה מניקות... ואני טרם אכלה לדבר על לבי והנה ניגשה אלי הסבתא ולקחה אותי ואת שותפתי לתורה לחדר ושם הציעה לנו את מיכל בת השנים עשרה לבנו חיים... ההצעה הזו הייתה בשבילנו התרגשות עזה... דמעות נשפכו שם כמים... מצידנו זה היה סוג של סגירת מעגל ונתינה של עוד תעצומות וכח כדי להמשיך להמתין לכם מרחוק... לא רק בתור נשות החברותא המשותפת אלא גם בתור מחותנות... הגשתי את ההצעה לבנו חיים... והוא הסכים מיד!! ומעתה: והיות ומיכל היא כעת רק נערה ועדיין לא בוגרת... א"כ נכון לחצי שנה הקרובה אביה מקבל קידושה ולא היא... לכן בנו חיים הלך לראש ישיבה שלו ר' אמי שהיה מסדר קידושין... והוא באמת סידר לו וכתב יחד איתו את שטר הקידושין... והנה צרפתי את שטר הקידושין... מצורף למכתב זה... ומעתה: האישור הסופי והמכה בפטיש מוגש כעת לפניכם!!! אם שניכם... אתה והחברותא מתרצים ושומחים ומעוניינים בשידוך... לא נותר לך אלא להגיש את השטר בידי של החברותא וברגע שהוא מקבל את השטר בתו מיכל מקודשת ונאסרת על כל העולם לבנו חיים!!!! ולא נותר לי אלא לשלוח אותו לישיבת פומבדיתא לעוד שנת עסק התורה עד הכניסה לחופה... החותמת בברכת ספק מזל טוב... אמה, באהבת התורה... (ג.ב. נא לעדכן אותנו בהתפתחות העניינים לטוב ולמוטב)... המברק הגיע לישיבת פומבדיתא וגרם לסערת רגשות... החברותא הותיקה ישבו אחד עם השני בכובד ראש וסגרו את הפינות... ואז!!!! בשעות אחרי הצהריים... נפתח שולחן לחיים... וכולם התאספו למעמד הקידושין... עמדו שם החברותא ר' יונתן ור' יאשיה... ר' יונתן מסר לר' יאשיה שטר וכולם הכריזו מזל טוב!!! מקודשת מקודשת מקודשת... כן... ברגעים אלו בתו של ר' יאשיה נהייתה אשת איש מדאורייתא... אבל היא בעצמה עדיין לא יודעת את זה בבירור... לכן מחפשים בדחיפות מישהו נאמן שנוסע לארץ ישראל כדי שביא את בשורת הקול ששון וקול שמחה לחתן ולכלה... אז הנה!!! בחרו בי!!!!

ואני כעת רכוב על החמור ועושה את דרכי מבבל לארץ ישראל... והידיים שלי מלאות במסמכים חשובים!!!!

כן... למרבה האבסורד אני מחזיק כעת בכיס השמאלי גט כריתות מאוד טעון עם המון כאב שצריך להגיע לטבריה... ובאותה מידה בכיס הימני אני מחזיק הרשאה של שטר קידושין??? שצריך להגיע לחתן ולכלה שבעמך חפר ולבשר להם שהם אכן מאורסים!!!! עד כאן תכולת הכיס הימני והכיס השמאלי שלי...

אבל חכה... זה לא נגמר בזה... יש לי עוד כמה שליחויות מגוונות שנתבקשתי בדרכי לארץ ישראל...

אחד מהאמוראים ניגש אלי ואמר לי שהוא כבר שנתים וחצי לומד כאן ועדיין לא חזר הבייתה... והיות ויש לו שדה תבואה באזור האפרים שעוד מעט חולפים עליה כבר שלוש שנים תמימות שהוא לא דרך בה... והיות ושטר המכירה של השדה נאבד לו אז מחובת ההשתדלות לבדוק שלא הגיע מישהו והחזיק בה... כי אם הם הוא החזיק בה שלוש שנים הוי חזקה ואין כבר אפשרות לבא ולמחות!!!! אז כשהגעתי לארץ ישראל... יום אחד טענתי את החמור ויצאתי במיוחד לדרך לא"כ קצרה!!!! כן... לעשות חסד עם ידידי האמורא... כדי להשקית את לבו שיוכל להמשיך לעמול בתורה... אל דאגה... גם אני לא בטלתי תורה כי כל כי כל הדרך גרסתי ושנתי את פרק חזקת הבתים שיתכן שאדקק לו בשעות הקרובות... ואז הגעתי לשדה ולתדהמתי אכן גיליתי שמישהו באמת התנחל בה!!!! הלכתי בשקט ובררתי אצל השכנים ביסודיות מי זה המחזיק וכמה זמן הוא פה... ואת אשר יגורתי קרה... הם אמרו לי שהוא פה כבר קרוב לשנתיים וחצי... הצטערתי צער רב!!! יש לי פה אמורא שעמל בתורה ביגיעה במשך שנתיים תמימים... ועכשיו בשביל לקיים דין מחאה על השדה הזו... הוא יצטרך לבטל מתורתו ולבא במיוחד לארץ ישראל!! רק בשביל דין מחאה??? לא כואב הלב??? החלטתי שאני מתאמץ עוד קצת... התחלתי לברר שתי וערב אצל כל בעלי השדות הסמוכות... מה... מי... מתי... ואז אחד מהם שלף לי בדרך אגב ששנה שעברה המחזיק הוביר את השדה משיקולים בוטניים... הופה!!!! קפצתי כמוצא שלל רב... מה... מה אמרת? הוא הוביר את השדה?? מצוין... אז אין פה רצף של שלוש שנים... וידידי יכול להמשיך ללמוד בשקט לפחות עוד שנתיים... אבל מה אתה חושב??? לא סיימתי... יש עוד רשימה ארוכה של בקשות מגוונות שנתבקשתי לעשות בא"י... אולי שבוע הבא... מה שבטוח הפעם זה לא הלכה בקרב ממש למעשה!! אלא יותר עניין המחשה של מושגים תורניים שפחות מוכרים לנו...

תנחש מהו המושג הכי נדוש ביהדות???

נו... מה אתה אומר?? מהו באמת המושג הכי נדוש ביהדות???

א מ ו נ ה ! ! ! הרי מה זה אמונה?? אמונה זה לא פחות ולא יותר להאמין בה... הוי... באמת... מה אתה מדבר איתי על אמונה?? אתה חושב שאני חילוני?? חילוני לא מאמין בה... יש לו שאלות באמונה... לכן צריך לדבר איתו אמונה... אבל לעמוד מול בני תורה ולדבר איתם על אמונה... זה כמעט הוצאת שם רע... זה להעליל עליהם שעד הרגע היין שלהם היין יין נסך... בקיצור: אמונה זה הדבר הכי הכי בסיסי ביהדות וממילא הוא גם הכי נדוש... **ובכל זאת!!! ולמרות זאת!!! ועל אף זאת!!!** למרבה ההפתעה והאבסורד והיית אומר אפילו התסכול...

כל אחד מאיתנו... ברגעים של חולשה פתאום מוצא את עצמו **חסר אמונה!!!** פתאום מגיע איזה רגע של התמודדות... רגע של פחד וחוסר אונים וכמובן מי שמאמין לא אמור להרגיש ככה... ואנחנו כן נבהלים פתאום ומפחדים ונכנסים לפאניקה ולוקחים את החיים לידיים שלנו כאילו הכל מתחיל ונגמר אצלנו... איך אחד אמר לי?? סיימתי את הש"ס... אבל עדיין לא התחלתי לעבוד על אמונה... כן... הדבר הנדוש הזה והכ"כ מובן מאליו הזה ששמו אמונה!!! כל זמן שזה בגדר יתאוריה זה מובן מאליו ומיותר לדבר על זה... אבל כשמגיע רגע האמת אתה פתאום מגלה ש... ש... שאני אשטיקל חילוני... **כן... יהודי שלא מאמין הוא כזה חילוני כזה... בלי כיפה כזה...** לפעמים אני מתעצבן על עצמי... למה אני כזה מאוכזב וכועס...? הרי הכל בגזירת עליון... ואז אני מאיים על עצמי ואומר לעצמי: אם אני לא נרגע ברגע זה... אני מוריד את הכיפה!!! כן... אם אני לי אמונה אז אני חילוני... את מי אני מרמה בדיוק... **אבל תכלס... צריך לנתח את התופעה הזו אחת ולתמיד:**

מה באמת הפשט בזה?? הרי אני לא חילוני... ואני כן מאמין... ואני מאמין באמונה שלימה במציאות ה' ובהשגחה פרטית... ואני מוכן למסור על זה נפש כל יום בק"ש... (אמנם אני לא משקיע בזה מידי הרבה... כי אם הייתי משקיע בזה יותר... אז זה כן היה מתבטא ביום יום בשלות נפש הבוטח...) אז למה תכלס... כשמגיע איזה רגע של היסח הדעת... איזה התמודדות הכי קטנה במירוץ החיים... פתאום כחלום יעוף... כל האמונה שלי נעלמת **כאילו מעולם לא הנחתי כיפה על הראש???** מה פשר הכנפיים האלו שיש לאמונה... שמצד אחד היא כ"כ ברורה לנו... ומאידך: ככל שהיא ברורה לנו... ככה היא פתאום מתעופפת כלא הייתה... ואתה מוצא את עצמך בודד ומפחד ללא אמונה כלל???

והעניין הוא כך:

רק בתור דוגמא: עכשיו בחורף... אם רוצים בבית מים חמים... צריך להדליק את הבוילר!!! כמה זמן? חצי שעה... שעה... וזהו!!! מעכשיו יש כבר מים חמים... קעת אפשר כבר לכבות את הבוילר... **אבל!!! כל זה רק בתנאי שאף אחד לא משתמש במים תוך כדי...** אם המים עמדו קעת בדוד כמות שהם... מספיק להם חצי שעה שהבוילר דוגר עליהם בשביל שהם יתחממו לגמרי... **אבל!!!** אם תוך כדי שהפעלת את הבוילר מישו משתמש במים תוך כדי... אז אתה אף פעם לא יכול לכבות את הבוילר... לא רק שאי אפשר לכבות את הבוילר... אלא צריך הרבה תפילות שהמים בכלל יתחממו... במקרה הטוב המים יהיו אולי פושרים... ולמה?? כי ברגע שמישו משתמש במים... אז על כל ליטר מים שסו"ס מתחממים מהבוילר... מגיעים מים קרים חדשים שצריך שוב לחמם אותם... ממילא הבוילר אף פעם לא גומר לחמם את המים... הלוואי והוא יעמוד בקצב של השימוש... וכידוע לא... הוא לא עומד בזה!!! אם מישו משתמש במים... הבוילר ע"פ רוב לא יכול לחמם את המים... נכון?

על אותו משקל: מחשבה של אמונה זה בוילר!!! אם אתה שוכב במיטה וחושב על אמונה... וחושב וחושב וממשיך לחשוב אמונה... משהו פה באמת מתחיל להתחמם... ואם תמשיך לשכב במיטה עוד כמה ימים וכל הזמן תחשוב רק אמונה... הבוילר של האמונה ירתיח אותך באמונה חושית ואתה תגיע למדרגות גבוהות באמונה... זה בדיוק מה שקרה לבחורי ישיבת נוברדוק!!! הם היו מתנתקים מהעולם החיצון... לא מתעסקים בשום חובת השתדלות... ומפעילים את הבוילר של אמונה בלי להזרים מים קרים... מה הפלא שהם היו מגיעים לפסגות באמונה חושית??? ש... ש... שהיום כל גדולי עולם מודים פה אחד שאנחנו לא אווזים שם ואין לנו רשות להתנהג ע"פ אמונה חושית!!! למה???

כי אתה בן אדם מן הישוב... ואתה חושב מחשבת אמונה... ואחרי ממש דקות אתה צריך להיפגש עם העולם... עם החיים... וכל מפגש הכי קטן עם העולם שלנו זה נוגד אמונה!!! כל הליכה למכולת... או זהירות מגפרור בוער מפגישה אותך עם מציאות שכביכול נוגדת אמונה!!!

סליחה... בא לא נגיד שהמציאות שלנו סותרת את האמונה... אבל היא כמו מים קרים וחמים... מים קרים זה סתירה לבוילר?? לא!!! אבל מים קרים צריכים כל הזמן בוילר שירתיח אותם... אותו דבר כאן כל תנועה הכי קטנה שאני צריך לעשות בשביל החיים שלו... אם זה להתלבש טוב בחורף... ואם זה ללכת למכולת... ואם זה לקחת איתי ארנק... כל פעולה פעוטה כזו... מה טמון בה?? שגם אני פה בתמונה!!! יש פה מים קרים שאומרים כביכול שגם אני פה... וצריך כל פעם לחמם אותם מחדש באמונה... לא... הכל בגזירת עליון... כן... אני לובש צעיף כדי לא להתקרר אבל הכל בגזירת עליון... כן... אני לוקח יוטימן סי אבל הכל בגזירת עליון... יש פה כל הזמן מים קרים שנכנסים שצריך כל הזמן בוילר של אמונה שיעבוד ללא הפסקה... וכולי האי ואולי... שהמים האלו לא יהיו קפואים... אלא לכה"פ פושרים... הבנת???

זו הסיבה שכמה שנדבר אמונה... וכמה שנשנן אמונה... האמונה תמיד תתקרב ותמיד נצטרך שוב להפעיל את הבוילר... כי המציאות של החיים שלנו כל היום מכניסה עוד מים קרים... שלא נותנים לבוילר לחמם אותנו... כי כל מפגש הכי קטן עם העולם שלנו... זה מפגש מקרר אמונה!!! **שצריך להפעיל בוילר של אמונה כנגדו!!!** ולכן אנחנו אף פעם לא נעמוד בקצב... **אף פעם לא יהיה מיותר** לדבר על אמונה... כי החיים חזקים מהכל... ואנחנו לא יכולים לחיות כמו תלמידי נוברדוק... אנחנו כן צריכים להיות מעורבים בחיי העולם... רצונו יתברך שחיה כאן בעולם... שנתמודד כל הזמן מול המים הקרים אלו ונחמם אותם...

אגב: יש את החידוש של ר' נחמן מברסלב שאמונה גם יכולה לשמש לפעמים כחובת השתדלות... ומותר אחת לכמה זמן להיכנס ל"פסק זמן" כחובת השתדלות... למה?? כי

עכשיו אני רוצה להרתיח את הבוילר של האמונה... ולכן אני לא מכניס מים קרים!!! עכשיו חובת ההשתדלות שלי מתבטאת בדרך אמונה בחרתי... עכשיו אני מחמם את בוילר עד הסוף ולא נותן למים קרים להיכנס... חד פעמי מותר ואכמ"ל

---בא ננתח את זה קצת יותר לעומק: לדוגמא:

תאונות דרכים זה הקטל מספר אחד בעולם!!! לכל הדעות!!! זאת אומרת: עקרונית... בן אדם נורמלי היה אמור לפתח במשך החיים חרדה אמיתית מוצדקת מכלי רכב... כי לפי כמות התאונות דרכים שיש... הרי כלי רכב הוא מסוכן הרבה יותר מלהתגורר קעת בתל רומדה בחברון... **לכל הדעות ולכל השיטות!!!** נו... אז למה אנחנו בכלל בכלל לא מפחדים מרכבים?? למה אפילו בן אדם שעבר תאונת דרכים בעצמו... ממשיך לנסוע ברכב בלי לחשוב פעמיים??

אני אסביר לך למה: כי ברגע שיש חלילה תאונת דרכים... מה קורה באותו רגע?? פסק!!! זאת אומרת: ליד הרכב המעוף אתה רואה עוד **המון המון רכבים לא מעוכים**... גם האמבולנס שמגיע... מה זה?? **רכב!!!** גם המכבי אש שמגיע לחלץ את האנשים מהרכב המעוף... מה זה המכבי אש?? רכב!!! והמשטרה שבאה לחקור את נסיבות התאונה היא **גם רכב**... ואם אתה רוצה לברוח מזירת התאונה... איך אתה בורח מפה?? נכנס **לרכב** שיקח אותך מפה... זאת אומרת: ליד כל רכב שכן עשה תאונה!! יש סביבו אינספור רכבים שממשיכים לחלוף לידו והם לא עשו תאונה!!! כך שכמה שהרכב יהיה קטלני... עדיין הכלי הזה ששמו רכב אף פעם לא יצרר לנו בזכרון בתור קטלני!! כי על כל רכב אחד קטלני!! יש רבבות רכבים לא קטלניים!!!

זה בדיוק הקושי באמונה!!! אמונה זה מצד אחד התפיסה הכי בסיסית בחיים של יהודי!! כל יהודי מאמין באמונה שלימה בקב"ה וזה ברור לו כשמש!! **זא עקא שכמה שזה ברור לך**... סו"ס אתה נמצא בעולם שכל המציאות שלו כלפי חוץ מנוגדת לאמונה!!! ממילא החיים תמיד יהיו יותר חזקים מהאמונה שלך... הסיטואציות הכי פשוטות בחיים שלנו כלפי חוץ הם נוגדות אמונה!!! כי אם באמת הקב"ה לבדו עשה ועושה... אז למה צריך ללכת למכולת?? שהאוכל יגיע אלי... ולמה צריך לזהר בכביש?? הרי הכל בגזירת עליון וכו' וכו'... רק מה?? זה גופא מה שנדרש ממני!! לחיות בעולם שכל כולו מקרר באמונה!!! ובכל זאת נדרש ממני להפעיל עליו בוילר של אמונה!!! ממילא זה כמו ברכב... כמה שהרכב הוא קטלני!! עדיין היות ויש עוד אינספור רכבים לא קטלניים... וס גוברים על אותו רכב קטלני!! אותו דבר כאן: אמונה זו מחשבה אמיתית שכל אחד מאיתנו חי אותה!! אבל החיים תמיד יהיו חזקים מהכל... ועל כל מחשבה של אמונה אחת... יש לך מאה פעולות בחיים שצריך לעשות והם מנוגדות לאמונה!!!

ממילא אף פעם לא גומרים לדבר על אמונה!!!

אגב: זה הסוד של החבורות הנפלאות של הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א... שהנושא העיקרי שלו זה אמונה ואמונה ואמונה... וזה אף פעם לא נגמר ואף פעם לא משעמם... כי כמו שלחם אף פעם לא נהיה נדוש... כי הרעב מקרר והבטח תובעת את שלה... ככה אמונה!!! אנחנו חיים בעולם שבאופן מובנה שטף החיים הוא מקרר באמונה... ואם אתה לא מחמם את הבוילר ומחדש אותו כל פעם מחדש... תוך ימים ספורים אתה נהיה קפוא לגמרי ושוכח לגמרי מה זה אמונה...

בפתח המאמר שאלתי איך יכול להיות שהאמונה פתאום בורחת לי בין האצבעות... ופתאום אני מוצא את עצמי מפחד כאילו אין אמונה?? **איך אני**

פתאום נהיה חילוני בלי כיפה?? מה התשובה??

לא!!! זה לא חילוני!!! אתה יודע למה?? כי גם כל בוקר... ברגע שאני מתעורר מהשינה... אתה יודע מה אני ברגע זה?? קרקפתך דלא מנח תפילין!! יהודי צריך להניח תפילין כל יום... נכון?? ואני הבוקר עדיין לא הנחתי תפילין... נו... אז לכאורה אני חילוני?? כי גם החילוני וגם אני לא הנחנו תפילין... **נו... אז למה אני לא חילוני???** כי הלך... תרגע... השניה התעוררתי... אני מתארגן עוד רגע אני מניח תפילין... אז מה ועדיין לא הנחתי תפילין... בשביל זה **כל יום** צריך להניח תפילין... ואתמול ב"ה הנחתי תפילין... והיום עדיין לא... אז עוד רגע אני מניח. **על אותו**

משקל:

אמונה זה משהו שצריך לחדש אותו כל יום!!! כמו שכל ערב התפילין "נכבות" כביכול וצריך שוב לחדש אותם למחרת בבוקר מחדש... ככה אמונה... כל כמה שעות (או יותר נכון כמה דקות) האמונה מתקררת וצריך לחמם אותה מחדש... ולפעמים אני שוכח לחמם אותה... ופתאום אני מוצא את עצמי חסר אמונה... אז להגיד שאני חילוני?? לא!!! בסה"כ שכחתי להדליק את הבוילר... חכה רגע... אני מפעיל אותו שוב... הכל בגזירת עליון וכו'... הבנת את התשובה???

השאלה הגיע מנקודת הנחה כאילו אמונה זה משהו שמכניסים אותו עם ניתוח ראש... פותחים את הראש... מכניסים... סוגרים... וזהו... הוא בפנים!!! **אז זהו שלא!!!** אמונה זה בוילר... שאם אתה רוצה שיהיה חם... אתה צריך להפעיל אותו כל כמה שעות... ואם האמונה שלך פתאום התקררה זה לא אומר שנהיית חילוני... זה אומר ש... לך הרגע ותפעיל שוב את הבוילר... **רק מה הבעיה???** שכאמור בתחילת המאמר... אמונה זה נדוש!! מה יש לדבר על זה?? וכי מישו מאיתנו לא מאמין?? אז זהו!!! שאמונה זה כמו לחם!!! הכי נדוש אבל גם הכי הומניטרי!!! הלחם אף פעם לא נהיה נדוש כי הבטן מקרקרת ומריצה אותך לחנות על ארבע שחקקה לחם... ככה שטף החיים מקרר אותנו באמונה... וצריך כל הזמן לרענן ולחדש את האמונה שלנו... **נכנסנו קעת לפרשיות של האמונה!!!** הפרשות שמדברות על יציאת מצרים... ממתי שאנחנו ילדים סיפרו לנו את יציאת מצרים... וגם אנחנו מתבגרים אנחנו מצווים לספר לילדים שלנו על יציאת מצרים... די... כמה אפשר... יאלה תגוון... תעבור לסיפור הבא... מה התשובה?? זה אמונה!! זה לעולם לא יגמר...

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' שמות

ירושלים: 4:24 מוקדם: 4:14

בני ברק: 4:37 מוקדם: 4:27

מודיעין עילית: 4:32 מוקדם: 4:22

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בסגולת תוספת שבת לכל הישועות

לתת גבול ליום השבת, לכן אף שכרו יהיה כ'נחלה בלי מצרים' מצינו סגולת המצווה לבני חיי ומזוני.

בני - כפי שהבטיח האר"י הקדוש זי"ע (ספר סגולות ישראל ערך בנים בשם ספר משפט צדק) שהרוצה לזכות בבנים יזהר ויזהיר אחרים על 'תוספת שבת' הן בערב שב"ק והן במוצאי מנוחה ויזכה לזרע של קיימא.

חיי - כתב ה'פרי מגדים' סוף סי' רנו 'המוסיף מחול על הקודש מוסיפין לו חיים'. הוסיף הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לאמר, שהמדקדק ב'תוספת שבת' הרי הוא ניצול מד' מיתות בי"ד ומכריתות, וכל כך למה, דכל עניין המיתה באה בעטיו של חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שאסר עליו הקדוש ברוך לאכלו, וב'אור החיים' הק' (בראשית א כט בשם מד"ר כא) כתב שכל האיסור היה רק ל'יום השישי' ואילו היה ממתין באכילתו עד כניסת השבת קודש מאז כבר היה מותר לו לאכלו אלא שהוא הקדים המאוחר. ואם כן בעת אשר אנו מקדימין וממהרים לבוא אל יום השבת קודש בקבלת 'תוספת שבת', מכפרים אנו על אותו החטא (הקדמה תחת הקדמה), וממילא פטורים אנו מעונש המיתה הנגזר בגינו.

מזוני - הרה"ק הר"ן מלעכאוויטש זי"ע (הובא ב'דברי שמואל' ליקוטים אות ו') אמר על הפסוק (בראשית מט, כ) 'מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך', שהנה עצם יום השבת קודש הוא כולו רוחני ואינו משפיע השפעות גשמיות, אך העצה לזכות לרוב טובה וברכה בהאי עלמא, לקיים 'תוספת שבת', ומרומז בפסוק הנ"ל כי האותיות שאחר אותיות א'ש'ר' הם ש'ב'ת' (אחר א'-ב, אחר ש'-ת, ואחר ר'-ש), וזהו אומרו מ'אשר' - שהם האותיות הקודמות לשבת ומרמז על השעות שקודמים ליום השבת, מהם נעשה שמנה לחמו יזכה לפרנסה מרובה ויטריפהו הבורא לחם חוקו בריוח ובכבוד, אך והוא היינו יום השבת עצמו יתן מעדני מלך - מעדנים רוחניים הנשפעים ביום קדוש זה בלי שיעור וגבול.

אמר הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע (עטרת מנחם בשם הגאון מפלונסק) על דברי חז"ל (שבת קיח). 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', שהאדם העושה שבתו בעת שעדיין חול, בהוסיפו מחול על הקודש, נפתחין לו שערי פרנסה ושוב לא יצטרך לבריות.

וכפי שאמר הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (מובא בספר 'תורת אבות'), לו היו הבעלי בתים שומעים לי, היו נוהגין בביתם 'תוספת שבת' כראוי, וממילא לא ידעו הפסד ומחסור בכל ימות השבוע.

איתא בשו"ע (רסא, ב) יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש, וכתב ב'משנה ברורה' (ס"ק יט) שלהלכה נקטינן שיש חיוב מדאורייתא להוסיף 'תוספת שבת' בין בכניסתו ובין ביציאתו, וב'ביאור הלכה' (שם) מביא שאף לפי דעת הרמב"ם ז"ל שמצווה זו אינה נוהגת אלא מדרבנן, מכל מקום כתב (פ"ל מהל' שבת הלכה ב') 'ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך'. וכך כותב אף ב'שלחן ערוך' (סי' רס"ב ס"ג) שעל האדם לחכות לשבת וכך כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע על הפסוק (שמות לא, טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת', שלכאורה קשה מהו 'לעשות' את השבת [שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה], אלא, 'כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת, ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול, בני ישראל עושים אותם שבת', עכ"ל.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'ייטב פנים' זי"ע (לשבת הגדול אות ב) את דברי חז"ל (שבת קיח): 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין', דקאי על שני סוגי השבתות, א' - השבת שה' עושה, והב' - השבת שבני ישראל עושין על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודש זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו.

כתב הרה"ק ב'סידורו של שבת' (שורש א ענף ד עלה יא) לרמז בפסוק (שמות טז, ה) 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו', כי 'אין והיה אלא לשון שמחה' (בר"ר מב ג), ששמחה ותענוג להקב"ה מה שאנחנו מוסיפים לו מיום השישי ליום השביעי.

ומבואר בזה הקדוש (תיקו"ז לח. פה): שכל המוסיף על השבת מוסיפין לו על נשמה היתירה הנוספת לכל איש ישראל ביום השבת.

גדול כוחה של מצווה זו לבטל גזירות קשות מישראל, ועל מצווה רבה זו מקבל האדם את שכרו משלם בעולם הזה, כי כל מצוה שהאדם מוסיף יתר על מה שמחויב מן הדין מקבל הוא עליה שכר מיד בזה העולם כידוע (ייטב פנים שם). כע"ז איתא ב'בן יהוידע' על דברי הגמרא (שבת קיח). 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', דקאי על המוסיף מחול על הקודש, ושכרו 'מידה כנגד מידה' - כמו שמעיקרא יש גבול ליום שבת בבואו ובצאתו - מתי היא 'כניסת השבת' ולמתי הוא 'צאת השבת', ובא זה והוסיף להרחיב ולקיים את השבת מבלי

שכונות הכתוב לומר ביום - כשעדיין הוא עומד ביום השישי יענה ויאמר השבת - כבר הגיע זמן שבת, ומזדרז עד מאד לקבל השבת מבעוד יום, וגם 'ביום השבת' השני מדבר בענין זה - שביום השבת עצמה בבוא זמן 'צאת השבת' יענה ויאמר - השבת, עדיין השבת עמנו ואינו ממחר לצאת מן השבת, הרי יערכנו - מזה ראייה שהוא מעריך ומחשיב עד מאד את יום השבת קודש, לזה תחזור גם השבת לקיים בו יערכנו - כלומר, שהשבת תעריך אותו להשפיע עליו שפע רוב פרנסה וכל משאלותיו כשר וגדול, שהרי מבית המלוכה מפרנסים את השר יותר מחייל פשוט...

רבינו בעל הפרי מגדים = "תוספת שבת"
מוסיפה חיים! ומוסיפה גשמים!!

כבר כתב הפמ"ג בסימן רנ"ו "המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים" וכן הביא הפרי מגדים בספרו תיבת גומא בפרשת בחוקותי על הפסוק "אם בחוקותי תלכו", "בחוקותי" = סייגים וגדרים, "מצוותי תשמרו" היינו תוספת שבת. ונתתי גשמים בעתם בזמן של תוספת שבת, כי בלילה אין כ"כ טוב, ובערב שבת סימן קללה, (תענית ו-ח) משום שאנשים עוסקים בהכנות לשבת. וביותר הסביר הפרי מגדים באגדת התיבה: שהטעם ש"ואת מצוותי תשמרו" ששמירה היינו לשון סייגים וגזירות כמו שכתוב עשו משמרת למשמרתי, ואם תעשו תוספת שבת, כדי שלא לחלל שבת עצמה, אז ונתתי גשמים "בעיתם" שאביא הגשם בזמן של תוספת שבת, כי הוא הזמן המעולה ביותר לגשמים, וכן"ל.

וכך כתב בספר 'תולעת יעקב' (סוד השבת אות ו') שהמוסיף מחול על הקודש הרי הוא מרחיב בזה את גבולות הקדושה, וממילא ינהגו בו מן השמים במידה כנגד מידה וירחיבו לו את כל הצטרכויותיו בריווח, ועליו הכתוב אומר (תהילים קיט, מה) 'ואתהלכה ברחבה'.

ואמר הרה"ק מווארקא (הובא בשש"ק ח"א אות תכח) שאמרו בזוה"ק על הפסוק 'וקראת לשבת עונג' דקאי על תוספת שבת. ולכאורה צריך ביאור מה ענין תוספת שבת לפסוק זה, אלא משום שנאמר לשון קריאה, ואין אדם 'קורא' למי שעומד בסמוך אליו, אלא להעומד במופלג ממנו, כמו כן, לא יקבל האדם את השבת כשהיא קרובה וכבר נטו צללי ערב לבוא, אלא 'וקראת לשבת' בעוד היום גדול כשהיא מופלגת מאתו.

וכבר אמר הגר"ז סורוצקין זצוק"ל (הדעה והדיבור רפד - רפה) על נוסח התפילה במוסף דשבת 'טועמיה חיים זכו', כי כאשר אנו מגישים לאורח מיני מאכל - במה נדע אם הם ערבים לחיכו, אם יבקש מבעה"ב הב לי עוד ממאכל זה... אף גבי שבת כן, בזה גופא שהוא מוסיף על השבת מלפניה ולאחריה הרי הוא כמוסר מודעה שמצא טעם טוב וערב בשבת, וע"כ יבוא על שכרו משלם. ומהו שכרו 'חיים זכו' - חיים נצחיים לעתיד לבוא ליום שכולו שבת, ונמצא ששכרו על השבת (בעוה"ז) הוא שבת.

כתב ב"שם אליעזר' להרה"ק מביקסאד זי"ע לבאר את 'כפל הדברים' שבלשון הפסוק (ויקרא כד, ח) 'ביום השבת ביום השבת יערכנו',

מעשה מרבינו החפץ חיים.

לו על הילד ועל מחלתו, נאנח ה'חפץ חיים' ואמר להם, וכי 'מחיה מתים' אנכי כי באתם אלי, אך נכדו של ה'חפץ חיים' שעמד לצדו נזדעק אליו באמרו, הלא בן יחיד הוא להם שנולד אחר שנים רבות, וכי אפשר לשלחם ריקם, נענה אליהם ה'חפץ חיים' ואמר - קבלו עליכם כחק ולא יעבור להקדים לקבל את השבת בעוד היום גדול, ותראו ישועות גדולות. ויענו יחדיו 'נעשה ונשמע', ואכן כעבור רגעים אחדים נעשה ה'נס' הגדול וכבר ראו שינוי לטובה במצב התינוק, עד שבהגיעם אל ביתם הבריא לגמרי. וילכו לבית הרופא ד'קראקא' להראותו את דבר הנס אשר פעל עבורם ה'חפץ חיים' ב'קבלה' על תוספת שבת, מיד הוציא להם מעות מכיסו ואמר להם הא לכם 'הוצאות הדרך' סעו נא ל'ווילנא' להראות את התינוק ל'רופא המומחה' שהייתם אצלו - שיראה את נפלאותיו ית'. אך כאשר ראה הרופא מווילנא את התינוק זעק ואמר, אין זה התינוק שהיה אצלי כי המום היה חשוך כל מרפא, אך הם אמרו לו הרי זה בנינו ה'יחיד' וסיפרו לו את דבר היותם אצל ה'חפץ חיים', אמר להם תדעו שה'חפץ חיים' פעל 'יש מאין'... אמרה בעלת הבית, המבין אתה מדוע לא אמצא מרגוע עד שאראה את 'בעל הבית' יושב בבית ומקבל פני שבת בזמן מוקדם (הרב קפלן סיפר שבועיים לפני פטירתו).

סיפר הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל (רבה של צפת), שבימי חורפו גלה למקום תורה ולמד בישיבה ד'מיר' ל'בעלי האכסניה' שלו היה אך ורק 'בן יחיד' שנולד להם אחר שנים רבות מנשואיהם, באחת מערבי השבתות בבוקרו של יום ראיתי שבעל הבית מכין עצמו לצאת לדרך אל היריד, ו'בעלת הבית' עומדת ומזהירתו שוב ושוב - 'זכור נא' ערב שבת היום, חזור הנה בשעה מוקדמת בעוד היום גדול, בעת חזרי מהישיבה ראיתי שבעלת הבית נסערת והיא עומדת ליד החלון וממתנינה בכליון עיניים על בעלה שיחזור לביתו, ולתמיהתי כי רבה 'בשל מה הרעש הגדול' הרי שעות רבות יש עד כניסת השבת, פתחה האשה וסיפרה, שבנם זה ה'יחיד' נולד להם שנים רבות אחר נישואיהם, לאחר זמן מה נתגלה שלרך הנולד יש מום בלבו וספק רב האם אפשר לרפאותו, באותה העת דרנו ב'קראקא' ופנינו לרופא הגדול ביותר בקראקא שיבדוק את בנינו, כראותו את הנער המליץ לנו ליסע מיד לווילנא הרחוקה, כי שם יש רופא 'יחיד מומחה' ברפואת הלב, מיד החשנו פעמינו לאותו רופא אך גם הוא אמר שאין לו כל דרך לרפאות את הילד, ואף אם יתן לו איזה רפואה לא יועיל כי אם להאריך ימיו בעוד ב' ירחים, בצר להם נסעו ההורים אל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ויספרו

לתרומות לעלון אפשר גם ב'גדרים פלוס' ו'קהילות' קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת שמות

'וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה - רָאָה מֶה עָשָׂה לוֹ בְּבֵית, וּמֶה עָשָׂה לוֹ בַּשָּׂדֶה', -
ומשמע שהרג אותו גם מחמת מה שעשה לו בבית, ומעתה
שוב צ"ע, מה אכפת ל"י למשה, אם ייצא ממנו גר.

- ב -

[ההוספה במאמר המוסגר דלהלן, מאמו"ר הגאון רבי
חיים יעקב כגן שליט"א: - והנה אם למשה רבינו נודע מה
המצרי עשה לו בבית ע"י רוח הקודש, א"כ יש לדון בזה,
דיתכן דאין היתר להרוג אפי' בן נח בידים, ע"פ ידיעה ע"י רוח
הקודש (וע"ע בזה), ואף יתכן דאין חובה להרוג ע"י שם
המפורש, אם כל הידיעה היא רק ע"י רוח הקודש.

אך אי נימא כמש"כ בילקוט שמעוני (רמז קסו), שהאיש
המוכה סיפר למשה רבינו, שהמצרי בא על אשתו בפניו, וא"כ
הייתה עדות, שהמצרי חייב מיתה משום גילוי עריות (דהרי
ב"נ נהרג ע"פ עד אחד), א"כ שוב צ"ע, מה אכפת ל"י למשה
רבינו, אם ייצא ממנו גר.

ואף לפי מש"כ רש"י, שהמוכה לא ראה בעיניו את הביאה,
אלא רק הרגיש בדבר, [ויעו"י במנ"ח (פב), שנטה לומר, שבי"נ
לא נהרג ע"פ אומדנא], אך מ"מ יתכן ששלומית סיפרה
לבעלה, ובפסוק בב"נ אין את הפסוק של 'עד מפי עד' (וע"ע
ב'ברכת אברהם', סנהדרין עמ' קעד אות ט)].

- ג -

והנה באמת יל"ע, האם בני ישראל חייבים לשפוט את בני
נח, שעברו על הז' מצוות שלהם, או"ד דרך בני נח מצווים
לדון את חבריהם, אך בני ישראל אינם חייבים לדון את בני
נח, ויל"ע.

ויעו"י ב'משך חכמה' (דברים כב, כב) שכתב וז"ל, 'ובערת
הרע מ'ישראל' - בכולהו כתיב 'מקרבך', דבמילת 'מקרבך'
לא נתמעט גר תושב... - ובאמת אין בית דין מצווים להרוג
העו"ג החוטא, כמו שמצווים בישראל... עכ"ל עיי"ש, וא"כ
מעתה י"ל, דמשה רבינו לא הי' חייב להרוג את המצרי, ולכן
הי' אכפת ל"י אם ייצא מהמצרי איש שיתגייר, ואזי הי' משה
רבינו נוקט בדרך דשב ואל תעשה עדיף.

[ואע"פ שכתב הרמב"ם (מלכים פ"י הי"א) וז"ל, 'חייבין בית
דין של ישראל, לעשות שופטים לאלו הגרים התושבים, לדון להן
על פי המשפטים אלו, כדי שלא ישחת העולם... עכ"ל עיי"ש.

אך מ"מ י"ל דהחויב הזה הוא רק מפני תיקון העולם, וא"כ
יתכן דבתיקון העולם שפיר יש לחשב גם עוד שיקולים, שאם ייצא
מהמצרי גר שיתגייר, ויהי עוד יהודי בעולם, יתכן דגם בזה יש
משום תיקון העולם ואכמ"ל, - ועוד יתכן לומר, שאין חויב לבני
ישראל לעשות שופטים לכל הבני נח, אלא רק להגרים התושבים,
ואכמ"ל].

- ד -

אמנם ידועה החקירה שהובאה בפרשת דרכים (דרוש
ראשון), האם לבני ישראל קודם מתן תורה, הי' דין ישראל,

ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו ויגרא
בסבלתם ויגרא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: ויפן כה וכה
ויגרא כי אין איש ויגד את המצרי ויטמנהו בחול: (ב, יא-יב).

הנה רבבות אלפי ישראל פתחו בימים האחרונים בלימוד
מסכת ברכות במסגרת ה'דף היומי', - וכעת יש להקשות
טובא, דלכא' איכא סתירה גדולה בין מה שמצינו בפרשת
השבוע, ובין מה שלמדו השבוע ביום שני בברכות (י),
וכדלהלן.

דהנה בפרשתנו פירש רש"י במה שמשה הרג את
המצרי: 'ויגרא כי אין איש' - עתיד לצאת ממנו, שיתגייר, -
והיינו דאם משה הי' רואה שעתיד לצאת מהמצרי איש
שיתגייר, אזי הוא לא הי' הורג אותו, ואע"פ שהמצרי בעצם
הי' חייב מיתה.

ומאידך בגמ' בברכות (שם) מובא, שבתחילה חזקיהו לא
נשא אשה ולא קיים את מצות פו"ר, - וכאשר חזקיהו חלה
ונטה למות, ישעיהו בא לבקרו ויאמר אליו כה אמר ה' צו
לבינתך כי מת אתה ולא תחיה, - ושאל חזקיהו את ישעיהו
על מה נגזר עליו עונש חמור כ"כ, - והשיב לו ישעיהו 'משום
דלא עסקת בפריה ורביה'.

ואמר חזקיהו לישעיהו, שהטעם לכך שהוא לא נשא
אשה, ולא קיים את מצות פו"ר, הוא מחמת שהוא ראה ברוח
הקודש שייצאו ממנו בנים שאינם הגונים, ולכן לא עסק
בפו"ר.

והשיב לו ישעיהו 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי
דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך
הוא לעביד', - והיינו שחזקיהו הי' צריך לקיים את מצות
פו"ר שהוא מחוייב בה, בלי לחשב חשבונות, ובלי להיכנס
לכבשי דרחמנא.

ומעתה לפי"ז לכא' צ"ע טובא במעשה עם משה שהרג
את המצרי, דמה הי' אכפת למשה אם עתיד לצאת מהמצרי
ההוא גר אם לאו, והלא כיון דכעת המצרי חייב מיתה, מדוע
משה לא הי' הורג אותו בכל אופן, והרי יש לפעול ע"פ דיני
וכללי התורה, ואין לחשב חשבונות ולהיכנס לכבשי דרחמנא
וכנ"ל.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה אע"פ שעל זה שהמצרי היכה את האיש עברי, יש
לתרץ ע"פ מש"כ הרמב"ם (מלכים פ"י ה"ו) וז"ל, 'ועכו"ם
שהיכה ישראל, אפי' חבל בו כל שהוא, אע"פ שהוא חייב
מיתה, אינו נהרג', וא"כ יש לומר דמשה רבינו לא הי' חייב
להורגו, ולכן אם הי' רואה שייצא ממנו גר, לא הי' הורגו.

אך מ"מ אכתי צ"ע, דאיתא ברש"י (שם) שהמצרי בא
באותו הלילה על שלומית בת דברי, שהייתה אשת איש, וא"כ
המצרי הי' חייב מיתה משום גילוי עריות, ועוד כתב רש"י

ועל דרך זה יש לבאר נמי, מדוע הגר צדק לא הי' חייב להסכים, שיהגאון יציל אותו ב'שמות הקודש', והלא מחיובי התורה יש חיוב לשמור על הנפש וכידוע, - ולכאוי' הי' מקום להוכיח מזה, שמדין תורה האדם חייב להציל את נפשו רק **בדרכים טבעיות**, אך אין לאדם שנתון בסכנה חובה להתעסק בהצלת נפשו ע"י סגולות וכדו', ולכן הגר צדק לא הי' חייב להסכים שיהגאון יצילו ב'שמות הקודש', - וא"כ לפי"ז עולה, **דהאדם אינו חייב להציל את עצמו או את חבריו בהצלות סגוליות.**

אמנם יש מקום לדחות את הראייה מהמעשה הנ"ל, ע"פ מה שדנו האחרונים, מה הביאור בדברי התוס' (פסחים נג: בד"ה מה ראו) שכתבו, **שחנניה מישאל ועזריה יכלו לברוח ובכל זאת לא ברחו,** ואכמ"ל בזה, - [וע"ע במש"כ המשני"ב (סי' שכח ס"ק לא), ובשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד ח"ג סי' צ), ואכמ"ל].

- ח -

ומעתה לפי מה שמבאר בדברי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הנ"ל, שאין חיוב לקיים את דיני התורה בדרכים סגוליות וכנ"ל, א"כ יש ליישב שפיר את הקושיא הנ"ל, מדוע משה רבינו לא הי' חייב להרוג את המצרי גם בכה"ג שהי' רואה שייצא מהמצרי איש שיתגיייר וכנ"ל, - דמעתה י"ל, דהנה מבאר ברש"י (ב, יד) **'ה'לְהַרְגֵנִי אִתָּהּ אִמֹר - מִכָּאן אֲנוּ לְמַדִּים שֶׁהָרוּג בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ,** עכ"ל.

ומעתה יתכן לומר דהמצרי הי' גברתן גדול, ומשה רבינו לא הי' יכול להורגו בידים, או"ד דגם אם הי' מצליח להורגו בידים, אך הי' נהי' מזה רעש גדול, ומשה רבינו הי' נכנס מחמת זה לסכנה גדולה מפרעה ומכל מצרים, ולכן לא הי' חייב להורגו בידים ולהכניס עצמו בזה לסכנה גדולה.

וא"כ י"ל, דבמצאות לא הי' שייך שמשא יהרוג את המצרי בידים, אלא רק ע"י שם המפורש הוא יכל להרוג אותו, - ומעתה י"ל שכמו שהתבאר לעיל, שהאדם לא מחוייב להציל את עצמו ואת חבריו ע"י סגולות וכדו', אלא רק ע"י דרכי הטבע וכנ"ל, א"כ הי' נמי ד"ל, **דהאדם אינו מחוייב לדון ולהעניש את חבריו ע"י סגולות ושמות קודש,** אלא רק ע"י דרכי הטבע.

ומכיון שכך הרי נמצא שמשא רבינו לא הי' חייב להרוג את המצרי ע"י שם המפורש, ובזה מבאר שפיר דלכן הוא העדיף לבחון אם עתיד לצאת ממנו איש שיתגיייר, ואזי הוא הי' נוקט בדרך דשב ואל תעשה עדיף, **ודו"ק ונפלא.** - [ולעצם הקושיא הנ"ל, מדוע משה רבינו לא הי' הורג את המצרי בכל אופן, שוב ראיתי שכבר דיברו בזה המפרשים, ואכמ"ל].

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
ר' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'יזרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינת: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

או"ד דאע"פ דקיימו את התורה, אך מ"מ הי' דינם להחמיר גם כדין בני נח, משום שלא יצאו מכלל בני נח להקל.

ומעתה לדעת האי מ"ד דס"ל, דבנ"י קודם מ"ת לא יצאו מכלל בני נח להקל, א"כ שוב צ"ע בזה, דהא בן נח מצווה לדון את חבריו, ואם לא דן את חבריו הרי הוא חייב מיתה לדעת הרמב"ם שכתב (מלכים פ"ט הי"ד) וז"ל, **'וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו' עכ"ל,** - [וע"ע ברמב"ן (פרשת וישלח) במה שחלק על הרמב"ם הנ"ל].

ומעתה שוב צ"ע בזה, מדוע הי' אכפת לי' למשה רבינו אם ייצא מהמצרי איש שיתגיייר, והרי בכל אופן משה רבינו הי' חייב להרוג את המצרי, לדעת האי מ"ד דס"ל, דבני ישראל קודם מתן תורה לא יצאו מכלל בני נח להקל.

- ה -

והנראה לומר בזה בס"ד, ע"פ מה שיש לדון טובא, האם חייבים לקיים את דיני התורה גם בדרכים סגוליות, - ולמשל יש לדון בלאו של 'לא תעמוד על דם רעך', האם הוא נאמר גם כשיכול להציל את חבריו בהצלה סגולית, וכגון אם א' רואה מדועה שמבקשת להתפלל על חולה, האם הוא מחוייב מדין 'לא תעמוד על דם רעך', להתפלל ולעורר רחמי שמים עליו.

או"ד דהלאו דלא תעמוד על דם רעך נאמר רק כשיכול להציל אותו בהצלה גשמית, אך אינו חייב מדין לא תעמוד על דם רעך, להתעסק בהצלות רוחניות וסגוליות.

והנה יעוי' בשו"ת 'משנה הלכות' (ח"ג סי' ריא), שהביא את מש"כ בגמ' (ברכות יב:): **'כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבריו ואינו מבקש, נקרא חוטא' עיי"ש,** וכתב בספר הנ"ל, שאם לא התפלל והי' בידו להתפלל עליו, נראה דהוה בכלל 'לא תעמוד על דם רעך'.

אכן בספר 'משנת פיקוח נפש' (עמ' רג), הביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, **שהחיוב להתפלל על חולה הוא רק משום מידת החסד, אך אין בזה חיוב מדין 'לא תעמוד על דם רעך', ע"כ עיי"ש.**

[ואע"פ שיש כמה וכמה איסורים של חמירה סכנתא מאיסורא, שישודם בסכנות סגוליות של מזיקים ועין הרע וכדו', - יש מקום ליישב הדברים, שאסור לאדם להכניס עצמו לסכנה אפי' במקום שהסכנה סגולית, - אך מ"מ כאשר אדם כבר נתון בסכנה ר"ל, אזי אינו חייב להשתדל להציל עצמו או את חבריו בהצלות סגוליות, - ויל"ע עוד בזה, מה הביאור באמת בחילוק הדברים, אך אכמ"ל כעת].

- ו -

והנה ידוע המעשה בגר צדק רבי אברהם בן אברהם ז"ל (הגראף פוטוצקי), שבעקבות הלשנה הכנסייה הנוצרית אסרה אותו, וכיון שלא רצה לחזור בו מאמונתו נידון למיתה, והגאון מוילנא הציע להציל אותו ע"י 'שמות הקודש', והגר צדק דחה את ההצעה, והעדיף למות על קידוש ה', (המעשה הנ"ל הובא בספר 'הגאון החסיד מוילנא' עמ' נו, בשם הגי"ר אהרן קוטלר זצ"ל).

ומהמעשה הנ"ל לכאוי' הי' מקום להוכיח, דהלאו ד'לא תעמוד על דם רעך' לא נאמר על הצלה סגולית, דאי נימא דמדין 'לא תעמוד על דם רעך' מחוייבים להציל גם בהצלה סגולית, א"כ צ"ע מדוע 'הגאון' לא הי' חייב להציל את הגר צדק ע"י 'שמות הקודש', מדין 'לא תעמוד על דם רעך', - ומהא דחזינן ד'הגאון' לא הציל את הגר צדק, ואף שיכל להצילו ע"י 'שמות הקודש', לכאוי' מוכח מזה שאין חיוב מדין 'לא תעמוד על דם רעך', להציל בהצלה סגולית.

הפרשה המחכימה

**פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת שמות תש"פ גליון 111**

ילד בלא יחוס

שאלה: האם ילד לחזורים שאינם מיוחסים יתכן שיצא ת"ח וצדיק?

א. שמות ב, א-ב: "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, ותהר האשה ותלד בן...". קשה, למה התורה כתבה זאת מבלי להזכיר את שמותם, ולא כתבה "וילך עמרם הלוי ויקח את יוכבד, ותהר האשה ותלד את משה...". וכדומה, וכפי שפירטה את שמם בהמשך, באומרה (להלן, כ) "ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה, ותלד לו את אהרן ואת משה". (וכבר עמדו בזה בזוהר שמות ח"ב סוף יא. במדרש הגדול, ב. ברמב"ן כאן, בגור אריה שמות א, טו אות יט ובקהלת יצחק כאן). ויש שפירשו שהואיל והיתה גזירה על בני ישראל ש"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (לעיל א, כב), לכן נישאו בשקט שלא ישגיחו בדבר, וכאילו אינם ישראל. והמהר"ל פירש שבא לומר שכן זה לא היה לפי השתדלות הוריו והתייחסותו אליהם, אלא נשמה גבוהה מצד עצמה, כי התורה ומשה מוכרחים בעולם.

אמנם יש שפירשו שבאה התורה ללמדנו, שלא יחשוב האדם: כיצד אהיה תלמיד חכם, הלא אבי אינו ראש ישיבה, ואמי אינה בת גדולים, ומה הסיכוי שיצא ממני משהו. לכן אמרה שאפילו בצורה כזו של "וילך איש מבית לוי" – סתם אדם מבית לוי, שאינו חכם מופך, "ויקח את בת לוי" – סתם אשה לא חכמה ומיוחסת, "ותהר האשה ותלד בן" – נולד להם בן, ובכל זאת מזה יצא משה רבינו – מושיען של ישראל, ללמדך שבשביל ללדת את מושיען של ישראל, לא צריך דוקא שם מסויים, ולא היחוס גורם, אלא כל אחד באשר הוא, אם ישקיע את עצמו בתורה בהתמדה ובתפילה, ובפרט אם נישואי הבעל והאשה יהיו לשם שמים, יזכו בעזרת ה' לראות את בנם גדל בתורה ונעשה תלמיד חכם. **וכעין** מה שפסק הרמ"א (יו"ד פא, ז) "חלב נכרית (גויה) כחלב ישראלית, ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הנכרית, אם אפשר בישראל, (משום) שחלב נכרית מטמאם הלב ומוליד לו טבע רע". והמקור לזה ממה שמשה נמנע מלינק מן הנכרית שהביאו לו (להלן, ב, ז). וקשה, מה הראיה ממשה, הרי מה שהוא נמנע מלינק ממנה, הוא כפירוש רש"י (שם, ומקורו בסוטה יב: ושמו"ר א, כה) "לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה", ומה הראיה לשאר ילדים. אלא מוכח שיש להסתכל על כל ילד בישראל אולי יצמח ממנו 'משה רבינו' שידבר עם השכינה¹.

¹. וכן כתב בחובת התלמידים (פרק א ד"ה מטרה) שלפעמים הילד חושב: איך אפשר שממני יעשה אישיות כה גדולה, ואהיה בן שעשועו של הקב"ה, ולא עוד אלא שעודני

כיצד בזה מסופר ('שאל אביך ויגדך', והובא גם ב'לבוש יוסף' נשואין עמ')

תקפה) על אחד מגדולי האחרונים, בעל ה'עמודי אור' (להג"ר יחיאל העליר ב"ר אהרן), שאמו היתה בת של גביר גדול שהיה לו מתחנה, שהוציא שם רע על בתו, ולכן שום בחור לא רצה להתחתן עמה, עד שמצאו 'עוזר' לעגלון שהצליחו לשכנעו להתחתן עמה. כשנכנסה לחופה התפללה ואמרה: רבנו של עולם, כל החיים רציתי בעל תלמיד-חכם, אלא שלא זכיתי, אבל אני מבקשת ממך, שאם לא זכיתי לבעל תלמיד-חכם, לפחות שאזכה לבנים תלמידים-חכמים. **ולבסוף** זכתה לארבעה בנים תלמידי חכמים גדולים, שכולם היו בעלי שם גדול בתורה והוציאו ספרים נבחרים. ואחד מהם חיבר ספר שבראשי תיבות שלהם מוזכר שם אביו ואמו. ובזה בא להראות כיצד יתכן שגם מבנים של עגלונים יכולים לצאת גאוני עולם, כי לא היחוס קובע (כמו שנתבאר בדברים ח"א ה, יט 'תורה בירושה') אלא הסייעתא-דשמיא (כעין אומרם במגילה ו: וכמו שהרחבנו בדברים ח"א א, כג 'חיים ללא סייעתא-דשמיא'), העמל של הילד בעצמו (אבות ב, ז 'מרבח ישיבה – מרבח חכמה', ובנדה סוף ע: 'מה יעשה אדם ויחכם... ירבה בישיבה וימעט בסחורה') ותפילותיו (נדה שם 'יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו') והכוונה לשם שמים של ההורים.

גם הדמעות והתפילות של ההורים והסבים מועילים מאוד לצאצאיהם, כמסופר על ה'חזון איש' זצ"ל שאמר על משפחה שאינה שומרי תורה ומצוות, כיצד קרה שפתאום אחד מבני המשפחה חזר בתשובה ונהיה צדיק גדול, אין זאת אלא מכח הדמעות של הסבתא, שאם לא הועילו לבנה הועילו לנכדה שיחזור בתשובה. ומסופר גם שהיתה משפחה רחוקה מאוד מתורה ומצוות, וגלגלה ההשגחה שאחד מבני המשפחה חזר בתשובה ונעשה תלמיד חכם וצדיק גדול, ושאלו את אמו: למה זכתה לדבר זה, היא שחה לפי תומה, שבתור אשה שלא

בנעוריה, וגם לא אבי ולא סבי היו כן, וגם אני בעצמי נער פשוט הנני. דע שאסור לך להשאיר מחשבה עקומה זו בקרבך. אלא אדרבה הגבה את עצמך עוד למעלה מהם, והסתכל עוד יותר מרחוק, לראות מי היו אבותיך מאז, הקדושים והנביאים, התנאים האמוראים, הגאונים והצדיקים, והגמרא אומרת (פסחים סו: 'ישראל, אם אינן נביאים הן, בני נביאין הן'). לא דבר שהיה מכבד וכבר עבר הוא, אלא אומרת הגמרא שגם עתה ניצוץ אבותיך הנביאים נמצא בך ובכל נער ישראל, ועליך רק לחפור אחריו ולגלותו בקרבך. [א"ה: וכן פתח רבינו יונה את ספר שיערי העבודה "הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד ערך עצמו..."] ומעלת אבותיו, ואם חלילה ירצה "לעשות דבר שאינו הנון, יבוש מעצמו ומאבותיו". **ואמר** במדרש (איכה רבה) בא וראה כמה חביבים תינוקות ונערים לפני הקב"ה, שאפילו שגלתה סנהדרין מירושלים, וגלו משמרות כהנים ולויים, לא גלתה שכינה עמם. ורק משגלו התינוקות – גלתה שכינה עמם, כי כל כך קשורה היא בהם עד שאינה יכולה להשאר בלעדיהם. כי מכל נער ונער, מי יודע מה יכול לצאת ממנו, כמו שהמשיך שם.

כל הזמיות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

שומרת תורה ומצוות העריצה את ראש ממשלת ישראל (כפי ששמעה מבעלה שהיו יועצו), והתפללה תמיד שבנה יצא כמו ראש הממשלה, וכששמעה שראש הממשלה עצמו נפגש והתפעל מהחזון איש זצ"ל, הבינה שיש אדם גדול יותר מראש הממשלה, החלה להתפלל שבנה יצא כמו החזון איש זצ"ל... **גם** מסופר (עיין המאורות הגדולים אות ל) על אמו של ה'חפץ חיים' שכמעט כל היום לא משו מידה פרי התחינה, הסידור והתהילים, ובעיקר הרבתה בתפילה ובתחנונים שבנה יגדל ליהודי ירא שמים. ופעם כעבור שנים לאחר מותה שמצאו בביתה תהלים ישן והביאורו להחפץ חיים, הוא העתיר עליו בנשיקות, וכשדמעות בעיניו אמר לנוכחים: האם יודעים אתה כמה דמעות שפכה אמי ע"ה בספר תהלים זה, בכל יום לפנות בוקר היתה מתפללת בו ובוכה שילדה (לימים בעל ה'חפץ חיים') יהיה יהודי טוב ונאמן.

להלן (דברים ח"א יא, יט 'דוגמא אישית') הרחבנו כיצד דוקא בנים של בעלי בתים זכו להיות תלמידי חכמים מופלגים וצדיקים. ויש להוסיף יסוד חשוב, כיצד יתכן שמלך המשיח שהוא המובחר שבאומה הישראלית, נולד דוקא באופן בזוי כביכול, שהרי אבי השבט – יהודה בן יעקב אבינו, לא נשא אשה זו בדרך רגילה, וכשראו שתמר כלתו הרה רצו להורגה, אלא שלבסוף ניצלה על ידי שהודה יהודה (כמפורט בתורה בבראשית לח, א ואילך), ומזה יצאו זרח ופרץ שהיו תחילה למלכות יהודה. **גם** אצל דוד המלך שהיה אבי ממלכת יהודה שממנו יצא מלך המשיח, אחיו זלזלו בו והחשיבוהו לממזר (כעדותו בתהלים סט, ט 'מזור הייתי לאחי', ושלחורו שיהיה רועה צאן כדי שיבוא הארי ויהרגנו, כדברי השפתי כהן, פרשת וישב), ורצו לפוסלו מלכוד בקהל מאחר שיצא מרות המואביה, עד שדנו (יבמות סוף עז:–ריש עז:) אם להתירו מכח הדרשה של 'מואבי ולא מואבית', ועד שהגיעה העת שמשחו שמואל למלך, וכמאמר דוד (תהלים קיח, כב) "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה".

אלא הביאור שבדוקא סיבבו כן משמים, להשמיענו שאסור להתיימשך משום דבר, גם דבר שנראה כביכול בזוי וחסר סיכוי, גם ממנו תוכל לצמוח ישועה גדולה, וכדרך שמזכירים בתפילת העמידה שהקב"ה 'מצמיח ישועה', כי בתחילה הזרע מרקיב מתחת לפני הקרקע, ונראה כאילו שאין לו תקוה, אבל כשמגיע זמנו לצאת אז עולה למעלה וגודל לאילן גדול. ומזה יבין האדם שהסיכוי שלו לגדול ולצאת אדם גדול, הוא לאו דוקא כאשר הוא בר יחוס מיוחד (כמו שנתבאר בדברים ח"א ה, יט 'תורה בירושה') או בעל כשרון וכדומה, אלא גם אם אינו ממשפחת מיוחסים, יכול לצאת ממנו תלמיד חכם וצדיק.

ואדרבה לפעמים דוקא בנים אלו יוצאים גדולי תורה יותר מאחרים, כאומרים (נדרים פא.) "הזהרו בבני עניים (להשתדל ללמדם תורה) שמהן תצא תורה (שאינו להם עסק אחר, ועוד שדעתם שפלה עליהם), שנאמר (במדבר כד, ז) 'זיל מים מדליו' שמהן תצא תורה (שאינו מים אלא תורה). ו'בני עניים' היינו גם בני עניים בדעת והבנה בתורה, שכן 'אין עניות אלא בדעת' (נדרים מא. ועיין בכתובות סח.). כי לפעמים דוקא ילדים אלו יודעים להעריך את התורה, ומנסים לקנותה בכל כוחם בהתמדה רבה ללא לאות, וכך הם מצליחים. **וכן** אמרו (נדרים שם) במפורש כמה טעמים לכך: 'ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן (ואין התלמידי חכמים יוצאים אלא מעמי הארצות)? אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם (אלא ידעו שהתורה נקנית בעמל וביגיעה ואינה בירושה)... כדי שלא יתגדלו על הציבור... מפני שהן מתגברין על

הציבור... מפני שקוראים לאנשים חמורים (ומזלזלים בהם)... מפני שאין מברכים בתורה תחילה". ואולי הפירוש בטעם האחרון, כי דוקא תלמידי חכמים שיוצאים בערך התורה, ואינם מכבדים אותה כראוי, יש עליהם תביעה גדולה יותר מעמי הארץ ונענשים על כך.

בספר 'סדר היום' (דף לו.) פירש כי מזלזלים בכבוד התורה, ומתירשלים בכונת הברכה, ואינו חושש לכבוד תורתו כדין וכשורה, ומודדים לו מידה כנגד מידה ואין מנחילין את התורה לבנו. אבל עם הארץ שאין לו תורה – לא שייך בזה, ולכן לא נענש על כך וזוכה שיוצא מבניו התורה. ועוד שבשעת הזיווג יש לכוון כוונה ראויה, ואם החכם מפסיד את כוונתו, 'מדקדקים עמו כחוט השערה' (בבא קמא נ.). יותר מעם הארץ שלא יודע כלל לכוין ואין עליו תביעה. **וב'מדרש** תלפיות' (ענף 'זיווג' דף קצב.) ביאר שלכן יעקב נשא שתי אחיות ונולד מהם י"ב שבטי יה, יהודה עם כלתו, נעמי שלחה את רות אל בועז בדרך זנות ונולד מהם מלך המשיח. אבל היא חכמה נפלאה לבלבל את דעת השטן שלא יקטרג ויבלבל כוונתם הטובה, לכן נתחכמו השלמים להביא זאת בדרך כיעור שבראות השטן כך, אומר: אין דבר טוב יצא מכאן, ואינו מפריע להם, וכך יכולים הבנים לצאת צדיקים. ולכן גם בניהם של עמי הארצות המשוללים מדקדוקי מצוות ומכוונות, אין דעת השטן לבלבל זיווגם, ומחמת דבר טוב שחשב העם-הארץ, זוכה שבנו יצא צדיק גמור. (ובמקום אחר הרחבנו).

כיוצא בזה הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) מביא רשימה של כל מוסרי התורה בישראל, וכותב שם "ומהם ארבעה מקהל הגרים, והם: שמעיה ואבטליון, ורבי עקיבא ורבי מאיר". ולכאורה מה זה משנה במסירת התורה שארבעה אלו הם מקהל גרים. אלא ביאר הגר"א דיסקין שליט"א ('פנינים נחמדים', פרשת וישלח גליון 60) שבא לומר לנו כלל גדול במסירת התורה, כי אל יחשוב האדם שאין לו סיכוי במסירת התורה, לעולם לא אהיה ראש ישיבה, שהרי אינני נכד של הרב מבריסק, או ה'דברי חיים' מצאנז וכדומה, ומה יכול לצאת ממני. ועל כך מלמדנו הרמב"ם כי אדרבה רק בגלל שאתה כמו בן גרים, יש לך סיכוי גדול יותר להיות ממוסרי התורה. וכמו שמצינו (מנחות כט:) שרבי עקיבא שהיה בן גרים, דרש על כל קוץ וקוץ שבאותיות התורה, תילי תילים של הלכות, ובתחילה כשראה זאת משה רבינו נתחלשה דעתו, עד ששמע ששואלים אותו: רבי, מנין לך זאת? והשיב: הלכה **למשה** מסיני, ונתיישרה דעתו. **ואולי** הענין בזה הוא כמבואר בחז"ל (ב"ר סו, ג. וילקוט שמעוני בראשית כז, קטו) "ויתן לך האלוקים מטל השמים – זה מקרא, ומשמני הארץ – זה משנה", שדוקא 'תורה שבכתב' היא מן השמים ואיננו מתערבים בה כלל, אלא אנו מתייגעים להבינה כצורתה וכנתינתה, ולכן ניתנה על ידי משה רבינו, מבחר המין האנושי. מה שאינו כן 'תורה שבעל פה' ניתנה גם ליושבי הארץ לדרוש בה ולחדש בה יש מאין כביכול, ולכן היא ניתנה על ידי רבי עקיבא בן גרים שהיה ארבעים שנה עם הארץ, וממנו יצאו התלמידים שמסרו את התורה שבעל פה, עכ"ל.

תשובה: גם ילד של חורים שאינם חכמים ומיוחסים, יכול לצאת ממנו תלמיד חכם וצדיק אף יותר מילדים אחרים, ולפעמים אדרבה דוקא מחורים כאלו יוצאים ילדים נפלאים חמאירים את העולם.

לע"נ א"מ הרב דרור בן-דוד הכ"מ זצ"ל, שהיה עובד ה' אמיתי.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' בורר בשבת

גליון 248

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

הע' נב מהדו"ח) שכתב להתיר רחיצת פירות מלכלוך **הדבוק לפרי** עכ"פ סמוך לאכילה. וכן כתב בשו"ת **אגרות משה** או"ח ס' קכה) וכן מובא בשם הגר"ש **אלישיב זצ"ל** בס' איל משולש (פ' טו הע' י) (ע' בהל' **שבת בשבת** עמ' תקסה).
מאיידך החזון איש הורה שלא לרחוץ פירות מהלכלוך שעליהם כלל בשבת (**דינים והנהגות** בשם **החזון איש**), וכן ע' בשו"ת **מנחת יצחק** ח"ה ס' לח, שראוי להחמיר בדבר שזה נוגע לאיסור דאורייתא, וכן ע' בשו"ת **תשובות והנהגות** ח"א ס' ריא שראוי להחמיר לשטוף הפירות מלכלוך מערב שבת.
וע' בשו"ת **שבט הלוי** (ח"א ס' נב) דאם יש פסולת ממש (דבר השכחה), ה"ז ככרשינין וכתפוחי אדמה שהזכיר המ"ב ואסור [ע' מ"ב ס' שיט ס"ק כט]. וכן דעת הגר"נ **קרליץ זצ"ל** (חוט שני ח"ב עמ' ע) שאסור לרחוץ פירות מלכלוך בשבת. והשיב הגר"ח **קניבסקי שליט"א** (דדור יקרא עמ' פג) דאם אין הפירות וירקות ראויים לאכילה בלי שטיפה תחת ברז מים אסור.

רחיצת אשכול ענבים או פירות קטנים

אסור לשרות אשכול ענבים במים על מנת שהפסולת המעורבת בתוכו תפרד ממנו, ואפילו בסמוך לסעודה יש בדבר איסור, וכן אסור לשרות במים פירות שמעורבים בהם עפר או שרצים כגון תות שדה או צימוקים כדי להסיר את הפסולת מהפירות (ע' שו"ע ס' שיט סעי' ח **ארחות שבת** פ"ג סעי' קיב). וכן אסור לאחוז האשכול בידיו ולהדיחו במים מהפסולת המעורבת בו (**ארחות שבת** שם וע"ע בשו"ת **אגרות משה** שם).

רחיצת פירות לנקיות

פירות שאין מעורבת בהן פסולת הניכרת ובא לרחצם מהאבק שעליהם, הרי זה מותר, כיון שהפירות ראויים לאכילה גם בלי רחיצה ואינו רוחץ אלא לנקיון בעלמא (**ארחות שבת** פ"ג סעי' קיד **הל' שבת בשבת** ח"א עמ' תקסז) וכן ע' שש"כ פ' כב סעי' כב) כל שנאכלים בלא שטיפה אינו חשוב בורר.

פירות עם שאריות ריסוס

כמו כן פירות עם שאריות של חומר ריסוס **באופן הניכר** באופן שרבים מקפידים עליהם שלא לאוכלם אך נאכלים ע"י הדחק, זה תלוי במחל' הנ"ל **שלדעת הפוסקים הנ"ל** [ברחיצת פירות מטונפים] מותר סמוך לאכילה (**שש"כ** שם), ולדעת **החזון איש** אין לעשות כן (ע' **ארחות שבת** פ"ג סעי' קטו).

שריית עלי חסה הנקי מתולעים במים

הבא להשרות עלי חסה במים ואחר כך לרחוץ כל עלה בנפרד מתחת לזרם המים, אם בשעת שריית העלים נפרדת הפסולת וצפה למעלה או שוקעת בתחתית הכלי [לפי המצוין] הרי זה אסור (**ארחות שבת** פ"ג סעי' קטו כדן שריית כרשינין). ואם בשעת שריית העלים אין הפסולת נפרדת מה ורק בזמן ששוטף כל עלה בנפרד אז נופלים החול והפסולת, זה תלוי במחל' הפוסקים הנ"ל והחזון איש.

המוציא חלה מן המקפיא

המוציא חלה מן המקפיא ויש על גבה כפור, צריך להזהר שלא להסיר את הכפור הנמצא בין סדקי החלה משום איסור בורר (**ארחות שבת** שם סעי' קיז). ולגבי הכפור המונח על החלה לדעת רוב הפוסקים מותר להסירו. ולדעת **החזון איש** יש לדון לאסור (ראה **ארחות שבת** שם).
עוד יש לשים לב: שאין היתר בורר בחלה אלא בזמן הסמוך לסעודה שרגילים לעשות הכנה לסעודה (**ארחות שבת** שם הע' קלא).

חלוקת משחקים ב"אבות ובנים"

הנה לאחרונה התפשט בליל שבת קודש ובשבת בבוקר סדרי "אבות ובנים" (כ"י) שבהם מחלקים משחקים שונים. והעירו דלפעמים הילדים ה"אחראים" מחלקים פרסים המיועדים למוצאי שבת בשבת, ויש בזה מכשול במשחקים האסורים בשימוש בשבת וצריך לזה זיהירות ותשומת לב.
לדוגמה: חילקו לאחרונה 'מטוס' שצריכים לחבר אותו באופן האסור בשבת וממילא יש בזה משום מוקצה. וראוי שישאלו חכם לפני שמחלקים צעצוע חדש.

הל' בורר בשבת

הדחת כלים

כלים מטונפים מותר לשוטפם, ואין בזה משום בורר אף שאין משתמש בהם לאלתר ובלבד שעושה כן לצורך שבת (ע' שבת קיח, שו"ע שכג סעי' ו).

גרמא בברירה

גרמא בברירה – כל פעולה שהיא דרך ברירה אסורה משום תולדת בורר אע"פ שאין עושה בידים את מעשה הברירה, ולכן אסור ליתן פירות וקטניות שיש בהם פסולת ועפר בתוך מים כדי שהמים יפרידו את הפסולת מהם ע"י שרייתן במים ואע"פ שאינו נעשה מיד רק לאחר זמן וממילא, יש בזה חיוב חטאת. (ע' שו"ע ס' שיט סעי' ח, **הל' שבת בשבת** עמ' תקסט).

רחיצת פירות מטונפים

פרי שנפל על הריצפה והתלכלך: רחיצת פירות מטונפין בעפר או שיש בהן פסולת דבוקה בפירות אסור לרוחצן **שלא בסמוך לאכילה**, וכן הדין כשיש עליהן שכבת ריסוס הניכרת שבני אדם מקפידים שלא לאוכלם בלא זה.

לרוחץ פרי מהפסולת שדבוקה בו סמוך לאכילה:

י"א אם רוחצן סמוך לאכילה - שאוחז הפרי בידו ושוטפו ואוכלו מיד מותר. ע' שש"כ בשם הגר"ש **אויערבך זצ"ל** (פ"ג

^א מצינו במשנה שבת דף קמ אין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן. ופרש"י אין להציף עליהם מים בכלי לברור פסולת ואין שפין אותן ביד להסיר הפסולת. ומשמע מסתימת הפוסקים דאף סמוך לאכילה אסור לעשות דברים אלו. וכתב המשנה ברורה ס' שיט ס"ק כט דה"ה שאסור לשרות תפוחי אדמה במים להסיר העפר שעליהם. וביאר בארחות שבת (פ' ג הע' קכה) דמייירי בתפוחי אדמה שאינם מבושלים שבא ליתנם לפני בהמה]. ולפי זה אסור לשרות אשכול ענבים במים כדי שהפסולת המעורבת בתוכו יפרד ממנו.

ובענין שטיפת פירות יש לעיין מאי שנא מקילוף פירות שהתירו הפוסקים סמוך לאכילה משום דאי אפשר בענין אחר והו"ל דרך אכילה, מה הבדל בין זה לבין שיפת כרשינין.

ובארחות שבת הביא שתי טעמים לחלק 1. לגבי שיפת כרשינין הלכלוך נחשב יותר מעורב באוכל [כיון שאינו דבוק בו], ובוה לא נאמר ההיתר של אי אפשר בענין אחר. ולפי זה אסור לשטוף פרי שמונח עליו פסולת כיון שאינה דבוקה בו ככליפה, וביאר בזה דעת החזון איש שאסור רחיצת פירות [דומה לשריית כרשינין] 2. דלא נאמר ההיתר של "א"א בענין אחר" אלא בקליפה וכיוצא בו שאינה מעורבת ממש באוכל אלא מונחת מבחוץ [א"נ בגרעינים שמוחים בתוך הפרי]. אך בתערובת גמורה לא יזא היתר אף כשאי אפשר בענין אחר, משום שמעשה ברירה הוא יש לו חשיבות גדולה יותר וגובר בזה שם מעשה ברירה על שם דרך אכילה. ע"ש
3. וע' באגרות משה (א"ח ס' קכה) דשריית פירות הוא דרך ברירה טפי וכ"כ בקצות השולחן ס' קכה ס"ק טז [וכדרך שיש איסור בורר בכלי אע"ג שזה סמוך לסעודה].

איסור בישול: וכן אסור ליתן את החלה עם הכפור במקום שיכול להגיע ליד סולדת בו משום איסור בישול (ראה ארחות שבת פ' א סע' יב דנוח לאדם בבישול זה כדי שהחלה לא תהיה רטובה).

ברירת מין אחד

כתב **ברמ"א** ס' שיט סע' ג [ומקורו מדברי התרומת הדשן], דאם היו לפנינו חתיכות דגים וכולן ממין אחד אלא שבורר את הגדולות מהקטנות לא מיקרי ברירה.

וכדי שיהא איסור בורר צריך בורר משני מינים או תערובת אוכל ופסולת.

לדוגמה: אם רוצה להגיש לשולחן צלחת של מזונות, או קוגל ירושלמי, ויש בהם חתיכות קטנות או שבורות, מותר להסיר חתיכות הקטנות או שבורות כיון שהכל הוה מין אחד.

שיטת הט"ז והחיי אדם: והנה הט"ז מחמיר אפילו במין אחד, שלא יבריד אלא אותו שרוצה לאכול עתה, או שיקח סתם מן הבא בידו להניח לסעודה אחרת, לא דרך ברירה.

וכתב **המשנה ברורה** דהרבה אחרונים חולקין עליו והסכימו עם הרמ"א שפסק כתרומת הדשן. וכן ע' **בגר"ז** סע' ה **וכף החיים** ס"ק ל שנקטו שהסכמת הפוסקים להקל במין אחד וכן דעת רוב הפוסקים. מאידך כתב **החיי אדם** (כלל ט"ז ס"ה) דנכון להחמיר במין א' בגדולות וקטנות לברור דוקא את מה שרוצה לאכול ע"ש.

וכן **אליה רבה** ס"ק ז שמשמע שמחמיר בדבר (מאידך ע' מחצה"ש) וכן **בתפארת ישראל** בכלכלת שבת, וכן ע' **במאמר מרדכי** ס"ק ה דראוי להחמיר במין אחד.

כשמגיש לפני אורחים: אם יש צלחת של עוגה, או עוף, פרי וכו' ובפנים יש חתיכות קטנות או שבורות שמקפיד מאד להסירם לפני שמגיש לפני האורחים, יש יותר מקום להחמיר בדבר כיון שיש קפיצא [ועדיף להעביר את חתיכות העוגה שרוצה, לצלחת אחרת].

וע' **בהל' שבת בשבת** (עמ' תקמט) דראוי להחמיר לברור רק אותו שרוצה לאכול, **בפרט כשנותן לפני האורחים** ואין נוח להגיש לפניהם קטנים וכיוצא ב'.

ברירת חלקי עוף בשבת

היו לפנינו חלקי עוף שונים מעורבים זה בזה: [כגון שוקיים חזה וכנפיים], יש מתירים לבררן זה מזה דחשובים מין אחד [באופן שאינו מקפיד לאכול סוג מסוים ע' להלן], **(איל משולש** פ"ג בשם **הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל**.

ויש שאסרו בזה **(הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל** במכתבו בסוף ספר **מאור השבת** ח"ג מכתב מ' אות ג' [וגם לענין משלוח מנות דעת **הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל** הם חשיב כשתיים], ע' **שו"ת תשובות והנהגות** ח"ב ס' קפה.

וכתב **בהל' שבת בשבת** (עמ' תרטז) דאם נותן לפני האורחים באופן שכנפים אין ראויות להם יש להחמיר בזה.

איסור בורר בין עוף וכבד: אבל עוף וכבד או בשר נחשבים מינים חלוקים ואין היתר לבררם אלא לפי כללי היתר מלאכה שנתבאר לעיל. וכן אם היו **מקצת החלקים מבושלים ומקצתם צלויים**, הרי זו תערובת ואסור לבררם זה מזה שם **ברמ"א** מ"ב ס"ק ב).

המקפיד לא לאכול מסוג מסוים

כתב **הפמ"ג** שאף בתערובת של מין אחד אם הוא מקפיד תמיד שלא לאכול אחד מהם ולעולם אינו אוכלו נחשב לו התערובת כשני מינים ואסור לבררם **(פמ"ג** ס' שיט במ"ז ס"ק ב). וכגון היו לפנינו חלקי עוף מעורבים [שוקיים וכנפיים וכדומה] **והוא מקפיד שלא לאכול כנפיים**, הרי זו לגביו תערובת שני מינים **(ארחות שבת** פ"ע סע' לד).

² וביאר בס' הל' שבת בשבת עמ' תקמט, דכיון דעיקר דבר זה של שני מינים אינו מוכרע בפוסקים, ואף מין אחד הניכר ע"י הפרדתם במעשה ברירה דנוהו לב' מינים, שפיר יש מקום להחמיר כשיטת הט"ז והחיי אדם, לכתחילה לברור מה שרוצה לאכול.

³ וביאר (שם עמ' תקנ הע' 17) דבאופן שמקפיד על הגודל או על הצורה וממלא אין הקטנים ראויים לו עכשיו, חמיר טפי לכו"ע, וכמ"ש רש"י ע"ד: לגבי עשיית חביתא (כלי חרס) שאם בורר צורות דקות מתוך הגסות הרי זה בורר, וכן לגבי כוורת (כלי מקנים) כ' שם דאם בירר קנים היפות הר"ז בורר, והיינו משום שהם ראויים יותר לאותו מלאכה [ואף דיש לחלק דשאני התם שאינו אוכל וכיון שאינו ראוי למלאכתו הוה כדבר אחר, מ"מ ביסודו חזינן דלקחת קנים מתוך קנים נחשב מעשה ברירה בגלל שימוש לאחר מכן].

חתיכות דגים עם עצמות

חתיכות דגים ממין אחד שבחלקן יש עצמות יותר מהאחרות, כגון זנבות דגים המעורבים בחתיכות אחרות, דעת **הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל** (שש"כ פ"ג סכ"ד) שאין נחשבות כשני מינים.

שני בגדים זהים בצבע שונה

שני בגדים זהים אלא שצבעם שונה, כתב **בשו"ת אגרות משה** (או"ח ח"ד ס' עד בורר אות י) שאם הוא מקפיד איזה צבע ללבוש הם נחשבים כשני מינים.

סכ"ם רטוב

סכ"ם רטוב המונח בתערובת ורוצה לנגב כל אחד ולהחזירו לתא המיוחד לו, נחלקו אחרונים אם רשאי הוא לעשות כן, דעת **הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל** (שש"כ פ"ג סע' עח) שמותר לעשות כן, לפי שלקחתו על מנת לנגבו אינה נחשבת ברירה, שהרי לוקח הוא מכל הבא ביד, ואף הנחתו לאחר השימוש בתאו אינה נחשבת ברירה, משום שמסאחז כל אחד בידו שוב לא היה מעורב.

מאידך דעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (איל משולש פ"א הע' כ [השנן] שאסור לעשות כן, שהואיל ומתחילה היתה דעתו למינם, הוצאתו מהתערובת היא תחילת המיון, וכן דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל**.

איסור קדש הנוגע לתושבי ארץ ישראל

כל ההכשרים המהודרים בארץ ישראל מקפידים על איסור חדש גם בתבואה של חו"ל. אמנם מנהג (הקדום) של רוב ההכשרים בחו"ל שלא להקפיד על חדש של חו"ל (אם לא שרשום 'קמח ישן' או 'ללא חשש חדש' וכדומה), ובתקופה זו מתחילים שוב לייבא מוצרים עם חשש חדש לארץ ישראל.

והנפקא מינה לא רק לאלו הנוסעים לחו"ל בחודשים אלו, שצריכים לדעת שיש שאלה של חדש, אלא צריך להיות ערני גם כשקונים במכולת או סופרמרקט בארץ ישראל, [ובפרט אם אין הכשר על הקופסה רק מדבקה, שעלול להיות זיוף של הייבואנים] ואין למחר לקנות מוצרים המיובאים עם ההכשרים מחו"ל שלפעמים הם בחשש חדש (כגון דגני בוקר, ממתקים, בירה, חטיפי גרנולה, עוגיות, קווקר, לתת, פיצוחים וכל מוצרי חמץ), וודקה, וכן יתכן בשמחות בארץ ישראל כשיש משפחה מחו"ל המבקרים כאן שקונים או מביאים מוצרים עם הכשרים שלא מקפידים על חדש.

אזהרת המשנה ברורה

וע' **מ"ב** ס' תפט בשם האחרונים שמקומות (בחו"ל) שיש ודאי חדש אין להקל בזה. וכתב **בשער הציון** (ס"ק נד) וגם **הגר"א** היה מחמיר באסור חדש ככל שאר איסורי תורה. וכן ע' **בבה"ל** שם ס' תפט ס' ד"ה אף בזמן הזה. (בגליון פ' פקודי תשע"ט הארכנו בדבר וניתן לקבלו ע"פ בקשה).

ובזמנו זה דבר קל לברר האם הקמח הוא ישן או חדש, וגם קל להשיג מקמח ישן, וכ"ש בארץ ישראל שכל ההכשרים המהודרים מקפידים על חדש אין זה נקרא שעת הדחק. ולדעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** אין להקל כלל לאכול חדש, והחמיר מאד בדבר אף לתושבי חוץ לארץ **(הגר"ש שוב שליט"א)**. ושמענו מהגר"ר **שמאי גרוס שליט"א** שכהיום שבקל אפשר לזהר בזה יש להקפיד בזה, דאכשר דרא וגם הרבה מאלו שהיו נוהגים להקל מחמירים בזה.

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל g089285647@gmail.com

תרומות עבור גיליון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס

קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

ניתן לשלוח הערות והארות דרך פקס: 1538-928-5647

¹ **הרבה דברים הם רק ספק חדש** שמענו שהמציאות בשוק היא, שיש הרבה מוצרים שקשה לקבוע עליהם שהם ודאי חדש, כיון שלא ידוע מקור החיטים. וזה נ"מ שלפי **המשנה ברורה** ס' תפט ס"ק מז המנהג לא לזהר בבליעות של ספק חדש [וזה נוגע באוכל אצל אחרים במקומות שלא מקפידים על חדש שלפי המ"ב בדרך כלל אין צריך להקפיד על הבליעות] רק לפעמים במאפיות (בחו"ל) שהם לוקחים חיטים על קנדה באדר שני וכדי הוה קרוב לודאי שהוא מתבואה חדשה – כיון שהחדש כבר הגיע לשוק בסוף הקיץ.

שר התורה ורב החסד

הגאון הגדול רבי חיים קרייזר זצ"ל רבה של אנטוורפן נודע כאחד מגדולי תלמידי החכמים בדורינו. בבקיאותו ובחריפותו הרבה עלה ונתעלה, והרביץ תורה במשך שנים רבות בישיבת מרכז התורה ובשיעורים רבים בכל מקומות התורה.

בתפקידו כרב העיר אנטוורפן הנהיג את קהילתו ביד רמה וברוח גבורה, העלה וחיזק את בני הקהילה לחינוך שורשי של חיי תורה ויראת שמים, והגביר את התודעה לחובת נתינת הצדקה בקרב הציבור לדרגות גבוהות. מלבד זאת יגע הגר"ח זצ"ל וטרח בעסק הצדקה בגופו ובממונו בהיקפים אדירים, ועסק בהקמת מוסדות צדקה וחסד, בהכנסת כלה, ובתמיכה באלמנות וביתומים בסכומים עצומים. לרגל י"ח שנה להסתלקותו, נלקטו מתולדותיו ואורחות חייו מתוך הספר "חזון חיים" והועלו עלי גיליון, עבור אוסף גיליונות.

תחנות חיים

שהרי מסירה יהודים אל הגויים אסורה, ואמר כי יתכן שהעמידה בנסייון עמדה לזכותו בעת ההיא.

אחר כך באו והודיעו לו שעומדים להוציאו להורג ואמרו לו "בקש את בקשתך האחרונה". המפקד פקד על חייל לקחת את היהודי ולהרוג אותו ביער והוא נלקח אל מחוץ למפקדה. רבי חיים אכן ביקש את בקשתו האחרונה אך לא מהם, אלא פנה בתפילה לרבש"ע: "הצילני נא בשכר ששימשתי את רבי ישעיה משה!". אותו רבי ישעיה היה סגינהור, והגיע לוורשא מהעיר ראוונע, ונקרא בשם "משה" ככל הנכדים שהיו בדרגת בן אחר בן לר' מרדכי קרעמניצער חמיו של

ה"בית אהרן" מקרלין. הרבי מגראדזיסק זצ"ל שלח אותו ללון אצל הגר"ח בווארשא, ומאחר ולא היתה לו אלא מיטה אחת הניח לרבי ישעיה לישון בה והוא עצמו ישן על הרצפה. וכך במשך כמה שבועות שימש הגר"ח את רבי ישעיה במסירות עצומה. באותו הרגע בו סיים תפילתו בלב קרוע, נענתה בקשתו. החייל שנצטוו להרוג אותו היה מה"יורמאכט", (זן גרמני פחות קשוח), פנה אליו בשפה פשוטה ואמר לו שהוא מבין את מצבו וגם לו יש משפחה שדואגת לו. לפתע ירה הגרמני באוויר כמה יריות וצעק: "ברח! ברח!" היריות נורו כדי להסיח את דעת המפקד שיסבור שהיהודי נורה וכך הצליח רבי חיים להימלט. בספרו מעשה נסים זה היה מציין שרבי ישעיה היה זה שהצילו מן התופת.

בהמשך הלילה לכדו אותו שוב, יחד עם עוד יהודים, ובאו והודיעו להם שעשרה איש יכולים להימלט מהמקום ורק הם ינצלו. כמובן שהחל דוחק גדול בתקווה להיות מהעשרה ראשונים. אך בסופו של דבר, אותם עשרה אנשים שהצליחו להימלט נורו מיידית ע"י הגרמנים. אחר כך העלו הגרמנים את המקום באש, ובכל זאת היו אנשים שהצליחו להימלט, אחד מהם היה רבי חיים שסיפר שבאותו לילה רצו להרוג אותו שלש פעמים, אך את המקרה השלישי הוא מעולם לא פירט.

פגישתו עם הרוגטשובר זצוק"ל

סיפר רבי חיים: "הרוגטשובר לא היה הרב שלי, לכך לא זכיתי, מה שכן זכיתי - שאותה שעה ארוכה שנשעתי במחיצתו משפיעה עלי עד היום. סיפרו בקראקא שהרוגטשובר נוסע לווינה לניתוח ויחלף בדרכו דרך וורשא. כיון ששמעתי כך החלטתי לנסוע ולהקדימו באחת העיירות הרחוקות מוורשא, לעלות לרכבת ולנסוע עמו יחד ברכבת במשך מספר שעות. כסף לא היה לי, ולכן לווייתי כסף מאחד מידידי להוצאות הדרך, וצלחה דרכי לעלות לרכבת לנסוע עד הגבול ומשם נסעתי במחיצתו.

הגאון הגדול רבי חיים זצ"ל נולד בגאליציה לאביו הגה"ח רבי אברהם יוסף הי"ד שהיה רבה של העיר. מגיל צעיר נתפרסם שמו כהעילוי מקרקא שם למד בצעירותו, ושם הרביץ תורה בישיבתו של רבי ישעיה טשחיבר בתחילת דרכו. כמו כן למד בישיבה בעיר טארנא שבגליציה ואח"כ בישיבת חכמי לובלין עד שנקרא לשמש בקודש בקראקא ואח"כ בקיבוץ שבישיבתו של האדמו"ר מפיאסצנה בעיר וורשה עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. לאחר שנמלט מפולין הגיע לישיבת סלבודקא שבליטא ושם נבחר להיות חתנו של המנהל הרוחני הגאון הקדוש רבי אברהם גרודזינסקי זצוק"ל הי"ד. בניסים גלויים נושע וברח לארץ ישראל בשנת תש"א, ושקד על תלמודו בירושלים עיה"ק יומם ולילה. אח"כ נקרא לשמש כראש הכולל "תורת ארץ ישראל" בעיר פתח תקוה עד שהוזמן להרביץ תורה בישיבת "בית מדרש לתורה" בשיקאגו שבארה"ב. על פי המלצת דודו הגאון הגדול רבי יעקב קמנצקי זצ"ל עקר בשנת תשי"ד לאנטוורפן שבבלגיה שם הנהיג את קהילתו ביד רמה במשך כיוכל שנים והעלה את שמה בכל העולם כתפארת קהילות ישראל. תחנות רבות עבר בימי חייו, ובכל אשר פנה היתה ניכרת השפעתו וכפי שחזר ואמר שמידת תלמיד חכם נמדדת במקום בו הוא נמצא, אם הושפע ממנו במקומו ואם לאו.

נס הצלתו בשנות הזעם

נס הצלתו של הגר"ח זצוק"ל סופר על ידו בכל שנה במועד חג הסוכות לצאצאיו, להודות על ההשגחה הפרטית הגלויה שליוותה אותו ולספר בנפלאות ד' אשר עשה עימו להפליא.

וכך היה מעשה. באמצע החורף הראשון של מלחמת העולם השנייה, נסע בעגלה בדרכו לוויילנא, עימו בעגלה נסע יהודי וגם כמה נשים יהודיות. בעודם בדרך נעצרו ע"י הכוחות הגרמנים והוצאו לבדיקה. את הנשים שחררו מיד, ולאחר מכן פנו אליהם ושאלו כל אחד: "יודע?" (יהודי?), היהודי השני שהיה עימו ענה שהוא קתולי ושוחרר. אך רבי חיים ענה בחיוב שהוא יהודי, "כך הרי כתוב בהלכה" אמר רבי חיים אחר-כך. תיכף ומיד ענו חיילי הגסטפו שהוא מואשם ב"ריגול", עצרו אותו והעבירוהו אל המפקדה שם באיזור. (באחת ההזדמנויות הוסיף וסיפר שכל ימיו הוא מודה לה' על שעמד בניסיון באותו הלילה. דבעת ששמע מהגסטפו שעליו להשאיר איתם לבד נתקף בפחד נורא, וחשב שאולי יוכל להקל על מצבו ולגלות להם שישנם עוד יהודים במקום ההוא, ובלם את עצמו ולא סיפר,

כבוד התורה שחפץ עליו, אין לתאר! והכבוד שעשו לו בבואו לוורשא היה יוצא דופן! עד שזקני וורשא אמרו אז שמתקופת הגאון רעק"א זצוק"ל שביקר בוורשא לא היה כזה כבוד התורה... שטיחים נפרסו מתחת הרכבת עד האכסניא הארעית שלו בעיר. כל גדולי העיר באו לקראתו, ביניהם: הגאון רבי מנחם זמבא שבא לתחנת הרכבת, הגאון רבי אברהם וינברג, ה"ראשית ביכורים" (תלמיד ה"אבני־זר" מסוכטשוב). וגם הגאון רבי מרדכי קאלינא שהיה מפורסם בידיעתו בכל חלקי התורה בבלי וירושלמי יצא אל תחנת הרכבת".

ולעצם מהלך הנסיעה במחיצתו:

"לא יכולתי ללוותו עד ווינה, לשם נסע בגלל ייסוריו, אלא רק עד הגבול הפולני. אך גם הדרך שעשיתי עמו יחד היתה כבדת דרך גדולה בשבילי. במהלך הדרך זכיתי לדבר עימו בלימוד", סיפר רבי חיים באושר, וביקש להדגיש: "כפי שידוע בספריו של הרוגטשוב, קשה מאד להבין את כוונתו, רק יחידים מסוגלים להבין, אך בדיבורו בעל פה היה הפוך לגמרי - קל ונוח היה להבין את דבריו. התורה שבעל פה שלו היתה אחרת לגמרי מהתורה שבכתב".

"במהלך הנסיעה לא פסיק פומיה מגירסא והוא עסק בעל פה בלשון הרמב"ם הלכות עבדים. למעשה, אחרים שהיו שם עמנו יחד ברכבת פחדו לפתוח את הפה, אך כיון שהייתי צעיר, ילדות היתה בי והעזתי לדבר לפניו, והוא היה גדול הדור הראשון שזכיתי להכיר". וסיים רבי חיים בהתרגשות את תיאורו ואמר: "ותוארו כמלאך אלוקים צבקות!"

חתנו של הגאון רבי אברהם גרודז'ינסקי זצוק"ל הי"ד

פעם ישבו כל הגיסים במסיבה משפחתית כולל הדור הצעיר, ועמד רבי חיים ונשא מדברי תורתו. בתוך דבריו הזכיר מחידושי תורתו של חמיו הגאון רבי אברהם גרודז'ינסקי זצוק"ל הי"ד בעל "תורת אברהם", מנהלה הרוחני של ישיבת סלבודקה שבליטא, וכינה אותו "חותני". למשמע תואר זה חייכו המסובים שהרי כולם נישאו לבנותיו. היסה

אותם גיסו המשגיח הגאון רבי שלמה וולבה זצ"ל והצדיק את שם התואר של אבא באומרו: "גיסו רבי חיים הינו באמת 'חתני' של רבי אברהם שבחר אותה לחתן, ואילו אנחנו רק 'לוקחי בנותיו', שהרי רבי אברהם זצ"ל לא הכירנו".

וכה היו דבריו של רבי חיים על אודות חותנו "התגוררתי יחד עימו באותה הדירה, והבחנתי בזמן קימתו ובזמן שכירתו, וראו בו את הקיום של שויתי ה' לגדי תמיד בכל היממה, וכמו שכתב הרמ"א ז"ל בתחילת השולחן ערוך, שהוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשישבתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' ובושתו ממנו תמיד. ואמנם אצל מו"ח זצ"ל ראו בכל תנועה ובכל דיבור את מלא הרצינות.

וצריך להבין שזוהי המדרגה הגדולה שעל ידה בושנו ממנו תמיד. אך להתחיל צריך בדרגה הפשוטה של בושה, וכמו שאנו מוצאים בדברי חז"ל שאמרו שלשה סימנים באומה זו "רחמנים ביישנים וגומלי חסדים", ומי שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו. ומדוע הדגישו חז"ל את ענין הסימנים ולא קראו לזה מידות, אלא כמו שע"י סימן, האדם ניכר ולא נאבד, כך שלשה הללו מהווים סימני היכר על האדם שהוא מישראל... ובאמת כל עיקר החורבן בזמן הזה הוא מהעדר הבושה לגמרי. יש אמנם רחמנים וגומלי חסדים, ואולי יותר מהדורות הקודמים, אך הבושה נעדרת...

הקשר עם החזו"א והסטייפלער

בהיותו גר בפתחתקוה היה קשור מאד למרן ה"חזון־איש", ומאז נקשר גם למרן ה"סטייפלער" זצ"ל והקשר התהדק מאד במשך השנים עד כדי השפעה על נדיבים עבור הספרים "קהילות־יעקב". לאות הכרת הטוב היה ה"סטייפלער" שולח לרבי חיים בכל שנה אתרוג מהודר. יעידו על כך המכתבים הרבים בענייני אתרוג שנתפרסמו ב"קריינא" דאיגרתא" אשר היו מופנים אליו, ומתוכן האגרות, אנו לומדים על ההערצה והחיבה שזכה מצידו של ה"סטייפלער".

היה אומר תמיד לתלמידים ששמיעת קריאת שמע של ה"חזון־איש" משאירה בו רושם עד חצי שנה!

לאחר פטירת החזו"א היה מרבה להתייעץ עם ה"סטייפלער" זצ"ל וגם היה שולח שמות של חולים שיתפלל בעדם, וכן היה אומר למקורבים שאם נסעו לארץ־הקודש ולא היו אצל ה"סטייפלער" הרי עליהם לחזור חזרה לארץ־הקודש ולהיכנס אצלו. ואמר עליו כמו שנהג הסטייפלער בעצמו לומר על ה"חזון־איש", שהיניו במחיצת אדם גדול מאד ולא ידענו את מי שהיה לנו בכל היקף גדלותו, כך גם אצל ה"סטייפלער" שנשאר בגדר טמיר ונעלם על אף פרסומו הרב בעולם.

הצלת יהודים אחרי השואה

מעשה בר' ש.ג. מקרובי משפחת אשתו של רבי חיים, שהגיע אחרי השואה לארץ עם "עליית הנוער", והפנו אותו לקיבוץ. רבי חיים לא שקט על שמריו, ולא שמע לעצות המקורבים אשר טענו כי בוודאי הושפע כבר מסביבתו והינו חילוני לגמרי, ואין כבר מי להציל.

רבי חיים נסע לקיבוץ ודיבר על ליבו של הבחור, שהיות והוא קרובו, הרי מבקש ממנו לבוא ולהתארח אצלו לשבת. הדירה של של רבי חיים היתה צרה וצפופה מאד, עד שרבי חיים נאלץ לישון עם הבחור באותה מיטה בשבת ההיא. כמובן שאחרי שבת רבי חיים כבר לא הרשה לו לחזור, ודאג להכניס אותו למוסד תורני עם פנימייה, ואח"כ הכניסו לישיבה, והוא צמח ועלה להיות ת"ח גדול, שבכל מקום ששאלו אותו יודע לענות. לאחר שנים התחתן אותו בחור אשר נחשב היום לאחר מגדולי ירושלים, שידך את בניו ובנותיו בשידוכים נפלאים, והעמיד דורות של תלמידי חכמים. והפלא ופלא! אחד מבניו נשא לאשה את נכדת אחד המקורבים שבשעתו אמר שאין את מי להציל. ואמר רבי חיים שאת הזכות הזאת שנפלה בחלקו, יספר בבי"ד של מעלה, להראות כמה דורות ניצלו בזכותו.

כך רבים הם מעשיו והשתדלותו להוציא בנים ובנות שגרו אצל משפחות גויים בפולין במשך השואה, ואף סייע להוציא משפחות יהודיות מפולין ובערך ארבעים משפחות נחלצו בזכותו, מהם יצאו גם תלמידי־חכמים גדולים. בין אלו שהוציא מפולין היתה אשה זקנה, חולה ועיוורת. ורבי חיים אירח אותה והתגוררה תקופה מסוימת בביתו בחדר מיוחד, עד שהעבירה ל"מושב־זקנים" באנטוורפן שם נפטרה, ונקברה בקבר יהודי. כמו כן עמל להשיג כספים ועשה את כל ההשתדלויות להוציא אישורים ולהביא את הניצולים לבלגיה שהיתה מלכות של חסד, וניתן היה להשיג ויזות בקלות.

בעקבות פעילות זו היה מסוכן עבורו לסוע לפולין, מאחר והשלטונות ביקשו לברר מהי "עליית קריסטל" ומכיון שבפולין היה ניתן לעצור שם אדם אפילו על דברים קטנים, פחד רבי חיים להגיע לשם.

גאונות

מעשה בת"ח מבני ברק שעבר ללמד בישיבה באנטוורפן, ושלר מכתב ל"סטייפלר" ושאלו כיצד עליו לנהוג בענין יו"ט שני באותו פרק זמן נכנס אברך מאנטוורפן לקבל מה"סטייפלר" ברכה לפני חזרתו לעירו. אמר לו ה"סטייפלר": "נשלח אלי שאלה מעריך, ואינני מבין מדוע הוא צריך לפנות אלי בשאלתו, בשע שיושב שם הרב שהיה נחשב כגאון גם לפני 200 שנה".

רבי חיים ביקר פעם בבית ראש ישיבת מיר, מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל צוק"ל. אחד מראשי הישיבות ששהה שם, הזכיר מאמר חז"ל, ואבא אמר: "זה בגמ' ערכין יו"ט". נענה אותו ראש ישיבה: "גם אני בצעירותי הייתי מצטט מקורות, אך אבי, שהיה ראש ישיבה גדול,

הורה לי לא לעשות כן". אמר רבי אליעזר יהודה: "יכול להיות שהייתם מצביעים על מקור המימרא, אבל האנטוורפנער רב הר מצטט הכל עם הלשון ולא רק בתלמוד בבלי, אלא גם ירושלמי ורמב"ם".

סיפר תלמיד על מאורע יוצא דופן שהיה עם רבי חיים ותלמידיו בשיקגו לפני שנים רבות: "היה זה לפני 55 שנה בערך. הרב זצ"ל היה הרבי שלי

בבית-מדרש לתורה בשיקגו, ופעם סיפר לנו, התלמידים, על ר' זעלמלי זצ"ל, אחיו של ר' חיים מוואלוז'ין זצ"ל, שהיה יכול להניח האצבע בדף הגמרא, ולומר איזה תיבה נמצאת בדפים שמתחת לדף זה, במקום האצבע. אנחנו לא האמנו שזה אפשרי, ואחד התלמידים אמר שזוהי שטות, ואיננו מאמינים.

אני הייתי כבן 18 שנה, והרב זצ"ל היה בן 28, וההבדל בינינו לא היה רק של 10 שנים, אלא הרבה הרבה שנים, ולא השגנו מה שהשיג. כשאמרנו שאיננו מאמינים, ישב הרב בשקט ולא הגיב.

אחר־כך אמר שאיננו בטוח אם להגיד את מה שהוא חושב. וכששאלנו אותו האם יכול לעשות כן, שנשים האצבע הגמרא, והוא ימשיך לומר את הכתוב שם, ענה הרב זצ"ל, אם אומר לכם שאני יכול לעשות כן, הרי זה נראה כמו גאווה. ואם לא אומר לכם, הרי תחשבו שזה דבר בלתי אפשרי.

ברצוני לומר לכם שתדעו שאני בצער על חסרון האמונה שלכם, בזה שאינכם מאמינים שאפשרי לעשות כן. למדנו אז מסכת שבת והגענו לדף ז. הרב זצ"ל אמר לנו לפתוח את הגמרא מתחילת המסכת, ובעינים סגורות התחיל לצטט מדף ב, כאשר אצבעותיו מונחות במרכז דף הגמרא, ואמר מילה במילה מה שכתוב בסמוך למקום האצבע, מדף ב' עד דף כ"ח. כולנו עמדנו מרוב התפעלות, כי שמנו לב שהיה כל כך מדויק, למרות שלפעמים היה אומר המילה שלפני מרכז הדף ולפעמים מה שכתוב אחרי זה.

כולנו עמדנו ביראה גדולה ובקשנו מחילה ממנו, והוא אמר שלא ימחל כיון שאנחנו חסרי אמונה. הרב זצ"ל עזב באמצע השיעור, די בכעס,

ועלה לבית-המדרש. אנחנו עמדנו וחיכינו כיון שרצינו לבקש ממנו מחילה, וחשבנו לחכות עד שיפסיק את לימודו, אך הוא למד 6 שעות בלי הפסק, ולא הצלחנו לבקש ממנו מחילה. ביום הבא, הגיעו 3 תלמידים וביקשו מחילה בשם כולנו, והרב זצ"ל עדיין לא היה מרוצה ולא חזר אלינו. כך היה יום אחר יום עד שכל התלמידים עלו אליו במשך שבועיים. וביום האחרון אמר לנו שיחזור למסור השיעור, אך בתנאי שכשהוא מספר לנו משהו שנאמין בזה, ונתן מוסר, באמרו שזה נחוץ לנו יותר מהלימוד, כדי שתהא לנו אמונה בגדולים".

בישיבת מרכז התורה

רבי חיים עמד בראש ישיבת מרכז התורה שיסד בירושלים, וסייע לה רבות הן בממון והן בעצה ובתבונה. בעת שהותו בארץ ישראל היה מוסר שיעורים ושיחות לבני הכולל ולבחורי הישיבה ומינה את תלמידו רבי אריה רוטמן למנהל הרוחני. הקדיש מזמנו רבות לבני הישיבה וחיזק אותם בהרבה אופנים ועצות. שהה שם בחגים ובמועדים, השתתף בחתונות בני הישיבה ואירח אותם בביתו לעיתים מזומנות.

בחורים רבים הגיעו מחו"ל על מנת ללמוד בישיבה שנה אחת ותכניתם שלאחריה יחזרו לחו"ל ללמוד מקצוע. מיותר לציין שהחורים החזיקו עימם בתכניתם באותה המידה אם לא יותר. אמנם, במהלך השנה חדר אור התורה לליבותיהם ותכניות אלו נעלמו מן האופק מאחר וכל השקפתם נשתנתה. היו שהחליטו להישאר

שנה נוספת בישיבה אך נתקלו בהתנגדות נמרצת של הוריהם מחו"ל. כאשר היה מגיע ראש הישיבה לארץ בזמן קיץ היה מקדיש חלק ניכר מזמנו לטיפול בנושאים אלו. ראש הישיבה היה משוחח ארוכות עם הבחורים, לעיתים קרובות השיחות התארכו שעות וימים, אבל לראש הישיבה היתה השפעה בלתי רגילה על הבחורים שהיו זקוקים לעידוד וחיזוק. ובנוסף לקח על עצמו לשוחח עם ההורים.

לעיתים קרובות כשחשב ששיחת טלפון להורים אינה מספקת, היה אומר לבחור שבקרוב יסע הוא עצמו לארה"ב וילך לבקר אותם אישית וכך עשה. אדם גדול זה הטריח את עצמו להתחנך להורים שיתנו לבנם את האפשרות - עוד שנה של לימוד תורה על טהרת הקודש בארץ-הקודש. במקרים רבים ההורים אכן השתכנעו, רק ע"י העובדה שגדול בישראל העריך את בנם כ"כ. במקרים אחרים רבי חיים היה אומר להם שהפרנסה העתידית של בנם לא תוכל להיזקק משנה נוספת של לימוד תורה, כי הפרנסה הזו תגיע ע"י הקב"ה.

אנקדוטה מיוחדת בנושא זה.

יום אחד נפגש רבי חיים עם הורים של בחור כנה ורציני שרצה להמשיך בלימודו. לאחר שיחות רבות הלך ושוב, הציג אביו של הבחור את טענתו. בנו זכה במילגה לאוניברסיטה מסוימת ואם לא ילמד בשנה הקרובה יפסיד את המילגה כולה. שאל אותו רבי חיים - מה ערך המילגה? "זה כסף רב" ענה האב "חמשת אלפים דולר ואנו לא רוצים להפסיד את זה".

תיכף ומיד הכניס רבי חיים את ידו לתוך כיסו והוציא גליל של שטרות והחל לספור את הכסף. "הנה" אמר, והגיש את הכסף להורים. "אם

חמשת אלפים דולר מונעים את חזרת בנכם לישיבה, אני מעונין לתת את הסכום המלא ובלבד שבנכם ישוב ללמוד תורה!"

ההורים התביישו ושתקו. הם ידעו שהבעיה האמיתית אינה הכסף, שכן הם היו עשירים, ואילו ראש הישיבה של בנם מוכן לוותר על כספו למטרה זו. ואכן הבחור חזר לישיבה לעוד שנה.

רב חסד

מרשימות רבי מיכל גוטפרב זצ"ל:

"היה זה בעיצומם של ימי השואה הנוראה. רבי חיים נמלט אז מהרוצחים, ומצא מפלט במקום שומם, פנים יהודיות לא נראו לעיניו למלוא האופק. בטוח היה, כך סיפר לי לימים, כי העם היהודי הושמד לחלוטין, וכי הוא נותר מהיהודים היחידים בעולם. אז, בשממה הנוראה, זעק והבטיח מקירות לבו: "רבונו של עולם, אם אצא מכאן ואפגוש את בני עמי, אעזור לכל אחד מהם. אקדיש עצמי להקמת כלל ישראל!"

וזהו שעשה כל ימיו, "הקים את כלל ישראל", פשוטו כמשמעו. כל שנותיו היו קודש לקיום ההבטחה: כל יהודי שהגיע לאנטוורפן, נעזר על ידו בסכומי כסף גדולים, כשהוא אישית טורח ומסייע לו להתרים אחרים. כך הקים את מפעלו, "בית החלמה ליולדות?"

ליולדות" בטלז' סטון, בכדי להקל על האמהות, שהוסיפו חייל נוסף לצבאי של הקב"ה. לכן כה עזר לכל נצרך ושבור לב, לאלמנות וליתומים באשר הם.

"בזמנו, כאשר חשב להקים את "בית החלמה" והחל עושה את הצעדים הראשונים להקמתו, דיבר מי שדיבר על לבו: "יבנה הרב "בית יתומים", כך יקל עליו לגייס תרומות" והיה צדק בדברים. הנדיבים, בפניהם שטח את חזונו, פער עינים שואלות: "מאימתי שמענו על חשיבות החלמה ליולדות?"

אך הוא, בחושי הרגישים, הבין כי החלמה ליולדת כמוה כמתן בסתר לנצרך עני. הוא נזקק לכסף, היא, למנוחה ולרגיעה. "רבונו של עולם", שמעתיו מכריז בהתרגשות: "הריני מקים לך "בית חרושת", לילדי ישראל!"

והכל בלא להתחשב בגילו, בחסרון כיסו, במעמדו. ואפילו, כן אפילו על חשבון תורתו היקרה לו, סבל!

"זו היתה כל מהותו: לעזור לכל יהודי. לכן בהגיע מצב שבו נדרש לעזור, לא היו קיימים לגביו כל מגבלות. אם היה צורך לכתת רגלים במשך שעות ארוכות על פתחי נדיבים, עשה זאת. גם לו ידע מלכתחילה כי מדובר בבזיונות ולכלות את הכוחות, לא חשב לרגע לסגת. הרי מדובר בעזרה ליהודי נצרך.

הגר"ח הורד לניתוח מסובך, נדיר מסוגו באותם ימים, שהתפרס על פני 7 שעות תמימות. בסופו קבע הרופא: "הנס התרחש, אתה אדם חדש". קם בריא ושלם ממיטת חוליו, ללא זכר לגידול ולמחלה. עובדת החלמתו הכתה גלים ברחבי העולם היהודי, אך את הסיבה לכך ידעו בודדים.

לי גילה רבי חיים את אשר אמר לו ה"סטייפלר": "התבונן בדברי חכמים: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעוה"ב: ביקור חולים, הכנסת כלה ולוית המת". השאלה עולה מאליה: מה להכנסת כלה בין ביקור חולים ולוית המת? הלא סדר הדברים הטבעי הוא, ביקור חולים ומיד לאחר מכן לוית המת? אלא, "הסיק הסטייפלר, "ללמדנו דרך חיים, ש"הכנסת כלה" חוצצת בין "ביקור חולים" ו"לוית המת". אם עוסקים בה, ב"הכנסת כלה", מונעים את "לוית המת" מלהתגשם חלילה".

ליותר ממלים אלו לא היה זקוק רבי חיים. מאז שמע אותם יוצאים מפורש מן הפה הקדוש, הפכה מצות "הכנסת כלה" לתכלית חייו.

במקרה אחר, בעודו רתוק למיטה ומחובר למכשירים, היה הדבר הראשון שעשה, שיחה טלפונית עמי: "אתה עוסק הרי עם אלמנות ויתומים. שלח לי בהקדם רשימה של אלמנות ויתומים, כאלו הזקוקים לעזרה כספית", כפי שנהג עמי במשך כל השנים. הכנתי את הרשימה, שלחתי אליה ומאז הפך הדבר לנוהל קבוע: אני מכין את הרשימות, והוא מגיע ארצה כשבדיו סכומי עתק אותם מחלק אישית לאלמנות.

וכמו בכל הליכותיו, גם כאן קבעה ההלכה את סדר העדיפויות: הרמב"ם כותב בהל' צדקה: "מקדימים יתומה ליתום". לכן ביקש לתת ליתומות תחילה, ורק לאחריהם ליתומים.

העזתי לחלוק על קביעתו, טענתי בפניו כי הרמב"ם מנמק את הדין בכך שהיתומה "בושתה מרובה" כאשר היא מחזרת על הפתחים. אך בימינו שאף היתום יושב בישיבה ואין דרכו לחזר על הפתחים הרי דין היתום שווה ליתומה. הוא, בעניויותו האופיינית, ביקש לשאול מיד דעת תורה. שטח את השאלה לפני מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שפסק על אתר: דין היתום והיתומה שווה. התבטלותו של אותו ענק בתורה לדעותיהם של גדולי הדור הינה ענין בפני עצמו, אך לא זהו הנושא שאנו עוסקים בו. בכל מקרה, אחר ששמע את דברי מרן הגרי"ש אלישיב שוב לא הוסיף לדבר בענין: "פסק הוא פסק".

נסענו מיד לאלמנה שבעלה נפטר ימים אחדים קודם. במשך כל הנסיעה, לא יכול היה לעצור ברוחו. ישבתי על המושב לידו והוא תפס בי ורקד עמי בתוך הרכב: "לב אלמנה ארנין, לב אלמנה ארנין". לי ולכל הנוכחים היתה זאת הזדמנות להיווכח שמחה של מצוה מהי. ראינו איך שמחים במצות שמחת לב אלמנה, משל מדובר בנטילת לולב או אכילת מצה בפסח.

הגענו לבית האלמנה, זו התייפחה בבכי מר, הצביעה על ילדיה ששבבו אותה במעגל ומשכו בשמלתה כשהיא מייבבת "איך אחתן את כולם, איך אצליח לפרנסם?"

היה זה עוד קודם עידן ה'קרנות', כאשר לפטירת האב היתה השלכה אחת מלבד עצם האבדן - חרפת רעב ומחסור תמידי לאלמנה וילדיה. הכאב צרב ודממה מעיקה שררה. אך השקט הופר באחת. רבי חיים הלם באגרופו על השולחן והכריז "אני אחתן את כולם", עלי ועל צווארי". בו במקום הניח סכום נכבד, ומאז במשך כל השנים לא זנח את דאגתו לכל אחד מן היתומים שהגיעו לפרקם.

כך דאג למאות אלמנות ויתומים, ברגישות מיוחדת. לא אחת מסר מאה דולר לילד יתום "זה בשביל ממתקים", חייך בעליצות והמתיק את צערו של היתום הקטן".

לדמותו ותורתו של הגאון הגדול רבי חיים קרייזוירט זצוק"ל

מאת חתנו הגאון המובהק רבי פנחס זליבנסקי שליט"א

ראש כולל דרך החיים ירושלים ובעל מחבר ספר נכבדי נעם

מעלות המדות

שנינו במס' אבות (פ"א מ"ב) שמעון הצדיק היה משיירי כנה"ג, הוא היה אומר על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ומפרש הרמב"ם ז"ל "שבחכמה והיא התורה, ובמעלות המידות והם גמילות חסדים, ובשמירת מצוות התורה הם הקרבנות. תהיה התמדת תיקון העולם וסידור מציאותו על הדרך השלם".

ואמר מו"ח גאב"ד אנטוורפן זצ"ל שלמדנו חידוש מדברי הרמב"ם ז"ל, שגמ"ח אין פירושו על תמיכה בחבר שזהו מעשה טוב, אלא הוא יסוד העולם שכולל את כל המדות הטובות.

ובמס' אבות (פ"ג מ"ז) ראב"ע אומר אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה. ופירש רבינו יונה ר"ל שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון עליו. שאין התורה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות "עכ"ל, וכל הטוען שיש לו תורה ואנו רואים שאינו בעל מידות טובות, זה א"א כדברי רבינו יונה.

ישנה סוגיא בענין זה דאיתא במס' ע"ז (יז:) "ת"ר כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון א"ל רבי אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על דבר אחד, או לי שנתפסתי על חמשה דברים. א"ל רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול. או לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול, שאת עסקת בתורה ובגמ"ח ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד. וכדבר הונא דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה וכו'. ובגמ"ח לא עסק? והתניא וכו' מיעבד עבד כדבעי ל' לא עבד", ע"כ דברי הגמרא.

וביאר מרן מו"ח זצ"ל דמי שיש לו השגות גדולות בתורה גם הגמילות חסדים שלו נמצא בעליה ותגיע למדרגות יותר גדולות וזהו מה שאמרו שלפי גדולת רבי חנינא בן תרדיון בתורה היתה צריכה הגמילות חסדים שלו להיות גם כן בעליה וכדבעי ליה לא עבד.

וזוהי באמת היתה מציאותו של מו"ח זצ"ל, שהיה רודף צדקה וחסד כפשוטו. ולא היה מסתפק בזה שהיו כאלה שממליצים על אדם שנצרך לעזרה, אלא היה מטריח את עצמו לבקר את אותו אדם, לכבדו, ולעמוד על מדת הצטרפותו. ולעזור לאותו אדם בדרך כבוד וברוח נדיבה ובאמת היתה לו סיעתא דשמיא, שהיה לו חלק רב בכל דבר טוב שנקרה לפניו בארץ הקודש. אם זה בהקמת מוסדות לתורה וחסד, ואם בעזרה יוצאת מן הכלל ל"בית החלמה לילודות" בטלזסטון.

בענין גמ"ח היה חוזר ושונה הרבה את דברי אבות דרבי נתן (פ"ד אות ה) "גמ"ח כיצד, הרי הוא אומר כי חסד חפצתי ולא זבח, העולם מתחלה לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. פעם אחת היה ריב"ז יוצא מירושלים והיה רבי יהושע הולך אחריו וראה בית המקדש חרב, אמר רבי יהושע איני יודע על זה שהוא חרב מקום שמכפרים עונותיהם של ישראל, א"ל בני אל ידע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח".

והקשה מו"ח זצ"ל היאך יתכן לנחם ולומר אל ידע לך, על בית המקדש שהוא חרב, והרי על זה מתאבל כלל ישראל, ובמיוחד בתשעה באב, יושבים לארץ עם הקינות?

אלא הביאור הוא, שא"ל ריב"ז לר' יהושע, אם ידע לך על זה שחרב המקום שיש בו כפרת עונות, על זה אל ידע לך, שהרי ישנה כפרה אחת שהיא כמותה. אלא שהבכי והתוהו שעם ישראל מתאבל על חורבן בית המקדש אינו בגלל שחסר מקום כפרה, אלא בגלל השראת השכינה בביהמ"ק ושיא גדולתו של כלל ישראל בקירבה שיש בין ישראל לאביהם שבשמים במקום זה, וכמ"ש בחגיגה (ה:): שרבי החזיק בידו ספר קינות, ונפל לארץ, ואמר הפסוק מאיכה "השליך משמים ארץ תפארת ישראל", על זה אנו בוכים ומתאבלים, ולא על חסרון הכפרה.

וזכורני שמיד שאלתיו, מדברי בעל ההגדה "כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו' ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו", הרי שזהו העיקר בבית הבחירה שהיה מקום כפרת העונות. והדרא קושיא לדוכתא בביאור אדר"נ.

אכן, יעוין בביאור ההגדה לאא"ז זללה"ה (אמרי שפר להנצי"ב) שלפי דרכו במהלך כל המעלות הטובות עלינו, נראה שנקט שבעל ההגדה מדבר בענין ההשגחה פרטית שיש בביהמ"ק, להשיב בתשובה את אלה שעזבו את האמונה, ואין עיקר עניינו במקום הכפרה וכדברי מו"ח.

עכ"פ חזינן מד' אדר"נ את גדולתה של גמילות חסדים שבכוחה לכפר וזוהי מעלתן של המדות הטובות.

עוד הביא מו"ח זצ"ל מדברי אדר"נ, (פ"ג ו), שחייב אדם לשמש שלשה תלמידי חכמים. וכן שמע מחותנו בעל "תורת אברהם" זצוק"ל שהיו לו שלושה ת"ח שהיה תלמידם, בצעירותו למד בראדן אצל מרן החפץ חיים זצ"ל, ובסלבודקה שימש את רבי איצל מפטרבורג זצ"ל בשהותו שם בחודש אלול, ורבו השלישי היה הסבא מסלבודקה זצ"ל, שהיה רבו המובהק של בעל "תורת אברהם" עד שקרא עליו "זה חלקי מכל עמלי".

גם מו"ח זצ"ל היה לו שלושה ת"ח שהיה הוא תלמידם. בסלבודקה למד אצל חותנו ה"תורת אברהם", וכשהתגורר אצלו אחר הנישואין ראה את גדלותו, לא רק בבית המדרש אלא גם בבית שבכל תנועה ובכל דיבור היה ניכר עליו מעלת ה"שוית". רבו השני היה מרן החזו"א זצ"ל, ורבו השלישי מרן הסטייפלער זצ"ל.

יהא לזכרו ולעילוי נשמתו ונזכה ללכת בדרכיו עד תחת המתים בב"א.

♦ יומא טבא לר-בנן ♦

הוצינע ויצא לאור הספר

אשיא כפי

♦ הלכות נשיאת כפים ♦

♦ שיעורים על סדר פרשיות השבוע ♦

♦ מכתבי תורה מגדולי ההוראה שליט"א ♦

מאת רבי חיים משה הכהן כץ שליט"א

♦ שאלות מתוך הספר ♦

קבוצת בני ארץ הקודש שנסעו לנפוש באוסטריה,
מה דינם בברכת כהנים?

הלבין הכהן פני חבריו, מהו בנשיאת כפים?

לוי האם יעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידי הכהנים?

עובד זר של אחד המתפללים העומד בע לבין הכהן?

איך מברכים הבנים בליל שבת בפסוקי הכהנים?

כהן שליח ציבור ששכח להוריד מנעליו קודם חזרת הש"ץ?

כניסת כהנים למערת הרשב"י במירון?

כהן לפני עם רבו או אביו, את מי יקדים לכבד?

בדיני כבוד כהן קטן והמסתעף להלכה ולמעשה?

האם נוהג מצוות וקדשות אחר פטירת הכהן, והנפקותא?

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או בטלפון 050-4155426

קולמוס

הפצה:

הוצאת ספרים שיעבוד

לקראת שבת מלכתא

לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 207

פנינים לפרשת שמות

"הרגע שלא אשכח לעולם" - בהפתעה גמורה הוענקה מתנה ייחודית לחתני 'קניין ש"ס' של 'דרשו' בחסידות בעלזא: סידור מהודר שהעניק כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, עם הקדשה מיוחדת החתומה בחתימת קדשו

במוצאי שבת קודש פרשת 'ויגש', השתתפו מאות חתני 'קניין ש"ס' של 'דרשו' במבחן מיוחד שנערך במשך שעות ארוכות, על הש"ס כולו. מהדף הראשון במסכת ברכות ועד הדף האחרון במסכת נדה

הרה"ח ר' אהרן כהן

"הדרן עלך מסכת נדה וכל הש"ס, והדרך עלן. הדרן עלך מסכת נדה וכל הש"ס, והדרך עלן. לא תתנשי מנן, ולא נתנשי מינך, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי".

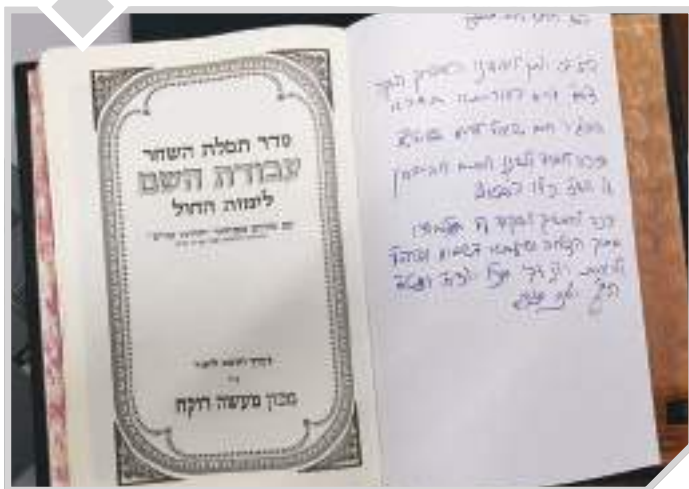
כמה כח יש במילים מופלאות אלו החודרות חדרי בטן, מחלחות אל עמקי הנפש ומרעידות בעוצמה אדירה של הנימים הדקים שבלבו של כל יהודי.

כמה כח! כמה עוצמה!!

כמה כח ועוצמה שואבים מאות אלפי יהודים מאותם מעמדות. מכל סיום נוסף שנערך, בין אם סיום של יחיד ובין אם מעמדות הסיום הנערכים בכל אתר ואתר לרבים שסיימו יחדיו את הש"ס כולו.

זכותם של המסיימים היא לא רק בכך שזכו לסיים את הש"ס כולו, אלא גם על הש"ס הרבים שיילמדו במלואם, ואפילו למחצה, לשליש ולרביע, על ידי מאות האלפים שהתחילו בתחילת השבוע שעבר ללמוד את הש"ס כולו, כשהם חדורים רצון עז לזכות ולסיים אותו בעז"ה בעוד שבע וחצי שנים.

הדרן עלך, והדרך עלן!!

הסידור עם חתימת יד קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

בארה"ב, בבלגיה ובאנגליה, בוונצואלה ובפנמה, בדרום אפריקה ובאוסטרליה, בכל מקום בו יש יהודים שומרי תורה ומצוות, נערכים סיומי הש"ס.

ובכל אחד מהמעמדות הללו, משתתפים כמה וכמה מסיימים, בכמה וכמה דרגות. חלקם אברכים תלמידי חכמים ובני עליה, שזכו ללמוד את הש"ס עם פירוש התוס', ולשנן אותו הדק היטב תוך עיון נמרץ היורד לשורשה של כל סוגיה, ויש גם את אנשי העמל והמלאכה, שמגיעים לבית המדרש כשעיניהם טרוטות מעייפות המאיימת להכריע אותם, אבל אהבת התורה היוקדת בלבם, היא

ואכן, מעמדים אלו נערכו ועדיין נערכים בכל בית מדרש, בכל קהילה חסידית, ספרדית, ליטאית או כללית. בארץ הקודש,

המשך בעמוד 30

בנסיעה הראשונה שנסע לארה"ב ניגשו אליו הדיילים וצוות המטוס לבקש ברכה. אמנם, כאשר הציעו לראש הדיילים לגשת אף הוא לברכה סירב, באומרו שאיננו מעוניין בדברים כאלו. אך כאשר עבר הלילה, לפני הנחיתה, ניגש אל אחד המלווים וביקש שייגש עמו לבקש ברכה

חיי האמונה של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"וַיֵּאמֶן הָעָם" (שמות ד', ל"א)

אם חפצים לייחד את הציר המרכזי שהיווה את היקף גדלותו הבלתי נתפסת של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל בכל ימיו שהיו שווים לטובה בכך, היא ההרגשה של 'אין עוד מלבדו', כמי שחי כל ימיו בצלו של הקב"ה ממש.

עדות מוחשית לכך זכינו לשמוע מהגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א, שכידוע בימי חודש אלול אינו מדבר ושומר על תענית דיבור, אך כשהתבקש להגיע לדבר על מרן בפני קבוצת מקורביו בארה"ב הוא נעתר ובא לדבר בפניהם. בפתח דבריו אמר, שכל שנראה להם שהם מכירים את מרן זצוק"ל חייב הוא לומר להם שהם אינם מכירים אותו כלל ועיקר!

ואז הוסיף ואמר: "אספר לכם מה שבדידי הווה עובדא. היה זה לפני כמה שנים, הגעתי לפני הימים הנוראים למעונו של מרן זצוק"ל בבני ברק להתברך לקראת השנה החדשה, וביקשתי ממרן שיברך אותי לשנה טובה לחיים ארוכים ולשלום. מרן הגיש את ידו וביקש לפתע שאברך אותו... הגבתי בביטול ואמרתי, מה אני כבר יכול לברך את מרן?! והוא עונה לי בפשטות: 'ברכני שתהיה לי יראת שמים'...

"לא היה מדובר סתם בברכה על יראת שמים. הוא פשוט החל לבכות בדמעות שלישי ואמר לי: 'אני מבקש שתברכני שאזכה ליראת שמים', וגעה בבכי נורא. אילולא הייתי מנסה להרגיעו אינני יודע עד לאן היו הדברים מגיעים, וזה מדובר בהיותו בגיל שיבה - אחר כל התנהלות חייו ביראת שמים מופלגת שמעטים בכל הדורות חיו בצורה שכזו.

"אין זה", סיים המשגיח באומרו, "אלא משום שהוא חי כל ימיו עם הקב"ה, ולכן כל ימיו השתוקק להתקרב אליו יתברך עוד ועוד, וזה הדבר היחיד שביקש כל ימיו רק להתקרב יותר ויותר לאבינו שבשמים. וזאת יכול לבקש רק אדם שמבין מה הם המושגים של לחיות בצלו של הקב"ה".

"הנה החוטא!"

בשיחה עם בני משפחתו ומקורביו הגדולים, כולם שחים בפה מלא כי אכן זוהי הנקודה שליוותה את אורחותיו של מרן זצוק"ל כל ימיו - "הוא פשוט חי עם הקב"ה כל העת וראה רק אותו לנגד עיניו". סיפור אופייני שיעיד על כך רבות שח לנו מקורבו הגדול הג"ר איסר

שוב שליט"א: "אירע פעם שמרן זצוק"ל שבר את אגן הירכיים, ובשל כך לא יכול היה לצאת מביתו כחודש ימים. בפעם הראשונה כשכבר היו כוחותיו עמו והוא תכנן לצאת לתפילה, לפתע אני מבחין שהוא חושש לצאת מביתו. שאלתי והאם הוא עדיין אינו חש בטוב וקשה עליו הליכה. אך הוא השיב שהוא חש בטוב ב"ה. כשהביט בהפצרותי לנסות ולהבין טעם חששו לצאת מפתח ביתו, הוא גילה את אוזני במסר שלא יישכח מזיכרוני כל ימי: 'הרי חודש ימים לא יכולתי לצאת מהבית, וכולם יודעים שלבטח החטא גרם לי זאת, ואם כך כשאצא עתה מפתח הבית יאמרו כל מי שיראה אותי, הנה החוטא... ואכן, זו בושה גדולה...'".

כולם יודעים שלא היו הרבה כמרן זצוק"ל שהכירו היטב את נפש הדור ורמתו הרוחנית, והוא חושש לצאת מפתח ביתו מחמת הבושה שכולם יבינו מיד שמה שהוצרך להסתגר לרפואתו חודש ימים הוא בשל אותו חטא, והוא חש כלפיהם שלא בנוח שיאמרו עליו "הנה החוטא יצא מהבית"... כך מתנהל מי שחי במוחשיות כל העת את ה'בורא עולם', וזה מבהיל עד היכן הדברים מגיעים.

ואם חפצים להבין עד כמה זו הייתה הרגשתו, אני נזכר באחת הפעמים שביקר אצל רופא גדול, ושאל לפתע אותנו, שעמדנו מסביבו, איך מותר לבן-אדם ללכת ללמוד רפואה ולהיות רופא, הרי הוא מאבחן ואומר לך שאתה חולה ואם כך הוא מלבין פני חברו ברבים כי בכך הוא אומר שאתה חוטא!

זו הייתה תפיסתו הפשוטה והברורה, שאם אומרים למישהו שיש

מחלה מסוימת, לבטח הוא חוטא בדבר־מה ונתנו לו משמים עצה להירפא מכך על ידי אותה מחלה - זוהי צורת חיים שליוותה את כל סדר יומו!

"תראו, אתם כולכם אנשים צעירים, והתמוטטתם במשך הטיסה, כולכם ישנתם ואני עובד, אז הלכתי כאן כל הלילה וראיתי את הזקן הזה יושב כל הזמן בלי לזוז ומעיין בספרי תלמודו. אם כך זהו 'מלאך' ולא אדם, וממלאך אני אכן רוצה ברכה"

אך הביאור הוא, שלכל אדם יש שייכות וחיבור למקומו, וכאשר אדם מתנתק ממקומו - ואף אם זה מקום שחיבורו אליו ארעי וקל - בכל זאת זהו ניתוק; וכאשר הוא בא למקום חדש, שוב הוא מתחבר במידת מה. וטלטולי הדרך, העקירה וההנחה מקשים מאוד על האדם.

אבל ישנו דבר שמופקע ממצאות הבריאיה ומכללי הטבע, והיא התורה שקדמה לבריאיה. ומאחר שכל המושג של מקום הוא מכללי הבריאיה, זהו דבר שאינו תופס על עצם התורה. וכפי שהעמיד לנו הקב"ה בחסדו מציאות כזו מול העיניים, שהרי 'מקום הארון' אינו מן המידה; הארון, שהוא התורה, אינו תופס מקום. וכבר רמז לזה ה'נפש החיים', שהקב"ה מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ומי שדבוק בתורה הריהו דבוק בקב"ה ואין העולם מקומו.

לכן למרן זצוק"ל לא היה כל קושי לנסוע בלי סוף, כי אין הוא מחובר למקומו כלל, רק כגמול עלי אמו, "על פי ה' ידעו, על פי ה' יחנו", כי כל מטרתו להרבות כבוד שמים בכל רחבי תבל, ואף כשישב בביתו לא היה אצלו חיבור למקום שהיה כולו דבוק בה' להרבות כבודו.

(הרב מ. ברמן | מתוך מוסף שבת קודש 'תד נאמן' / כ"ב כסלו תש"פ)

אלומה נוספת מאיר תלמידו, הגר"ח מן שליט"א: "לא רק בארץ הקודש ובכל הישיבות והכוללים, בהם השפיע מהודו והדרו, הרבה רבינו כבוד שמים; הוא ראה שליחות מיוחדת לעשות כן אף ברחבי תבל ומלואה. כשהיה מרן זצוק"ל בגיל שיבה ממש, כידוע, הוא נסע למסעות בארצות חוץ, וכולם ראו דבר פלא - שכל הצעירים הבריאים והחסונים ממנו קרסו ממאמץ הנסיעות ממקום למקום, ואילו עליו - שכמעט לא אכל ולא ישן - לא היה נראה כל שינוי.

"עד כדי כך, ששחו מקורביו, שבנסיעה הראשונה שנסע לארה"ב ניגשו אליו הדיילים וצוות המטוס לבקש ברכה, אמנם כאשר הציעו לראש הדיילים לגשת אף הוא לברכה סירב, באומרו שאיננו מעוניין בדברים כאלו. אמנם כאשר עבר הלילה, לפני הנחיתה, ניגש אל אחד המלווים וביקש שייגש עמו לבקש ברכה. כששאלוהו מה השתנה, השיב: 'תראו, אתם כולכם אנשים צעירים, והתמוטטתם במשך הטיסה, כולכם ישנתם ואני עובד, אז הלכתי כאן כל הלילה וראיתי את הזקן הזה יושב כל הזמן בלי לזוז ומעיין בספרי תלמודו. אם כך זהו 'מלאך' ולא אדם, וממלאך אני אכן רוצה ברכה'."

גם כאשר הגיע לצרפת, כששהה בבית אחד הנגידים הגדולים שיש לו בית מדרש בביתו וזכה שמרן שהה אצלו, ירד הלה בהתפעלות וסיפר מהזהירות של מרן זצוק"ל בבין אדם לחברו. הוא סיפר שהכין עבורו מיטת מלכות, עם מצעים כדרך המלכים, וכעת כאשר מרן ירד לתפילה עלה לחדר וראה שטרם וסידר המצעים בדיוק כפי שהיו. אמנם מה שיותר מסתבר, שמרן לא נשכב לישון כלל אלא עסק בלימודו כל הלילה... והיה זה אחרי יום שלם של נסיעות, שיעורים ושיחות, פגישות עם ראשי ישיבות ורבני הקהילות, ואשר למחרת נסע ברכבת דרך ארוכה של שעות רבות לאקס־לה־בן, שם המשיך בשיעורים, שיחות ופגישות, וכל מאכלו באותו יום היה חצי אשכולית וכוס חלב. ובאמת זה דבר שמצריך התבוננות, הרי כל אדם שנוסע איזו נסיעה גדולה מרגיש תשישות.

להתחיל את היום ברגל ימין

חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

**הפורחת
בכל יום...**

המייל היומי של 'דרשו'

התחלתי לסובב במרץ והמחט נשברה. המכונה שבתה. החליפו מחט והמנהל אמר: "שמע נא בחור, המחטים יקרות. אין צורך לסובב כה חזק. סובב בנחת ואז לא יישברו מחטים". כך? אם כן מפה תבוא ישועתי. סובבתי בכל הכוח, ועד לסיום המשמרת הספקתי לשבור תריסר מחטים

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל על השכר הצפון לצדיקים

"בכל נפלאתי אשר אעשה" (שמות ג', כ')

"אשלם לך לשבועיים מראש ואצהיר שהנך עובד כאן, ובלבד שתסתלק!".

טוב, אתה המנהל, אמרתי לו. אבל תרשה לי לשאול שאלה: במפעל עובדים מאה ושמונים פועלים. שוחחתי אתם וסיפרו שמלינים את שכרם עקב המלחמה. ואני, לא זו בלבד שמעניקים לי חופשה, עוד משלמים שכרה מראש?

חי"ך: "איך לא תבין? להם זקוק אני. ואם אשלם שכרם עלולים הם לחפש מקום עבודה אחר. כך אני משאירם ברשותי ואשלם להם בסוף, יקבלו עד הפרוטה האחרונה. אבל ממך הרי מבקש אני להיפטר. מאז שהגעת אתה גורם אך נזק - קח כמה שתרצה, העיקר שתלך..."

הבנתי מהו "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", והבנתי מהו: "ומשלם לשונאיו אל פניו, להאבידו..."

לאחר מפלת גרמניה במלחמת העולם היינו במחנה פליטים בחלק הכבוש על ידי האמריקאים. היה זמן פנוי לרוב והצמא ללמוד היה גדול. לא היו ספרים, מצאו עותק אחד של הש"ס והדפיסו בדפוס צילום מאה עותקים. לכבוד ההוצאה לאור ערכו מסיבה באולם בקארלסבורג, ורב המחנה - הרב שנק - ביקש שאבוא ואדבר כנציג הפליטים. אמרתי: ההופעה שלי תבייש אותם, הלכתי במכנסיים קצרים וקרועים, והם היו בהדר מדיהם. "ומלבד זאת, איני יודע אנגלית".

רבותינו אמרו, שבשעתנו ליווה פרעה את אברהם אבינו ארבע אמות בשלחו אותו ממצרים, וקיבל בשכרו שעבוד ישראל לארבע מאות שנה. ללמדנו שני דברים: ראשית, מה עצום ורב שכרה של מצוה, ואיך מדקדקים לשלם שכר על כל חלק בה! ושנית, ששכר מצוות הרשעים משולם בעולם הזה, ואילו שכרינו צפון לנו לעולם הבא, כאומרם: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין לט:) - מה עצום ורב השכר המעותד!

ובעניין זה סיפור שבדידי הווה עובדא:

בפרוץ מלחמת העולם השנייה נמלטה הישיבה לליטא, אך לא ארכו הימים והרוסים כבשו את המדינה ואסרו על לימוד התורה. מובן שהישיבה ירדה למחתרת ונערך אחרינו מצוד. לא זזתי בלי התפילין, כי ידעתי שבכל רגע עלולים לאוסרנו ולהגלותנו. ובכלל, הבטלה הייתה עוון פלילי ברוסיה, אדם שלא עבד נחשב פושע. ואכן, יום אחד הוטל עוצר ברחוב והשוטרים חקרו את העוברים והשבים. הגיעו אלי. מי אני? פלטי מפולניה. והיכן אני עובד? טרם מצאתי עבודה. "אין דבר כזה. בוא עמנו ונסדר לך עבודה". כלום הייתה לי ברירה... הביאוני למפעל לגרביים, בו ייצרו גרבי צמר עבים עבור החורף הרוסי הנורא. מסרוני לידיו של המנהל והורו שיפקח עלי. אם לא אתייצב לעבודה שיודיע למשטרה. פרטיי היו בידיהם. נפלתי בפח.

המנהל הובילני למכונת תפירה. היה עלי לסובב את הגלל ולהשגיח שהתפר יצא ישר. אם לאו הרי זה 'סאבוטז', חבלה בייצור, שעונשה חמור. נו, התחלתי לסובב במרץ והמחט נשברה. המכונה שבתה. החליפו מחט והמנהל אמר: "שמע נא בחור, המחטים יקרות. אין צורך לסובב כה חזק. סובב בנחת ואז לא יישברו מחטים". כך? אם כן, מפה תבוא ישועתי. סובבתי בכל הכוח ועד לסיום המשמרת הספקתי לשבור תריסר מחטים...

למחרת הציע לי לעבוד בעבודה אחרת, קלה יותר - למיין גרביים, לקפלם. סירבתי. אמרתי: "לפה הביאוני השוטרים, וזו עבודתי!". עבדתי קשה, עמלתי בפרך, והספקתי לשבור עשרים ואחת מחטים. בסיום העבודה קראני המנהל. "שב", אמר, "אני משחרר אותך מהעבודה". "מדוע?", היתממותי.

היא מסתכלת, א בראך! הוא שכח פה את הארנק... עכשיו כבר יהיה בלגן. הוא יאמר כי היה לו בארנק מיליון רובל ונגנב. סיפור נורא. היא התחילה לרוץ עם הארנק בבהלה לחפש את הגוי. חיפשה ברחוב הראשי, המשיכה להתרוצץ והאיש איננו. היא עוררה סביבה בהלה, הכל שמעו את הסיפור ורחמו עליה

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל על מעשה שסיפר לו אביו

"ויאמן העם" (שמות ד', ל"א)

אבי ז"ל סיפר לי א געוואלדיגע מעשה שסיפרו בעירה בילדותו, שבשעת מעשה היה רעש גדול מהסיפור. בעיירתם התגורר יהודי ירא שמים בעל אמצעים שברשותו חנות כלבו - מכשירי תפירה, מכשירי כתיבה ומעט בגדים. יום אחד נכנס יהודי זר לחנות וביקש ממנו בהלוואה סכום מכובד: חמשת אלפים רובל.

אמר לו בעל החנות: "הבא נא 'ערבים' כי אינני מכירך". אמר לו הלווה: "כמו שאתה לא מכיר אותי, גם אחרים בעיר אינם מכירים אותי. אני אדם נאמן, אבל אין לי דרך להוכיח לך זאת ואין מי שיחתום לי כאן ערבות". אמר לו: "אם כן עוד יותר גרוע. מה אני יכול לעשות?"

"ומה אני יכול לעשות, כאשר אני זקוק מאוד להלוואה?", שאל הלווה בכאב. לאחר מחשבה הוסיף ושאל את בעל החנות: "האם די לך בערב יחיד?"

"כן. אם הוא ידוע, ואם הוא בעל יכולת".

היהודי יצא מהחנות ושב עם שטר חתום, שכתוב עליו: "מלווה ה' חונן דל".

נו, האם הוא ערב ידוע? כלום יש לו יכולת?

בעל הבית היה נבוך, התעוררו אצלו ספקות ומחשבות - מה אני עושה עכשיו, האם אני יכול לומר 'לא' וכי אינני סומך על הקב"ה? מצד שני, הוא אומר שהקב"ה ערב, הוא אומר...

אמר לו בעל הבית: "אתה יודע מה? תמתין לי, תיכף אשוב, אמלך באשתי ומה שהיא תאמר תעשה".

יצא הביתה, סיפר לה את הכל הסיפור והעלה את הספק: "לומר כן? לומר לא? מה שתגיד לי אעשה, ושלום על ישראל".

"לכזה ערב אין אפשרות לסרב. תן!", אמרה.

שב על עקבותיו ונתן לו את הסכום לשלושה חודשים.

הלב דפק לו, הלווה הרי יכול להיעלם מהעיר. הלב דופק, ואת הנעשה אין להשיב.

בדיוק ביום הפירעון בעל הבית לא היה בעיר, הוא נסע למסחר לעיר הבירה ורעייתו עמדה בעסק. נכנס גוי שחור ואמר כי הוא מעוניין

לקנות בד לבגד. היא הציגה לו בדים, והוא החל להתווכח: "לא נראה לי, לא טוב, האם אין לכם דוגמה נוספת?"

"יש שם משהו למעלה, אבל כבר יצא מהמודה", אמרה בעלת החנות.

"בכל זאת, תביאי לי מלמעלה, נראה".

הולכת, לוקחת סולם, מטפסת, מביאה, מניחה את החבילה אל השולחן.

הגוי איננו.

טוב, לא נורא, ברוך שפטרנו - - שילך.

אך היא מסתכלת, א בראך! הוא שכח פה את הארנק... עכשיו כבר יהיה בלגן. הוא יאמר כי היה לו בארנק מיליון רובל ונגנב. סיפור נורא. היא התחילה לרוץ עם הארנק בבהלה לחפש את הגוי. חיפשה ברחוב הראשי, המשיכה להתרוצץ ימינה ושמאלה והאיש איננו. לא נמצא בשום מקום. היא עוררה סביבה בהלה, הכל שמעו את הסיפור ורחמו עליה. אנשי העיירה סייעו לה לחפש אותו בסמטאות, אך דומה שהאדמה בלעה אותו. מה נעשה? צרה גדולה.

בקושי הגיעה הביתה מתוך צער והמתנה לשוב בעלה. כאשר הגיע, בקושי הצליחה לספר לו את מה שקרה.

אמר לה: "תקשיבי, קודם כל נפתח ונראה כמה יש, אולי באמת יש מיליון? נראה מה קורה..."

המשך בעמוד 31

לקראת סוף שהייתו בארה"ב שלחו אחד מידידיו למקום ששם דרים 'עשירים' שאינם כל כך מ'היימישע', מתחילה לא נפתחה בפניו אפילו דלת אחת, עד ש... בבית אחד נפתחה הדלת כשכלב גדול מקדם פניו בתודה ובזמירות, הת"ח שלא הורגל בכגון דא - בפרט בכלב גבוה כמעט כקומת איש, ברח משם כל עוד נשמתו באפו... אבל...

פנינים מהגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

וַיֵּאמֶן הָעָם (שמות ד', ל"א)

- ילד בן גילו בשעה שבע בבוקר (לפני לכתם ל'תלמוד תורה'),
ויהי באחת הלילות השתתפו השניים ב'מסיבה' שנגמרה בשעה
מאוחרת ביותר, והסתפקו השניים הם לבטל למחרת את קביעות
לימודם, סוף דבר החליטו שאין לבטל קביעות, אמנם מה יעשו באם
תתגבר העייפות על אחד מהם, על כן קבעו כי מי שיקום ראשון
יתקשר בהטלפון אל השני לעוררו. למחרת התעורר אחד מהילדים
בשעה 6.45 ומיהר להתקשר לחברו, הלה היה שקוע היטב בשנתו
ולא שמע מאומה, אולם אמו התעוררה מ'רעש' הטלפון, ומאחר
שלא ידעה מיהו המתקשר בשעה מוקדמת כזו (כי לא ידעה מכל
'ההסכם' שערך בנה עם חברו, ומסתבר שאילו ידעה לא היתה
עונה אלא אדרבה היתה מניחה את בנה יקירה להמשיך לישון לרוב
עיפות) מיהרה לענות. והנה מכשיר הטלפון היה מונח בחדר על יד
המרפסת, וכשהגיעה אל הטלפון ראתה את בנה הקטן כבן שלוש
(שכבר התעורר מוקדם יותר) יושב על הגדר, רגל אחת בפנים ורגל
אחת בחוץ... וביתם הוא בקומה חמישית... ומי יודע מה היה קורה
רח"ל אם לא החלטתם הנחושה של ילדי החמד להחזיק בקביעותם
למרות עייפותם, וכמה מנפלאות ההשגחה פרטית יש בדבר, שאמו
לא ידעה מההסכם שבין הילדים, ושהטלפון היה מונח ליד המרפסת,
ושהבן עצמו לא התעורר.

ולמדנו מכאן מעשה ה' כי גדולים המה, ובר מן דין למדנו כוחה של

נתבאר בספרים הקודשים (עי' שפ"א וארא תרל"ד ד"ה והוצאתי)
כי ידיעה זו - וידעתם כי אני ה' אלוכם, היא המוציאה את האדם
מסבלו, משעבודו ומיצריו, כי באמונתו הינו יודע שהקב"ה משגיח
עליו בכל עת ורגע, וכל הבא עליו מאתו יתברך הוא ואין כאן כל סבל
ומיצר אלא טובה וברכה, שמחה ותענוג וכך כתב הרה"ק רבי יצחק
אייזיק מקאמארנא זי"ע (זוהר חי בפרשת ד"ה בטוח בה') 'תאמינו
לי אחי (אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי), אם לא הייתי
יודע בעצמי שכל תנועה שבעולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך
היא על כל פרט ופרט, הרי כבר מימים רבים הייתי אובד מן העולם -
ממה שעבר עלי מן הדוחק והעוני והצער והגלות והבזיונות, ואחרון
הכביד מחמת חלישות הדעת, אך השי"ת עוזר לי שאיני מרגיש בזה,
כי בכל תנועה ותנועה הקב"ה מחיה אותי שלא ארגיש לא מהם ולא
מהמונם. וכאשר אדם מאמין באת שאין בעולם כלום חוץ מהשי"ת,
אז כל הדינים נמתקים לו על ידי אור האמונה, ואינו צריך לצעקה
ותפילה אלא על ידי ביטחון ואמונה מיד נהיה חסד ה'.

ובזה מבאר את הכתוב (סוף פר' שמות, ה כ"ב) 'וישב משה אל ה'
ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, נתכוון לשאול,
למה הרעותה לעם הזה - כי לכבודות המלאכה נחלשה אמונתם,
ומתוך חסרון אמונה בוודאי מאבדים את זכותם מלהגאל... אם כן
- שחסרים הם את האמונה למה זה שלחתני להתייגע לריק, הרי
בהעדר האמונה לא תהיה ולא תבוא גאולתם המצופה.

זאת ועוד לימד אותנו הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (משפטים
ד"ה ואלה) וז"ל, שמעתי ממורי (מרן הבעש"ט הק' זי"ע) כשרוצין
ליפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש אז נוטלין ממנו מדת מדרגת
הבטחון, כי בשעה שהאדם מאמין בלבו ונפשו בבוראו ובהשגחתו,
אין כל כוח שבעולם שיכול להזיקו, עכ"ל. נמצא שהמחזיק עצמו
באמונה ובטחון לא תימוט רגלו לעולמים.

מספר הגאון ר' יעקב וו. מעיה"ק ירושלים תובב"א, מעשה נס
ופלא - השגחה פרטית שאירע בביתו לפני כמחצית השנה בימות
הקיץ תשע"ח, קביעות הייתה לו לבנו בן ה-12 ללמוד עם חברותא

'קביעות' וקבלה טובה, וראה נא מה שכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שמות תער"ב) על הפסוק (א' ב') 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', וברש"י 'בכל מה שהם נותנים לב לענות כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', והיינו כי כאשר 'זממו' לענות את בני ישראל, **כבר נחשב להם הדבר כמעשה**, כי אצל עכו"ם מצרף הקב"ה מחשבה למעשה (ירושלמי פאה א א), לכן מיד בתחילת זממם כבר שידד הקב"ה מערכות הטבע וברא לבני ישראל גוף חדש שיכולו לילד ששה בכרס אחד מה שלא היה מעולם בדבר הזה, ו'כן ירבה וכן יפרוץ'.

ומסיים ה'שם משמואל', מוכאן ילמד כל אדם קל וחומר לנפשו, ומה אם בעבור 'מחשבה רעה' של המצרים שינה הקב"ה את גוף היהודי, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בשעה שאחד מישראל מקבל על עצמו קבלה טובה 'ובמחשבתו' רוצה הוא לישב על התורה ועל העבודה, וודאי שתיכף ייהפך להיות איש אחר ברוחניות ובגשמיות. עוד אספרה נא מעשה שהיה לפני כמה שנים, המלמד בכוחה של שמירה על 'קביעות'. אחד מבני התורה בבני ברק הגיע זמנו להשיא את אחד מצאצאיו כשאין לו בלתי גוויתו ואדמתו, בלית ברירה החליט לעקור רגליו לארה"ב - לזכות את אחינו שבגולה במצוות 'הכנסת כלה', בטרם הרחיק נדוד פנה לקבל 'ברכת הדרך' מרבו, הרבי בירכו בכל לבו, ויעצו שתי עצות, א. לשמור היטב על קביעות איתנה בעסק התורה אף בהיותו הגולה ובניכר. ב. להכיר טובה ולהודות על נתינה ונתינה - בין אם היא של \$ 500,000, \$ 50,000 או רק \$ 0.5 - שוה בשוה.

במשך נסיעתו נתברר ונתאמת אצל הת"ח כי על אף שנתברך מן השמים בכשרונות חזקים להבין בתורה, לא כן הם פני הדברים בנוגע לאומנות אסיפת מעות... ומים ליום קשתה עליו המלאכה, אבל חזקה עליו פקודת רבו, לשמור על קביעות בתורה, ולשבח את הנותנים על מחצית הדולר שנתנו לו... לקראת סוף שהייתו בארה"ב שלחו אחד מידידיו למקום 'מרוחק' קצת, שם דרים 'עשירים' שאינם כל כך מה'היימשיע' (שונים בהנהגתם מתושבי ב"ב), מתחילה לא נפתחה בפניו אפילו דלת אחת, עד ש... בבית אחד נפתחה הדלת כשכלב גדול מקדם פניו בתודה ובזמירות, הת"ח שלא הורגל בכגון דא - בפרט בכלב גבוה כמעט כקומת איש, ברח משם כל עוד נשמתו באפיו... אבל, באותו במרוצתו הוא שומע את קול בעל הבית הקורא לו שלא לפחד, ומזמינו להכנס לבית פנימה, וכן עשה, בטרקלין הגדול מצא את הגביר הגדול כשרגליו למעלה... והוא שואל אותו למבוקשו, ענה הת"ח, ביתי ריקן ובני עומד להיכנס לחופה, ואין לנו במה להתחיל, נתן הגביר שטר של \$10, נתנו לכלבו וציווהו להעניקו לת"ח, דמו של הת"ח נשפך בקרבו, אם לא די ב'סכום' קטן כזה עוד ניתן לו ע"י הכלב, אך מיד זכר בפקודת רבו, ופתח להודות להלל ולשבח את בעה"ב על 'טוב לבו' וצדקתו עומדת לעד, ונזכר שאך לפני כמה שעות עסק בדברי הגמרא לגבי 'מגדל כלב רע בביתו' ואמר להגביר [באנגלית שבורה] כלב זה 'כלב טוב' הוא, כי איתא בתלמוד שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב שלך הנותן צדקה

לנזקקים, חשב הגביר מה רגעים, וביקש ממנו 'טובה' - גש נא לדלת הבית השוכן ממול, ואמור את ה'תורה' הזאת לאותו בעה"ב השוכן שם... שוב נלחם הת"ח בעצמו, וכי עבור עשרת הדולר העלובים אעבוד אותו עד אין קץ... אבל, גם זה בכלל פקודת רבו, שהרי בעד חמשת אלפים היה פונה לדפוק אצל השכן, א"כ עליו לעשות כן גם כנגד \$10, באותו בית נפתחה הדלת ע"י יהודי בא בימים, הת"ח פתח פיו ואמר לו, הנה איתא ב'תלמוד' שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב של השכן ממול שנתן לי צדקה... הדברים יצאו מפי הת"ח ופני הזקן אורו, ואמר לת"ח, קרא נא אלי את 'חתני' הדר בבית שממול לביתי, ויקראהו, ה'חתן' נכנס לבית חותנו ואלו השנים נפלו זה על כתפו של זה... הת"ח לא הבין את ה'תעלומה' המתרחשת לעיניו, עד שגילה לו ה'חתן' את המעשה והנעשה הנה, חותני (השווער) הוא מבני הדור הישן, לכן קפץ רוגשו עלי כשקניתי את כלבי המוכר לך, ומאז לא דיבר איתי מטוב ועד רע, עד שבאת והראית מה'תלמוד' שיש כלב טוב וכלבי נמנה על הטובים שבכלבים, בזה נחה דעתו ושב השלום לשרור בינינו, ולגודל השמחה העניקו לו יחדיו טשעק (צ"ק) חתום על סך \$18,000.

כששב לארה"ק נכנס לרבו, וסיפר לו דברים כהויתו, שאלו הרב, מה למדת מזה, ענה שתמיד יש לדבר טוב ובנחת וכבוד וכו', אמר לו רבו, לי נראה שכאן ראינו כוחה של קביעות בתורה, קבלת על עצמך ללמוד כל יום גמרא ומן השמים גלגלו שתלמד אותו יום דייקא דברים אלו ועי"ז קבלת סכום הגון כנדרש לך.

מעשה היה בשנה זו באחת הערים המפורסמות, באותו מקום נהגו כרבים אחרים, להעמיד איש במיוחד הבקי בתורת הנגינה וחזנות לגשת אל הבימה ביום 'שמחת תורה' לקרוא לעליה לתורה את ה'חתן תורה' ו'חתן בראשית', עם הנוסח המבואר במחזורים 'מרשות וכו', בנעימה וזמרה בקול נעים ומתוק, אף בעיר זו יש יהודי אשר לו חזקה להכריז זה כשלושים שנה... בעיצומו של חול המועד סוכות, ניגש אליו הגבאי והודיעו שב'אסיפה' הוחלט, שבשנה זו אין בידו רשות להכריז רק את החתן תורה, ואילו את החזנות בהכרזת החתן בראשית יעניקו לאיש אחר שימלא מקומו... הלה שזה לו כשלושים שנה 'חזקה' לא ידע את נפשו מרוב צער ותדהמה, וכי מה פשעו ומה חטאתו שנגזר ממנו 'מרשות' אחד... בלילות נטרפה שנתו עליו, ובימים לא מצא מנוח לנפשו. ויהי בעצם היום הזה, וכבר הגיע זמן ה'מקרא' הכריז מיודענו את חתן התורה, ובבוא עתו של חתן בראשית פינה מקומו לממלא המקום, הלה שזה לו פעם ראשונה במקצועה זה טעה רבות בניגונים המקובלים וכו', ומיודענו 'בעל הנסיון' תיקון אותו שוב ושוב, עד שהגיע לומר **עמוד עמוד עמוד** - והנה הוא שומע שמכריזים עמוד רבי... ונוקטים בשמו... אז הבין כי בניו וחתניו קנו עבורו את עליית חתן בראשית תמורת 'טבין' ותקילין' ושמרו זאת בסוד למען יבוא עליו הדבר ב'הפתעה' (a) surprise), עתה השכיל להבין כי כל בכיותיו, צערו ונדודי השינה אך לריק ולהבל היו, ושחק על עצמו... כי רק לטובתו היה הדבר,

והלוא לא יפנו בני העיר אליהם, אלא כל מי שיש לו חולי בביתו, יזעק אל ה' אלוקיו בתחינה ובבקשת 'רפאנו ה' ונרפא', וה'רופא כל בשר' יפליא לעשות, לרפאותו ולהחיותו. כעבור שנה בדקו ומצאו שלא מת אפילו אחד מבני העיר בכל השנה שעברה, זולתי הרופא והרוקח. כי המתפלל מתוך עמקי הלב ואמונה פשוטה בבורא עולם, ניצל מכל פגע ומכל מחלה.

מספרים על הגאון החסיד הנודע רבי שמואל מונקיס זצ"ל מגדולי חסידיו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, שפעם אחת פרצה שריפה בביתו וכלתה את כל רכושו עד שנותר בעירום ובחוסר כל, ורק בקבוק 'משקה' הצליח להציל, תיכף רץ אל בית המדרש לשתיית לחיים, ובתוך כך פתח בריקוד בשירה ובזמרה 'שלא עשני גוי... שלא עשני גוי', ידידיו חשו אליו מיד בחשש שמא השתבשה דעתו נענה אליהם רבי שמואל ואמר, הן אילו הייתי מגויי הארצות שהמה משתחוים להבל וריק לאלילים, אזי גם 'אלוהי' היה 'נשרף' בשריפה זו, אך עתה שיהודי אני ואלוקי הגדול חי וקיים, על זה בלבד ראוי להודות בכל לב, ולכן הנני מפזז ומכרכר - 'שלא עשני גוי'...

(באר הפרשה - וארא תשע"ט)

שהרי אי אפשר לאדם להכריז על עצמו עמוד עמוד רבי... והוכרח להעמיד אחר שיקרא, יכריז אותו ויעלהו לגדולה. אך לדידן, הבה נשכיל שלא לבכות ולהצטער על מחסור בדבר פלוני, על בזיונות העוברים עלינו, כי זה גופא מכינים עבורנו טובה וברכה ורחמים וחיים ושלוש...

מעשה ביהודי שתינה את צערו ומכאובו בפני הרה"ק מנעשכיו זי"ע כי הוא זקוק לרפואה. אמר לו הרבי פנה נא לרופא של העיר אניפולי ומשם תבוא ישועתך. כעבור כמה ימים חזר האיש אל הרבי ב'טענה' שנסע לאניפולי ואין שם רופא כלל. שאלו הרבי, מה עושים בני העיר בעת חולי ומכאוב, ענה היהודי, 'פנו ל'קל רופא נאמן' - ה"ה אביהם שבשמים. נענה הרבי, הוא אשר דברתי, פנה ל'רופא' שלהם, והרי הוא מלך ממ"ה הקב"ה, השכל והבן שרק עליו יש לסמוך ואין ביד רופא לסייע לך, קווה והתפלל אליו ותבוא לבריאות שלימה ואיתנה. סיפר הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע שהוא עצמו הכיר בני עיירה אחת, שלהם היה רק 'רופא' אחד ו'רוקח' אחד, והיו אלו השניים מפקיעים את השערים הן בבדיקת הרופא הן בסממני הרפואה, התאספו בני העיר ל'אסיפה דחופה', ויצא ה'פסק' שמהיום

דקה מתוקה 60 שניות

על הדף היומי

עם הרב אברהם פוקס

'ויציב' - למה מילה זו נאמרה בארמית?

את ה' אלוקיך...", וכן הלאה. ה'אישור' שכנגד "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הוא 'ויציב', כאמור. מדוע? משום ש"ברוך שם..." נאמר בלחש כדי שלא יתקנאו בנו המלאכים. לכן גם האישור עליו אף שהוא נאמר בקול, אינו נאמר אלא בארמית, שכן "ויציב" היא מילה ארמית (דניאל ב/מה) - לבל יבינו המלאכים שאינם בקיאים בשפה זו.

(מאורות)

ברכות דף יג

בסידור מגיד צדק לרבי פנחס מפלצק, תלמיד הגר"א, אנו מוצאים פירוש נפלא, ששובח על ידי הגר"א, אודות שש עשרה הלשונות "אמת ויציב... וטוב ויפה". לפי פירוש, כל ביטוי נסוב על פסוק אחר מפרשיות "שמע" ו"והיה אם שמע". המתפלל אומר כאן, כי אמת הוא האמור בפסוק "שמע ישראל", ויציב האמור ב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ונכון האמור בפסוק "ואהבת

האינו עכשיו בקו השיעורים של 'דרשו'

077-2222-666 שלוחה 3/3

שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שפעם בא אל אביו, מרן ה'קהילות יעקב' זצוק"ל, ראש ישיבה כדי להיוועץ בעניינו של אחד מתלמידיו שאינו מצליח בשום אופן בלימודיו, עד שהנהלה החליטה להוציאו מן הישיבה. מרן הסטיפלער שמע את הדברים וביקש להביא אליו את הבחור

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על כישרונות ומנהיגים

"וְאֵת הַמִּטָּה הָיָה תִּקַּח בְּיָדְךָ" (שמות ד', י"ז)

משה רבינו היה סבור שלא הוא הדמות הראויה להנהיג את עם ישראל, ואמר לפני השי"ת: "והם לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי" (שמות ד, א). טענתו הייתה, שאחיו, אהרן, מתאים יותר לתפקיד זה בהיותו מצוי וקרוב מאוד לעם, והוא גם אוהב שלום ורודף שלום. "אבל אני", טען משה, "גדלתי בבית פרעה, וכשאחיי התענו תחת יד המצרים התהלכתי אני בגלימות משי".

במילים אחרות, טען משה לפני השי"ת שהוא אינו מרגיש דיו את העם, בעוד שאהרן עונה בהחלט על הדרישות הללו.

על זה השיבו השי"ת שייקח את המטה שבידו וישליכוהו ארצה, "ויהי לנחש וינס משה מפניו", ואז אמר לו השי"ת: "שלח ידך ואחוז בזנבו". והנה טבעו של הנחש הוא, שכאשר אחוזים בזנבו הוא מתהפך וראשו ניצב למעלה. בכך, מבאר הנצי"ב ב'העמק דבר', ביקש השי"ת להמחיש למשה רבינו שניתן תמיד להתהפך להיעשות לראש!

כלומר, אל לך, משה רבינו, לחשוב שכדי להיות מנהיג צריכים להיוולד מנהיג. לא ולא! גם מי שחושב שאינו מסוגל להנהיג את העם יש בכוחו להתהפך ולנווט את תכונותיו במאפיינים של מנהיגות.

וזו לשון הנצי"ב: "והתבונן בזה, שמתחילה היה זה הצד זנב של הנחש קצה התחתון והגרוע של המטה, בהיותו בידו של משה נעשה אותו הצד העליון והחשוב. ומזה התבוננו בני ישראל, דלא כמו שהיו חושבין שאהרן ושאר חסידי ישראל המה הראשים ומשה היה כנגדם כמו זנב לאריות. אבל עתה כשראו אות המטה, הבינו שמשה התהפך לראש וראשון של ישראל ועל ידו יעשה הקב"ה גדולות".

כשלמדתי בישיבת סלבודקה היה שם בחור אחד שהתפרסם בתפיסתו הלקויה ובמיעוט כישרונותיו. גם כאשר הבין פה ושם קטעים מן הסוגיות, היה זה במינון נמוך מאוד.

אם היו שואלים את חבריו איזה תפקיד הם צופים לו בעתיד, היו הכל מנידים לו בראשם ואומרים שאין לו לכאורה כל סיכוי להגיע לדרגה כלשהי בלימוד התורה.

ברם, לאחר עבודה מאומצת ויגיעה רבה שהשקיע בחיבור ההוא בלימודיו השתנה מצבו והוא החל להבין ולקלוט את הסוגיות, ובתוך זמן לא רב הפך לאחד הבחורים המצוינים של הישיבה, וכיום הוא מוגדר כאחד הבקיאים והידענים הגדולים באומה היהודית, ורבים מתדפקים על דלתותיו כדי להציג את שאלותיהם.

הנה, למדנו שאדם אינו חייב להיוולד כשרוני, ויש בידו לעבוד על עצמו בסייעתא דשמיא להתפתח ולפתח בעצמו את תכונות המנהיגות. כך היה גם אצל המיילדות שפרה ופועה שהיו נביאות, ולמרות כל המעלות הכבירות המיוחסות לנביא המגיע להתפשטות הגשמיים, מצינת התורה ומספרת שהיו משרות את הוולד ופועות לו, וכו'. נמצאנו למדים, שכדי להנהיג את העם היהודי יש להתחיל בעשיית 'פעולות פשוטות', שלכאורה אין בינן ובין מנהיגות מאומה.

ובאותו הקשר נספר גם את ששמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שפעם בא אל אביו, מרן ה'קהילות יעקב' זצוק"ל, ראש ישיבה מסוימת כדי להיוועץ בעניינו של אחד מתלמידיו שאינו מצליח בשום אופן בלימודיו, "וכל המאמצים שאנחנו עושים על מנת להביאו להישגים עולים בתוהו". ראש הישיבה סיפר שהבחור כל כך נחלש בלימודיו, עד שהנהלה החליטה להוציאו מן הישיבה.

מרן הסטיפלער שמע את הדברים וביקש להביא אליו את הבחור. כשהגיע האיר לו מרן את פניו והחל ללמוד אתו... 'קיצור שולחן ערוך', והנה הבחור קולט ומבין, שואל ומשיב. כך עברו מסימן לסימן, עד שהתלמיד ידע בשופי עשרות סימנים ב'קיצור שולחן ערוך'.

פנה הסטיפלער לראש הישיבה ואמר לו: "אם לא שידלת את הבחור ללמוד 'קיצור שולחן ערוך' ולהגיע להישגים כפי שנעשה אתו, אינך ראוי להיות ראש ישיבה ומורה דרך לתלמידים. כי הגדלות והמנהיגות של האדם אינן מתחילות בדברים הגדולים, אלא בפרטים הנחשבים לכאורה כפעוטי ערך, ודווקא משם צומחת אישיותו של האדם!

(מתוך הגדה של פסח 'חשוקי חמד')

לאחר זמן הגיע יום אחד והפקיד סכום נוסף גדול יותר. היינו צריכים לשטוף את הידיים אחרי ספירת הכסף, השקיות היו מרופטות ושחורות מאבק! האיש החזיק במשך שנים את כספו בעליית הגג בביתו, משום שלא היה לו מקום אחר לשים את הכסף. ניכר היה שיש לאדם זה עוד הרבה כסף אך הוא חושש

הרה"ג רבי הלל קופרמן שליט"א על החסד ושכרו

”וַיֵּטֵב אֱלֹקִים לְמִלְדָּתוֹ” (שמות א', כ')

שהשקיעו בדירה בפרויקט הרוויחו אך מעט, והוא ב"ה נתקיימה בו ברכת ה' כפי שאמר לו רבו זצוק"ל, וזכה לאלפי מצוות וגם להצלחה כלכלית.

וסיפור דומה שמעתי מפי אותו ידיד: אחיין של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הסתפק האם את הכספים שנשארים לו פנויים מדי חודש יפקיד בגמ"ח או בתכנית חסכון נושאת רווחים בבנק כדי שיהיה לו קל יותר להשיא את ילדיו. הצעתי לו שיפנה אל דודו עמוד ההוראה מרן זצוק"ל, והוא אכן עשה כך. שאל אותו מרן הגרי"ש: "מה לדעתך ה'חפץ חיים' היה עושה?", והוא ענה לו: "היה מפקיד בגמ"ח". אמר לו מרן הגרי"ש: "ה'חפץ חיים' היה עשה כך, וגם לנו כדאי לעשות כך".

הוסיף אחיין ושאל: "מה לעשות עם כספי הביטוח שהישיבה הפקידה עבורי בבנק?", והשיב הגרי"ש: "תוציא. אולם אם צריך לשלם קנס על שבירת התכנית, אינך מחויב".

הרב קופרמן נזכר בעוד סיפור: אחד ממכריי קיבל מאביו סך 30 אלף דולרים על מנת לסייע לו בעתיד להשיא את נכדיו. הלך אותו אברך למרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ושאל האם הוא חוטא במצוות השתדלות אם יפקיד בינתיים את הכסף בגמ"ח? ענה לו מרן הגרש"ז זצוק"ל: "מי שרוצה להשקיע בשביל לקנות דירות לילדיו - מותר לו, ומי שיפקיד בגמ"ח - קדוש יאמר לו ויראה סייעתא דשמיא בכל אשר יעשה".

קשה לתאר את מגוון הגמ"חים הקיימים כיום בכל רחבי ארץ הקודש, אבל אין ספק שלהם תרומה מכרעת להצלת רבבות משפחות ממצב של קושי וחוסר עמידה בקשי הקיום. אחד ומיוחד מהם, ומהוותיקים שבהם, הוא גמ"ח 'אהבת חסד' הקיים בואכה ישיבת מיר - מפעל חסד ענק, והכל מכספי אברכים ונדיבים המפקידים כספם בביטחון ובשמחה, ללא כל חשש כי הם עלולים למצוא עצמם יום אחד מול שוקת שבורה כשיתברר להם כי הניחו כספם על קרן הצבי חלילה.

בשיחה עם מנהל הגמ"ח, הרה"ג רבי הלל קופרמן שליט"א, אנו מבקשים לדעת מהו הסוד הגדול שמביא 'משקיעים' כה רבים להפקיד את מיטב כספם בגמ"ח, כשלצד המצווה הגדולה הם חשים ביטחון גמור בהשקעה, וזו הייתה תשובתו:

לפני שנים מספר, אחד מידידי שפרנסתו ב"ה טובה החזיק הפקדה יפה בגמ"ח. הוא סיפר לי שהציעו לו לקנות בכסף זה דירה בפרויקט חדש כדי שיקל עליו בעתיד לחתן את ילדיו. עוררתי אותו שמכיוון שכל כך הרבה יהודים נמצאים במצוקה כספית, אולי ראוי יותר להשקיע בגמילות חסדים.

החליט האברך שראוי לשאול על כך שאלת חכם. הוא ניגש למורו ורבו מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, הציג את השאלה בפניו וכך השיב לו מרן זצוק"ל: "אם רצונך להשקיע את כספך בדירה מותר לך. אך לו לקולי תשמע, תשקיע הכל בגמ"ח". והוסיף ואמר לו: "כל הרווחים שחשבת לקבל - תקבל יותר".

הוסיף האברך לשאול: "ומה עם תכניות החיסכון שיש לי בבנק, אולי מחובת ההשתדלות כלפי הילדים שלי אשאיר אותם בבנק?!". ענה לו מרן הגרש"ז זצוק"ל: "אדרבה, דווקא מצד ההשתדלות תשבור אותם ותפקיד אותם בגמ"ח. תשאיר לקב"ה לדאוג לכלכל אותך בדרך שהוא רוצה, ואל תשקיע בשום דבר אחר חוץ מצדקה".

ואני מכיר גם את סופו של הסיפור. אברך זה נהג כעצת מרן זצוק"ל, השאיר את כספו בגמ"ח, ואף הוסיף לכך גם את כספי תכנית החיסכון שלו. נכון להיום, יש לו יותר מפי חמישה בפיקדונות בגמ"ח... פגשתי אותו בזמן האחרון, והוא אמר לי שהידידים שלו

ופעם כשדיברו עם מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל על דברי מרן ה'חפץ חיים', שכותב שכל אחד ששותף בקרן גמ"ח מרכזית יש לו חלק בכל ההלוואות של הגמ"ח ולא רק באותן הלוואות שהלוו מכספו, וידוע מה שהוסיף ה'חפץ חיים': "ונראה לי פשוט שהקב"ה יחשוב לכל אחד ואחד כאילו הוא לבדו הגומל חסד" - נשאל מרן הגרש"ז: "האם ה'חפץ חיים' לא הפריז בדבריו?!" חייך הגרש"ז כדרכו ואמר: "יכול להיות שה'חפץ חיים' הפריז, אולם כדאי מאוד לעשות עסקאות עם ה'חפץ חיים'!".

דברים אלה של מרן ה'חפץ חיים' הם הבטחת שכר רב ועצום למפקדים בקרנות גמ"ח. לאחר אריכות ימים ושנים, בבואם לפני ב"ד של מעלה יראו להם שהם שותפים מלאים במפעלים כבירים שהם בכלל אינם יודעים עליהם, שותפות בהצללת משפחות שלמות מהתמוטטות, בהצללה רפואית דחופה, בהחזקת תלמידי חכמים, תלמודי תורה, ישיבות, כוללים, בתי כנסת, מקוואות, בניית בתים בישראל, עזרה וסיוע לאנשים לעמוד על רגליהם, לתת להם את היכולת לעזור לעצמם! ממש בכל יום הגמ"ח שהוא שותף בו הביא הצלחה רווחה ושמחה ליהודים רבים! מי לא יחמוד יופי מצוה זו ושכרה?!

"שיחו בכל נפלאותיו" - מן הראוי היה לחבר קונטרס על ההשגחה הפרטית המופלאה שסיפרו לנו מפקדים בגמ"ח. אך כאן נספר לכם כמה סיפורים אמתיים שאירעו למפקדים בגמ"ח שלנו.

אברך, תלמיד ישיבת מיר, קיבל מתנות לחתונה ונשאר בידו סכום של 4,000 דולר. הוא הפקיד אותם בבנק וקיבל עבורם 250 דולר כרווח שנתי.

כאברך בן תורה ייסר אותו מצפונו. הוא רואה כל כך הרבה אנשים דחוקים וסובלים שאי אפשר להתעלם מסבלם. הזוג הצעיר החל להסתפק האם מחובתם להשאיר כסף זה בבנק כדי לסייע בפרנסתם הדחוקה, או שמא עליהם להלוות סכום זה לנצרכים. כששוחחתי אתם אמרתי להם, שבמידה ויפקידו את הכסף בגמ"ח אין ספק כי ברכת ה' בוודאי תהיה גדולה יותר מ-250 דולר שנתיים. ההחלטה לא הייתה קלה. הם חונכו שאסור לסמוך על הנס, אך לבסוף החליטו שעליהם לבטוח בה' ולוותר על ההכנסה מן הבנק ולהפקיד את הכסף בגמ"ח.

האשה עסקה מעט בהוראת ציור לילדי בית הספר. מאז נישואיהם היא ארגנה חוגים לציור, אך ללא הצלחה גדולה. והנה, נכנסה ההפקדה בגמ"ח 'לפעולה'. שבוע לאחר ההפקדה חזר אלי האברך וסיפר בהתרגשות רבה: "ראינו בחוש סייעתא דשמיא! למחרת ההפקדה בגמ"ח הלכה אשתי עוד פעם לאחד מבתי הספר הידועים, למרות העובדה שפעמים רבות פנתה אליו ונדחתה. היא חילקה פעם נוספת לילדות דפי פרסום על חוג לציור שהיא מקיימת, ותוך ימים ספורים התארגנו כמה קבוצות מבית ספר זה. ההכנסה שנוספה לה מחוגים אלו הייתה לא רק 250 דולר לשנה כי אם 400 דולר לחודש!".

ויש לסיפור המשך. לאברך הזה יש אחות. - נערה שסיימה לימודיה בסמינר ועדיין לא מצאה זיווגה. היו לה מילויי מקום מעטים, אך רוב

הזמן הייתה מובטלת. היא ראתה את התלהבות אחיה מן השינוי הדרמטי שחל אצלו מאז הפקיד את כספו בגמ"ח, ואחרי שהתגברה על חשדנותה הפקידה בגמ"ח את הסכום הלא גדול שהיה לה באמתחתה, ליום בו תינשא אי"ה.

וממש לא ייאמן, או שמא ייאמן וייאמן - למחרת מתקשרת אליה מנהלת בית הספר ומבקשת ממנה שתי בקשות: שתמלא את מקום המחנכת בכיתה ח' למשך שלושה חדשים, ובנוסף - שתהיה אחראית בבית הספר לכל פעילות שעות הפנאי!

והנה עוד סיפור: יהודי ת"ח מחנך ומרביץ תורה התקשר אלי וסיפר שקרא כתבה על הגמ"ח ויש לו סכום נכבד בבנק, והוא ורעייתו מבקשים להיפגש עמי ולהתוודע לפעולות הגמ"ח מקרוב. בפגישה הם התעניינו ושאלו שאלות הגיוניות וענייניות על הגמ"ח, והחליטו להפקיד את הסכום שבידם בגמ"ח.

מכיוון שהם פחדו להסתובב עם סכום כזה ברחוב, ביקשו ממני להיפגש בבנק. ביום הפגישה קיבלתי טלפון שאין צורך לבוא לבנק, הכסף בביתם. שאלתי את הבעל: מה גרם לך לא לפחד? ענה לי: "לימדתי היום בשיעור את הגמרא ששלוחי מצוה אינם נזוקים, וחשבתי בלבי: הרי כוונתי היא למצוה ואין לי מה לפחד". הוא גם נתן הוראה לשחרר כספים מופקדים בתכניות בבנק והפקידם בגמ"ח. אחרי תקופה לא ארוכה התקשר אלי ובישר לי שב"ה זכה לארס את בנו בשעטו"מ, והחתונה בתאריך פלוני ובמקום פלוני והוא ישמח לראותי.

כשהגעתי לחתונה הוא קיבל את פניי בשמחה ובמאור פנים משל הייתי מחותן ראשי. הייתי מופתע. מה לשמחה גדולה זו בראותו את פניי? הוא משך אותי החוצה מן האולם וסיפר לי בהתרגשות את הסיפור הבא: "בני זה, החתן דנן, אף שהוא בחור מצטיין התקשה בשידוכים. לפני כארבעה חודשים הזדמנה לידי כתבה על הגמ"ח שלכם. חשבתי בלבי: בכספת בבנק מונח לי סכום כסף נכבד, וגם בתכניות חסכון. אני ואשתי מרבים להתפלל שהקב"ה יעשה עמנו חסד שנוכה לראות בחופת בנו זה. האמנו שאם נעשה מעשה וניתן את כספנו להיטיב עם אנשים רבים, גם הקב"ה יגמול עמנו חסד. לא עבר חודש מאז ההפקדה והגיעה לבני הצעה שמצאה חן בעיניו. התפללתי לה' שתי תפילות: א. שנוכה לראות בקרוב בנישואי בנו. ב. שנוכל להמשיך להפקיד כסף זה בגמ"ח, וב"ה שתי התפילות הללו התקבלו. ב"ה היום באת לאחל מזל טוב בחתונת בני, וגם הסתדרנו עם ההוצאות הכספיות של שידוך זה בלי להוציא את הכסף מהגמ"ח. ברור לי שבזכותכם זכיתי לשמחה זו, ולכן אני כה שמח לקראתך!".

והסיפורים האמתיים ממשיכים וזורמים מפיו של הרב קופרמן: הגיע אלי זוג שבתם בת 22 מחכה לזיווגה. הם ביקשו להפקיד בגמ"ח את הכסף שהכינו עבור נישואיה. אמרתי להם שאני מתלבט האם לקחת הפקדה זו, כי אני מסופק בין טובתם לטובת הגמ"ח. אמרתי להם: בשבילכם זו אכן טובה גדולה, מפני שהשותפות שלכם עם הגמ"ח תוסיף לכם זכויות רבות מאוד; ומהניסיון ראיתי כמה פעמים שאלו המפקדים בכגון זה, תוך שבועות מספר בעזושי"ת התבשרו

החלטנו לקחת. עברו שנתיים וחצי והאיש לא רק שלא הוציא את כספו, אלא בא להוסיף עוד כסף. יהודי יקר זה אמר לנו, כי מאז ההפקדה חלה ברכה בעסקיו ולא הזדקק לכסף שהפקיד אפילו בזמן שחית את בתו וקנה לה דירה. "והחשוב מכל", כך אמר, "בכל השנים הארוכות שהכסף היה מוחבא אצלי, הייתי טרוד בדאגות ובכאבי ראש אולי יבואו 'אורחים' כדי להציץ בעליית הגג... כעת לא זו בלבד שהסיט התמידי חלף, תחתיו באה תחושה נעימה וחיונית שבכל רגע ורגע נהנה מישהו מכספו, ואני שותף לעשייה כל כך גדולה".

המעשה האחרון עוסק ביהודי אמיד שהצעתיו לו כמה פעמים שיפקיד בגמ"ח סכום נכבד. בסופו של דבר הוא נעתר לי, והפקיד סכום יפה בגמ"ח. לאחר חמש שנים הגיע אלי במטרה למשוך את כספו: "יש לי הצעה טובה להשקעה בנדל"ן וזקוק אני לכסף המצוי בגמ"ח".

כמובן מאליו, השבתי לו את הפיקדון. לא עבר חודש והיהודי חזר בבהלה וסיפור בפיו: "אני סובל מתסמונת חורף. במשך שנים רבות הייתי נתקף בתחילת כל חורף בכאבי גב, בתעוקות חזה, בשפעת חוזרת פעם אחר פעם ועוד מרעין בישין. וראה זה פלא, מאז שהפקדתי אצלך את הכסף לפני חמש שנים עברתי חמישה חורפים בלי כאבים. הכל נעלם כלא היה! והנה, לפני חודש אחרי שמשכתי מן הגמ"ח את הפיקדון, חזרו כל תחלואי החורף כמקדם".

הוא הוציא מתיקן את הסכום שהוציא ואמר: "עשה עמי חסד - קח אותו חזרה לגמ"ח!".

(הרב ב. הלחמי | יתד נאמן - סוכות תש"פ)

בשורות טובות. אולם לגמ"ח לא מועילות כל כך הפקדות גדולות לתקפות קצרות. אך כיוון שכוונתכם לטובה ואנו חפצים בטובתכם, נזכה אתכם להיות שותפים עמנו. הם הפקידו את כסף הנדוניה והלכו בציפייה לישועה.

כעבור כשישה שבועות מודיעים לי המפקידים המאושרים שהם ניצחו אותי! ב"ה הבת שלהם התארסה והשידוך שהם עשו מאפשר להם להשאיר את ההפקדה בגמ"ח. שמחתי בשמחתם, ואני מוכן לספוג עוד ניצחונות שכאלו...

ועוד מעשה ביהודי יקר שהפקיד בגמ"ח - לאחר התלבטויות רבות מאוד - סכום לא גדול. הוא בירר פעם ועוד פעם על יתרונות הגמ"ח, כמה שווה הונו העצמי. בקיצור - מלא דאגות. לאחר זמן כשעקב אחרי פעילות הגמ"ח וראה גם שיכול למשוך את הפקדתו ללא קשיים, הגיע יום אחד והפקיד סכום נוסף גדול יותר. היינו צריכים לשטוף את הידיים אחרי ספירת הכסף, השקיות היו מרופטות ושחורות מאבק! האיש החזיק במשך שנים את כספו בעליית הגג בביתו, משום שלא היה לו מקום אחר לשים את הכסף.

ניכר היה שיש לאדם זה עוד הרבה כסף, אך הוא חושש לאמינות הגמ"ח. בדרך כלל אין אנו נותנים מידע על היקף הגמ"ח מטעמים מובנים, אולם כיוון שראינו את התועלת שבדבר לקחנו אותו לשיחה, נתנו לו תמונה על הקרן הקבועה של הגמ"ח ועל הפיקדונות שבאמתחותיו. הוא ראה שהגמ"ח מנוהל בצורה תקינה ויציבה, ויש מספיק כסף בקרן הגמ"ח כדי שלא ניפול. לאחר ימים ספורים הוא הגיע עם סכום נוסף וגדול יותר. הוא הודיע שהסכום ניתן רק לחודשיים, התלבטנו האם לקחת סכום גדול לזמן קצר, ובכל זאת

מה היה קורה לגוי שהיה מרים את ידו על רבי יהודה החסיד?

"הַלְהַרְגִּי אֶתְּהָ אִמֶּר פֶּאֶשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי" (שמות ב', י"ד)

המפורש אפשר להפוך לב רבים להיות יראי שמים. וא"כ אפש"ל שהיה רבי יהודה החסיד עושה כן על ידי שם המפורש ומקורבו לקדושה. [ועיין בספר נתיב מצוותיך נתיב היחוד שביל ו' אות ג].

וברש"י מביא ממדרש (שמות רבה א, כט), "הלהרגני אתה אומר פֶּאֶשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי" (שמות ב', י"ד) - מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש. ובגור אריה מבאר שמדיוק הפסוק "הלהרגני אתה אומר" למדו חז"ל שהרגו בשם המפורש, דאל"כ היה צ"ל "הלהרגני אתה מבקש".

בספר 'זכר דוד' (לרבי דוד מודינא זצ"ל מאמר א' עמ' תרנז) מביא מספר 'עמק המלך', שכל גוי שהיה מרים ידו על רבי יהודה החסיד היה מתגייר, ע"כ. ומבאר שם, דכיון שהיה יודע ומכיר ברוחב בינתו וברוח קדשו, ניצוץ הקדושה שבו היה מטהרו ומביאו לקדושה.

וחשבתי לבאר זאת ע"פ מה שכתב רבי יהודה החסיד (ספר חסידים אות תפד) "שעל ידי שם

קב ונקי
הרב צבי וינברג

פעם שאל אחד האורחים את רבי חיים: "היודע אתה כמה ימים אפשר להישאר כאן?", "אינני יודע", השיב לו רבי חיים, "אני כבר נמצא כאן כמה שנים ומעולם לא אמרו לי מילה..."

סיפורי הוד על לבו הרחום של רבי חיים בריסקער

הרב ישראל ליוש

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצִּיּוֹן" (שמות א' א')

אע"פ שמנאן בחייהו בשמותם חזר ומנאן במיתתו, להודיע חיבתו שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא. (רש"י)

מדברי רש"י אנו למדים שהקב"ה מחבב את הכוכבים יותר מכל בריאה אחרת, ומשום כך הוא מוציאם במספר ובשמות. ונשאלת השאלה: מדוע? מה יש בבריאת הכוכבים שגורם לקב"ה לאהוב אותם יותר מכל בריאה אחרת?

בספר 'אש תמיד' מביא הגאון רבי ישראל מאיר דרוק שליט"א יישוב נפלא בשם אביו הגאון רבי מרדכי זצ"ל: חלוקה בריאת הכוכבים משאר הבריאות בעולם. כל מה שנברא בעולם נברא למטרה מסוימת, אך הכוכבים אין להם מטרה עצמית, שהרי היה אור מהלבנה, ובריאתם הייתה רק כדי להפיס דעתה של לבנה אחר שמיעט הקב"ה את אורה. אם כן בריאה כזו שכל תכליתה היא לפייס ולהרבות שלום הרי היא חביבה לפני הקב"ה יותר מכל הבריאות שבעולם.

ובזאת מבאר הג"ר ישראל מאיר שליט"א את סמיכות הפסוקים "הָרָפָא לְשִׁבְיָיִל וּמִחְבֵּשׁ לְעֶצְבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכָבִים לְכֹל שְׁמוֹת יְקָרָא" - שהרי שבחים דומים הם, הקב"ה שדואג ומיצר על צרת עמו ומרפא שברם ומחבש עצבונם, הוא גם מונה את הכוכבים בחביבות ונותן להם שמות, כי לכך הם נועדו לרפא את עצבון הלבנה. על פי דברים חביבים אלו נוכל לבאר את הדמיון בין ישראל לכוכבים, ואף יתבאר מהו ענין המספר והשמות. 'מספר' מבטא את חלק היחיד בתוך הרבים, שהרי את היחיד, כשהוא לבדו, לא צריך לספור, רק כשהוא בתוך קבוצה הוא נספר כאחד מהם. ואילו השם הניתן ליחיד מבטא את מהותו העצמי, לא רק כשהוא בתוך הכלל. אם כן, לכל יהודי יש שתי בחינות ושני תפקידים. האחד, הוא ה'עבודת ה' שלו ובניית דרגתו האישית, והיא מתבטאת בשמו. אך מלבד זאת הוא גם חלק מהכלל, ומלבד עבודתו האישית עליו לדאוג לזולתו, לרפא את שברו בגשמיות ולחזק את נשמתו ברוחניות. כל יחיד ערב לעם ישראל כולו, ואף אם ישלים עצמו במעלות נשגבות ועילאיות לא הושלם תפקידו מבלי ששם אל לבו את צרת חברו, ותפקיד זה בא לידי ביטוי במספר הניתן לו כחלק מעם ישראל כולו.

לכן מחבב הקב"ה את עם ישראל ככוכבים שנבראו להפיס את הלבנה, כי גם הם נבראו לעזור לזולתם, והוא מונה אותם בשמותם כדי לחדד ענין זה, שגם שמו של האדם המבטא את עבודתו העצמית הוא חשוב וחביב כשהוא נמנה עם הכלל ותומך בו ותורם לו.

גדולתו העצומה בתורה של מרנא הגאון רבי חיים מברסק זצ"ל בלתי ניתנת לתיאור. ה'עבודת ה' האישית שלו ועמידתו האיתנה על כל קוצו של הלכה בדקדוק רב הן לשם ולתהילה. אך לא פחות מכך היה רבי חיים ענק שבענקים במידות ומעשים טובים. הוא הפקיד את כל ישותו למען הכלל, וצרכיו האישיים כלא היו אל מול צרכיהם של נזקקים ונדכאים.

אחד הנכדים אמר פעם במליצה: "אצל סבא לא היה שום דבר 'לכם', מלבד המצוות שיש בהם דין 'לכם' כ'ארבעת המינים', ואולי גם מצה..."

ביתו היה כ'רשות הרבים', אפילו 'לוח מודעות' היה בו, שם היה כל חפץ תולה כל מודעה שתעלה על רוחו, החל מ'השבת אבידה' ועד מודעה מסחרית.

ביתו היה מופקר לכל חסרי הבית. לבניו לא הייתה מיטה קבועה, ופעמים רבות כל המיטות היו תפוסות ע"י עניים והבנים ישנו בשמחה על ספסל.

פעם אירע שבנו הצעיר מרן הגרי"ז זצוק"ל נשכב על מיטה לנוח בצהרים, וכעבור כמה דקות העיר אותו אחד העניים וטען שהמיטה הזו שלו... למותר לציין שהגרי"ז קם בלא אומר ודברים.

המשך בעמוד 31

כשאותו צרפתי קם באמצע הלילה, הפתיעו הרב גלינסקי ושאלו: "מה מעשיך?! אני עוקב אחריו כל לילה, ואני חייב לדעת סיבת מעשיך המוזרים?!"

איזו תגלית התגלתה לרבי יעקב גלינסקי בהתנהגותו המוזרה של הגנרל הצרפתי במחשכי הכלא הרוסי בסיביר?

הרב בנימין בירנצווייג

"וַיִּקָּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף" (שמות א', ח')

מיהו המלך החדש שהתמנה למלך מצרים? נחלקו בזה רב ושמואל בגמרא בסוטה (יא.), חד אמר שהיה מלך חדש ממש, וחד אמר שהתחדשו גזירותיו!

דברי חז"ל אלו מצריכים התבוננות מעמיקה! פרעה מלך מצרים, שזכה לטובה כה מרובה מאת יוסף היהודי - שפתר לו את חלומו, ובכך בעצתו ובחכמתו הרבה הציל את מצרים מחרפת רעב ומוות שהייתה נמשכת שבע שנים, ופרעה הכיר בכך כמו שכתוב "ויסר טבעתו מעל ידו... וירכב אותו על מרכבת המשנה אשר לו" ומינה אותו למשנה למלך אחר שהכיר כי "הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו". והנה, "ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף"... הייתכן?! הרי גם האיש הפתי והנבער ביותר לא יוכל להשכיח מלבו רגשי הכרת הטוב כה גדולים, וכיצד פרעה שכח הכל, התכחש לכל הטובות שהורעפו עליו ועל עמו והצילו את האומה המצרית, כיצד יתכן הדבר?!

יסוד גדול בכוחות הנפש מלמדנו בזה מרן רבי לייב חסמן בספרו 'אור יהל', שכל אדם יכול בזמן קצר להתדרדר במדרון תלול ונורא, מאורח חיים למעלה להשכיל עד רדת שחת של שפלות ודיכוי התחתונה, ממרום ההכרה של גדלות יוסף ואלוקיו "איש אשר רוח אלוקים בו" עד שפלות ההתעלמות של "מלך חדש אשר לא ידע את יוסף" - כאילו לא היה יוסף בעולם, וגרוע מכך זה הגיע ל"הבא נתחכמה לו" להשמיד את עם יוסף! נורא למתבונן!

אבל יש לדעת ולהתעודד, מוסיף רבי לייב חסמן, שכוחות נפש אלו פועלים גם לצד החיובי, שיש בכוחו של האדם לעלות ולהתעלות משפל המדרגה בו הוא נמצא לרום המעלה של גדלות ורוממות האדם! אדם שנפל לתהום של שפלות רוחנית, אשר קשה לו לצאת ממנה גם בגלל מחשבות "יאוש כי 'אין סיכוי', יש לו לדעת כי ברגע אחד של החלטה אמיצה ונחושה להשתנות הוא כבר ייצא מאפלה לאורה, והבא ליטהר מסייעין בידו!

מכאן נמצאת סתירת בנינים של המון בני אדם - קובע רבי לייב - אלו יושבי חושך וצלמוות אשר התדרדרו לתהומות של שפלות רוחנית, וכשמדי פעם מתנוצצת בלבם מחשבת חרטה ותשובה, הרי מיד מסיירים אותה מלבם בטענת שווא של 'אין לי סיכוי! ומה אוכל לעשות? כיצד אפשר להשתנות מתהום עמוקה כזאת?!... אבל האמת מורה כי הבל בפיהם, ואין היא אלא מחשבת עצלות ורפיון. ויידעו כי יש בידם להתרומם לרום הגבהים לו רק יעוררו עוז רוחם,

והקב"ה מסייע בידם.

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי סיפר מעשה נפלא שראה בהיותו בגלות של עבודות כפייה בסיביר הקפואה. הוא היה מתאר את עבודות הפרך השוברות את גופו של האדם, שהיו מנת חלקם במשך כל שעות היום מבוקר ועד ליל ללא הפסקה כלל, וכיצד לאחר יום עבודה מפרך הם היו מגיעים לצריף האסירים ונזרקים מעייפות של ריסוק עצמות לעבר המיטה למשך השלוש-ארבע שעות שניתנו להם לשינה בכל לילה.

מספר הרב גלינסקי, שהוא היה כמעט היחיד שבקושי היה נרדם, כי את הזמן המועט הזה ניצל לקצת לימוד תורה ואף לתפילות, יען כי היה זה הזמן היחיד שהייתה לו אפשרות לדבר עם הקב"ה בתוך החושך הנורא.

דבר מוזר התגלה לו במהלך הלילות בצריף האסירים: במשך כל לילה, לאחר שכל האסירים עלו על יצועם תשושים וחסרי כוח, קם לו בזריזות אסיר אחד שהיה ממוצא צרפתי, הוא היה בודק שכולם ישנים, ואז קופץ ומוציא מתחת מזרונו שקית; הוא פתחה, מוציא מתוכה מדים של גנרל צרפתי, לובשם ומתחיל להצדיע ולעשות תנועות של גנרל בצבא...

הרב גלינסקי חשב בתחילה כי דעתו של אותו אסיר השתבשה עליו מקושי העבודה והשפלות שהיו מנת חלקם של יושבי המחנה, אך דחה מחשבה זו... כי הרי לא יתכן שאדם שהשתבשה עליו דעתו יחזור על אותה פעולה כל יום באותה צורה ותזמון. לבסוף החליט הרב גלינסקי שהוא חייב לברר את העניין, ולילה אחד כשאותו צרפתי קם באמצע הלילה, הפתיעו הרב גלינסקי ושאלו: "מה

המשך בעמוד 30

מגיד השיעור פקח לרגע את עיניו מול החלון, והבחין כי המסוק מנמיך טוס, ונוחת בתחילת השטח המדברי הסמוך לעיר - היישר מול חלון ביתו. הדבר הטריד את מנוחתו ועורר את סקרנותו...

מדוע נחת מסוק בלב המדבר?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"ויזעקו..." (שמות ב', כ"ג)

מרתק, הוא בכלל לא נקרא מהבחורים ההרפתקנים או מחפשי החוויות. מה קרה לו? מדוע המסוק נחת על ידו? מה הוא חיפש שם? בשעת ערב, כשמגיד השיעור שב לישיבה, נתקל באורי הצוהל לקראתו. 'איזה נס היה לי היום', בישר אורי, 'יכול להיות שעליי לברך 'הגומל'. איזה נס!'

'מה קרה?' - זינק מגיד השיעור בשאלה. הוא ידע שמשוהו קרה, רק לא הבין מה, איך ולמה. במו עיניו הוא ראה את המסוק העוצר על יד אורי, ועתה הוא שומע על נס דרמטי. מה קורה כאן?

ואז פתר אורי את השאלה, וסיפר את תהלוכות יומו. כיצד בשעת צהריים מוקדמת ביקש להתאווור, יצא משטח העיר אל המדבר הסמוך, והחל מטייל בנחת. היתה זו שעת בין הסדרים, עוד זמן רב לפניו, והוא הולך ומטייל בשלווה, כשהציפורים משמשות לו כמוסיקת רקע נעימה והעננים כצל נוח וזמין...

ואז, בשלב מסוים, הוא נשען על שיח מדברי מצוי, וידו נתקעה בקוץ חד ודוקרני. הוא ניער את היד בעוצמה רבה כדי לשחררה מהקוץ, ואז נפל עליו ענף קוצני עוד יותר, שנתקע בכל חלקי זרועו. הוא החל מדמם מהדקירות הרבות, אך לא ידע להשית עצות בנפשו כדת מה לעשות...

'ידעתי שאסור לי לזוז, כי אם אני זו ייתפסו בי עוד ועוד קוצים', סיפר אורי. 'מצד שני, אני צריך לנסות להשתחרר, כי זה לא רק כואב ומציק - זה גם מסוכן, כי ידי התחוררה ממש ודם החל לזלוג מכל עבר. ניסיתי לחלץ את הענף בעזרת היד השניה, אך מהר מאוד הבנתי שזה לא יצליח, כי גם היד השניה תיפצע עד זוב דם...

בעיר הקטנה ירוחם שבדרום הארץ, ישב בשעת אחר הצהריים מאוחרת מגיד שיעור באחת מישיבות הסביבה, ורכן על תלמודו. שקט שלווה של שעת בין ערביים שרר מסביב, החלון היה פתוח לנוף המדברי המרהיב, ציפורים קטנות צייצו ציצים אחרונים להיום, והכל היה נראה פסטורלי ורגוע. עד שלפתע נחתכה הדממה בקול שאון של פלופלור המתנופף מעל מסוק צבאי, שחג ממש מעל ביתו כשמנועו משמיע רעש מחריש אוזניים...

מגיד השיעור פקח לרגע את עיניו מול החלון, והבחין כי המסוק מנמיך טוס, ונוחת בתחילת השטח המדברי הסמוך לעיר - היישר מול חלון ביתו. הדבר הטריד את מנוחתו ועורר את סקרנותו, הרי לא מדי יום נוחתים מסוקים מול הבית, בטח שלא בימי שלום ושגרה. מה אפוא קרה למסוק זה, מה הובילו לנחות דווקא כאן, סמוך כל כך למקום יישוב?

עוד דקה או שתים חולפות, המסוק כבר נשק לקרקע, ועד מהרה פסק מלנוע. דלתו נפתחה, וממנו ירדו שני חיילים שהחלו משוחחים עם מישהו שישב על הקרקע בסמוך לשיח מדברי מצוי, דמות נמוכה וצנומה שלא ניתן לזהותה ממרחק כזה. לפתע הבחין מגיד השיעור כי ניכרת תכונה כלשהי סביב המסוק, החיילים התרוצצו והוציאו ציוד מהמסוק אל הדמות היושבת על הקרקע, ואחרי דקות ארוכות נפרדו ממנה לשלום, כשהדמות קמה ממקום מושבה והחלה פוסעת בנמרצות בחזרה העירה...

מגיד השיעור אימץ את עיניו וחייד את ראיתו, מבקש לדעת מי האיש שבמדבר ומדוע נחת על ידו מסוק צבאי, מה ביקשו ממנו החיילים ומה עשה עימם. כשאותו אדם התקרב ממש וכבר נראה היישר מול חלון ביתו, נקרעו עיני מגיד השיעור בתדהמה, גבותיו נזקפו בתמיהה, מצחו התקמט באחת ופניו הביעו דאגה - -

מהמדבר נראה יוצא, לא אחר מאשר אורי. תלמידו חביבו מספסלי הישיבה, אחד הצורבים הצעירים המבטיחים ביותר. מה קרה אפוא לתלמיד המוכשר והמצויין? כיצד התגלגל בעיצומו של יום למדבר, וזכה בביקור מסוק צבאי? מה פשר המהומה הזו, איך הגיע המסוק לאורי ולמה?

תמיהות רבות, ותשובה אין. את אורי הוא מכיר היטב, הוא מטיב תלמידו. בכל עת מצוא הוא מפלפל בשיעור היומי או בחידוש

הייתי אובד עצות ממש, תיאר אורי בקול נרגש. 'התחלתי להסתחרר, הבטתי בשלולית הדם שנקוותה מתחתיי, והבנתי שזה מצב ממש מסוכן. אני פה לבד באמצע המדבר, איש לא רואה אותי ואיש גם לא ישמע לזעקתי'. הרגשתי שאני מתקרב למצב של סכנת חיים, הרי עוד מעט לא יישאר דם בגופי החבול...

הבטתי אנה ואנה בייאוש מה. התחלתי לחשוב מה אפשר בכל זאת לעשות, אך לא מצאתי פתרון. התחלתי פשוט לזעוק ולצרוח לאבא שבשמים שיציל אותי. לא היה לי ספר תהלים, לא יכולתי לקום מהרצפה, לא יכולתי להתפלל כראוי, רק לצעוק ולזעוק מכל הלב, ולקוות שהזעקה תגיע מעצמה לכסא הכבוד...

אורי השתנק מדמעות כשהגיע לקטע בו חייו ניצלו, פשוטו כמשמעו: 'אני יושב וזועק, מדמם ללא הרף, מרגיש שאלו דקותי האחרונות. בכל זאת אני צועק, בלי מילים, פשוט צעקה נרגשת לאבא שבשמים שיציל את חיי. ואז, לפתע פתאום, אני שומע רעש חזק של מסוק, שתוך דקה שתיים נחת בסמוך אליי ומתוכו ירדו שני חיילים, שהבחינו מיד מה קורה אתי...

הם שבו למסוק, ובתוך רגע הופיעו ובידיהם ערכת עזרה ראשונה מקצועית. הם לבשו כפפות עבות, שלפו את הקוצים אחד אחד, חיטאו את היד באלכוהול מזוקק, וחבשו פצע אחרי פצע במסירות ובזהירות. אחר כך הגישו לי כוס מים קרים, וידאו שאני בסדר, שנשימתי חזרה אליי, שאני כבר לא מסוחרר ומרגיש בטוב...

הייתי מופתע והמום, לא מצאתי את המילים להודות להם. שאלתי אותם איך הם נחתו כאן - בעיצומו של מדבר בעיצומו של יום, והם הסבירו בפשטות שקיבלו שיחת טלפון דחופה, שהצריכה קבלת החלטה בריכוז רב, ולפיכך נאלצו לנחות בשום מקום. רק לאחר שנחתו הבינו כי יד השם היתה בכך, להציל את חיי!

אורי סיים את דבריו, עיניו ברקו בהודאה נרגשת, הוא חשף את זרוע ידו החבושה, כביכול כדי להוכיח את סיפורו - למרות שמגיד השיעור היה עד לו מרחוק. את הסיפור לפרטיו שמענו ממגיד המישרים הרה"ג רבי שלמה מילר שליט"א המכיר אותו ממקור ראשון, כדי ללמדנו תובנה מהדהדת:

לפעמים, ככל שהמצב קשה יותר, אדם מוצא עצמו מאוכזב ומיואש יותר. הוא חש שכבר אין סיכוי, שאפילו להתפלל הוא לא מסוגל, שאפילו להתרכז הוא לא יכול. ברגעים כאלה עליו לשלוף את נשק הזעקה, להיאנח מקירות לבו ולזעוק במילותיו שלו, לשבור את כל המחיצות ולהיכנס בשערי שמים בנשק העוצמתי ביותר - בכוחה של הזעקה מעומק הלב.

הבה נאמץ את הדרך הזו, לאותם מצבים ורגעים בהם אנו חשים יאוש מזדחל ללב, או שמתגנבת מחשבה שאיננו מסוגלים להתפלל כראוי,

אנו חשים כי איננו ראויים להתפלל או לא יכולים לכוון. דווקא אז, זה לא הזמן לעזוב את נשק התפילה, אלא זה הזמן להשתמש בגירסא הכי עוצמתית שלה - בכח הזעקה. כח הזעקה לא צריך מקום מיוחד, עוצמה רוחנית, תחושה פנימית בוערת או הכנה מיוחדת. ההיפך - כח הזעקה הוא רחש פנימי מעומק הלב, ומכאן עוצמתו!

כשיהודי מרגיש בעומק המצוקה, נטול יכולת להתפלל, לא מסוגל להתרכז, לא מוכן כראוי, או שלבו אטום - הנה, זו בדיוק ההזדמנות לזעוק, להשתמש בכח הזעקה שאין חזק ממנו. וככל שנזעק מעומק הלב, נשפוך את מר ליבנו במילים שלנו, בתחושות שלנו, בהרגשה שלנו באוזני בורא עולם, כך נרגיש שתפילתנו מתקבלת ברחמים וברצון, ובורא עולם יחיש ישועתנו וימלא כל משאלותינו לטובה ולברכה, אמן.

סוד ההצלחה האמיתי...

כולנו מכירים את המצבים הללו: דאגה לנוכח מצבו של ילד, המריצה אותנו למומחים או מאבחנים שונים. מצוקה בריאותית חלילה, ואנו ממהרים לרופא. לחץ כלכלי לא צפוי, הגורם לנו לפנות לעזרה, ולנוכח פיטורין - כל אחד מחפש עבודה בלוחות ה'דרושים' או באמצעות חבריו...

את כל זה אנו עושים תחת הכותרת 'השתדלות'. אנו מאמינים בני מאמינים שבורא עולם שולח לנו הכל, עלינו מוטלת חובת ההשתדלות ובשמה אנו פועלים. אך מהו סוד ההשתדלות האמיתית, ההשתדלות שתביא תוצאות? מהי אותה השתדלות רוחנית הנדרשת מאיתנו לצד ההשתדלות הרגילה שלנו?

הנה תגלית שגילה ה'חזון איש' זצ"ל, המובאת בספר 'מעשה איש' חלק ז' עמוד ק"ג: אם חשבנו שהפעולות הגשמיות שלנו הן ההשתדלות, זו טעות! עיקר חובת ההשתדלות המוטלת על האדם היא דווקא התפילה. שבלעדיה - כל פעולה שאנו עושים מועדת מראש לכישלון, אינה עונה בכלל לתואר 'השתדלות'. רק כשהפעולות שלנו נכרכות בתפילה נרגשת, רק אז הן מהוות קיום חובת ההשתדלות כראוי!

הבה ניקח דברים אלו לתשומת ליבנו, נחדד בקרבנו את ההבנה כי כל מה שיש לנו הוא מכח התפילה. הבה נשלב תפילה נרגשת לפני כל משימה חשובה, הבה נשקיע כוחות ומאמצים בתפילה להצלחת הפעולות שלנו, ואז נזכה שבורא עולם ישמע קול תפילתנו, יסייע לנו להצליח במעשינו, ויעניק לנו בריאות ונחת, פרנסה ואושר, עד בלי די!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

במבחן מיוחד במינו הכולל את כל דפי הש"ס שנלמדו מאז תחילת המחזור של 'הדף היומי' ועד מועד קיום המבחן.

במוצאי שבת קודש פרשת 'ויגש', השתתפו מאות חתני 'קנין ש"ס' במבחן מיוחד שנערך במשך שעות ארוכות, על הש"ס כולו. מדף הראשון במסכת ברכות ועד הדף האחרון במסכת נדה.

זה מה שהבינו חסידי בעלזא שהשתתפו בכל אותם מעמדים כבירים של סיום הש"ס, כשלנגד עיניהם הוענקה בהפתעה גמורה מתנה ייחודית לכל אחד מאותם חתני 'קנין ש"ס' של 'דרשו': סידור מהודר שהעניק כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, עם הקדשה מיוחדת החתומה בחתימת קדשו.

"הרי זה בכי יותן לידינו האברך היקר צנא מלא ספרא, גריס באורייתא תדירא, הרה"ג ר' חיים שאול לוריא שליט"א, שזכה ללמוד ולשנן ולסיים ולהיבחן על הש"ס כולו בשעה טובה ומוצלחת", נכתב בסידור המיוחד, "יזכה להמשיך לשקוד על תלמודו מתוך הצלחה וסייעתא דשמיא והרחבת הדעת, ולראות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו וכל טוב סלה".

וכך, כמו הרב לוריא, קיבל כל אחד מחתני 'קנין ש"ס' הקדשה אישית, כששמו מתנוסס לתפארה על הסידור אותו יצור לעד, מפאת גודל החשיבות והברכה שהרעיף עליו מורו ורבו.

"דברים רבים היו במעמד", שח לי י"ד ברגש, "שמחת התורה, מראה פני המסיימים המאושרים, דרשות נלהבות... אך אותו הרגע בו נראתה הוקרת הקודש והרמתם על נס של אותם אברכים יקרים שזכו ללמוד ולשנן ולסיים ולהיבחן על הש"ס כולו - את הרגע הזה לא אשכח לעולם", סיים אחד מידידי שהשתתף במעמד כזה, וקולו המתרגש מחפה על הדמעה הסוררת שזלגה לה על פניו הבורקות.

מאפשרת להם לשמור על ערנות ולהאזין לכל מילה היוצאת מפיו של מגיד השיעור.

מי מהם יותר חשוב לפני שוכן מרומים? כמובן שלא נוכל לדעת, וכבר שנו חכמים, אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים.

אבל אין ספק שהחיבור הזה כל כולו יחד, השמחה המשותפת של כל לומדי 'דף היומי', זקנים עם נערים, תלמידי חכמים וגם אנשי עמל הנהנים מיגיע כפיהם, זו היא השמחה המושלמת, והשמחה הזאת, שמחתה של תורה, עולה מאת אישי ישראל היגיעים בתורה כריח ניחוח לפני בורא העולמים.

מעמדות כבירים כאלו התקיימו גם בקהילות הקודש של חסידי בעלזא בכל אתר ואתר, בעשרות בתי המדרש של החסידות הפזורים בכל רחבי הארץ, מחיפה והר יונה שבצפון, ועד אשדוד וקריית גת שבדרום.

קשה לשער את מספרם של מסיימים הש"ס בקהילה גדולה ונכבדה כמו חצר הקודש בעלזא, אבל סביר להניח שמדובר בכמה אלפי מסיימים, וביניהם ישנם גם בני עלייה ברי אוריי, אשר זכו לא רק לסיים את הש"ס, אלא גם להיבחן עליו שוב ושוב, עד שזכו להיבחן במבחן אחד ארוך במיוחד, שהקיף את הש"ס כולו בחדא מחתא.

חתני 'קנין ש"ס'.

וזאת למודעי, כשמדברים על חתן 'קנין ש"ס', מדברים על יהודי שמקדיש את כל כולו לידיעת הש"ס. הוא נבחן מדי חודש על 30 הדפים שנלמדו בחודש האחרון, אחת לארבעה חודשים הוא נבחן שוב על 120 הדפים האחרונים, ופעם בחצי שנה הוא משתתף

המשך מעמוד 26 | הרב בנימין בירנצווייג

אני מזכיר לעצמי כל לילה כי אני גנרל בכיר בצבא! עוד יבוא היום והעם שלי יצח, ואני אחזור לביתי לעמי ומשפחתי, כגנרל, ולא כשפל אדם".

את זה שמע הרב גלינסקי מגנרל גוי, והוא למד מזה מוסר השכל נפלא! כי גם בסיביר הקפואה, בעבודות פרך שוברות גוף ונפש, כשלא נשאר לאדם מעט צל של צלם אנוש ומטבעו הוא נוטה לייאוש מוחלט, לא עולה על לבו אפילו מחשבה שהוא יוכל לצאת מהשפלות הנוראה שהוא נמצא בה. אבל אם אדם אוזר עוז ברוחו ומזכיר לעצמו כל הזמן כי אפשר לשנות, אסור להתייאש ולא לטבוע בגלי העצלות והייאוש, אזי כשהלב נשאר חי אז גם כשהנפש בתחתית השפלות אפשר להחיותה, לחדשה ולרוממה!

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג, כתבו ל: bdirshu@neto.net.il

מעשיך? אני עוקב אחריו כל לילה, ואני חייב לדעת סיבת מעשיך המוזרים?".

האסיר הצרפתי הופתע מאוד, הוא ביקש מהרב גלינסקי להיות בשקט לבל יתעוררו שאר יושני הצריף, הוריד מיד את מדי הגנרל, הכניסם לשקית ומתחת למזרון, התיישב והתחיל בסיפורו:

"דע לך, שאני הייתי גנרל גדול בצבא הצרפתי, ואז התחילה המלחמה עם רוסיה ולקחו אותי בשבי, והנך רואה ומרגיש כיצד הרוסים מנסים בכל האפשרויות להתעלל בנו, להשפילנו עד עפר, כדי שלא תהיה לנו זהות ואישיות כלל! מגנרל בצבא הצרפתי הפכתי להיות מנקה שירותים במחנה האסירים בסיביר... הרגשתי כי אני מאבד מצלם האנוש שיש בי, והחלטתי שלא! לא אתן לעצמי זאת! ולכן אני קם כל לילה, פושט את בגדי האסיר ולובש את מדי הגנרל שלי, שגם כשלקחו אותי בשבי התעקשתי לקחתם אתי לכל מקום, וכך

אחד: "מה אתה פוחד, אם ייכנס הפשתן לחנותך - גץ אחד יוצא מהמפוח שלך ומכלה את כולו!"

כך כשראה יעקב אבינו כל אלופי עשו פחד. אמר: "מי יעמוד לי כנגד כולם?", אמר לו הקדוש ברוך הוא: "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ודלקו בהם ואכלום, ולא יהיה שריד לבית עשו, כי ה' דבר!" (עובדיה א, יח).

הצורך הכריז מלחמה על עם ישראל, חשב למגר, ומי לא חשש שזממו יעלה בידו. ומה הסוף? הוא מוגר וחוסל, ואנו מתנערים מהאפר בזכות התורה שנמשלה לאש, "הלא כה דברי כאש נאום ה'!" (ירמיה כג, כט).

וזו החגיגה שלנו כיום בהדפסת הש"ס!

(מתוך ספר 'והגדת' הגדה של פסח)

אמר לי: "אתה תדבר באידיש עבור החיילים היהודים. ולהם לא משנה איך אתה לבוש".

שאלתי למה באולם בעיר, למה לא עורכים את המסיבה בחדר האוכל במחנה?

ואמר לי: "כי באולם זה הודיע הצורך על סיפרו 'מיין קאמפף', המלחמה שלי, בו הכריז מלחמה על העם היהודי ועל תכנית השמדתו, והתרברב שלא יישאר לו זכר אלא במוזיאון כשריד לעם שנכחד מן העולם".

כיוון ששמעתי כך הסכמתי לדבר. יש לי מה לומר!

הזכרתי לנוכחים את דברי המדרש (בראשית רבה פד, ה): משל לנפח שראה שירית גמלים טעונים פשתן רב נכנסים לסמטה, ופחד: הסמטה צרה והפשתן יידחק וייכנס לחנותו וימלאנה! אמר לו פיקח

המשך מעמוד 5 | הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל

והוא נשלח להחזיר את כסף ההלוואה. אלא, מכיוון שההחלטה לתת לא הייתה שלך בעצמך כי אם של אשתך לכן היא זכתה לראותו - את אליהו הנביא".

אחרי הצהרים הגיע הלווה בעצמו וביקש להחזיר את הכסף. אמר לו המלווה: "פעמיים אני לא לוקח... הערב שלך כבר החזיר את החוב!".

(מתוך הגדה של פסח 'יחי ראובן')

היא צעקה: "לא! רק זה לא! נוכל לומר כי לא פתחנו, אנחנו לא יודעים כלום. כי אם פתחנו בוודאי לקחנו". והוא היה סבור לומר: נפתח ונראה מה יש בו.

הוא פותח ורואה שם חמשת אלפים רובל. בדיוק הסכום שהלווה לאותו יהודי!

מיהר האיש לבית הרב לשאול אותו. הרב היה איש קדוש, והוא הפטיר: "אין כל ספק שה'גוי' הוא אליהו הנביא. הקב"ה היה ערב

המשך מעמוד 13 | הרב ישראל ליוש

השומר מסתובב מחוץ לביתו כשעל פניו ארשת של 'בעל הבית'. "וואס ווילט איר?" (מה אתה רוצה?), שאל אותו ר' חיים. היהודי נבהל קמעה, להפתעה כזו הוא לא ציפה, ובקול נרעד הסביר לר' חיים שהגבאים ביקשו ממנו לעשות קצת 'סדר', לשמור על בריאותו ולאפשר לו לנוח בחלק משעות היום.

כאשר שמע זאת רבי חיים זעק בקול גדול: "וואס...?! די גבאים פון בריסק ווילן מיר מאכן פאר א'אוטם אזנו מזעקת דל'...?" (מה...?! הגבאים של בריסק רוצים לעשות ממני 'אוטם אזנו מזעקת דל'?).

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו לי:
israel.layosh@gmail.com

מספרים שפעם שאל אחד האורחים את רבי חיים: "היודע אתה כמה ימים אפשר להישאר כאן?", "אינני יודע", השיב לו רבי חיים, "אני כבר נמצא כאן כמה שנים ומעולם לא אמרו לי מילה...".

כאשר ראו פרנסי העיר 'בריסק' כי העוברים והשבים בביתו של רבי חיים טורדים את מנוחתו, ואין לו אף רגע אחד בכל היממה ללימודיו וענייניו, החליטו - מבלי שנועצו עמו - להעמיד שומר בפתח הבית שישמור שיהיו כמה שעות שקטות, ויכוון את הפונים לשעות מסודרות.

והנה מבחין רבי חיים שהבית שקט, ממש לא היה אופייני לביתו שעד היום היה מרכז גועש ורועש לעני ונצרך ולכל דורש ומבקש. וכשיצא החוצה לבדוק האם אירע דבר-מה בעיר, הוא פגש את

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל
שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
 תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא
 ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

עימוד

עריכה

הגהה

הקלדה